



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

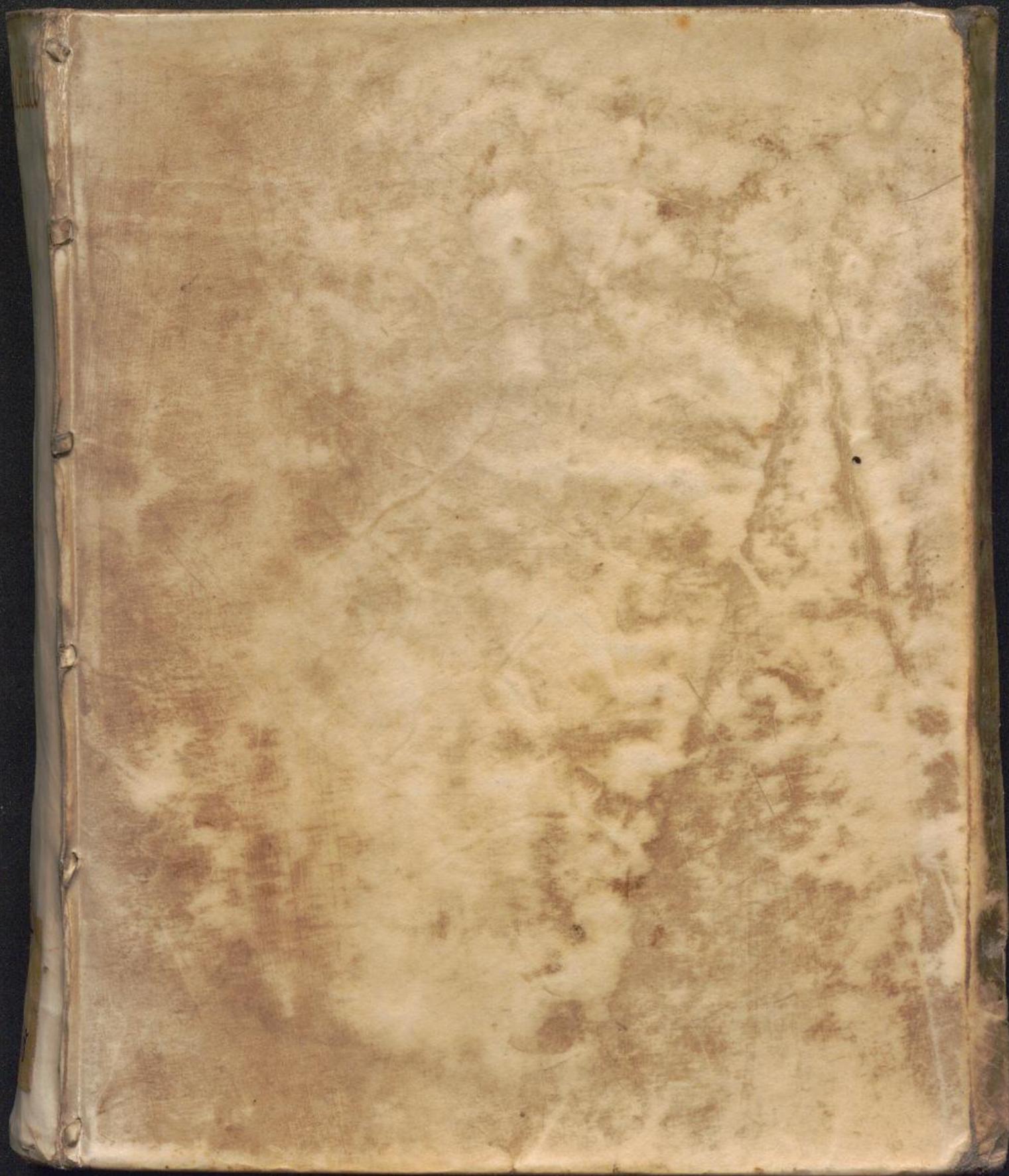
Exemplorum Libri Tres

Liber Primus Siue Vis Et Virtus Exemplorum, Hoc est, Solatia Et Documenta
- Hæc Moribus, Illa Temporibus Nostris Adhibita

Stengel, Georg

Ingolstadii, Anno M.DC.L.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48162](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48162)

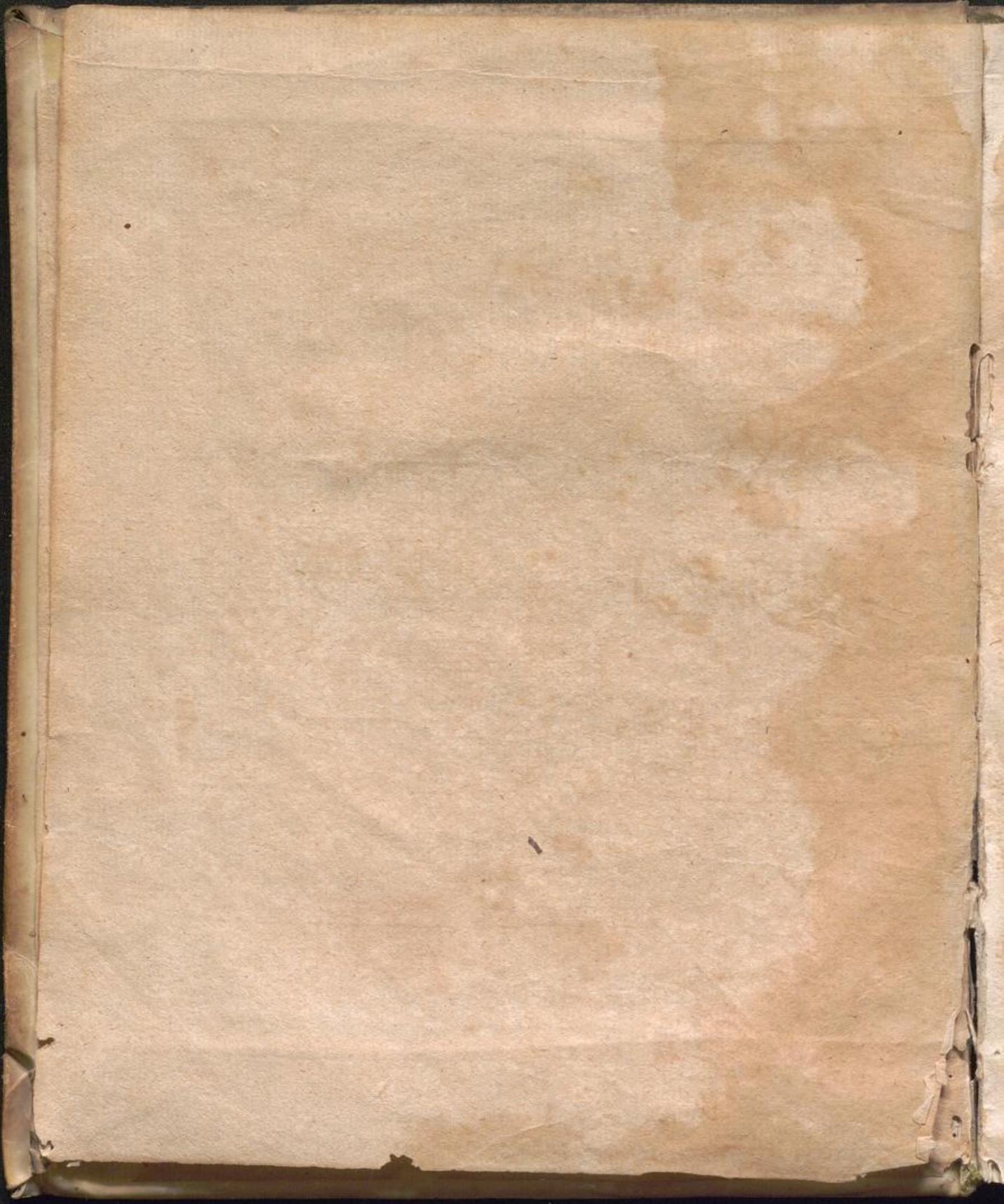


Th. 28/8.

J. X.

23





EXEMPLO-
RVM
LIBRI TRES.
AVCTORE
GEORGIO STENGELIO
SOCIETATIS IESV
THEOLOGO.

EXEMPLUM

RVM

LIBRI TRES

A VCTORE

GEORGIO STENCHELIO

SOCIETATIS IESV

THEOLOGO.



LIBER PRIMVS
Sive
VIS ET VIRTVS
EXEMPLORVM,
Hoc est,
SOLATIA ET DOCV-
MENTA;
HÆC MORIBVS,
ILLA TEMPORIBVS
NOSTRIS ADHIBITA.

Auctore
GEORGIO STENGELIO
SOCIETATIS IESV
THEOLOGO. *ISSV* collegij Paderbornz
EDITIO ALTERA. *revisi. 1677.*



*Aspice quæ queris, passos grauiora; uidebis,
Aut nihil, aut certe mitius esse tibi. Iam Sadele fecit.*

INGOLSTADII, Typis GREGORII HANLINI.

ANNO M. DC. L.



REVERENDISSIMO,
ET
ILLVSTRISSIMO DOMINO,
DOMINO

PARIDI,
ARCHIEPISCOPO SALISBURGENSI,
APOSTOLICÆ SEDIS LEGATO
NATO,
S. R. I. PRINCIPI,

Domino suo Clementissimo.

I.



Vod, incendio grassante, fieri solet, REVERENDISSIME & ILLVSTRISSIME PRINCEPS, vt communi malo omnes velint succurrere; aliusq; aduolet ad restinguendum; alius aquas apporret; alius, si operâ non potest, consilio adiuet; alius denique, si non potuit domus flammis liberari, saltem solatio aspergat eum, cuius ædes conflagrârunt: id ipsum existimo nunc, in communi hoc ferè totius Germaniæ excidio, faciendum. Cùm enim rapinis, cædibus, vastatione, immanitate, & vt compendioso verbo hæc mala vniuersa complectar, *bello*, omnia flagrent; animaduerto alios vires, alios arma conferre; hunc auxilijs, illum consiljs subuenire; alium alia conari. Ego quid faciam? Vitæ meæ ratio non sinit gladium stringere, ac Petrum in Christo militanter defendendo imitari. Igitur non ferro, sed calamo rem gere-

Matth. 26.
52.

EPISTOLA

gerere assuetus, calamo mihi utendum putavi; ut solaber saltem incendium hoc passus, animarem passuros. Ita non certaminis, sed virtutis tubicen; fortasse efficaciam, ut, quos tetigit hæc tempestas, citius dolorem abstergant; quos tanget, præmonitione meâ leniant, aut magnâ parte vitent declinentque, dum prævident venientem.

Quo autem pacto hoc efficiam? Facile intelligo, II.
quid homines tot malis pressi expectent: Nempe, ut postquam populationibus ferè omnia, quæ optari possent, perierunt, id afferam, quod in tantis cladibus vnum plerumque solet remanere. Quid verò illud sit, Gabriel Farnus Cremonensis hoc carmine, in antiquâ fabulâ, explicavit.

*Bona vniuersa Iuppiter cõgerat
In dolum; idq; sanè opertum sedulo
Mortali amico deinde commendauerat.
Is gesciens, quid intus esset, visere,
Cum operculum amouisset, in calum illico
Cuncta euolârunt: spes modò hæsit in labro:
Hinc in bonorum sola defectu omnium
Mortalibus spes alma nunquam deficit.*

Gabr. Farn.
in fab. delectis.

Nempe ea sola etiam in Pandoræ pyxide idcirco III.
fingitur remansisse, quia præsentis mali finem promittit spes bonifuturi, ad quam omnes tam proni sumus, quàm ad malum auertendum prompti. Quam ob causam, scio, me rem gratissimam facturum fuisse, si ea argumenta attulissem, quibus Catholici ad spem raperentur, victoriæ pacisq; optimæ breui secuturæ: Si vaticinia aliqua latiora pandissem: Si galeam illam Andr. Al.
ostentassissem humano sanguine toties eruentatam, quæ ciat. in Em.
blem. 177.
in prælijs caput armauerat, sed vix de capite deposita,

) (2

ab

DEDICATORIA.

ab **APIBVS** immigratibus est possessa, ut alucare, non callis, esse videretur. Omen nimirum exclamare potuissim: nam ita Pontificias **APES**, hoc est, religionem Pontificiam, & eos, quos aduersarij *Pontificios* vocant, immigraturos eò, ibique sedem posituros, vnde nunc contra nos bellatur. Sed mihi, præ cunctis vaticinijs, illud placet, quod à regio Propheta accepimus dicente: *Quis deducet me in ciuitatem munitam? Nonne tu Deus, qui repulisti nos: & non exhibis Deus in virtutibus nostris? Da nobis auxilium de tribulatione, quia vana salus hominis. In Deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.*

IV. Hoc certò, nec diu post, futurum spero. Sed incertum, dum futurum est, *incenditur pauper*. Sequitur quidem ver hyemem; hyems autem ipsa quomodo toleranda? Omnia luctu, gemitu, querelis, dira grandine, & niuibus plena. Hæc quo remedio tollenda, vel mitiganda? Imitandum mihi prudentissimum Solonem censui. Is cum ex amicis quendam grauitè morientem videret, in arcem perduxit, hortatusq; est, ut per omnes subiectorum adificiorum partes oculos circumferret: Quod ut factum animaduertit, Cogita nunc tecum, inquit, quàm multi luctus sub his tectis & olim fuerint, hodieq; versentur, insequentibusq; seculis sint habitaturi: ac mitte mortalium incommoda, tanquam propria desl. re. Qua consolatione demonstrauit, vrbes esse humanarum cladum conseptra miseranda. Idem aiebat, si in vnum locum cuncti mala sua contulissent; futurum, ut propria deportare domum, quàm ex communi miseriarum aceruo, portionem suam ferre mallent. Quo colligebat, non oportere nos, quæ fortuitò patimur, præcipua, & intolerabilis amaritudinis iudicare.

V. Idem, quod hîc Solon, Apostolos, cum aspera inci-

EPISTOLA

incidissent tempora, fecisse, paulò pòst demonstrabo. *Cap. si*
 Hic illud significasse suffecerit, optimam dolenti me- *Solon apud*
 dicinam esse, si cum Solone non solùm arbitretur, *Val. Max,*
neminem, dum adhuc vivit, beatum dici debere, quòd ad vl- *ibid,*
timum usque fati diem ancipiti fortuna subiecti sumus; sed
 etiam, si, quod patitur, comparet cum ijs, qui longè
 passi sunt grauiora; & quidem innocentes, & sancti;
 qui afflicti, non puniti fuerunt. Quoniam igitur
 sæpenumero vel naturæ conditione, vel quia ita
 promeriti sumus, tristitia quædam sustinemus; lenire
 ea rectiùs non possumus, quàm si non iam cum So-
 lone, sed cum Angelo custode fingamus, nos ex al-
 to quodam monte prospicere, & exempla Diuorum,
 atrocissima fortissimè passorum intueri. Subibit mox
 illa cogitatio, quando commune est mortalibus pati, in-
 commoda cuiusque, non vt propria esse deslenda; im-
 mo nihil in hac vita homini vtilius præstantiusque pos-
 se contingere, quàm vt plurima possit, cum diuinâ
 gratiâ, incommoda exhaustire. Nemo enim maior,
 quàm qui patientior. Quod si verò in schola Chri-
 sti ac virtutis eò nondum peruenimus, vt duris gau-
 deamus, illud tamen obtinebimus, vt ita velut in
 vnum locum malis nostris collatis *propria deportare do-*
num, quàm ex communi miseriarum acerno, portionem no-
stram ferre malimus: longè enim maiorè referremus. taq;
 illud hac meditatione consequemur, vt, quæ Deo volen-
 te, & benignè prouidente patimur; non præcipuæ, & in-
 tolerabilis amaritudinis iudicemus, immo vt beneficij
 loco habeamus. Nescit enim morem DEI, quisquis mi-
 ratur, affligi innocentes: quem qui expenderit, desinet
 queritari, incipiet hilarari, atq; ita etiam perfanari, sicut *Num. 21. 9.*
Olim serpentem aneum, cùm percussis aspicerent, sanabantur.

D E D I C A T O R I A.

VI.

Hunc ergo librum, REVERENDISSIME & ILLUSTRIS-
SIME PRINCEPS, celsissimo PARIDIS nomini
volui inscribere ac dedicare, non quòd CELSITUDO
VESTRA *Solatijs* meis indigeat, aut erudiri possit *do-*
documentis; Sed quia ipsa his temporum calamitatibus
à DEO concessa est, vt alios solaretur, & virtute suâ
erudiret. Quod sanè Reuerendissima & Illustrissima
CELSITUDO VESTRA iusigniter præstitit. Nam,
vt vetera illa, & iam orbi nota virtutis clarissimæ deco-
ra, prudentiæ profundissimæ consilia, æquitatis, inte-
gritatis, humanitatis, munificentia æterna monimen-
ta, numerum, ne dum encomium, superantia, præ-
termittam: recentia, & in omnium oculis ac memo-
rijs versantia sufficiunt, vt demonstrent, ætati nostræ,
qua Erinnyis omnia turbat, CELSITUDINEM VE-
STRAM, & pro *solatio* fuisse, & pro *documento*.

VII.

Omnium rerum magnarum principia à loue du-
cenda, rectè veteres voluerunt: non enim primas dun-
taxat DEO dare oportet; sed etiam cum DEO incipe-
re, cum DEO manum mouere, cum DEO & in DEO
opera omnia terminare. Vt enim *oritur sol, & occidit,*
& ad locum suum reuertitur; ibiq; renascens, gyrat per Me-
ridiem, & flectitur ad Aquilonem; lustrans vniuersa in cir-
cuitu pergit Spiritus, & in circulos suos reuertitur: vt ad lo-
cum, vnde exeunt flumina, reuertuntur; ita DEVS actio-
num nostrarum origo & meta, principium & finis esse
debet. Hoc autem documentum, quàm luculentè
CELSITUDO VESTRA statuit, quando templum
illud statuit D. RUPERTO Sacrum, in quo magnificen-
tia, & elegancia inter se certant? templum dignum
tanti & PRINCIPIS liberalitate, & PATRONI maiesta-
te. Bonum omen, bonum fundamentum! vt fabricæ
CEL-

Eccl. 1. 5.

Apoc. 1. 8.

EPISTOLA.

CELSITVDINIS VESTRÆ tutius diutiusque starent, à diuinis honoribus, à cultu Diuorum, quid multa? à templis CELSITVDO VESTRA cœpit architectari.

Denique, non sine numine Diuûm, longè prospiciens, animum adiecit, ad urbem Salisburgensem muniendam. Quæ munitio quantos, breuissimo tempore, progressus fecerit, oculi mei testari possunt; testantur & omnes illi, qui siue ciues, siue hospites incredibilem, in tanto opere, celeritatem mecum sunt admirati. Verùm non est epistolæ vllius tanta capacitas, vt aut ingenium geniumq; nouæ munitiois, aut perficiendæ tantæ molis velocitatem, aut alias moliendæ tam immensæ rei laudes possit comprehendere.

Illud solum silere mihi fas non est, urbem illam, tot fossis cinctam, tot propugnaculis vestitam, non suo solum Domino, ac ciuibus in præsidium, verùm etiam aduenis in asylum factam esse. Neque Ecclesiæ (nunc nimium in Germania *militantis*) nauicula tantùm, inter tam ambiguas procellas, anchoram suam in CELSITVDINIS VESTRÆ montes proiecit, fixitq; sed penè dixerim, ipsos etiam Diuos, certè Diuorum sacras Reliquias, statuas, Salisburgi, hoc tempore, *ciuitatem refugij inuenisse*. Quanto enim amore mortales, qanto honore cœlites non excepti sunt, illuc confugientes? hospites, non exules sibi esse videbantur, propemodum malorum suorum obliti, in tanta comitate. Oeringanæ Virginis veneranda imago, qua non pietate, affectu, studio, processionibus, officijs, votis, donis culta est? tot mensium spacio festiuis comprecationibus, concionibus, denique quotidianis Misserum ac Litaniarum cantibus celebrata? Hæc omnia Reuerendissimæ & Illustrissimæ CELSITVDINIS VESTRÆ

VIII.

IX.

Ios. 21.
36.

DEDICATORIA.

STRÆ singulari in Diuos, Diuamque **DEI** Matrem virtute, voluntate, auctoritate contigerunt, vt Deus in sanctis suis coleretur. Qui proinde merito dicturus est olim: *Hospes eram, & collegisti me.*

Matth. 25. 5.

X.

Quod si hoc Superi sunt dicturi, vt reuera dicturi sunt, quid par est facere mortales, qui apud **CELSITVDINEM VESTRAM** solatium pariter, & asylum inuenerunt? Audiui ego quosdam, neque eos paucos, qui cum Salisburgo in Bauariam redirent, magnis vocibus dicerent, se nunquam satis gratos esse posse, pro tanta, quam experti sunt, humanitate. Inter hos utique fuerunt etiam Societatis nostræ Patres, qui Clementissimam illam benignitatem nunquam satis prædicare potuerunt. Ingenij **TVI** sapientiam, exempli præclarissimi laudes, vigilantiam, sobrietatem, in templis, ac diuinis rebus assiduitatem antea fando acceperant, nunc oculis suis videre, famam confirmantibus. Immo in seipsis experti sunt. Quod enim multi optauerant, & nos petere nunquam ausi essemus, **CELSITUDO VESTRA** ultro obtulit, vt in principe templo, augustâ illa **D. Ruperti** sede, confitentium peccata audiremus. Audiuimus, absoluimus. Ita panem non omnino otiosi edimus, & consueta Societatis officia, quæ licuit, obiuimus; sicut & in ægris visitandis, afflictisque consolandis. Quin & in eadem primaria **S. Ruperti** Ecclesia summâ opportunitate, quoties, & quando libuit, sacrificium licuit offerre, pronis promptisq; omnibus ad nobis gratificandum; vt neque domi quidem maiorem habeamus, **DEVM** hoc genere colendi commoditatem.

XI.

Quæ omnia singulari **CELSITVDINIS VESTRÆ** benignitati, prouidentiaque sunt in acceptis referenda; alia etiam peculiaria beneuolentiæ; quæ varijs occasio-
nibus

EPISTOLA

nibus uberrimè demonstrata etsi non lateant, consultò tamen sunt prætermittenda; ne beneficia, quæ domi forisq̃ accepimus, dum volumus laudare, pariter etiam iactare velle videamur. Ad me quod attinet, quem insuper munificentissimo ac splendidissimo dono, domum misso, CELSITUDO VESTRA obstrinxit immerentem, sine tinctura Sardonyca, aut tubore commemorare non possem, quæ expertus sum in tanto PRINCIPÈ humanissimæ humanitatis argumenta. Quibus, quanquam pares gratias referre nequeo, ingratus tamen esse non debeo: ne meritò illud Comici in Cistellaria etiam mihi dicatur: *Quod dedi, non datum vellem; quod reliquum est, non dabo.*

Igitur in tot beneficiorum memoriam, quando aliud in meo ætario nunc quidem nihil habeo, Librum istum CELSITUDINI VESTRÆ ex animo confecto, Salisburgi conceptum, Monachij natum & susceptum, ut & ipse ad principium suum reuertatur. DEVS ter Opt. Max. faxit, ut citò, pro *solatijs & documentis*, victorias ac triumphos scribere fas sit. Interim Numini Supplico, ut REVERENDISSIMAM & ILLUSTRISSIMAM CELSITUDINEM VESTRAM quàm diutissimè Sospitet. Cui Societatem nostram humillimè commendo. Monachij. Anno M. DC. XXXIII. 18. die Septemb.

XII.

R. mæ & Ill. mæ Cels. nis V. rz

infimus servus

GEORGIVS STENGELIUS
SOC. IESV.

X X

APPRO



APPROBATIO
R. P. PROVINCIALIS.

EXEMPLA, seu SOLA TIA, & DO-
CUMENTA, quae P. Georgius Stenge-
lius Societatis nostrae Theologus, mori-
bus & temporibus nostris adhibita, & adhi-
benda concinnauit; & quae aliquot eiusdem
Societatis Theologi legerunt, approbaruntq̃:
Ego Antonius Welserus Societatis I E S V, per
superiorem Germaniam, praepositus Provin-
cialis, facta mihi potestate ab admodum R.
P. N. Generali Mutio Vitellesco, typis in
lucem produci concedo. Eam in rem subscri-
bo, & consuetum officij Sigillum apprimo.
Monachij. Anno Christi 1633. die 10.
Augusti.

ANTONIVS WELSER

APPROB.

XX

PRÆFA-

PRÆFATIO
AD LECTOREM.



Argumentum libri mei, titulus tibi, benigne
Lector indicat: quin & Scopum quoq. An ve-
rum sit, quod Aristides Sophista dixit, Solum
calamitates reddit leuiores exemplum,
non disputo. Certè, ut Clemens Alexandrinus
ait, Non parui ad salutem momenti sunt

exempla. Et Ennodij sententia est: Emendatissimi homi-
nes, sicut derogari virtutibus suis aestimant, aliquos
in diligentia testimonio prauos extirisse: ita ignomi-
niam reputant, negligere exempla. Quare etiam illud,
Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in mon-
te monstratum est; Apostolus non de nihilo ita legit, recte
iatq: omnia facito secundum exemplar, quod tibi o-
stensum est. Omnia, inquit; ut nihil fiat, nisi ad normam
exemplaris expressum. Optima enim sunt artes, optimiq: mo-
res, qui optimum exemplar imitantur. Tantum est seu in
exemplis, seu in exemplaribus emolumentuum.

Nam, licet vulgè, communiq: loquendi formulâ non
pro eodem soleat usurpari Exemplar, & Exemplum, sapiusq:
illud artibus, istud moribus tribuatur; re tamen ipsa non
differunt. Est enim tam Exemplum quam Exemplar, id, ad
cuius similitudinem aliquid fit: cumq: Theologi è Philosophis
archetypum siue exemplar definiunt, id ad cuius imitatio-
nem fit aliquid, ex intentione agentis, eadem utique
etiam definitione exemplum comprehendunt. Ad artes per-
tinebat exemplar, secundum quod Moyses iussus est fabricare
tabernaculum, candelabrum, arcam, ceteraq: ad taberna-
culum spectantia: ad mores autem, cum illud ipsum taberna-
culum à D. Paulo exemplar, id est imago, adumbratio, &
pictura rerum cœlestium in Ecclesia cum militante, tum

III

I.

Aristid. o-
rat. Rho-
dian post
terre motu.
Clem. A-
lex. lib. 3.
Pædag. c. 8.
Ennod. lib.
7. ep. 28.

Exod. 25.

40.

Heb. 8. 5.

II.

S. Thom. ep.
8. de veris.
art. 2.

Exod. 25.

40.

P R Æ F A T I O

erit triumphante à Christo peragendarum, est nominatum. Possunt itaq; etiam morum Exempla, Exemplaria appellari.

III.

Vnde sicut duplex in artibus, ita & in moribus geminum est exemplar. Vnum quippe exemplar, quod velut regulam, artifices opificesq; in operibus suis intuentur, internum; alterum externum est. Qui sunt peritissimi & excellentissimi, interno duntaxat plerumq; utuntur; formam nimirum mente conceptam, seu ideam animi, cuius aspectu interno, ad opus externum aptè concinnèq; producendum diriguntur. Nulla igitur illis necessaria est imago vel cerea, vel lignea, vel in tabellis delineata, à qua proportionem in suum opus transferant. Ratio illis, cogitatioq; sufficit, quae celerrima est; & si artifex sapiens est, perfectusq; omnem in se ipso complectitur artis perfectionem. Alij verò rudiores minusve periti Artifices, aut tirones nondum exercitati, etiam externo indigent exemplari, quod continuò aspiciunt, ut imitentur. Nondum enim vel animo fingere exactum rei simulachrum, vel conceptam mente ideam in externam materiam tam imperturbatè fideliterq; transfundere didicerunt. Ita qui artem scribendi addiscunt, manum calamumq; Magistri, & eleganter efformatos characteres depingere conantur: ita qui marmoribus humanos vultus, nondum satis erudito malleo, inducere cogitant, Praxitelis aut Triptolemi, aut Neptunum sibi ante oculos statuunt: ita pictores, ita architecti, ita omnis artificum paratura ab externo exemplari vel penicillum, vel circinum, vel cælum, vel aliud instrumentum erudiunt: neq; sine archetypo quisquam velle sese opere inchoat. Deniq; in omni arte nil docetur abiq; exemplo rectè, nilue discitur.

IV.

Quod sanè gemini exemplaris discrimen, etiam cernere est in moribus. Internum boni moris exemplar est lumen, idq; & recta rationis, & recta religionis: externum autem exemplar sunt gesta atque exempla praclarorum virorum. Excellentissimi, plerumque solam mentis internam formam luminèq; ducuntur. Quamobrem Adamus, uti ante se nul-

lius

A D L E C T O R E M.

lius hominis habuit exemplum, ita nullo indiguit. Adde in illo & naturalis lux clara fuit, & supernaturalis fides intellectum copiosè illustravit, ut (si voluisset) sine exemplo exemplum esse potuisset posterorum. Si magnarum igitur virtutum opera patrare, si fidem ardentissimam exercere, si spes sanctissimas animo fouere, si DEVM super omnia diligere voluerunt primi parentes, non necesse erat externa circumspicere exempla, ac dicere: quis ostendet nobis bona? statim si. P sal. 4. 6. *hi ipsi responderent: lignatum est super nos lumen vultus tui, Domine. Cum enim ad imaginem & similitudinem suam Gen. 1. 26. creauerit eos DEVS, in illa ipsa imagine ac similitudine, praesertim supernaturalibus donis instructa, sufficientissimam omnium virtutum ideam habuerunt. Sicut ergo necesse non est, in meridiano Sole facem accendere; ita externis opus non est exemplis ei, quem natura gratiaq; internâ luce perfectè complet, nullâ iam ignorantia nocte mentis oculos fallente.*

Eâdem ratione ferè, sicut Christo olim in terris, ita nunc beatissimis in cælo, nullis opus est, ad Deum amandum laudandumq; exemplaribus externis. Christus naturali perspicuitate summâ erat pradiuus; & loco luminis fidei, visionem Dei clarissimam, isem scientias acquisitas, infusas, creatas, increatasq; habuit. Quam ob excellentiam, non solum non indiguit instrui, sed ne potuit quidem aliquid doceri, quod ignoraret. Beatissimis autem a rectè agendum itidem nullo opus est exemplo; quibus internum gloriae lumen, in ipso Deo clarè viso, uberrimè ostendit, quid, & qua ratione sit amandum. Sequitur enim in cælo passibus æquis amor cognitionem. Quanta cognitio, tanta dilectio; nec maior esse debet ista, quàm illa. Sufficit ergo illa, in regulam dirigendi; neq; opus est imitatione dilectionis alienae.

At nos miselli homunciones, vitiatâ naturâ, Cimmerijs tenebris, & in rebus praesertim diuinis, plus quàm Bæoticâ & stupiditate & ignorantia pleni, longissimè iam distamus à perfectionibus, & virtute primâ protoplasti; nedum ab aquilino

P R Æ F A T I O

lamine Beatorum. Haud igitur ita sumus excellentes artiſtes, ut ſolo exemplari interno rationis, fideiq; ad eam ſupernaturalis, eam operibus noſtris perfectionem addere ſoleamus, quam addimus inſtructi exemplis aliorum. Quare genij ingenijq; noſtri imbecillitas utroque exemplari eſt fulcienda, ut ab externa ſimilitudine lumen internum, velut radioſo quodam actu, in ſe reuerberatum creſcat; & accendatur, trahaturq; tepida in bonum, multiſq; cacè errantium iudiciorum aculeis fibulata ac retardata voluntas, ſuoſte alioquin ingenio procliuſ ad amulandum.

VII.
Plin. lib.
28. c. 8.

Chamaeleontem peculiari volumine dignum exiſtimum Democrito, animal alij Æthiopicum, alij Indicum, verſicoloris mutationis eſſe aiunt, quod ad quoſuis colores conuerſione facillimè varietur. Inter gramina viret; inter purpuras rubet; inter ariſtas, auri fulgore eſt pradiſtum. Denique vicinos ſemper colores induit: ſiue, quia in modum vitri trallucet; ſiue quia tacito quodam natura arcano, cum rebus affectis conſentiens, nunc iſtum, nunc ali-um ſuccumbilis, loliginis, ſanguinis, è ſeſe parit, ita veſtiendum, ſicut afficiendum. Tale ferè animal eſt homo: Chamaeleon in terris, Polypus in aquis, Chamadaphne in hortis, Protheus in fabulis. Mutatur, ut vertumnus; proxima apprehendit, ligatq; ſibi ut vinca peruinea; nec Polypum tamùm agit tenacitate, qui, quidquid naſtus fuerit brachiorum ſtagellis, arctiſſimè retinet; ſed etiam imitatione, dum omnium ingenijs propemodum, temporiq; ſe ſe accomodat. Neque Polypus ipſe Chamaeleontem, aut Chamaleon Polypum, in loci, cui adharet, colore trahendo tantopere, quantopere utrumq; in moribus trahendis homo amulatur. Omni colore viſo imbuitur. Cum nigris niger eſt; candidus cum candidis. Inter virentes viret; inter liuidos facile liueſcit, more vuarum; cum Crete cretizat; cum vulpe vulpinatur; inter oues eſt agnus: lupus cum lupis. Animus illi pro ſpeculo eſt, quo ferè

AD LECTOREM.

ferè exprimitur, quidquid imprimitur. Deformia aquè, ac
 formosa, relucet. Sic à Martyrū exemplo purpuream constanti-
 am, à Virginum lilijs argenteam castitatem, ab Apostolorum
 spiritu auream haurit charitatem. Et si libet, orationis operam
 compendi facere: quod David ad DEVM dixit, malo nodo ma-
 lum cunem quarentem & bonis beneficientem; id cum Ter-
 tulliano, Clemente, Ambrosio, & alijs, dicere ad unum-
 quemque licet: Cum sancto sanctus eris: & cum viro in-
 nocente innocens eris. Et cum electo electus eris: &
 cum peruerso perueteris. Ita Qui tetigerit picem, in-
 quinabitur ab ea: & qui communicauerit superbo, in-
 ducet superbiam. Quæ alia huius rei causa, quàm vis ex-
 emplis: ut enim sol planeta censetur esse fortunatus, summa vi-
 litate, ac venustate præditus; si tamen cum planeta infortu-
 nato coniungatur, sit noxius & vel ipsam promouet pestilita-
 tem, aliosq; morbos; & tempestates quoque creat, ac gra-
 dines: ita homo, sametsi sit felix, bonus, ac vita honestate
 lucidus, virtutisq; amans; si tamen malo se societ, si sua consi-
 lia cum impijs coniungat, plerumque fit & ipse malus, atque
 pestilens; societatis exemplo scilicet.

Quod quia vel bonum est, vel malum, bonos etiam vel ma-
 los efficit. Sed iuxta vetus dictum, Dædali sequitur vola-
 tus prudens, vitat Icarum. Et Pauli præceptum est: amula-
 mini charismata meliora; illa nempe, quæ in yjs proponun-
 tur, quibus dictum est: sic luceat lux vestra coram homini-
 bus; non autem ea, quæ, quia praua sunt, punita fuerunt, in
 exemplum ceterorum; in exemplum utique non amulandum,
 sed declinandum. Pœna enim impiorum, est alijs in exem-
 plum, non faciendum, sed cauendum, seu in signum, quod si-
 mili se flagitio contaminaturus, simili supplicio sit periturus

Quo ipso etiam exempli genere nonnulli reguntur; illi scilicet,
 quos magis afficit timor molesti, quàm amor honesti. Nam, ut
 Chrysostomus ait: ad virtutem sequendam is, qui bonâ & S. Chry-
 gene-

Tertull. 5.
 contra
 Marc. c. 18.
 Clem. Alex.
 2. Pedag. c. 6.
 Ambr. 1. de
 Abr. c. 9.
 Psal. 17. 27.
 Eccli. 13. 1.

VIII.

1. Cor. 12.

31.

Matth. 5.

16.

Num. 5.

P R Æ F A T I O

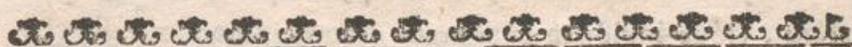
hom. 8. ad generosâ mente præditus est, exemplo eorum, qui rectè
 Philippens. se gesserunt, adducitur: is verò cui mala mens, eorum
 exemplo, qui virtutis munera non obierunt; ille hono-
 re, hic supplicio. *Qui dum punitur, exemplum statuitur, ne
 eius vitam imitemur, cuius metuimus pœnam: cum præsertim
 in mali exemplum longè simus proniores.* Neque enim, ait
 Nazianz. Apolog. 2. *Nazianzenus, vel indelebilem tincturam pannus, vel fæ-
 tidum aut suauem odorem res admotæ ita facilè contra-
 hunt, vel exitialis quidam vapor tam facilè in aërem dif-
 funditur, ac per aërè animantia occupat (quod quidem
 pestis est & appellatur) quàm subditi Antistiris (& socij
 sociorum) improbitate celerrimè impleri solent, & qui-
 dem multò faciliùs quàm virtute.*

IX. *Cùm ergo in hoc libro consiliũ mihi sit, tum vniuersim quan-
 dam morum normã ab exemplis tradere, tum præcipuè etiã im-
 merentes mæstos, afflictosq; erigere, ad temporis huius iniurias
 fortiter perferendas, tũ deniq; ipsos quoq; mala pati dignos in-
 struere, ne malis malè patiendus grauiora mereantur, ostendam
 paulo diductiùs, quanta vis sit exemplorũ, præsertim bonorũ.
 Nam de malis exemplis, Deo dante, ex instituto agã, cùm de ma-
 lis socij exempla proferã. Hæc nunc hoc tempore, pro hoc tempo-
 re scripsi; quia & pleraq; diuersis in locis, ad diuersos, hoc tem-
 pore, dixi. Ita fortasse excitabo legentes quoq; qui consolatus
 sum audientes. Quoniam verò paradigma, seu exemplum, è
 Ciceronis descriptione, est alicuius facti, vel dicti præteriti,
 cum certi auctoris nomine propositio, ea facta vel dicta,
 afferam, qua ipsa exempla exemplis commendent; mitigentq;
 mortalium calamitates, dum demonstrant, tolerabile esse, quid-
 quid fuit toleratum. Id autem hoc quidem libro generatim dũ-
 taxat exequar; peculiarium malorum remedia arduæ
 sunt explanationis, & priuatim dicato
 opere narranda.*

Cic. lib. 2.
 Rhetor.

Plin. 1. 10.
 nat. hist.
 cap. 68.

VIS ET



VIS ET VIRTUS EXEMPLORVM,

SIVE LIBER PRIMVS;

in quo ostenditur,

MAGNUM ESSE IN
EXEMPLIS MOMENTVM, TVM
PRÆCIPVE TEMPORE TRIBVLATIO-nis, tum etiam ad omnem vitam rectè insti-
tuendam.

CAPVT I.

Catholicarum & Encyclicarum *Epistolarum finis, conso-*
lari, & corroborare, in persecutionibus, Christianos; &
maximè exemplis. Id cur nunc imi-
tandum?



SEPTEM sunt omnino, in diuinis libris, Epistolæ, nimi-
rum vna Iacobi, duæ Petri, tres Ioannis, & vna Iudæ,
quæ *Catholica* solent appellari; non tam vt indicetur,
esse orthodoxas, quàm vt intelligamus, non esse priuatas, & ad
particularem amicum, aut de vno quopiam singularique negotio
scriptas; sed vniuersales atque œcumenicas, quæ res tractent
omnibus Christi fidelibus communes, scituque necessarias.
Quemadmodum enim Medici pharmacum, quod omnibus simul
humoribus vacuandis vtile est, *Catholicum*; & Rhetores, teste
Quintiliano, præcepta *vniuersalia*, vel *perpetualia*, præcepta *Ca-*
tholica dicere consueuerunt; ita primi Christiani *encyclicas*, siue
circularis & vniuersales epistolas, *Catholicas* vocauère.

In hoc albo erant, quas Dionysium Corinthiorum Episco-
pum scripsisse, testatur Eusebius. Apud quem de Themisonte
Apollonius ait: *Audebat, Apostolum imitando, Catholicam, ad*
omnes Ecclesias, epistolam contexere. Certè, sicut Iudæi, alijque
Ecclesiæ jurati hostes, vt fidem Christianam vbique exosam red-

A

derent,

I.

Quintil. lib.
2. cap. 13.Euseb. libi 5.
cap. 17.

S. Hieronym.
præfat. in ep.
Sancti Pauli.
Vide & Iusti-
num contra
Tryphonem.
Act. 9, 1.

derent, eique invidiam conflarent (quemadmodum refert D. Hieronymus) contra Christianos, varias, per totum undique terrarum orbem, litteras spargebant; quales etiam *Saulus adhuc spirans minarum, & cecidit in discipulos Domini*, à principe Sacerdotum petijt epistolas in *Damascum ad Synagogas*: ita Episcopi vicissim *circulares Catholicasq;* epistolas efficiebant, & dabant ad omnes ubique Ecclesias totius orbis; ut partim pijs monitis, partim commemoratis pulcherrimis persecutionum & martyriorum exemplis, Christianos crudelissimè vexatos, ne aut succumberent, aut nolente animo volentes essent, ad generosam fidei constantiam professionemque animarent. Et cuiuscemodi quidem *encyclica*, seu *Catholica* epistolæ, aut exhortationes etiam, fuerunt S. Clementis, Theophili Alexandrini, S. Ignatij, S. Polycarpi; & totus liber Tertulliani, quem *ad martyres*, ut ipse vocat, *designatos*, quemque de Patientia, & quem *de fuga in persecutione* scripsit: uti & ille, quem S. Augustinus *de tempore barbarico* concinnavit, & quidquid denique S. Cyprianus *de laude & exhortatione Martyrij* elucubrauit.

- II. Sed præcipuæ sunt in hoc genere *Catholica* epistolæ Apostolorum, quas inter se ita sunt partiti, ut Iudas totus sit in fide Orthodoxa, Ioannes in charitate, Petrus in sanctitate Christiana, Iacobus autem in oratione patientiaque commendanda. Finem enim epistolæ suæ in initio collocans, ita exorditur: *Omne gaudium existimate, fratres, cum in varias tentationes incideritis*; ac deinceps, ut eisdem veluti faculis quibusdam inflammet, ad perfectionem, quam à Iudæis Ethnicisque sustinebant, fortiter perferendam, graphicè depingit inuictæ patientiæ decus & maiestatem. Inter cætera verò argumenta, quibus fideles incendit ad aspera quæque toleranda, exemplum affert martyrum, & eorum, qui pro Deo multa mala pertulerunt, dicens: *Exemplum accipite, fratres, exitus mali, laboris, & patientia, Prophetas, qui locuti sunt in nomine Domini*. Horum nimirum (quorum *astimata est afflictio exitus, oculis insipientium*) exempla, velut speculum, iubet intueri.

- III. Et quinam sunt illi? non qui passi sunt, *ut homicida, ut fur, ut maledici*, aut blasphemii; sed *qui locuti sunt in nomine Domini*, qui

Cap. I. Catholica, & Consolatoria epistola. quid? & cur?

qui iussu, & auctoritate Dei, qui inspirati à Spiritu sancto, cum os aperirent ad vaticinandum, dicere ausi sunt: *Hac dicit Dominus*: vno verbo *Propheta*, qui pro fide, pro doctrina, pro veritate, pro labore, pro instructione populi, pro Zelo religionis & Dei, tamquam conchylium discerpti, malam mercedem ab hominibus receperunt, vt bonam à iustiore iudice reportarent.

Ad eundem modum, cum D. Paulus Hebræos in confidentia retinere, & patientia implere, eosque à Iudaicis Magistratibus propter Christi fidem spoliatos, & varijs modis diuexatos, quin *omnibus exhaustos iam casibus, omnium egenos* consolari vellet, fidem Abel, Henoch, Noë, Abraham, Isaac, Iacob, Saræ sterilis, Ioseph, Moysis, Israëlitarum mare transeuntium sicco pede, Iesue, Rahab, Gedeonis, Barac, Samsonis, Iephte, Dauidis, Samuelis, & Prophetarum, anse oculos ponere iussit: *qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obtinuerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, &c.* Alij verò ludibria, & verbera experti, insuper & vincula, & carceres: lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt, & circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti. Hæc, & plura, S. Paulus; cum quo, vti & cum S. Iacobo, alijsque encyclicarum epistolarum auctoribus, etiam ego, tam calamitoso tempore, spoliatos, captos, exulantes, & mille modis vexatos, vel certè eos, quos isti affinitate, consanguinitate, alioue amicitie & societatis vinculo attingunt, pro modulo meo, conabor consolari.

Nec tantus ego sum, ait ad fimiliter afflictos Tertullianus, vt vos alloquar. *Verumtamen & Gladiatores perfectissimos, non tantum magistri & prepositi sui, sed etiam idiota, & superuacue quique, adborantur de longinquo, vt saepe de ipso populo dictata suo gesta profuerunt.* Hæc pro se, & me Tertullianus.

Quo tempore Galer. Maximinus immanitatem in Christianos exercebat, cum clara esset serenitas, ait Eusebius, & aer pulchre splendesceret, totiusque cali omnia suo complexu ambientis summa extaret tranquillitas, derепentè columna civitatis, qua publicas & communes porticus sustentabant, multas veluti lachrymarum guttas quodammodo ex se profuderunt. Forum item, & platea, nullà pluvie guttâ

Hebr. II. 24
seqq.

Virgil. I.
Æneid,

IV.
Tertull. lib.
ad Martyres.

Euseb. lib. 8.
cap. 19.

4 *Cap. I. Catholica, & Consolatoria epistola, quid? & cur?*

ex aëre decedente, nescio unde, quòs modo, aquà aspersa maduerunt. Sic, ut illico rumor per omnium ora volitaret, terram, utpote rerum, id temporis gestarum scelus & impietatem non ferentem, inexplicabili quadam ratione lachrymarum vim ex se fundere, & lapidos naturamq; inanimam nefaria ea facinora deslere, quò hominum naturam tam ferream, tam immitem, tamq; ab omni affectione vacuum iusta reprehensione coargueret. Coargueret protectò & me, si ficcis oculis intuerer presentem Ecclesiæ calamitatem. Igitur si sunt lachrymæ rerum, & mentem mortalia tangunt, nihil proclivius est, quam affari consolariq; afflictos, & calamo permittere in absentes, quod lingua presentibus fecit. Cur non facerem? Ex elephantis, aiunt, eos qui integri sunt, vulneratorum spicula & iacula leniter extrahere, veluti chirurgos quosdam, & huius artis peritos. Cur id homo homini non faceret? cum vel idcirco Deus, alijs afflictis, alios valere sinat, ut sint, qui possint dolentibus succurrere.

Virgil. 1.
Æneid.

Ælian. lib. 7.
hist animal.
cap 45.

V.

Scio quidem magno numero esse homines, qui de vi causam dicere cum possent, malint tamen reculas suas communi tempestate amissas, iniuriasq; oblatas alto corde premere, atque verò etiam obliuione conterere, diuina spe nixi, de aduersis prospera euentura: mihi nihilominus tamen maximi Principes, viriq; clarissimi sunt imitandi, qui *Anchora Delphino circumplexa imaginem pro simbolo, aut sphaeragidio habuerunt, ut Seleucus, Nicanor Rex, Imperator Augustus, Casar, Aldus Manutius Romanus, nobilissimus apud Venetos Typographus, nonisimisq; temporibus Philippus Cabotius, Galliei maris Almyros.* Aiunt enim Delphinum non modò futuræ tempestatis prænuntium esse, sed etiam procellis vāsaniensibus, anchoram complexum, tutò ut figatur, dirigere. Vsq; adeò natura illi est amans humanæ salutis procurandæ. Furit & nunc tempestas; sunt qui anchoram iaciunt, & spem qualemcumque fouent; liceat ergo mihi hanc dirigere; aut vbi non est, subministrare; aut vbi debilitata est, redintegrare.

Andr. Alcianus in Emblem. Princ.

VI.

Neque hoc solùm obtinere laborabo, sed simul ostendam, quæ & quanta sit vis exemplorum, in omni genere moris instruendo. Nam, ut vidimus, exemplis, & qui in tristitia sunt, consolandos, & qui per deuia errant, reducendos Apostoli docuerunt. Nec aliud in suo Achille & Vlysse Homerus, in Ænea Virgilius, quàm

quàm exemplum eccinit. Omnis denique historia est præterito-
rum memoria, ut sit doctrina futurorum.

C A P V T II.

*Prima exemplorum utilitas, quòd inde humiliemur, si
quidem non cum deterioribus, sed cum meliori-
bus nos comparemus.*

NON immeritò Apostoli exempla nobis proposuerunt; fecit id & Magister Apostolorum, qui de seipso testa-
tur: *Exemplum dedi vobis.* Ergo & D. Paulus alibi Ti-
tum instruens, seipsum, ait, *præbe exemplum bonorum operum;* &
alterum Episcopum, Timotheum, formans, *exemplum esto fide-*
rum, inquit, ut eo velut Ariadneò aliquo filo manu ducantur.
Eandem chordam pulsat, cuius non modò omnes libri *imitatio-*
nem Christi sonant, sed etiam peculiaris vox est illa: *Intuere san-*
ctorum Patrum vivida exempla, in quibus vera perfectio refulsit, &
religio, & videbis quàm modicum sit, & parè nihil, quod nos agimus.
Hec, quid est vita nostra, si illis fuerit comparata? Et tamen cum
illis stabimus in iudicio, & eandem vitæ æternæ mercedem ex-
pectabimus? Vbi maior patientia, maior corona. Quis autem
patientior, nisi humilior, & qui se dignum iudicat, ut patiat? Sicut
& præcipuus ad impatientiam, querimoniasque stimulus
est, si existimemus, nos ea, quæ patimur, non meruisse.

Igitur hæc vel prima esse potest causa, ob quam Sancto-
rum exempla intueamur, ut scilicet supercilium ponamus, cum
animadvertimus, tanto nos ab illis intervallo relinqui; totque
nobis virtutes perfectionesque deesse, quot illi nos laudibus su-
perauerunt. A via Dei aberrant illi, qui cum contra legem
Dei, se grauius delinquere non deprehenderunt, fidentes animis
& illicò sibi blandientes, officio suo satisfacisse videntur, dum sci-
licet vitam moresque suos, non cum sanctis illis viris, & à Deo,
atque à Dei ministris Iacobo, & Paulo, in exemplum propositis
conferunt, sed oculum semper tantum retorquent ad sceleratos,
quos audiunt de fertis, de adulterijs, de iniurijs pauperum, de
caedibus infamari. Talium scilicet in numero quia se esse non me-

I.
Iosa. 13. 16.
Tit. 2. 7.

2. Tim. 4. 12.

Thom. de
Kemp. lib. 2.
de imitat.
Christ. c. 18.

II.

¶ *Cap. II. Exempla esse remedia humilitatis, & quamam?*

minerunt, illicò se ipsos in numero catalogoque Sanctorum collocant. Quasi idem sit sanctum esse, quod, non esse consceleratum: aut tamquam non offendat duritie, quod non est rupes, etiam si sit saxum.

III.

Luc. 18, 11.

Hac ratione Pharisæus ille se decepit, quando cum Publicano se comparavit, cumque alijs hominibus flagitiosis, dicens: *Non sum sicut ceteri hominum, raptores, iniusti, adulteri: velut etiam hic publicanus, qui à longè steterat, & retrò.* Ita sibi blanditur, ita plaudit Pharisæus, quid multa? *pleno subit ostia velo.* Sed sua opinione. Nam aliquis latet error. Nec parvus. Non enim omnes, qui habent citharam, sunt citharædi: neque omnes, qui ieiunij legibus se satisfacere putant, sobrij. Maximi potatores plerumque sunt minimi comestores, & idcirco stomachum cibo non farciunt, quia locum vino relinquunt. Hoc est ieiunium ebriosorum, qui, cum quotidie sint temulenti, bis in Sabbato ieiunare gloriantur. Nempe abstinent culinâ, dum pleni sunt cellâ. Igitur & iste fuit de illorû censu, qui personam, quàm faciem maluerunt. Nam quia non fuit Publicanus, fuit superbus; non auarior, sed arrogantior; de ipsa comparatione, qua sibi placebat, reprehendendus. Non debebas retrorsum in *Publicanos, raptores, iniustos, & adulteros* oculum retorquere, ô Pharisæe, si volebas proficere; sed *obliviscens eorum, qua retrò sunt, ad anteriora extendere, & charismata meliora emulari.* Non est sanus, qui plus habet virium, quàm moribundus; sed qui tantas habet, quantas sanus. Alioquin etiam còrchorus inter olera triumphat.

Phil. 3, 13.
2 Cor. 12, 31.

IV.

S. Augustin.
serm. 36 de
verbis Do-
mini.

Hæc comparatio Pharisæum excæcavit, ut se diuitem existimaret, quia alium vidit pauperem; & quidem ita diuitem, ut nulla se putaret re indigere, neque in ipso templo aliquid à datore munerum peteret. Igitur, Augustino teste, *non reprehenditur, quia Deo gratias agebat, sed quia nihil sibi addi cupiebat. Quere in verbis illius, nihil invenies quod Deum rogauerit. Ascendit quidem orare, noluit Deum rogare, sed se laudare, & roganti insuper insultare. Publicanum autem cordis conscientia remouebat, sed pietas applicabat. Quid igitur miraris, si Deus ignoscit, quando ipse agnoscit? Nec oculos ad celum leuabat, ut respiceret; tremebat conscientia, spes subleuabat.*

uabat, percutiebat pectus suum, poenas de seipso exigebat, Audisti superbum accusatorem dicentem: Non sum sicut ceteri hominum, velut etiam hic Publicanus; audisti humilem reum; audi nunc Iudicem dissentem: Descendit hic iustificatus ab illo. Scilicet quia se contulerat cum eo, quem censuerat esse meliorem: ille autem cum deteriore se comparauit. Nam sicut Publicanus in se descendit, cum ea non reperit, quæ Phariseus iactauit; ita Phariseus in se intumuit, quando suas virtutes alterius vitijs opposuit; bis hallucinatus, & quod vitia in altero considerârit, & quod virtutes præterierit considerandas. Quas si considerauisset, habuisset vtique & quod disceret, & vnde se humiliaret. Cur enim non miratus est modestiam à longè stantis; demissionem oculos ad cælum non leuantis; cor contritum pectus percutientis; orationem deniq; dicentis; *Deus propitius esto mihi peccatori?* Sed hæc ille non aspexit, immò despexit, & dissimulauit; vitijs dumtaxat aliorum, nō virtutibus obseruandis assuefactus. Est enim naturâ ita constitutum, vt sicut boni in malis bona, ita vicissim mali in bonis mala consueuerint obseruare. Vnde fit, vt illi semper fiant meliores; isti quotidie deteriores euadant; errant enim in regula morum eligenda.

Optimum in vnoquoque genere est mensura ceterorum, non pessimum. Illud metallum censetur esse perfectius, quod ad aurum, non quod ad plumbum proximè accedit. Equus, qui, referato carcere, ad metam in Cireo decurrit, non quos post se reliquerit, sed quos præcurrentes habeat, quosq; sequatur, aspicit. Qui litteras discit efformare, non illam manum imitatur, qua haud elegantius scribit, quàm gallinæ in arena; sed accuratam & venustâ. Pictor exemplar ab Apelle petit, non à figulo, qui testas pingit. Si puer Grammaticæ gnarus cum eo componat, qui prima elementa discit legere, valde sibi eruditus videtur; at si Rhetorices studiosum audiat loquentem, illicò & auriculas, & cristas demittet, intelligetq; se cornicari, non rhetoricari. Magnus sibi Poeta videtur, qui cum Suffeno suos versus pariat; eat ad Maronem, & videbit, multos triobolos, paucos vates reperiri; vnde etiam discet, quàm longè absit ab Helicone. Magnus sibi Philosophus esse apparet, qui ad vnus Sophistæ gryphum

V.

phum potest respondere; is tamen ipse, quàm demissè sentiet, & Peripateticam rimari velit subtilitatem? Medicus si vetulà aliquà vnus vim herbulæ noscente peritior sit, non idcirco aram sperare debet, iuxta Æsculapij simulachrum; ad Hippocratis se artem, ad Galeni laudes metiatur, mox saniores pariet cogitationes. Nimirum necesse est, vt vnusquisq; iuxta minorem maior, iuxta maiorem minor sibi esse videatur.

CAPVT III.

Quàm sit perniciosum, se magnifacere, comparatione minorum.

I.

RANA aliquando iuxta culicem confederat, quem cum euolantem argutæ tubæ fistula Lydium quid canere audiret, cœpit & ipsa velle audiri, & proinde, quantum potuit, coaxare, Vox ea tantò maior fuit, quantò & ipsa Rana Culice maior. Quare, sicut plerumq; viles animæ citò sibi placent, plauduntque, ita & illa inflata, primùm sibi de eximia musicalitate; tum verò etiam de sonore, atque canora vocalitate; tandem & de corporis magnitudine blandissimè arrideus, culicem superciliosè despexit, lacertos suos circumspexit, calumq; ita ipsum suspexit, vt caput summa cautione deorsum inclinaret, metuens, ne sublimi vertice sidera feriret. Quod vbi vidit ponè insidians Ciconia, rata, supplicem ranam caput sibi inclinare, mortemq; deprecari, dixit: *Vive igitur, quando ita me reuereris; iam dudum didici Parcere subiectis.* Rana Cœdro generosior, nempe adhuc se ad Culicem æstimans, inanissimæque complacentiæ vento turgida, cum censeret maiestate sua indignum esse facinus, supplicare, respondit Ciconiæ, Paruorum esse, alijs se submittere; indigentium, rogare. Quare hodie sui consilij non esse, vt cuiquam fieri supplex vellet. Dixit, & cum dicto irascentis Ciconiæ rostro est percussa, & velut Absyrtus à Medea, aut Pentheus à Bacchis, miserandum in modum lacerata. Primum, vbi vulnus accepit, aspicere demum Ciconiam est dignata: quam cum esset trepidantibus oculis intuita, Heu, parce, inquit, parce; nesciebam, aliquam bestiam, me maiorem reperiri, cum Culice me comparans. Atqui sciuisse, ait Ciconia, si te cum Ci-

CORIA,

Virgil. 6.
Æneid.

Cap. III. Rana fabula se superbè comparantis.

conia, aut Ceruo, aut Elephante comparauisses. Nunc autem insolentia tua tantò minùs parco, quia non tantùm didici, *Parcere subiectis, sed etiam debellare superbos.* Si sapuisses, meminisse debebas, non tam te Culicis, quàm me tuum principem esse, & superiorem:

O quàm multi longè humiliùs de se sentirent, si se non cum minoribus, sed cum maioribus compararent! ò quàm multi patientiores essent, si patientium, quàm indignè omnia ferentium exempla intueri maluissent? Pharisæ, quid cum Publicano te confers, & ante victoriam encomium canis? Mosen habes, Eliam habes, Ananiam habes, Azariam habes, Misacem habes, ipsum Danielelem habes, Machabæos habes; cum his te confer, si vir es; & infra ranæ vilitatem te demittes.

Quid enim? *ieiunas bis in Sabbato?* At Moyse ascendit in montem, & fuit ibi 40 dieb. & 40 noctibus, nihil omnino neque bibens, neque manducans. Idem fecit Elias, qui *quadragenta diebus, & quadragenta noctibus, usque ad montem Dei Horeb, sine cibo & potu, ambulauit.* Vt nihil dicam de Christo, qui *icidem ieiunauit quadragenta diebus, & quadragenta noctibus.* Quem tu non nosti; aut certè noscere noluisti, ne humilitatem ab eo discere cogereris. At *decimas das omnium, quæ possides?* Paululum circumspice, inter ipsos quos tantopere contemnis publicanos, inuenies, qui *dimidium bonorum suorum dant pauperibus.* Aut si hoc non satis est, Ananias, Azarias, Misael, & alij quàm plurimi, ipsum sanguinem, ipsam vitam dare sunt parati; & ipso facto quàm plurimi dederunt. Quid igitur de decimis tuis superbis, cum isti, inter tantas victorias, ac triumphos seruârint humilitatem? Quin cum ipsum aspicias, quem contemnis? videbis enim de sua humilitate laudandum, te de tua superbia damnandum. *Sed mirabitur aliquis,* ait Theophylactus, *quomodo Pharisæus, cum pauca verba sua laudis protulerit, condemnetur; Iob verò cum plurima fuderit, coronetur? Eò scilicet, quòd Pharisæus talia dicebat, nulla ratione cogente; Iob verò urgentibus eum amicis, & pressuris prementibus coactus est, proprias virtutes referre ad Dei gloriam, ne homines desisterent à profectæ virtutis. Nihil igitur Pharisæum coegit ad suas laudes referendas. Non enim laudabilis Pharisæus, quia vituperabilis Publicanus:*

II.

III.

Luc. 18. 12.
Exod. 24. 18.
3 Reg. 19. 8.
Matth. 4. 2.
Luc. 18. 12.

Luc. 19. 8.

Theophyl. in
c. 18. Matth.

B

nus:

nus: sed ideò Pharisæus vituperandus, quia Publicanus fuerat excusandus. Sed maluit illum accusare, vt se posset laudare. Hinc ranam imitatus, in templo non orauit, sed coaxauit.

CAPVT IV.

Vilefcere facile sibi eos, qui exempla Sanctorum suis benè gestis opponunt, & exaduersum aestimant.

I.

Iac. 5. 19.



Luc. 19. 10.

Thom. de Kemp. lib. 1. de Imit. c. 18.

Thom. de Kemp. ibid.

Via magna est in exempla pronitas, eaque non sunt omnia vtilia, delectus haberi debet. Igitur *exemplum accipite, fratres, exitus mali, laboris, & patientia*, non homines delicatos, qui mellibus vestiuntur, & epulantur quotidie splendide: non impios & sacularia dumtaxat desideria sequentes: non otiosos, non pigros: sed Prophetas, qui locuti sunt in nomine Domini, sed Patriarchas, sed alios veteris & noui Testamenti sanctos heroës, qui nobis per huius Mundi tenebras clarissimam exempli sui facem prætulere. Multas & graues patimur ab hoste tribulationes? *O quam multas & graues, multoque plures & grauiore tribulationes passi sunt Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines, & reliqui omnes, qui Christi vestigia voluerunt sequi! Nam animas suas, in hoc mundo oderunt, vt in aternam vitam eas possiderent.* Depauperati sumus, & spoliati? in fame cibum, in siti potum, in frigore ligna, in nuditate vestimenta non semper habemus? *Exemplum accipite, fratres: Sancti & amici Christi, Domino seruiuerunt in fame, & siti; in frigore & nuditate, in labore & fatione; in vigilijs & ieiunijs, in orationibus & meditationibus sanctis, in persecutionibus & opprobrijs multis.*

II.

Luc. 17. 20.

Cui non superbiam domet, si sua opera, iuxta opera Sanctorum expendat? Magnam nonnulli rem se præstare putant, si tota Quadragesima carnibus abstineant; idque etiam quosdam, tamquam Argium clypeum abstulerint, audimus jactitantes, dum aiunt: Deo laus, tota hac Quadragesima carnes non gustauimus! *Inutilis serue, quid te jactas? quod facere debuisti, fecisti. Lege vitas Sanctorum, & inuenies multos, qui totâ vitâ suâ carnibus abstinerunt, leguminibus, vel radiculis contenti. Alij gloriantur, ter se in hebdomade ieiunasse; cum quotidie debuissent,*

sent. Hi exempla Sanctorum euoluant, inuenient, qui vix ter-
in hebdomade comederunt. Ita in vitis Patrum Alexandrinus
ille Macerius septem annis sine cocto edulio, sine omni somno
dies viginri, quadragintadiale ieiunium sine omni cibo transegit;
nec tamen est gloriatus. Sunt qui inter bona opera sua ascribant,
die Veneris, vinum se nullum bibisse. Postquam scilicet, per reli-
quos omnes dies hebdomadz, vino se, vt Comici verbo vtar, vs-
que ad supremum gutturem, hoc est, vsque ad satietatem & vo-
mitum inebriauerunt. Eant hi, & Ioannis Baptistæ encomia re-
colant, inuenient eum, tota sua ætate *vinum & siceram non bibisse.*

Luci 1. 15.

III.

Quidam magis sibi placent, quàm Peleus in machara, si ad
vnam diem cilicio carnem stringant; si flagro jctus aliquot, &
quidem admodum clementer sibi incutiant semel in hebdomade.
O quantum est istud, si Ioannem intueantur! qui non equinis,
sed camelinis pilis indutus, propemodum echino horridior, Cili-
cium numquam exiit! Si Paulum contemplantur, qui cum Da-
uide, non tantum in sustinendas res aduersas, sed etiam verissi-
ma in flagella paratus, corpus suum virgis, loris, flagris acerbissimè
castigauit! Si Ignatium aliquem considerent, qui *vili tegumento*
ex tela reclus, baculo armatus, fune pracinctus, nudo capite & pede
altero, cæli solique iniuriam sustinebat, ac ter se præterea diebus sin-
gulis acriter verberabat, septem horas in oratione, fixis humi genibus
penebat; idq; magno studio & ardenti. Missæ sacrificio, Vesperarumq;
& Completorijs precationibus intererat, ex eaq; re magnam capiebat
animo voluptatem. Cogebat quotidie stipem, aqua & pane vitam tole-
rabat, carnibus vinoq; (Manrelæ) semper abstinens, omnibus diebus,
præterquam Dominico, ieiunans, humi cubitans, noctis maximam
partem vigilans, denique tam impensè corpus suum in seruitutem re-
digens, vt quidquid delectationem vllam corpori posset adferre, studiosè
refugeret.

Psal. 37. 18.

1. Cor. 9. 27.

Petr. Ribad.

lib. 1. Vitæ 5.

Ignat. cap. 4.

& 5.

IV.

Heu me miserum! quomodo me de meis ieiunijs, asperitati-
bus, orationibusque efferam, si talia video Magistrum meum.
fecisse? Quàm longè adhuc absum ab his, alijsque eius exemplis?
Tantum abest, si hæc talia perpendo, vt me nimium laboris, pa-
tientiz, asperitatis habuisse existimem, vt etiam videam, in me
plurima desiderari; immò vt desiderare debeam, mihi quotidie

1100 p

B 2

ad

ad labores, ad vigiliis, ad inedia, ad tribulationes, ad cæteras cruces addi. Quantum additur ad laborem, tantum additur ad mercedem: eoque plus addi posse video, quò plus deesse animadu-
Iob, 33: 27. uerto. *Respiciet homines*, id est, sanctos, & hominis nomine dignos, & confusione plenus *dicit, peccavi*, ait Iob. Sicut enim pauperes tum clariùs suam inopiam agnoscunt, cum amplissimos Principum thesauros aspiciunt, ita, teste S. Gregorio, anima nostra tum magis se demittit, cum præclarissima aliorum, & quidem hominum exempla cernit.

S. Greg. l. 24.
Mor. c. 9.

V.

S. Hieron. in
vita S. Pauli
primi Eremitæ.

Quod, ut scribit S. Hieronymus, Antonio Abbati contigit, à visitatione S. Pauli primi Eremitæ redeunti; itemque magno illi Macario, ut de eodem legimus, qui conspectà aliorum Religiosorum eximia sanctitate, demittere sese satis non potuit. Nam, ut Antonius à Paulo reuertens obviam procedentibus discipulis, & vbinam fuisset, interrogantibus, multo cum fletu respondit: *Ab me miserum peccatorem, qui non nisi umbra Monachi, & falso Religiosi nomine glorior. Vidi Eliam, vidi Ioannem Baptistam in deserto, cum vidi Paulum in Paradiso: Ita Macarius ab exteris Monachis redux, apud suos assidue plorans dicebat: Vidi Monachos, verè Monachos: non sum ego Monachus, ut qui nudum duntaxat Monachi nomen geram.*

VI.

In libro sententiarum & apophthegmatum Patrum, etiam de B. Antonio istud memoratur; eum longo iam tempore Deo ardentissime famulatum, cum jam plurima meritorum collegisset, deque eo thesauro haud temerè sperare potuisset, aliquando in cella sua diuinis precibus vacantem, id meruisse, ut in virtute cresceret, ac merita meritis cumularet. Quod quia aptius fieri non potuit, quàm si cresceret in humilitate, eiusmodi vocem audiuit de celo venientem: *Antoni, nondum ad mensuram coriary, qui Alexandria est, peruenisti.* Acceptà hac voce, venerabilis & propè tam hominibus, quàm Angelis de virtute notus senex constituit illico ad coriarium proficisci, ut mensuram pietatis, quæ sibi deesset, coràm intueretur, ad eamque sese disceret extendere. Vbi primùm ergo diluculavit, baculo seniles gressus adiuuante, quantum per vires licuit, Alexandriam contendit. Ibi cum quæsitum hominem inuenisset, ad eum in domum ingressus est. Numquam

quam vel sanctior curiositas, vel generosior humilitas convenire. Nam corarius aspecto, intra suum limen, tanti nominis viro, cuius se presentiam indignum rebatur, attonitus, & ad silentium est stupetactus, ipsa silentij veneratione hospitem salutans. Ad quem Antonius, Relicta, inquit, solitudine, adsum, ut opera, quae facis, intelligam; ea igitur mihi cupio recenseri. Compendioso Corarius responso satisfacit intelligenti. Nam dixit: *Nescio me aliquando boni aliquid perpetrasse. Unde ex cubili proprio mane consurgens, antequam in opere meo resideam, dico, quod omnis haec civitas, a minore usque ad maiorem ingrediatur in regnum Dei, propter iniquitates suas; ego autem solus, propter peccata mea, poenam ingrediatur sempiternam. Quod verbum etiam antequam quiescam sero, ex cordis mei recensero veritate.* Quae verba exemplo tam salutari pectus S. Antonij confoderunt, ut diceret: *In veritate, fili, sicut bonus artifex sedens in domo tua, cum requie regnum Dei adeptus es: ego autem, velut sine discretionem, omne tempus meum in solitudine conversatus, necdum verbi tui assumpsi mensuram.*

Nempe sicut stellae lucidissimae apparere desinunt, ad solis claritatem; ita virtus minor sese abscondit submittitque, cum incidit in maiorem. Quanta autem virtus fuerit Corarij, *ex cordis veritate*, ita mane ac vespere non ex desperatione, sed comparisonis hypothese precantis, norint omnes, qui norunt, quam difficile sit, in tanta civitate, omnes non solum pro sanctis habere, sed etiam sibi antepone, & se in tanta morum innocentia inferno dignum iudicare. Novit sane Antonius, qui ingenuè dixit, se ad eam mensuram nondum peruenisse. Quando magis id mihi, meique similibus dicere conveniet, exempla & haec, & Prophetarum, & Patriarcharum, & Confessorum, & Martyrum, aliorumque innumerabilium Sanctorum serià cogitatione consideranti? Scilicet, quemadmodum *Apposita incurvos ostendit regula mores*, ita magis agnoscimus nostri spiritus paupertatem, quando divini thesauri divitias in alijs in-

VII.

tuemur.



B 3

CAPVT

CAPVT V.

Secunda Exemplorum utilitas, quòd nos ad imitandum prouocent.

I.

Rima vis exemplorum est, vt ostendant, quid nobis in via virtutis ac perfectionis desit, quidque obtinere possimus, cum videamus jam alterum obtinuisse. Ex hac, velut radice, nascitur secunda utilitas, vt scilicet ad id, quo nos carere, in exemplo videmus, obtinendum accendamus. Est enim magna vis trahendi ad imitandum, in exemplis; & quidem in vtramque partem. Quemadmodum enim Iacob pastoritiae artis peritissimus, cuiuscumque coloris oues voluit, e colore ante oculos posito, effecit; ita homines aspectu variantur: quod vident, agunt, omnia plerumque in exemplum rapietes. Tollens enim Iacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticauit eas: detractisq; corticibus, in his, quae spoliata fuerant, candor apparuit: illa vero, quae integra fuerant, viridia permanserunt, atque in hunc modum color effectus est varius. Posuitq; eas in canalibus, ubi effundebatur aqua: vt cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aspectu earum conciperent. Bicolores ergo virgas cum intuerentur, maculosa, & varia, & diuerso colore respersa pepererunt.

Gen. 30. 37.

II.

S. Greg. 1. 23.
mor. cap. 1.

Quem locum D. Gregorius ita interpretatur, vt dicat: Virgas virides amygdalinas, & ex platanis ante gregum oculos ponere, esse Scripturae sacrae seriem, & antiquorum Patrum vitas atque sententias in exemplum populis praebere: quae nimirum, quia iuxta rationis examen rectae sunt, virgae nominantur. Quibus ex parte diuinus opilio corticem subtrahit, vt in his, quae expoliantur, intus candor appareat; & ex parte corticem seruat, vt sicut fuerant exterius, in viriditate permaneant: variusque virgarum color efficitur, dum cortex ex parte subtrahitur, ex parte retinetur. Ante considerationis nostri oculos praecedentium Patrum sententiae, quasi virgae variae ponuntur, in quibus dum plerumque intellectum litterae sequimur, quasi corticem referuamus; dumque ab ipsis cortex litterae subducitur, allegoriae

riae

riæ candor interior demonstratur: & dum cortex relinquitur, exterioris intelligentiæ virentia exempla monstrantur.

Hæc est doctrina S. Gregorij, cui addere & illud licet, varias generatas esse oves, pro varietate virgarum, quas aspexerunt, vt intelligeremus, homines quoque varios futuros, pro varietate exemplorum, quæ intuentur, dum concipiunt vitæ morumq; consilia atque cogitationes. Penes nos igitur cum sit, boni vel mali moris exempla intueri, monet Apostolus: *Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem.* Et S. Iacobus: *Exemplum accipite, fratres, exitus mali, laboris & patientia, Prophetas, qui locuti sunt in nomine Domini.* Neque enim nos legem Dei loquendo tantum Prophetæ, sed etiam viuendo docuerunt. Nam sicut Philo scribit, leges scriptas, esse commentarios vitæ Sancto-
ram; ita D. Augustinus tradit rursus, vitam Sanctorum esse interpretationem Scripturarum: Et D. Gregorius: *In sanctorum vita cognoscimus, inquit, quid in Scripturis legere debeamus.*

Sic diuinis præceptis exempla, & exemplis præcepta docentur, vt per vtramq; viam ducamur ad virtutem. Et quidem expeditior efficaciorq; est via per exempla, quàm per præcepta: cum iucundius sit nobis, hominum videre facta, quàm audire documenta. Multi possunt docere, quod non possunt, aut nolunt ipsi facere; pronumque est mortalibus suspicari, alterum qui iubet, onera humeris suis imponere, quæ ipse ne digito quidem attingat. At verò qui facit, quod docet, bis docet, simulque ostendit, fieri posse, quod docet faciendo. Hinc *cæpit Iesus quoq; facere & docere.* Magna itaque vis est in docendo, maior in faciendo: sicut & pulchrius est dicenda facere, quàm dicere facienda. Hinc maximi quiq; potius opere, quàm verbis, dicere pulchra ac docere volunt: vident enim sic efficacius dici. Quod gentiles quoque viderunt. Ita enim Ascanium filium Troianus heros excitat, apud sapientissimum poetam:

Te pater Aneas, & auunculus excitet Hector.

Communis Theologorum sententia est, à supremo Angelo peccante cæteros fuisse seductos, velut à dracone tertiam partem stellarum trahente: qui tamquam dux & antesignanus cæterorum nomina.

III.

Heb. 13. 7.

Iac. 5. 7.

Phil lib. de
Abrah. S. Au-
gustin. lib. de
mendac. c. 15.
S Greg. hom.
10. in Ezech.

IV.

Matth. 23. 4.

Act. 1. 1.

Virgil. 12.
Æneid.

V.

In 2. dist. 6. &
S. Thom. 1. p.

q. 63. art. 8.
cuiusque com-
mentatores.
Apoec. 12.
Matth. 25.

nominatur ibidem cum dicitur, *Draco pugnabat, & Angeli eius*: Itemque, *Ite in ignem eternum, qui paratus est diabolo & angelis eius*. Qua de causa Ila. 14. ei dicitur: *Tu terram tuam perdidisti, tu populum tuum occidisti*, nempe Angelos alios, qui, ut eodem loco exponit D. Hieronymus, illi tamquam naturam inferiores aliquo modo subditi erant.

VI.

Quaestio est, qua ratione hic supremus angelus ceteros seduxerit? Potuit id facere suadendo, exhortando, aut alio peculiari conatu. Magna pars Theologorum iudicat, seductionem illam solo malo exemplo fuisse factam, ita ut Lucifer ceteris tantum patefecerit suum pravam affectum, quem imitarentur. Quod ipsum velle videtur S. Thomas docens, Angelum primum hortatum fuisse alios hoc ipso quod affectionem suam intelligibili locutione eis expressit, & in eam illi eodem instanti consenserunt. Ita credibile est etiam D. Michaeli bonis suasorem fuisse, ut in bono perseverarent, dum nempe illis suum bonum affectum, velut exemplar aliquod, manifestavit. Suntque, qui existiment, non aliter gestum fuisse illud inter bonos & malos bellum, de quo dicitur: *Michaël & Angeli eius proeliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli eius*. Tantum in ipsos angelos seu bonum, seu malum, valuit exemplum; quid in homines non valebit, exempli longè capaciores?

CAPVT VI.

Statuas atque imagines olim positas non solum magnis viris in honorem, sed etiam posteris in exemplum.

I.



On eorum tantum, qui vitam inter nos degunt, exempla profunt, sed saepe etiam mortuorum. Eam ob causam statuae à dijs ad homines, aut potius ab his ad illos transferunt. Non enim verusta aetas, & prisca illi sapientes tam memoriae perpetuandae, quam virtutis imitandae causam excellentibus viris statuas posuerunt. Quod ex Sallustio discimus, ita testificante: *Nam saepe audiui Q. Maximum. P. Scipionem, praeterea civitatis nostrae praclaros viros, solitos ita dicere, cum maiorum imagines intuerentur, vehementissimè sibi animum ad virtutem accendi, scilicet, non ceram illam, neque figuram tantam vim in se habere, sed memoria*

Sallust. init.
Iugurthini
belli.

memoria rerum gestarum eam flammam egregiis viris in pectore crescere, neque prius sedari, quàm virtus eorum famam atque gloriam adacquaverit.

Quare Athenienses primi statuas publicè posuisse Harmodio & Aristogitoni tyrannicidis, dicuntur à nonnullis. T. Manlius Torquatus Silani filij sui, memorando exemplo, severus iudex, haud aliam ab causam fuisse fertur. Videbat enim se in eo atrio consedisse, in quo illius imperiosi Torquati severitate conspicua imago posita erat: prudentissimog, viro succurrebat; effigies maiorum cum titulis suis idcirco in prima adium parte poni solere, ut eorum virtutes posterius non solum legerent, sed etiam imitarentur.

Apud Velleium Paterculum lib. 1. Metellus Macedonicus povicus fecit, turmamq, statuarum equestrium, qua frontem adium spectant, hodieq, maximum ornamentum eius loci, ex Macedonia detulit, cuius turma hanc causam referunt, Magnum Alexandrum impetrasse à Lysippo, singulari talium auctore operum, ut eorum equitum, qui ex ipsius turma apud Granicum flumen ceciderant, expressâ similitudine figurarum, faceret statuas, & ipsum quoq, ijs interponeret.

Ad quem modum non solum Religiosæ familiae suos Patriarchas, & clariora Ordinum suorum lumina in triclinijs, xystris, templis ponunt, ut posteros maximarum virtutum recordatione extimulent ad imitandum: sed etiam Principes viri Regesque & Cæsares maiorum suorum ære fusa in atrijs, palatijs, curijs, foris, & foribus templorum collocant monumenta; ut quod in vita heroës illi præclare gesserunt, post mortem statua quotidiana hominum aspectui testentur, & quasi per manus tradant.

Quin & Epiphanius, cum de Abrahæ proavo Sarug, siue Serug, agit, hanc ipsam indicat fuisse originem idololatriæ, rei pessimæ, rem alioquin non malam, immò laudabilem: illis quippe imaginibus initio, representasse antiquos id hominum genus, qui per corporum robur, vel animi fortudinem aliquid memorabile perpetrassent.

Quas ergo primi inventores ad imitandum proposuerunt imagines, ut inde posterius egregia discerent facinora perpetrare, eas paulatim demonum astus ad idololatriam traxit. Siquidem humani generis hostis invidia æstuans, cum videret concinne

II.

Polydor. Virgil. de rer. Inuentor. l. 2. cap. 23. Plin. lib. 37. Val. Maxim. lib. 5. cap. 8.

III.

IV.

V.

Epiph. init. Panar. & in Anacephal. Et ex illo Suidas verb. Σειύχ.

VI.

¶ *Cap. VI. Statuas postas tam in exemplum, quam in honorem.*

doceri exemplis maiorum, per simulachra, propositis; quasi è boue lorum; ita ex ipso honore statuarum, occasionem sumpsit, statuarum vtilitatem polluendi, maximumq; hominibus flagitium persuadendi. Dum enim viros & virtutem eorum in statuis suspicere debuissent, effecit, vt virtute obliuioni datâ, ipsis imaginibus & marmoribus nefariè quamdam tribuerent diuinitatem. Sed hoc non nisi stolidiores fecère.

VII.
Iul. Capitol.
in vita 30. ty-
ranner.

E quorum numero censuq; imprimis fuit olim Romæ Marcianorum familia, cui, teste Iulio Capitolino, solenne semper fuit, vt Alexandrum Magnum, viri quidem in auro & argento, mulieres autem in reticulis, & annulis exsculptum gestarent: quòd diceretur, in omni actione sua iuuari, qui Alexandrum sculptum aut auro, aut argento circumferret.

VIII.
Sueton. in
vita August.

Quam ob causam fortasse etiam Augustus Cæsar, in signandis epistolis Magni Alexandri imagine diu vsus est, vt de eo memorat Suetonius. Longè rectius hi facturi erant, si imaginem Alexandri in pectore, quàm extra pectus gestauissent, virtutis æmuli, non superstitionis. Ad hoc enim imagines pinguntur, ad hoc ebur, ad hoc marmora, ad hoc aurum & argentum in humanos vultus effinguntur, ad hoc historiarum gesta que virorum illustrium ad posteros transmittuntur.

IX.
Plutarch. in
Apoph. Rom.
& lib. de pro-
fect. virtut.
Suct. in Iul.

Quod non ignorauit ipse Alexander Magnus, qui ad magna se incitabat heroica Achillis facta, in Homero quotidie legendo, & considerando; sicut Scipio Alexandri; Scipionis pariter & Alexandri Iulius Cæsar, quem etiam, aspectâ aliquando Gadibus Alexandri statuâ ingemuisse aiunt, quòd in ea ætate nihil memorabile gessisset, quâ Alexander totum pænè terrarum orbem subegerat; subitoque Romam ad rerum magnarum captandas occasiones reuertisse. Est enim homo suapte natura pronus ad imitandum, præsertim si quid aspiciat, quod laudis, vel delectationis, alteriusque commodi spem promittat.

X.
Gen. 1. 26.
S. Augustin.
lib. 24. cont.
Faust. cap. 1.
Ambr Chry-
sost. in 1. Gen.

Quam ob causam in principio dixit Deus; *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram nostram. Et creauit Deus hominem, ad imaginem Dei creauit illum.* Vbi imaginem Dei, S. August. mentem rationalem intelligit, S. Chrysof. *Dominium in creaturas*; quæ omnia tandem eodem recidunt. Illud tamen est etiam
atque

atque etiam perpendendum, in quocumque istorum Dei simili-
tudo consistat, ita eam homini esse infixam, vt separari ab eo nul-
la ratione possit. Infixit autem eam homini Deus idcirco tam ar-
ctè, vti, quemadmodum amantes solent, qui effigiem eorum,
quos efficitim amant, vel annulo insculptam, vel cupro impictam,
vel etiam libello precatório insertam, vel (quod furtim amantes
recenter excogitauerunt) talero in pyxidem secto inclusam vbi-
que secum circumportent; ita & nos vbiicumque locorum esse-
mus, numquam, & nusquam essemus sine *imagine Dei*; identidem
nos admonentis, ne imaginem illam contaminemus; sed vt pro-
totypum ipsum imitemur, atque ob virtutum incrementa, sem-
per in nobis magis magisque Dei crescat similitudo. Similior
enim est Deo, qui sanctior; & homo perfectior in virtute, perfe-
ctior est in imaginis ratione. Hinc tanta pijs reuerentia exhibe-
tur, quia quicumque oculos habent virtutem aestimare assuetos,
eos non aliter aspiciunt, quàm quasdam statuas Dei, sed viuas
& ambulantes.

CAPVT VII.

Imagines, & lasciuas, & honestas, multùm posse.



Nemo est omnium, cui non sapissime, vel oculi, vel aures,
rei conspectæ auditæue immittant cupiditatem. Quod
adèd apud mortales vsitatum est, vt vel ipsa mala, quæ
vident, audiunt, legunt, pronissimis affectibus imitentur, qua-
cumque ea tandem turpitudine commaculent imitantem. Hinc
est illa D. Augustini querela in eos, qui legunt, aut prælegunt
lasciuos Poëtas, quod sibi quoque contigisse deplorat. *Nonnè ego*
in te legi, ait, & Tonantem Iouem, & adulterantem & Et vtiq, non pos-
set hac duo, sed actus est, vt haberet auctoritatem ad imitandum ve-
rum adulterium, lenocinante falso tonitruo. Quis autem penulatorum
magistrorum audiat aure sobria, ex eodem puluere hominem claman-
tem & dicentem: Fingeat hac Homerus: & humana ad Deos trans-
ferebat, diuina mallem ad nos. Sed verius dicitur, quòd fingeat hac
quidem ille, sed hominibus flagitiosis diuina tribuendo, ne flagitia flagi-
tia putarentur: & vt, quisquis ea fecisset, non homines perditos, sed ca-
lestes Deos videretur imitatus. Ac paulò post, vbi dequestus mer-

I.

S. Augustin.
lib 1. confess.
cap. 16.

Terent. in
Eunuch.
Act. 3 sc. 5.

cedem & salaria decerni ijs, qui per talia exempla eloquentiam docerent, addit: *Ita verò non cognosceremus verba hæc: imbrem aureum, & gremium, & fucum, & templa cæli, & alia verba, quæ in eo loco scripta sunt, nisi Terentius induceret nequam adolescentem, proponentem sibi Iouem ad exemplum stupri: dum spectat tabulam quamdam pictam, in pariete, vbi inerat pictura hæc: Iouem quo pacto Danaæ misisse aiunt in gremium quondam imbrem aureum, fucum factum mulieri: Et vide quemadmodum se concitat ad libidinem, quasi caelesti magisterio? At quem Deum! inquit: Qui templa cæli summa sonitu concutit. Ego homuncio id non facerem? Ego verò illud feci, ac libens. Non omnino per hanc turpitudinem verba ista commodius discuntur: sed per hæc verba turpitudine ista confidentius perpetratur.* Hæc S. Augustinus.

II.

Et ipse in
orat. de Ab-
raham.

Quanto satius est pias imagines tabulis impictas è parietibus suspendere, quæ mutæ virtutem loquantur? qualis fuit illa Abrahamæ filium suum Isaac immolaturi, de qua S. Gregorius Nyssenus in Concilio Nicen. II. actio. 4. can. 1. citatus: *Vidi, inquit, sapius descriptionis eius imaginem, & sine lachrymis transire non potui, cum tam efficaciter, & ad viuum, ob oculos historiam eius rei poneret.*

III.

O utinam multi talibus oculis tales imagines transirent! Sed pauci nunc sunt Nysseni, multi Terentiani oculi: Et, si veritatem prorsus erubescendam dicere licet, pauci sunt, qui pictas illas nuditates ita intueantur, vt animum affectu voluptatis non inquinent, (qua de causa homines casti ad eiusmodi picturas oculos vel claudunt, vel auertunt) at quoties imagines Diuorum, immò ipsius Christi sine vlllo prorsus pietatis motu transierant?

IV.

Cromerus
lib. 5.

Boleslaus IV. Rex Poloniæ, assiduè patris effigiem auro expressam, & è collo pendulam secum circumferebat, eamque sibi legem sanxerat, vt quoties dicendum aliquid faciendumque occurreret, impresso osculo, tamquam viuentem in imagine presentemque patrem sic compellaret: *Abst, ô mi pater, vt à me unquam aliquid regio tuo nomine indignum statuat.* Sumus & nos Regis, longeque maioris, adoptiui filij, & hinc hæredes; & Catholici quia sumus, etiam in sacræ ceræ bulla, Christi, Agni que imaginem de collo pendentem noctes diesque gestamus, scilicet
in fine

in sinu & in oculis, & in pectore, & in memoria habendam assidue, ut in omni negotio identidem dicamus, *Absit, o absit, mi Pater, mi Redemptor, ut à me umquam aliquid domino tuo nomine indignum statuatur.* Idem, si non dicendum quoties aspiciamus & transimus imaginem Dei in pariete pictam, vel pendulam; saltem cogitandum est.

Sed humana in malum pronitas, hoc sapissimè negligit, cum tamen rarissimè malas illas effigies, sine mala cogitatione, intueatur. Cuius rei causa est, non quòd imago mala plus possit, sed quòd plus efficiat, nobis ad bonum non tam attentis. Alioqui Nazianzenus in carmine de virtute, quod in VII. Synodo, actione quarta, citatur, affirmat, impudicam mulierem, cum ad quemdam inhonestæ rei causâ evocata veniret, in ipso limine, Polemonis, continentissimi hominis imaginem conspexisse, eaque conspecta ita erubuisse, ut poenitentiam ducta, peccato abstinere, domumque recurreret. Sed pro dolor nimis hanc pauci imitantur! Nam quotusquisque resilit, cum tamen non Polemonis, sed Numinis imagines ubique occurrant?

CAPVT VIII.

Quàm malè agant, qui nolunt exempla alta sequi.

EX quibus perspicuum est, plurimum posse exempla ad malum trahentia, & pro dolor, nostro auxilio, nutuque, plus quidem, quàm si ad bonum inuitent. Facilius enim sinimus nos trahi in præceps, quò inclinamur, quàm per ardua virtutis itinera. Quamuis & huc valde conducant exempla. Numquam Theseus, nec Saronem, nec Procestem, nec Creontem tyrannum, nec bicorporem Minotaurum interfecisset, si non Herculem sibi in exemplum proposuisset, eiusque facinora factis exprimere decreuisset.

Qui tales meritò multis Christianis ruborem iniiciunt, nam *vox multorum est*, ait Gerson, *sufficit mihi vita communis: si cum multis saluari potero, satis est. Nolo merita Apostolorum, nolo volare per summa; incedere per planiora, contentus sum.* Quid est hoc aliud, quàm non audire Apostolos, exempla summa Prophetarum proponentes? & currere, non ambulare segniter, iubentes?

V.

I.

II.

Io. Gerson, 30
p. tract. de
myst. pract.
indult. 4.

res? quid aliud, quàm remissi arcus neruum alioqui vix ad scopum sagittas expellentem, etiamsi altius collimet, etiam infra metam destinare, vt non metam, sed terram feriat? quid aliud, quàm fatuas, non autem prudentes virgines imitari, & dormire? quid aliud, quàm nolle esse filium Dei, cum Christus dicat: *Esote perfecti, sicut & Pater vester celestis perfectus est?* Nihil enim ad istos perfectio, ad quam non aspirant, infimis contenti; nihil ad istos eiusdem celestis Patris Filius, Christus: cuius non modò doctrina iubet nos contendere, vt per angustam portam intremus: sed etiam vita tota instigat, vt ad perfectionem aspiremus. Sed nihil ad istos ista. Vertigine laborant. Nolunt ergo alta, nedum summa exempla Christi, vitæ suæ proponere: ab ipsis ethnicis superati, qui summæ laudis heroës sibi notos, imitandos proposuerunt. Nolunt eâ vnicâ re, quæ optima atque præstantissima est, excellere, cum alioqui primos recubitus; primosque honores, & primas dignitates vbique affectent.

III.

Thom de Kemp. lib. 1. de imit. c. 18.

Qui fossam saltu traijciunt, maximo id conatu faciunt; & tamen, virium, aut imperiû defectu sæpe vix ad medium pertinent: at inferni & gehennæ barathrum est transiliendum, cur ibi tam multi minimis conatibus sunt contenti? Quin Perseos, & Pegafos imitantur? quin aspectâ suâ tepiditate, in sancta illa nomina contemplationem conijciunt, & dicunt: *O quàm strictam & abdicatam vitam, sancti Patres in eremo duxerunt? quàm longas & graues tentationes pertulerunt? quàm frequenter ab inimico vexati sunt? quàm crebras, & feruidas orationes Deo obtulerunt? quàm rigidas abstinentias peregerunt? quàm magnum Zelum & feruorem ad spiritualem profectum habuerunt? quàm forte bellum aduersus edomationem vitiorum gesserunt? quàm puram & rectam intentionem ad Deum tenuerunt? Per diem laborabant, & noctibus orationi diuina vacabant: quamquam laborando, ab oratione mentali minimè cessarent.*

IV.

Sic Præpositorum meminisse, est mentem ad imitandum incendisse. Si enim vulnera & facere, & pati discunt à bellatoribus bellatores; cur non & nos à maioribus nostris mitiora quidem, sanctiora tamen disceremus? Cum rumor in urbem venit quampiam hostis appropinquantis, omnes sollicitos facit vnus soli-

us sollicitudo fugientis, aut conuasantis. Intuemur sollicitudinem Sanctorum, quàm illi gnauiter, & quantà curà attendunt, vt nihil hosti concedant, sed quidquid spiritualis lucri possunt apisci, non prætermittant; faciet profectò & nos sollicitos hæc tanta illorum sollicitudo. Quæ non frustra suscipitur, sed quantò maior est, tantò maiora dona promeretur.

In vita Balthazaris Alvarez cap. 7. §. 2. narrat Ludouicus de Ponte, eundem Balthasarem, cum aliquando opus egregium præstitisset, sequenti die manè sub oratione vidisse Christum Dominum nostrum, præclaris donis valde onustum, & onere illo quodammodo afflictum, ac desiderantem exonerari, & propensum se ostendentem ad gratificandum exoneranti: & quamuis magno desiderio id cuperet, non tamen onus deponebat; eò quòd vasa deessent, in quibus eius dona reponerentur. Deus infinite, quò te bonitas tua non perducit! Antehac cruce oneratus incedebas, vt homines alliceres ad imitandum; nunc præclaris donis valde onustus venis, vt nos ad opera præclara inuites; quis jam demum modus erit, nos excusandi, si vel sic nobis graue est, te exonerare? Quòd si verò dona nobis pro magnitudine generosorum facinorum largienda oneri tibi sunt, quia ijs tam pauci te leuant; deonerabit utique magis, qui maiora exempla est secuturus. Et vel hinc acediam omnem detestabitur; vt maiora sequatur, quisquis maiora dona tibi pro onere, sibi pro munere sentiet esse futura.

Si Cæsar vel canem, vel arcem offerret, optione relicta, tam stultus nemo esset, vt cani arcem postponeret: & Deus quoties offert exempla illustriora, quibus relictis plurimi dicunt se contentos fore, si vltimi in cælo, ac ponè ianuam sedeant? Quàm parum hi perpendunt, quid sit cæli pretium, aut supplicium Inferni, longè alioqui excitatiores futuri! His enim duobus stimulis vsum legimus peritum quemdam in Vitis SS. Patrum dist. 2. §. 103. *Frater quidam à sene Achille roganit, cur sedens in cella pateretur acedia? Cui senex ait: Quia necdum vidisti requiem, quam speramus, nec tormenta, qua timemus. Si enim ea diligenter inspiceres, etiamsi vermibus plena esset cella tua vsque ad collum, tu tamen in ipsa iaceres sine acedia; Neque vllius utique sancti exemplum tam esset arduum, quin ad illud vel vincendum, vel sequendum aspirares.*

CAPVT

V.

VI.

CAPVT IX.

Aliquot Conuerſionibus oſtenditur, quanta ſit vis exemplorum, ad mortalium animos in viam Chriſtiana religionis, & virtutis pertrahendos.

I.



Vod in bello fecere viri fortes, vt virtutem, quaſi lampadem per exempla traderent ſecuturis, id multo maxime etiam fieri in militia ſpirituali voluit Deus. Hinc in illud: *Illuminans tu mirabiliter a montibus aternis: Ex aternis,* ait D. Gregorius, *montibus Deus nos illuminat, quia per admirandam vitam Patrum pracedentium, radio nos ſua claritatis illustrat.* Illorum enim vita, velut mons, eminent, in quo exempli ſui lucernam ponunt, vt Pharum conſtituant per tenebras nauigantibus lucentem.

Pſal. 75. 5.
D. Greg. l. 27.
Mor. c. 5.

II.

Lib. 4. Reg.
39. 35. & 2.
Paralip. 3. 2.
21. 22.
Pſal. 75.

Prauiderat in ſpiritu Dauid, Aſſyriorum, Duce Sennacherib, in Hebraeos irruptionem, de qua fit mentio lib. 4. Reg. igitur ad eos conſolandos, hoc pſalmo vaticinatus eſt deſtructionem Aſſyriorum. Nam cum, quaſi penicillo aliquo, deſcripſiſſet religionem, pietatem, & pacem Iudaorum, apud quos notus eſſet Deus, gentibus incognitus; & *magnum nomen eius;* ad ſecuturi belli exaggerationem, addidit: *Et factus eſt in pace locus eius, & habitatio eius in Sion.* Nam Hieruſalem a pace, & rerum omnium proſperitate nomen fortita, & in ea, Eccleſia, in qua ſola tum Deus notus erat, ac colebatur, bello erat petenda. Tum, vt fieri ſolet, magna fuit trepidatio futura, magnus moeror; & plerique; neſcientibus, quid conſilij, vel auxiliij caperent, tetra mentium caligo, & velut profunda nox deſperationis; qua frequentius mortales, in anguſtijs inuoluuntur, quam vt animoſe ſperent meliora. Spem ergo vt Propheta addat, addit, in eodem loco calamitatis, hoſtem vineendum: *Ibi conſregit potentias arcuum, ſcutum, gladium, & bellum.* Ibi turbati ſunt omnes inſipientes corde, qui ſcilicet dixerunt in corde ſuo, non eſt Deus. Ibi, qui ſpolia opima compilarunt, qui imperium ſibi, & regnum imaginabantur, dormierunt ſomnum ſuum: & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis; vt rurſum ſpolijs ipsis ſpoliarentur, longeque a deſtinatione ſua aberrarent. Denique Deum (cui cogitationem hominis confeſſuram, & diem feſtum acturam, ait, cuique vota facere iubet,

in

in gratiarum actionem) vocat *terribilem*, ait eum qui *aufert spiritum Principum, terribile apud reges terra*. Sicut fuit apud Sennacherib tandem gladio interemptum. Hæc, quæ erant futura, ita certò, quasi facta, dum prædixit Dauid, repente conuersâ ad Deum oratione, exclamauit: *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis; vt in tantis tenebris constituti serui tui lumine diuino recreentur.*

Quod sanè factum est tribus modis. Primò per lumen Propheticum; quo eisdem trepidatio periculumque, tum etiam hostium euersio diuinitus est prædicta. Secundò per lumen, quod ab æternis altissimisque cælorum & Angelorum montibus est immissum, vt in spem erigerentur, hostibus mentis oculos perdentibus; qui proinde *turbati sunt*, inopes consilij. Tertiò à *montibus æternis*, hoc est, ab excelsa virtutis viris, qui non solùm, veluti montes Solis radios, cælestis doctrinæ veritatem primi exceperant, quam, ritu Angelorum superiorum, transfunderent in inferiores; sed etiam vitæ sublimitate, ac morum exemplis ad cælestia, atque ad æterna æterni ducentes, tam domi, quàm belli solent *mirabiliter illuminare*, & mortales ceteros de tenebris educere.

Ita in libro de exemplis & doctrinis vitæ spiritualis, n. 19. legitur, duos religiosos Patres, vtrumque Macarium dictum, aliquando vnâ iter suscepisse, atque ad Nilum peruenisse, quem traicere cupiebant. Commodùm etiam eodem tempore traicere volebant duo Tribuni militares, quibus maior nauis parata ad ripam stabat. Cum his in nauim intrauerunt pannosi duo Macarij, vultu pallidi, corpore macilenti: vno verbo, ossa rugosis pellibus obducta, & vix cohærentia, ac sese mouentia. At Tribunorum vt obesi ventres, & rubicundi semperque Bacchum spirantes vultus; ita ingens erat pompa. Rhedam naui imposuerant, qualem Marti attribuit Homerus, æream ac splendentem, equos secum vixerant, quales Latinus Æneæ misisse describitur à Virgilio:

Instratos ostro alipedes, pictisq; tapetis.

Aurea pectoribus demissa monilia pendent:

Tecti auro, fuluum mandunt sub dentibus aurum.

Stipabat eos & militum obsequiosa cohors; & ephebi, quibus aurum de cingulis, & collis relucebat. Longè autem magnificentius amicti sedebant in medio ipsi Domini, à quibus quàm

D

longissi-

III.

IV.

longissimè remoti in extremo nauis angulo uehebantur duo illi Macarij tanto exemplo, quanto silentio diuinis laudibus vacantes. Quos ubi ludibundi illi Aiaces, pannis & annis obfitos, vel inuitis oculis identidem coacti sunt intueri, tacitis paulatim ignibus caluerunt, cœperuntque de eorum institutis sermocinari, uitamque illorum cum sua comparare, ac frugalitatem Monachorum moribus aulicis longè anteferre. Id seu seridò, seu ioco atque leuitate factum, certè serius iocum euentus est subsecutus. Ad extremum enim alter Tribunorum dictum in Monachos istud iciecit: *Beati estis vos, quia huic Mundo illuistis*: cui mox Macarius (ille, qui è ciuitate cum esset, urbanum se ostendit) *Nos quidem, ait, Mundo isti illuimus, uobis autem hic Mundus illuist.* Et ut nôris, nos præter uoluntatem tuam uerè à te *beatos esse uocatos*, Macarij ambo uocamur. Tribunus hoc responso, pariterque diuino Numine tactus, ut & ipse beatus fieret, quàm primùm domum reuenit, chlamyde depositâ, monachum induit, multaque bona fecit. Nempe à duobus illis *montibus aternis mirabiliter illuminatus*, cœpit & ipse lucere.

V.

S. Iustin. lib.
1, & 2,

Ita & de seipso scribit S. Iustinus, nempe ab eiusmodi *montibus illuminatum*. Testatur enim, se aspectâ incredibili fortitudine martyrum, constantiaque inauditis exemplis, ad Christum conuersum esse, cuius diuinitatem Christiani sanguine, in tam immanibus tormentis, asserere non dubitarent.

VI.

Petr. Ribad.
in uita Ignat.
lib. 1. cap. 2.

Exempla hæc oculis uisa, Tribunum & Iustinum flexere; alios etiam lecta tantum; alios auditione percepta; alios meditatione expensa, in uiam reduxerunt. Domesticum est illud de S. Ignatio Patriarcha nostro, sed tamen tale, quod è libris lectura uniuersæ Societati, immò uniuerso Orbi fuit salutare. Martio adhuc pectore, & sæculari spiritu plenus Ignatius, dexteri cruris plagæ medicamenta habuit. *Interea cum in lecto iacere cogeretur, essetque in profana librâ legendis multum temporis collocare solitus, aliquem eiusmodi librum sibi ad manum dari iussit, ut eius lectione tempus falleret. Negantibus familiaribus domi eiusmodi esse libros, duos Hispanica lingua conscriptos accepit, ne prorsus otiosus esset, quorum alter Christi Saluatoris nostri, alter Sanctorum uitas continebat. Atque horum quidem librorum lectione, sensus eius animus immutari, & imitandi,*

tandi, qua legebat, studio quodam affici videbatur. Sed quoniam ante
 alta vita consuetudo corroborata erat, inanium rursus cogitationum,
 concursu obruebantur, ne coalescerent illa tum primum excepta pieta-
 tis semina. Aderat tamen militi suo diuina misericordia, & consopi-
 tam virtutem exsuscitabat interdum, ludicriūq; & fallacibus cogitati-
 onibus, veras solidasq; cogitationes ex recente lectione rursus obiciebat.
 Quibus commotus eius animus, ad Christi & Sanctorum imitationem
 tam vehementer accendebatur, ut nullis difficultatibus (qua multa oc-
 currebant) ab eo proposito deterreretur. Hæc Ribadeneira, ut ostendat,
 principium tantæ pietatis in S. Ignatio, & per eum in vtro-
 que Orbe existentis, fuisse exemplum Christi, & Sanctorum: &
 quidem fortuito lectum, cum historiæ longè sequiores quærerentur:
 quid in illis non efficient, qui certo consilio, atque ardenti
 desiderio in historijs quærent, non curiositatem, sed pietatem?

Consimile huic, non jam de lectione tantum, sed de auditi-
 one quoque exempli recenset, S. Augustinus, in hunc modum: VII.
Quodam die, non recolo causam, qua erat absens Nebridius, cum ecce S. August. l. 8.
ad nos domum venit, ad me & Alipium. Potitianus quidam ciuis no- Confess. c. 6.
ster, in quantum Afer, præclarè in Palatio militans, nescio quid à no-
bis volebat. Et consedimus, ut colloqueremur. Et fortè supra mensam
lusforiam, qua ante nos erat, attendit codicem, tulit, aperuit, inuenit
Apostolum Paulum inopinatè sanè; putauerat enim aliquid de libris,
quorum professio me conterebat. Tum verò arridens, meq; intuens
gratulatoriè, miratus est, quòd eas & solas præ oculis meis litteras re-
pentè comperisset. Christianus, & fidelis erat, & sæpe tibi Deo nostro
prosternebatur in Ecclesia, crebris & diuturnis orationibus. Cui ego cum
indicassem, illis me scripturis curam maximam impendere, ortus est ser-
mo, ipso narrante, de Antonio e Agyptio monacho, cuius nomen excel-
lenter clarebat apud seruos tuos, nos autem vsq; in illam horam latebat.
Quod ille ubi comperit, immoratus est in eo sermone, insinuans tantum
virum ignorantibus, & admirans eandem nostram ignorantiam.

Stupebamus autem audientes, tam recenti memoria, & propè no-
 stris temporibus testatissima mirabilia tua, in fide recta, Catholica Ec-
 clesia. Omnes mirabamur, & nos, quia tam magna erant. Inde sermo
 eius deuolutus est ad monasteriorum greges, & mores suaueolentia tua,
 & vbera deserti eremi, quorum nos nihil sciebamus. Et erat monaste-

D a

rium

VIII.

rium Mediolani plenum bonis fratribus, extra urbis moenia, sub Ambrosio nutritore; & non noueramus. Pertendebat ille, & loquebatur adhuc, & nos intenti tacebamus. Unde incidit, ut diceret, nescio quando, se, & tres alios contubernales suos, nimirum apud Treuiros, cum Imperator pomeridiano Circensium spectaculo teneretur, exisse deambulatum in hortos muris contiguos: atque illic, ut forse combinati spatiabantur, unum secum seorsum, & alios duos itidem seorsum, pariterque digressos; sed illos vagabundos, irruisse in quamdam casum, ubi habitabant quidam serui tui spiritu pauperes, qualium est regnum calorum; & inuenisse ibi codicem, in quo scripta erat vita Antony. Quam legere cepit unus eorum, & mirari, & accendi: & inter legendum meditari arripere talem vitam, & relicta militia seculari seruire tibi. Erat autem ex eis, quos dicunt agentes in rebus.

IX.

Tunc subito repletus amore sancto, & sobrio pudore, iratus sibi coniecit oculos in amicum, & ait illi: Dic, quaso te, omnibus istis laboribus nostris, quod ambimus peruenire? Quid quarimus? cuius rei causa militamus? Maior ne esse poterit spes nostra in palatio, quam ut amici Imperatoris simus? Et ibi, quid non fragile, plenumque, periculis! Et per quot pericula peruenitur ad grandius periculum? Et quamdiu istud erit? Amicus autem Dei si voluero, ecce nunc fio. Dixit hoc, & turbidius parturitione noua vita, reddidit oculos paginis, & legebat: & mutabatur intus, ubi tu videbas, & exusabatur mundo mens eius, ut mox apparuit. Namque dum legis, & voluit finctus cordis sui, & infremuit aliquando, & discreuit, decreuitque meliora; Iamque tuus, ait amico suo: Ego iam abrumpi me ab illa spe nostra, & Deo seruire statui, & hoc ex hora hac, in hoc loco aggredior, te si piget imitari, noli aduersari. Respondit ille, adharere se socio tanta mercedis tantaque militia. Et ambo iam tui, adificabant turrim sumptu idoneo, relinquendi omnia sua, & sequendi te.

X.

Tunc Potitianus, & qui cum eo per alias horti partes deambulabant, quarentes eos, deueniunt in eundem locum, & inuenientes admonuerunt, ut redirent, quod iam declinasset dies. At illi narrato placito, & proposito suo, quoque modo in eis talis voluntas orta esset, atque firmata: petiuerunt, ne sibi molesti essent, si adiungi recusarent. Isti autem nihilo mutati à pristinis, fleuerunt se tamen, ut dicebat, atque illis pie congratulati sunt, & commendauerunt se orationibus eorum,

rum,

rum, & trahentes cor in terra abierunt in palatium. Illi autem affi-
gentes cor celo manserunt in caelo. Et ambo habebant sponfas. Quae
posteaquam hoc audierunt, dicauerunt etiam ipsa uirginitatem tibi.
Narrabat haec Potitianus. Tu autem, Domine, inter uerba eius reter-
quebas me ad meipsum, auferens me a dorso meo, ubi me posueram dum
nollem me attendere: & constituebas me ante faciem meam, ut uide-
rem, quam turpis essem, & quam distortus, sordidus, & maculosus,
& ulcerosus. Et uidebam, & horrebam, & quod a me fugerem, non
erat. Et si conabar a me auertere aspectum, narrabat ille, quod nar-
rabat. Et tu me rursus opponebas mihi, & impingebas me in oculos
meos, ut inuenirem iniquitatem meam, & odissem. Noueram eam,
sed dissimulabam, & conuisebam, & obliuiscabar. Tunc uero quando
ardentius amabam illos, de quibus audiebam salubres affectus, quod a se
totos tibi sanandos dederant: tanto execrabilius me comparatum eis o-
deram.

Eod. lib. c. 7.

Haec, ad instructionem eorum, qui alios inuisunt, etiamsi
Aulici sint (Aulicus enim erat & Potitianus) ut norint, quae de-
beant, ad confabulandum utiliter, & Christianè, argumenta
afferre; haec, inquam, de Augustino, de quae familiaribus Augu-
stini Augustinus ipse accuratim & neruose conscripsit, ut de-
monstraret, uirtutem, uelut flammam aliquam per scintillas,
lectione, narratione, auditioneque exemplorum propagari; Et
quidem ab humilitate initium fieri, ut supra ostendimus, & te-
stantur illa eiusdem: Ita uodebar intus, & confundebam pudore hor-
ribili uehementer, cum Potitianus talia loqueretur: tum mentem ad
imitandum accendi: denique & corroborari exemplis, cum se se
efferrunt totae cateruae difficultatum.

XI.

S. Aug. loc.
cit.

Quippe cum uarios animi sui fluctus & aestus explicasset,
iamque dubius inter sacrum & saxum, immo inter caelum & or-
cum stans, id quod maximè uolebat, non auderet; ostendit tan-
dem, quid etiam meditatio consideratioque exemplorum posset.
Aperiebatur, inquit, ab ea parte, qua intenderam faciem, & quod
transire trepidabam, casta dignitas continentia, serena, & non dissolu-
tè hilaris, honestè blandiens, ut uenirem, neque dubitarem: & exten-
dens ad me suscipiendum, & amplectendum piis manus, plenas gregi-
bus BONORVM EXEMPLORVM. Ibi tot pueri, & puella; ibi inuentus

XII.

S. Aug. lib. 8.
Confess. c. 11.

multa, & omnis aetas, & graues viduae, & virgines anus; & in omnibus ipsa continentia nequaquam sterilis, sed fecunda mater filiorum, gaudiorum, de marito te, Domine. Et irridebat me irrisione exhortatoria, quasi diceret: Tu non poteris, quod isti, & ista? An verò isti & ista in semetipsis possunt, ac non in Domino Deo suo?

XIII,

His talibus & dictis, & exemplis tenacissimus ille Augustini animus, tandem à delicijs suis est reglutinatus, quiq; antè rubo arefacto præfractior erat, factus est, post isthæc exempla, cerâ flexibilior, ac mitior agno. Nec in illo solo iste exemplorum fructus stetit, sed exemplo Augustini, sicut & exemplo S. Ignatij, immò & S. Antonij, Basilij, Hieronymi, Benedicti, Romualdi, Brunonis, Bernardi, Dominici, Francisci, aliorumq; Religiosi Statûs Institutorum, multa hominum millia commota sunt, vt opes, honores, voluptates contemnerent; patrem, cognatos, domos, patriamq; relinquerent, & solitudines, vitæ asperitatem legesq; seuerissimas sequerentur. Incredibilia pænè sunt, quæ de S. Bernardo, itemque de Iordano leguntur. Nul-
 lus vmquam Orpheus saxa ita traxit, vt hi saxea corda. Quod narrabant, efficiebant: vt iam quacumque irent, parentes solliciti liberos, vxores maritos, passim absconderent, metu amittendi, si imitarentur. Quamquam complures ex istis, non lecta tantùm, aut audita, vel meditatione expensa, sed etiam visa oculis exempla sunt secuti: quæ naturâ suâ idcirco habent vim maiorem trahendi, quia, teste Seneca, *homines plus oculis credunt, quàm auribus*: alioqui

Sur. in vita
S. Bernard. &
Iordani.
Item in vitis
Fratrum Præ-
dicator. p. 4.
cap. 10. & 11.

Seneca. ep. 6.
Horat. de ar-
te Poët.

*Segnius irritant animos inuissis per aures,
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus.*

CAPVT X.

Alia insignes conuersiones, vna ad fidem, cetera ad frugem, exemplis factæ.

I.



D huius rei vim ostendendam, libet adhuc aliquot exempla subtexere, quorum duo priora sunt ex historia Societatis nostræ hausta, & à Nicolao Orlandino in hunc ferè modum perscripta. Ignatio Societatis capite constitu-

to,

eo, adolescens è transalpinis locis Romam veneret egregijs à natura muneri- bus, ac donis instructus, sed eo usque Lutherana pestis contagi- ne corruptus, ut suo non contentus exitio, alios etiam quàm plurimos in eandem fraudem conaretur impellere; sed dum spargendis longè la- teq; venenis, pervertendisq; sanis mentibus totus intendit, ad sacros Magistratus re delatà in custodiam abripitur. Magistratus cum & ip- si per se frustra, & per idoneos Theologiae Magistros, ut perversa men- tis adolescentem ad sanitatem reducerent laborassent; ad extremum, ne quid intentatum relinquerent, atatis florem, & spectatam indolem mi- serati, sanandum Ignatio tradunt, domiq; nostra custodiendum. Blau- de illum cum suis accepit Ignatius, & placidis manibus tempestivas ad- monebat identidem curationes. Tantumq; seu prudentis curatio Me- dici, seu Patrum consuetudo valuit, ut eorum moribus curiosius inspe- ctandis callidus adolescens sensim, & ipse commutatus animo sit: Et qui furere in Medicos paulò antè consueverat, medicinaeque respuere, Patrum deinde manus & scalpella non fugerit, pestem vomuerit, vi- rus eiecerit, & voluntaria quadam detestatione animi pravis dogma- tibus cineratis, Ecclesiam sibi reconciliavit. Is deinde rogatus, cur, qui tam obfirmato fuisset animo, ut de suscepta mente depelli nullo terrore periculone posset, Patrum tamen sermone se flecti, ac deliniri sit passus? Respondit, ita secum disputasse, fieri haudquaquam posse, ut à tam in- tegrà, innocentiq; vita, tam sanctis, commodisq; moribus, tanta animo- rum coniunctione & pace, quantam inter eos aspexisset, vera ac germa- na fides abesset. Nihil hæresi hæret pertinaciùs, & tamen, exem- plorum virtute, est etiam in pertinacissimo absterfa. Nullæ tene- bræ Lutheranismò ac infidelitate sunt spissiores, & tamen à pio- rum virorum exemplis, velut à montibus æternis sunt illuminata.

Quæ autem exempla erant, quæ viderat iste adolescens? Præ- misit ea particulatim auctor his verbis. Erant tum domi, præter sex Professos, duodecim ferè alij, qui se nuper cum Societate coniunxe- rant: & suum quisq; munus curabat alacriter. Flagrabant apud eos studia prisca pietatis, paupertatis, & crucis Christi. Summa erat in- obtemperando voluntas, ingens alacritas in obsequijs, mirus in consuetis candor animi, simplices mores, compositi ad modestiam vultus, probita- tis indices, & cultus interioris: Spectaculum superis, hominibusq; ju- cundum. Nulla, nisi virtutis, amulatio, nulla obrectatio invidia, nulla

Nicol. Oro
land. in hist.
Soc. Iessv p. 14
lib. 3, n. 13.

II.
Ibid. n. 12.

vox querelarum. Mutuis officijs certabant omnes, honore inuicem praeuenientes. Sola erat de humilitate contentio, pacis genitrix, & concordia. Qui, cum essent ex tanta morum, nationum, atatum varietate permixti, inter se tamen, velut unum corpus, & unus spiritus concordissime vivebant, ut non tam hominum in terris degentium, quam Angelorum cœtus in humanis corporibus viderentur. Nulla virtutis disciplina praestantior, illorum vel consuetudine, vel exemplo, aptis etiam ad permutandos perditos, & profligatos mores.

III.

Hæc adolescentem illum, à perfidia ad religionem, exempla quotidiano vsu conspecta perduxerunt: digna quæ me etiam, meique similes, à tepidiore vita, ad ardorem illum virtutis excitent imitandum, ut & nostra lux sic luceat coram hominibus. Tum enim & illuminati esse dicemur à montibus aeternis; primorum nostrorum parentum, inquam, exemplis; & ipsi inter montes aeternos annumerabimur, per quos Deus mirabiliter mundum, est illuminaturus. Quod genus per exempla vitæ illuminandi quanti fecerit, quantumque in suis religiosis exegerit S. Dominicus, apud Surium copiosè memoratur, & experti sunt innumera- biles heterodoxi vitæ fama percussi dum doctrinæ restiterunt. Efficaciùs enim Deus homines illuminat per mores, quàm per artes. Verba alliciunt, facta trahunt: sermones inuitant, actiones inflammant, dum sine fumo sincerius illuminant; qui faciliùs linguâ, quàm vitâ vendi potest. Itaque & Deus voluit mundum per montes aeternos lucentes, non fumigantes illuminari.

Surius lib. 1.
vitæ S. Domini-
ci, cap. 8.

IV.

Nic. Orland.
in hist. Soc.
part. 1. lib. 11.
num. 776

Quemadmodum illuminauit per Nobregam nostrum; de quo Orlandinus recenset, eum in vrbe Baya tum ad Brasilios Christo lucrandos, tum ad Christianos in officio continendos multùm laborauisse. Ad hosce curandos, ait Orlandinus, illà inter ceteras Nobrega est vsus industriâ. Quorum notabilia extabant vitia, inter socios distribuit, ut hi, è numero sibi decreto, singulos singulis diebus adors, ex Apostolico praecepto, opportunè, importunè ad mutandos mores urgerent. Qua sedulitate cum aly, tum omnium propè miraculo quidam in Lusitania, & in Brasilia, quò deportatus in exiliuù fuerat, improbitate nobilis, conuersus est ad insignem virtutem. Hic frustra diu fatigatus, dum quodam die serius aliquanto, quàm consue-
sus, regreditur, reperit domi sese opperientem socium illum, cui assi-
gnatus

gnatus erat curandus, & exorsum recta monere, non modo non audiit, sed ut abigeret, contemptim, atque cum stomacho, Melius, inquit, vas illud purgares (sordidum vas designabat) & aquam, cuius nihil est domi, afferres. Iste bonus Dei famulus: Et ista, inquit, libenter: dictoq; citius, vas purgat; tum urna sumpta festinat ad fontem. Ecce autem onustus aqua dum redit, vix pedem intra limen intulerat, cum hominem inuenit, quasi fontem effectum. Durum illud cor, ad tanta exemplum modestia, celestis illapsu gratia, ut olim petra Aaronica ictu virga, concussum liquebatur in uberem flum. Tantaq; fuit voluntatis, ac morum mutatio, ut inter socios deinde optarit degere: totamq; operam suam, ac vitam Brasiliorum puerorum ministerio dedicarit.

Videtis, quam mirabiliter Deus a montibus aternis illuminet? Hoc valent exempla, aut ut demus, aut ut accipiamus: Si illi non fumus, qui montibus æquemur, habemus tamen montes. Si nondum possumus mirabiliter exemplis nostris alios illuminare, saltem ab aliorum exemplis nos finamus illuminari. Lumina hæc nobis omnibus sunt accensa, ut accendant, & per accensos rursus lumen hoc, velut traduce, propagent. O quam saepe nostris alloquijs, nostra conuersatione, nostro sermone, nostra patientia, nostra modestia, nostra pietate, & pia alicuius historiae narratione homines mirabiliter illuminarentur, & vel ab hæresi, vel ab alijs peccatis abstraherentur; si lucerna nostra ardens esset & lucens! Quod cum non sit, metuendum est, ne motum sit candelabrum nostrum, & lucerna extincta non jam lucem spargat, sed fœtorem; quemadmodum & de eo benè ominamur, cuius eloquium ignitum vehementer admirabiles parit vitæ morumque in melius mutationes.

Quid enim de illo speres, qui de domo in domum circuit, & fumante, per spurcificos sermones, libidine, ubique fœtorem, velut cacodæmon aliquis, post se relinquit? quam longè hic à Potitiano abscedit; cuius exemplo, per exempla, multos fortasse posset Ecclesiæ parere Augustinos. Neque per suspensionem ista dico. Adeantur conuiuia, audiantur colloquia, in trutinam conijciantur negotia, non jam Potitianorum, sed Politicorum; quam multi ex his eunt in Emmaus? quam multi conuiciosè, malignè, desperatè, loquuntur? quam multis dici posset: *Qui sunt* Luc. 24. 17.

E

bi ser-

1. Cor. 13. 1. *hi sermones vestri? non est hoc linguis loqui Angelorum. Sæpe quot verba, tot peccata mortalia; sæpe in ipsis trichinijs fiunt, quæ in cubiculis essent erubescenda. Hæc exempla non illuminant, sed excæcant. Et tamen omnis Christiani officium est, illuminare.*

Matth. 5. 16. *Omnibus enim dictum est; Sic luceat lux vestra. Non dictum est: Sic luceat petulantia vestra; de qua vobismetipsis placetis, & non rarò etiam gloriâmini; quasi aulicum esset, esse obscœnum. Et quia placere contraria non possunt, dedecus esse existimatis, de Christo, deque moribus Sanctorum facere mentionem. Quàm longè à Potitiano absceditis? Exemplis bonis emendare sympotas vestros possētis, maualtis inquinare.*

VII.

Nam quid non potest exemplum, si vsque ad totius vitæ statum commutandum progreditur, atque è tenacissimorum vitiorum vinculis extrahit? Quid hæresi pertinacius? ex illa bonæ vitæ exemplum Romæ Transalpinum adolescentem eripuit. Quid mortales fortiùs stringit, quàm compedes cupidinis? Vidimus tamen & has fractas. Vnum restat vitium, quod quia homines excæcat, & Pluto suo pares facit, difficillimæ est correctionis; amor, inquam, non jam feminarum, sed pecuniarum. At huic quoque, per exemplum, fit medicina. Sicut enim pueri, aut simplices, qui cancos numquam comederunt, quia modum comedendi nesciunt, testas eorum imperitè sugunt, ora aculeata non sine læsione lambunt, aut denique thoracatam bestiam cum ipsis intestinis, vsque ad cachinnos spectantium, degulant; idque tam diu faciunt, donec alium vident eius cibi vescendi peritiorum. Quem vbi animaduertunt testas resolvere, interiora euiscerare, & quod inutile est, abijcere; abiciunt & illi. Ita avari, ac diuitiarum nimij amatores, quamdiu nesciunt, quid sint opes, nummam exosculantur, argentum adorant, aurum pro Numine suo habent. Hoc vt potiantur, terras circumeunt, maria trajiciunt, Indos petunt: denique non ita Ægyptij suum Osirim, aut Ceres suam Proserpinam quæsuerunt. Nec facile vllus orator tam erit disertus, vt eloquentiâ suâ ab eorum vnguibus æs reglutinet, quod rapuerunt. Deus tamen, exemplo vnico pecunias contemnentis, Cratetes facit, docetque nummos abijcere, dum spectant abijcientes.

Eius

Eius rei elegantissimum exemplum, quia bis recenset diuersis in locis S. Augustinus, non pigebit hîc quoque apponere, tametsi alio quoque non incommodo loco, verbis ipsius S. Patris sum commemoratus. Is ergo S. Hipponensis Episcopus partim utilitate, partim suauitate exempli allectus, vehementer cupiens eam rem suis auditoribus inculcatam; non tamquam cramben- bis coctam, sed velut ex illis rebus vnâ, quæ bis repetitæ solent placere, alterâ vice commemorauit facinus hominis nequaquam splendidi, sed planè splendidum; & tanto pluri æstimandum, quanto maiore fuit in egestate, quæ illum & excusatura fuisset magis, si secus fecisset; & impellere speciosius potuisset, vt secus faceret. Contigisse autem hoc testatur D. Augustinus Mediolani, eo tempore, quo inibi S. Ambrosius lituo conspicuus populum regebat; quo ipso tempore Augustinus scribit, se quoque Mediolani fuisse, quamquam Episcopum nondum fuisse. Ac ne quis de inopia viri illius, cuius exemplum ipsa paupertate sit ditius, ambigat, affirmat S. Augustinus, ad eò fuisse egenum, vt *Profekasticus esset Grammatici*, nempe pauperis magistrilli pauperior vtique vicarius: nec iam vicarius litterator, sed puerorum negligentium, aut insolentium castigator, aut, vt vocant, *Corrector*, cuius officium non erat è cathedra docere, sed ad velum, & quasi ad fornacem expectare, vt cæderet damnatos. Ait enim S. Augustinus: *Sed melior fuit ille, qui ad velum stabat, quàm ille, qui in cathedra sedebat.*

VIII.
In ouis Pa-
schalibus
camb, 6.

S. Augustini
hom 9 ex 50,
& serm. 21 de
verbis Apost.

Hunc vilissimæ, & abiectissimæ conditionis hominem, opibus destitutum, sed Christiana perfectione verè opulentum, ait S. Augustinus, aliquando reperisse sacculum ducentis solidis grannem, siue eum, in tanta rerum indigentia, bonæ fortunæ fauor iuuare, siue mali insidiatoris Stygia ars tentare, siue, quod verosimillimum est, Deus probare, & Mundo offendere voluit. Quia enim, vt in prouerbio est, mendicorum loeuli semper inanes, semper sitiunt; tantoque sunt manus eorum ad argentum bibendum promptiores. Igitur & iste eò mirabilior, quò in paupertate abstinentior. Indigebat nummis, nummos inuenit. Et, quod fortunatius est, inuenit non quæsitos. Nec inuenit eos in cista, aut in domo, vt scire posset, non esse perditos, aut dominum eos

IX.

certum habere. Fortè in publica platea iacebat marsupium, quod suspicari potuit, alicui peregrino excidisse, qui jam nescio, quantum viæ progressus, nequaquam esset indagabilis. Et esto, etiam si indagatu facilis foret, quid si malè parta, malè dilapsa, iam meliorem nacta essent possessorem? Fortasse, diuino Numine providente, illi exciderunt nummi, vt ego in eos inciderem? Ideò diuiti superest, quia pauperi deest. Sæpe quod Croeso modicum est, sufficit Iro ad magnas necessitates. Denique cur ego laborem, hunc sumam, & tempus perdam, vt perdam nummos, dum quæro amissorem? Quærat ille, quod perdidit, qui amisit, si vult amissa reperire. Certè tacitus morabor: si est, qui inquirat, reddam; si nemo inquisiturus est, potero vtique, saluâ iustitiâ, retinere pecuniam, quam Dominus ipse habet pro derelicta. Hæc atque alia talia potuerunt pauperulo illi in mentem venire, quando sacculus tam benè nummatus venit in manum. Et fortè inciderunt illi talia. Profectò auaritiæ suafor non amiserit illi talia fuggerere.

X.

Sed nihil ille horum vel cogitare, dicere, vel dubitare instituit, vt faceret, aut consentiret. Mens recti amans, iustitiam longè existimat, quàm pecunias, pretiosorem. Quare diuinæ legis memor, programma scripsit, in quo locum expressit & hominem nominavit, apud quem, qui solidos perdidisset, reperire posset. Hoc pittacium conceptissimis verbis exaratum, in publica columna affixit, proposuitque; etsi non maiore perturbatione, tamen maiore cura pecuniæ Dominum, quàm Dominus pecuniam indagans. Interea tamen Euclio ille, quasi seipsum perdidisset, laceratis crinibus, pectus plangens, omniaque lamentis complens, ingenti sollicitudine circumquaque vagabatur, dumque obuios quosque interrogat, num quid inuenerint? num quem viderint, quem inuenisse suspicentur? Dum iam desperat, & suo alios pede metiens, iudicat non facilè fore, qui se inuenisse fateatur; ecce tibi, modicam chartam conspicit in columna pendentem, & in modica charta, quantum legit Oceanum gaudiorum! Quid enim lætius auaro pecunias repiente? Nec mora. Currit illico ad repertorem. Iste, quamuis promptus reddere; cautus tamen; ne fortè alienum alter; aut sanè, ne aliud quæ-

rere;

eretur; indicia postulavit, signa exegit. Nam & qualis esset sacculus, interrogavit; & quantus numerus solidorum? Vbi ex responsis intellexit, alterum fide bona agere, & omnia recte convenire, sine mora, sine passionibus, sine rugis & contractione vultus, totum illico reddidit, quod repererat. Ea vero fuit hilaritas reddentis, ut videretur ipse thesaurum inuenisse, dum invenit sacculi Dominum.

Quæ inusitata, apud mortales, latitæ causa, ac restituendi promptitudo, alterum iam alioqui, ob receptos solidos, gaudio incredibili repletum, & insuper etiam modestia nihil præmij loco petentis, ita perculit, movitque, ut præter in adolem cupidorum, omnino censeret vicem rependendam: fidelitatemque tantam fideliter remunerandam. Igitur quasi cum Phariseo diceret, *decimas de omnibus, quæ recipio, ita de ducentis solidis, illi viginti remuneravit, obtulitque, à quo omnes intactos accepit, satis utique gratus, qui decimas persolvit repertori.* At quid ille? manus repudiavit. Cur ita? an quia nimis parum dari videbatur? nequaquam. Censuit enim nimis multum dari. Noluit ergo accipere. Et tamen indigebat. Sed noluit indigentia suæ, cum alterius læsione succurri. Immo existimabat propriam conscientiam lædi, etiamsi alter sponte sua obtulisset. Arbitratur siquidem, ad Christianum hominem pertinere, ut qui sibi ab alijs inuenta, sine mercede restitui cuperet, nec ipse ab alijs caperet mercedem; longeque puchrius esse iudicabat, propria iustitiâ, quàm alterius gratitudine atque liberalitate ditari. Qua causa, cum alter detractis decem solidis, reliquos decem, hoc est, dimidium prioris summæ, illi postea obtulisset; etiam decem non accepit. At iste, cum videret, tam clementer agi secum, turpe sibi fore ac probrosum credidit, si repertorem penitus in donatum abire pateretur. Itaque etiam atque etiam rogavit, ut saltem quinque solidos, muneris loco, acceptaret.

Nemo hinc disputer, quid alter facere potuerit; illud consideret, quid pulchrum, quid gloriosum fuerit, fecisse Christianum: immò quàm lucrosum fuerit, nihil lucrari voluisse. Nam postquam modestissimus repertor, etiam quinque solidos noluit acceptare, tum demum, exemplo suo, alterum docuit, pecuni-

XI.

Luc. 18. 12

XII.

as contemnere; &, tamquam quisquiliis cancri, abijcere. Quippe post totam illam inter se toties frustra offerentem, & alterum tam constanter reijciatam, quamvis sanctam contentionem (quis hoc de avaro credidisset, aut diuitiarum possessore?) tandem & ipse cum stomacho sacculum proiecit, cum dicto: *Nihil perdidit. Si non vis à me aliquid accipere, nec ego aliquid perdidit.* Didicit nempe à paupere diues, pecunias ad nihil vtiliores honestioresque esse, quam ut abijciantur. *Quale certamen, fratres mei, ait S. Augustinus, quale certamen? qualis pugna? qualis conflictus? Theatrum mundi, spectator Deus, victus ille, quod offerebatur, accepit.* Sed quid accepto fecit? an cauponas adiit, an se de decepto, & expilato altero iactavit? minimè gentium. Sed continuo totum, ipse pauper, pauperibus erogavit. *Vnum solidum in domum suam non misit.* Considerate, fratres, tam gloriosum exemplum, & tam admirabile factum. Hæc Augustinus, demonstrans non generosum in paupere animum, sed etiam efficax exemplum. Magna enim efficacia opus fuit, quæ in diuite, paulò antè solidos suos deplorante, tam brevi tempore, tantum pareret nummorum pecuniæque contemptum. Sed longè potentior vis exempli demonstrata est in latrone truculento & indomito, quem pij & antiqui Abbatis prudentissima charitas, à sanguinis effusione, ad effusionem lachrymarum, & asperrimæ pœnitentiæ opera pertraxit. Nam Abbas quispiam, de virtute, quàm nomine notior, cum tristi nuntio sæpe audiuisset, in certo loco creberrima homicidia perpetrari, nec quemquam tutò illac transire viatorem: & verò etiam inibi iramanissimum omnium latronum principem ac antesignanum habitare, cui non iam in lucro tantum, verum etiam in gaudio sit, homines iugulare: consilium cepit non minus periculi, quàm vtilitatis plenum. Siquidem vestes induit non quotidianas, sed quæ æstimatione magnâ dignæ viderentur. Ita ornatus equum conscendit bene habitum & præstantem, atque ita ad eum ipsum locum, in quo latrocinia exercebantur, properavit.

XIII. Ibi non diu indagandi fuere à præda prædones. Adsunt illico canes venatici, captumque hospitem ad principem suum adducunt. Cuius in conspectum ubi venit Abbas, interrogavit, quid

In scela cæli
Ioa. Egidius,
aliàs Iunior.
Et refertur in
Magno spec.
Exemp. dist.
9 ex. 46.

quid vellent, cuius rei sibi manus iniectæ essent? Nec moratus respondere latro, dixit, Equum se eius, vestesque velle habere; aut, ni promptus esset in dando, etiam ipsam cum his vitam. Abbas, ut erat ingenio liberali ac faceto: Rem æquam à me petis, inquit, quippe hæc non modò Dei sunt, verùm etiam reipsa communia. Quando igitur multis ego illis usus sum annis, æquissimum mihi videtur, ut iam tu quoque utaris. Sic enim verè fiet communia, per vices usurpata. Ceterùm illud oppidò libenter scirem, quonam pacto vsurus sis veste ista? cum nequaquam conveniat, te in eiusmodi habitu incedere; nimiumque distet sagum à toga, & à cucullo paludamentum. Risit ad hanc quæstionis simplicitatem latro: Et verò, ait, vendi possunt, quæ gestari non possunt. Ira me familiamque meam alo. Hac causa venatum instituo. Sic res paratur.

Ad hæc cum cachinno dicta, ingemuit Abbas, & suspirio altissimè ducto, oculisque fletu plenis ait: Fili, quid agis? cur, obsecro, tanto cum labore, tantoque discrimine aliud nihil, nisi cibum, & potum, & pannos pauculos quæris, quibus vestiaris? Si de victu, & amictu tantum agitur, en inuito, domum meam te ducam, & quidquid ad vitam fuerit necessarium, ipse gratis tibi suppeditabo. Huic tantæ liberalitati, latro dixit, se gratias agere; ceterùm sui neque moris, neque ventris esse, fabas cœnare, flores indormire, aut fontanam bibere. Quid hinc prudentissimus animarum medicus? indulgendum censuit ægro, & ut piscem caperet, hamum escâ optabili vestiuit. Igitur rursus inquit latroni, & ut secum venire velit, rogat, promittitque sanctè, se ei carnum pisciumque electissima fercula appositurum, panem delicatum, & vina generosa ministraturum; denique neque lectum ei mollissimis plumis somnos conciliantem defuturum. Satis nimirum habuit, scelera, in capite suo, tum quidem truncauisse. Quid faceret, diceretue latro, tot vinculis, hinc charitatis, inde liberalitatis, aliunde securitatis captus? Itaque cum iam nullum effugium, neque excusationis titulum posset prætere, manus dedit; quin & pedes, quibus est secutus agnam lupus, & prædo suum prædatorem.

XIV.

Vidisses attonitam, ad hoc spectaculum tam insperatum, reliquam

XV.

reliquam latronum cateruam. Sed longè dignius est admiratione, quod postea euēnit. Hic enim mihi nunc etiam atque etiam considerate, quanta sit vis, & quàm incredibilis potestas exemplorum. Homo sanguinarius, immitis, barbarus, rapinis, cædibus, truculentia, assuetus, inexorabilis ad preces, surdus ad disciplinam, adamantinus ad consilia: denique qui ad monasterium venit ad epulatum, non oratum; is exemplo, velut freno, domitus est, in hunc modum. Quàm primùm ingressus fuerat in cœnobium, Abbas ei certum è religiosis suis vnum assignauit, qui vernulam agens more seruili, quàm diligentissimè omnia administraret. Nam & lectum sternebat quàm aptissimè suo tempore, & humum verrebat creberrimè, & statutis horis vinum, cibumque admodum opiparè instructum ferebat. Ceterùm latrone genialiter se faciente, religiosus ille, iussu Abbatis, iuxta in terra assidebat, atque suum & ipse obsonium, in præsentia hospitis cœnabat. Quod totum nihil erat, nisi modicum panis, & siti temperandæ potiùs, quàm extinguendæ, pauxillum aquæ. Quod tam asperè accumbendi, tamque parcè edendi genus, ubi vidit latro, non abstinuit interrogare, quænam causa esset, ob quam se tantopere affligeret? Et fortè, ait, etiam tu aliquando hominem occidisti? Fortè impuras libidines sectatus, aut adulterijs delectatus alienos toros, coniugiæ contaminasti, vt nunc vili tritico, immo lolio cogaris victitare? Certè non nisi graue flagitium sit necesse est, quod tam aspero vitæ genere est expiandum.

XVI.

Nimirum omnes mortales faciles sunt ad paria suis moribus de alijs suspicanda; vt in quemcunque ferè incidunt, eiusdem secum Musæ æmulum arbitrentur. At nihil est, quod sæpius erret, quàm hominum iudicia, & coniecturæ. Igitur & latronis suspicio fuit temeraria. Quam modestè refellens monachus dixit, Superi prohibeant, vt talium mihi criminum sim conscius. Ab ineunte ætate in hoc monasterio educatus sum: corpus meum, nulla vñquam turpi voluptate inquinavi, sed adhuc Numinis fauore auxilioque, & loci istius, in quo inclusus seruor, beneficio, pudicitiam retineo illibatam: homicidij autem vilius tantum abest, vt habuerim vñquam cogitationem, aut voluntatem,

discipulus

A C O

scientiâ religiosus fuit, eumq; in Ordinem ingressus est antè, quàm mundi malitiam cognosceret; & in eo tot annis se afflixit inedia, siti, flagris, cilicijs, sub assiduo obedientiæ iugo inclusus, humilis, patiens, ab oratione numquam desistens: & cur hæc omnia vel facit, vel sustinet? *Vt Deum in morte propitium habeat.* Ego autem, qui nequitiam cum lacte matris bibi; qui in vanitate ab ipsis cunis sum educatus; cuius cor dolis, verba mendacijs, negotia fraudibus plena sunt; ego, inquam, Veneris pullus, libidinum, meditator, impuritatis sentina; ego conuiciorum inuentor, infamationum scaturigo, blasphemiarum caminus; ego ieiuniorum, eleemosynarum, orationum neglector, templorum profanator, ebrietatum & intemperantiæ cloaca, quid hucusque feci, *ut Deum in morte propitium habeam?* Heu nihil feci! & quod peius est, nec Faciebam! Restat ergo, vt faciam. Ita profanæ animæ occurrentes Religiosos, immò & ipsi Religiosi sese inuicem deberent intueri; quàm multas inutiles, immò & noxias cogitationes vitarent, easque in lucrum spirituale conuerterent? Nam & inter ipsos quoque Religiosos illi ipsi plerumque minùs pœnitentiæ operibus sunt dediti, qui magis illis indigerent; & quò quisque innocentior, eò etiam in se ipsum est seuerior, *ut Deum in morte propitium habeat.* A viridi igitur ligno aridæ arbores succum trahunt, discuntque fructus dignos pœnitentiæ facere, si non piget fructus alienos, cum sua ariditate sterilitateque comparare.

CAPVT XI.

Exemplis Martyrum fieri etiam Martyres.

I.

Iob. 14. 7.



Vid quòd vsque ad Martyria, & vitam ipsam cum sanguine profundendam inuitant, alliciunt, trahunt, & quodammodo cogunt exempla? *Lignum habet spem:* ait Iob, *si precisum fuerit, rursus virefcit, & rami eius pullulant. Si senuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit truncus illius, ad odorem aqua germinabit, & faciet comam, quasi cum primum plantatum est. Homo verò cum mortuus fuerit, & nudatus, atq; consumptus, vbi quæso est? In terra nimirum, & in puluere, vnde ad nouissimum vsque diem, ad nullius aquæ odorem germinabit corpus eius; germinabit tamen virtus eius.* De hac si sit sermo, ex mente

ne causam quidem scio me habuisse, ea in familia, in qua tot ubique se offerunt causæ fraternæ charitatis. Porro tam rigidâ corporis castigatione, tamq; seriâ pœnitentiâ me exerceo, vt Deum in morte propitium habeam.

Hoc verbo, velut mucrone, transfossus latro, in se ipsum descendens, atque altè suspirans dixit: Ego verò hominum postremissimus, ego consceleratissimus, ego miserrimus, infelicissimusque viarum obsessor, viatorum spoliator; ego qui tot furta, tot rapinas, tot adulteria, tot homicidia, tot sacrilegia, in omni vita mea perpetravi, vt numerus iniri nequeat, numquam à cibis abstinui; numquam pane & aqua contentus fui; nec scio, quid sit esurire, aut ieiunio se macerare, semper sumptuosis dapibus saginatus, semper deliciatus, quo pacto Deum, toties & tam atrocibus iniurijs irritatum, propitium sum habiturus? Tantum vitâ disto ab hoc asceta, quantum distat scelus ab innocentia: & tamen huius innocentis tanta, mea vlla est pœnitentiâ? Væ mihi miserrimo! Hæc cum magno impetu effudisset, ad Abbatem cucurrit: ad cuius pedes prouolutus, in lachrymas diffudit, jamque de cetero haud aliter tractari voluit, quàm more ceterorum, neque ampliùs contra fabas, aut storeas exceptit; aut fontanæ stomachum impatientem obtendit: Immò post illa, ita pœnitentijs sese affixit, vti ceteros omnes abstinentiâ superaret, jamque exemplo correctus, ipse fieret exemplum corrigendorum.

XVII.

Quod prorsus experimur etiam in alijs rebus. Nam sicut sapissime fabri volunt fieri, filij fabricorum, quia eius artificij quisq; amore potissimùm capitur, quod frequentius inruetur; ita qui viuunt cum amantibus orationem, discunt orare & ipsi; qui cum mitibus agunt, mitescunt: qui cum benignis versantur, imitantur benignitatem: & à castis hauriunt, qui eorum puros mores suspiciunt, integritatem: virtus virtutem velut sol calorem propagat, dum amorem sui excitat, incenditq; , vt ad amandum, sic & ad imitandum. Et imitarentur longè plures aliorum pœnitentiâ, ac ieiunia, vitæque seueritatem, si hanc latronis cogitationem susciperent, & suas noxas cum eorum innocentia conferrent, dicerentque: Ille, & iste, & iste, ab ineunte adole-

XVIII.

F

scentiâ

mente Iob, etiam homo reuifcit, & rami illius quoque pullulant. Nam Martyr, qui quasi granum frumenti cadens in terram moritur, Ioani. 12. 24. & germinat, per exemplum, & multum fructum, affert. Itaque ad stipulante quoque mihi D. Gregorio, facit comam lignum praci. S. Greg. 1. 12. sum, cum extinctus corporaliter iustus, ipso sua passionis exemplo, mul- moral. c. 4. torum corda suscitatur, & ex fide recta virorem veritatis ostendit.

Possem hic totum agmen producere exemplorum, sed sum-
ma sequar fastigia rerum; & vel ab vno satis erudiremur, in quo Pater martyrio sublatus, & vxorem, & septem filios traxit. Qui, vt bis traherentur, etiam matre praeunte sunt tracti. Generosa, soboles, supra aetatem constans, intra ipsa extrema supplicia audior mortis, quam alij voluptatis. Tanti dux femina facti. Reliquerat enim Getulius Martyr post se coniugem Symphorosam, & septem filios. Bonum factum! è tanta familia neminem reperias de-
generem. Scires illam Martyris vxorem, hos filios esse, qui sanguine tincta parentis vestigia fortiter insisterent. Ergo Adriano Imperatori siffitur animosa cohors; & ecce Mater ducit Blanditys, minus, tormentis omnibus pugnatur. Sed vincunt in filijs mater, in matre filij, dum ante oculos patris volat memoria, & Martem eius, quem fundi viderant, sanguis accendit. Cumq; mater in pratersluentem cum appendice saxo abijcienda esset, praeo, clamabat, filios ad victoriam Mater. Si filij estis, ad patris dexteram, & matris sinum etiam, per tela, & ignes curretis. Ecce morior; pulchra mortis haeredes, quos nisi filios dicam meos? Iamque valet: ego mulier per vndas portum peto. Si viri estis, per vulnera viam in caelum animo facietis. Dixit, & vndis mersa, quò voluit, enatauit. Postridie fortissima turba iterum producitur, singuliq; ad palmum ligati statuuntur, quasi verò in hac pugna tirones, & non veterani iam essent. Inde Crescentius ferro guttur, Iulianus pectus, Primitius umbilicum, Nemesius cor trañcitur, & omnes aduersa vulnera sibi gratulantur. Iam Eugenius in duas partes, at Iustinus, vt amplius augeter fraternam aciem, membratim dissecatur. Denique Staeteus omnium telorum stat scopus. Neque iam Tyrannus prohibere potuit, quò minus fratres secutus ad astra euolarot: pennas tot sagitta addiderunt. Quàm verè Getulius familiam quàm castè vxorem duxit? quàm piè secuta est Symphorosa maritum ducentem? quàm fortiter duxit filios

II.

Virgi Æneid.

Ex Roman. Breviar. recensetur in SS. Menstr. 18. Iulij.

sequentes? quàm sanctè septem filij, vestigijs parentum institerunt?

III.

Quemadmodum & Sancta Felicitas Romæ, vestigijs insticit septem filiorum, eos prius verbis adhortata, ad cruciatus, sub Publico Præfecto alacriter perferendos; ut haberet quorum & ipsa postea sanguine incitaretur, quæ sanguinem in filijs quarto jam mense antè fundere pro Christo cœpisset, vera, sed Christiana mater Machabæorum. Neque enim prouidere parenti libuit, postquam septies in liberis occisa, vsu iam ipso didicit occumbere, nullumque amplius Tyrannum formidare, toties exanimata; immo, quid dico? animata. Tanta est vis exempli, ut etiam faciat mortem contemnere; quantò magis alia incommoda ferre? Ut enim solatium est miseris, socios in pœnis habere, ita stimulus est calamitosis, eâ viâ patientiùs sequi, quâ alij alacriùs præcurrerunt.

IV.

S. August. lib.
de temp. Bar-
baric. c. 5.

Hæc Martyrum vestigia ostendit S. Antistes Hipponensis, inter maximas procellas versantibus Christianis. *Habetis, inquit, virorum fortium magna exempla. Vicerunt Martyres mundum. Inter quos Martyres mares, etiam femina reperta sunt fortiores. Ante paucos dies natalitia celebravimus Martyrum, Perpetua, & Felicitatis, & comitum. Et cum tot ibi sint viri, quare iste due præ omnibus nominantur, nisi quia infirmior sexus, aut æquavit, aut superavit virorum fortitudinem? Una earum erat pragnans, alia lactans. Felicitas parturiebat, Perpetua lactavit. Sed tandem hæc Perpetua lactavit, quam diu acciperet ab illo pastore simul & patre bucellam lactis: quâ acceptâ dulcedo felicitatis perpetua eam fecit contemnere filium, spernere Patrem, non inharere mundo, perdere animam pro Christo. Felicitas verò, quæ sociam habebat Perpetuam, & parturiebat, & dolebat: obiecta bestys gaudebat potiùs, quàm timebat. Quæ virtus in feminis, qualis est gratia, quæ cum se infundit, nullum indignum indicat sexum? Gratias gratia Dei: reparavit enim sexum muliebrem. In opprobrium magnum mulier remanserat: quia ab initio per mulierem peccatum, & propter hanc omnes morimur. Diabolus unam Evam deiecit, sed Christus natus ex virgine multas feminas exaltavit. Perpetua & Felicitas caput calcaverunt serpentis, quod Eva ad cor suum intus admisit. Illam seduxit, falsa promittendo,*

do,

do, illas non valuit superare sauiendo: illam decepit in paradisi felicitate, has non potuit adire, nec sub substantiarum deposita potestate. Illius inter Paradisi delicias ruinam gausus est; harum, inter pœnas, fortitudinis constantiam ipse quodammodo Diabolus expavit. Merito sic sunt exaltata, merito viris vel coaquata, vel pralata. Quamuis enim in Christo Iesu non sit sexuus, neque liber, non sit masculus neque femina, sed omnes sint unum occurrentes in virum perfectum, descendit tamen hoc donum ex magna gratia. Perpetua, enim & Felicitas, nomina istarum sanctarum feminarum, merces est sanctorum omnium Martyrum.

Omnes enim aspirant ad perpetuam felicitatem. Quamquam non tam nomine, quam virtute harum feminarum, ad certamen inuitat S. Augustinus. Scit enim gliscere sanguinem, cum videt sanguinem. Sicut enim olim elephantis ostenderunt sanguinem una & mori, ad acuendos eos in in prælium: ita Deus nobis ostendens sanguinem Martyrum, qui pro ipsius honore, & fide fortissimè occubuerunt, acuit & incendit nos ad pari fortitudine pugnandum. Hinc tam fecundus est sanguis Martyrum, ut non solum Christianos sed etiam Martyres pariat. Est proinde etiam hic verum, sanguis sanguinem tetigit; dum quippe generosus animus videt, quantam cum laude sanguis è vulnere alterius emicet, gestit & ipse eadem purpuram fieri formosus. Philosophi animus, ait S. Gregorius Nazianz. ex eo quod passus est, generosior reditur, atque ut candens ferrum frigida aspersione, ita ipse periculis obdurefcit. Quamobrem eadem arte, qua Tyranni metum volunt incutere, animos solent addere; ut qui crudelissima cernunt alijs inferre tormenta, id non in terculamentum, sed in documentum suum interpretentur.

V.

1. Machab. 6.
34.

Osce. 4. 3.

S Greg Naz.
orat. 23. in
laudem Heronis.

CAPVT XII.

Mac habeorum historia quam inaudita martyrij exempla proponat, faciatq. Quam efficacia sint eiuscemodi exempla.



Illusterrimum exemplum est, in septem fratribus, qui matrem verbo docentem, exemplo præcesserunt: quorum singuli, dum in cæterorum terrorem acerbissimis exqui-

I.

exquisitissimisque exemplis cruciarentur, non solum eripere se letho non cogitauerunt, sed tantà patiendi constantià alijs fuere sequendi incitamentum. *Contigit, enim septem fratres unà cum matre sua apprehensos compelli à rege, edere contra fas carnes porcinas, flagris, & taureis cruciatos. Unus autem ex illis, qui erat primus, sic ait: Quid queris, & quid vis discere à nobis? parati sumus mori, magis, quàm patrias Dei leges prauaricari. Iratus itaque rex, iussit sartagine, & ollas aeneas succendi. quibus statim succensis, iussit ei, qui prior fuerat locutus, amputari linguam: & cute capitis abstracta, summas quoque manus & pedes ei praeferri, ceteris eius fratribus, & matre inspicientibus. Et cum iam per omnia inutilis factus esset, iussit ignem admoueri, & adhuc spirantem torreri in sartagine: in qua cum diu cruciaretur, ceteri unà cum matre inuicem se hortabantur mori fortiter, dicentes; Dominus Deus aspiciet veritatem, & consolabitur in nobis, quemadmodum in protestatione cantici declarauit Moyses: Et in seruis suis consolabitur.*

II. Ita ad primi, ita ad secundi, ita ad tertij immanissima tormenta reliqui fuere animati, ac denique ad vltimi ipsa etiam generosa, & masculi cordis mater; vt proinde vallus vitem non deceperit. Putares, non cruciatus eos, sed delicias patientium meras oculis suis aspexisse; nec tam pugnas, quàm victorias, & triumphos à tyranno propinatos considerauisse. Sed placeat ipsa verba sacrae Scripturae, quae sunt luculentissima, dare.

III. Mortuo itaq; illo primo hoc modo, sequentem deducebant ad illudendum: & cute capitis eius cum capillis abstracta, interrogabant, si manducaret, priusquam toto corpore per membra singula puniretur. At ille respondens patria voce, dixit: Non faciam. Propter quod & iste sequenti loco primi tormenta suscepit: & in vltimo spiritu constitutus, sic ait: Tu quidem, scelestissime, in praesenti vita nos perdis: sed rex mundi defunctos nos pro suis legibus in aeterna vita resurrectione suscitabit. Post hunc tertius illuditur, & linguam postulatus citò protulit, & manus constanter extendit; & cum fiducia ait: E calo ista possideo, sed propter Dei leges nunc haec ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero; ita vt rex, & qui cum ipso erant, mirarentur adolescentis animum, quòd tamquam nihilum duceret cruciatus. Et hoc ita defuncto, quartum vexabant similiter torquentes, & cum iam esset ad mor-

sem, sic ait: Potius est ab hominibus morti datos spem expectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos: tibi enim resurrectio ad vitam non erit. Et cum admonissent quintum, vexabant eum. At ille respiciens in eum, dixit: Potestatem inter homines habens, cum sis corruptibilis, facis, quod vis: noli autem putare genus nostrum à Deo esse derelictum. Tu autem patienter susline, & videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te, & semen tuum torquebit. Post hunc ducebant sextum; & is mori incipiens, sic ait: Noli frustra errare: nos enim propter nosmetipsos hæc patimur, peccantes in Deum nostrum, & digna admiratione facta sunt in nobis. Tu autem ne existimes tibi impune futurum, quod contra Deum pugnare tentaveris.

Supra modum autem mater mirabilis, & bonorum memoria digna, qua pereuntes septem filios sub unius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat, propter spem, quam in Deo habebat: singulos eorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia: & feminea cogitationi masculinum animum inserens, dixit ad eos: Nescio qualiter in utero meo apparuistis: neque enim ego spiritum & animam donavi vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi; sed enim mundi creator, qui formavit hominis naturam, quiq; omnium invenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet & vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter leges eius. Antiochus autem contemni se arbitratus, simul & exprobrantis voce despecta, cum adhuc adolescentior superesset, non solum verbis hortabatur, sed & cum iuramento affirmabat, se divitem, & beatum facturum, & translatum à patrijs legibus amicum habiturum, & res necessarias ei prabiturum. Sed ad hæc cum adolescens nequaquam inclinaretur, vocavit rex matrem, & suadebat ei, ut adolescenti fieret in salutem. Cum autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suam suam se filio suo. Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum, ait patriâ voce: Fili mi, miserere mei, qua te in utero novem mensibus portavi, & lac triennio dedi, & alui, & in aetatem istam perduxi. Peto te, nate, ut aspicias ad caelum & terram, & ad omnia qua in eis sunt: & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus: ita fiet, ut non timeas carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam.

Cum hac illa adhuc diceret, ait adolescens: Quem sustinetis? non
obedio

IV.

V.

obedio precepto regis, sed precepto legis, qua data est nobis per Moysen. Tu verò qui inuentor omnis malitia factus es in Hebraeos, non effugias manum Dei. Nos enim pro peccatis nostris hac patimur. Et si nobis propter increpationem, & correptionem Dominus Deus noster modicum iratus est: sed iterum reconciliabitur seruis suis. Tu autem, o scelereste, & omnium hominum flagitiosissime, uoli frustra extolli vanis spebus in seruos eius inflammatu. Nondum enim omnipotentis Dei, & omnia inspicientis, iudicium effugisti. Nam fratres mei modico nunc dolore sustentato, sub testamento aeterna vita effecti sunt: tu verò iudicio Dei iustas superbiae tuae poenas exolues. Ego autem, sicut & fratres mei, animam & corpus meum trado pro patrijs legibus, inuocans Deum maturius genti nostra propitium fieri, teq; cum tormentis & verberibus confiteri, quòd ipse est Deus solus. In me verò, & in fratribus meis desinet Omnipotentis ira, qua super omne genus nostrum iuste superducta est. Tunc rex accensus ira, in hunc super omnes crudelius desauit, indignè ferens se derisum. Et hic itaque mundus obiit per omnia in Domino confidens. Nouissimè autem post filios & mater consumpta est. Igitur de sacrificijs & de nimijs crudelitibus satis dictu est.

VI.

Ex Roman.
Bren. 22. Au-
gusti.

Sed & satis à fortissimis martyrìbus toleratum est, si quis vllò exemplo tolerantium vult doceri: Sicut prorsus docilis ille adolescens Symphorianus, qui Aureliano Imperatore, cum Augustoduni duceretur, matre ita clamante: *Nate, nate, memento aeterna vite, calum, & ibi regnantem intuere. Tibi enim vita non eripitur, sed mutatur in melius*; raro & ipse exemplo à femina non effeminatus, sed roboratus, ac ferro ipso fortior factus ferrum recepit. Cum quo, vti & cum matre eius in comparationem vocandi sunt Calliopius adolescens, & Theoclia mater, quæ audito filij casu, grauiam in vinculis passi, siue prece, siue pretio in carcerem penetrauit, vulnera obligauit, magnisq; laudibus, & filium extulit, & Deum, cuius beneficio Martyrem peperisset. Damnato ad crucem Calliopo, lictores pretio obstrinxit, vt situ inuerso statuerent crucem. Ad supplicium velut triumphantem profecuta, in cruce tamquam solio filium spectatura, Pendentem vbi caelestis nuntius ad aeternitatis gloriam euocauit, mater amplexu stringens exanimu pignus praemissum ad superos filium è vestigio est insecuta. Tales nimirum vna Machabæa etiam

Ex vita S.
Calliopij
apud Me-
taphr. 7 Apr.
Fatti Mariani.

etiam Christianis peperit Machabæas, non tantùm filijs suis; sed etiam aliorum matribus futuras in documentum.

Pari pacto immortalis ille senex Eleazarus, cui verè iam perdidicis crura; sed Hercules incessus, nempe senilibus membris vegeta masculaque virtus indita, non tam supplicia sibi subeunda, quàm exempla iuuenibus danda expendit, cùm dixit: *Quam ob rem fortiter vità excedendo, senectute quidem dignus apparebo: adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo, ac fortiter, pro grauissimis ac sanctissimis legibus honestà morte persungar. His dictis confestim ad supplicium trahebatur. Hi autem, qui eum ducebant, & paulò antè fuerant mitiores, in iram conuersi sunt, propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabantur. Sed cùm plagis perimeretur, ingemuit, & dixit: Domine, qui habes sanctam scientiam, manifestè tu scis, quia cùm à morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores: secundùm animam verò, propter timorem tuum, libenter hac patior. Et iste quidem hoc modo vità decepsit, non solùm iuuenibus, sed & vniuersæ genti memoriam mortis suæ, ad exemplum virtutis & fortitudinis, derelinquens.*

VII.

2. Machab. 6.
27.

Neq; in irritum cadunt eiusmodi exempla; aut velut è speculo imagines proiectæ statim euanescunt, vbi abierit, qui imagines eò proiecit; sed penitus & ad viuacem instructionem imbibuntur. Qua de causa illi ipsi paulò priùs laudati Machabæi apud S. Gregorium Nazianz. orat de Machab. Antiochum tyrannum ita alloquuntur: *Eleazari discipuli sumus, cuius tu fortitudinè perspectam & exploratam habes. Pater prior decertauit, decertabunt postea filij. Abscessit sacerdos, sequentur victima. Multarum tu quidem rerum terrorem inycere tentas, verùm ad plura parati sumus. Quid autem nobis, vir superbe atque insolens, minis istis tuis facies? quos cruciatus inferes? nihil his hominibus fortius, qui ad quiduis perferendum prompto & alacri sunt animo. Quid cunctamini, carnifices? quid moras nectitis? ubi gladij? ubi vincula? Festinationem requiro. Ignis maior accendatur, acriores bestia, magisque actiuosa producantur, exquisitoria tormenta proferantur, sint omnia regia & magnifica. Non ergò Eleazarus, non Machabæorum parens fortitudinis suæ radios in cæca pectora immiserunt; non tantæ virtutis semina in saxa sparserunt: neque sterile exemplum exitit, quo iuuenibus &*

VIII.

G

vniuersæ

vniuersæ genti præluxerunt. Nec enim illuminant tantum exempla, sed etiam inflammant, tam propaganda, quam memoranda.

IX.
Metaphr. &
Fasti Mariani
5. Sept.

Quod etiam in S. Eudoxio & socijs Martyribus manifestissimum fuit. Nam, vt in actis eorum habetur, cum præsentem Tyranno fides esset profitenda, & vel Christus, vel Imperator descendendus, *Eudoxius, zonâ statim ablatâ, eam proiecit in faciem Præsidis: hoc autem visum est alijs adhortatio, & zelus: & totus, qui circumstabat, numerus, qui erant mille, centum & quatuor, bono exemplo protinus utentes Eudoxij, ij quoque proiecerunt zonas in faciem illius, vt eius morte inclarescerent, & eiusdem tormentis nobilitarentur, cuius exemplo incaluerunt.* Scilicet quemadmodum filices in tenebris obscuri jacent, quamdiu non tanguntur; cum verò vel colliduntur, vel ferro percutiuntur, ignescunt, & relucunt: ita hominum virtus sæpe in tenebris delitesceret, sed exercita, sed multis fortunæ, vel hostium ictibus verberata, & ipsa incaluit magis, & longè clarissimè incipit radiare. Sic ergò *lucet, & lux nostra coram hominibus, vt glorificemus Patrem nostrum, qui in calis est, dum nempe gloriosissimis exemplis Martyrum illustrati, alios vicissim nostris exemplis & illustramus, & inflammamus, incendiumque diuinum de incendio propagamus.* Quemadmodum enim nos, à Martyribus, vitam sequè ipsos, Christi amore, proijcientibus, discimus fortunam contemnere, damna ædibus, villis, pagisque nostris illata, animo indeiecto tolerare, denique exilia ipsa quantumuis diuturna sine querelis perferre: ita alij qui hæc vident, & audiunt, erubescunt, si ipsi soli sint diuinæ castigationis impatientes. Itaque instruuntur, vt etiam suo corpore excipiant vulnera libenter, quæ in alienis vident esse formosa & pretiosa.

Matth. 5. 16.

CAPVT XIII.

Iaponensium Martyrum exemplum Anno 1613. quam fueris potens?

I.



Porrus ita est: quemadmodum domus aliqua de celo tacta, aut aliunde inflammata pronissimè domum vicinam incendit, & ignis celerrimè de tecto in tectum
transilit;

transilit; ita amor diuinus de homine in hominem, & de familia in familiam potentissimâ vi exemplorum propagatur. Qua de causa docet S. Gregorius, ignem olim iustum ali in altari, aggregatâ congerie lignorum: manifesto videlicet signo, ignem diuini amoris, per exempla sanctorum in nobis nutriendum. *Ignis enim iste, inquit, in altari Domini, id est, in corde nostro, citius extinguatur, nisi solerter adhibitis exemplis Patrum, & Dominicis testimonijs roboretur.* Roboratur autem, & citius accenditur, si exemplis, velut lignis apposis, foueatur. Non omitam hîc illud ipsum eminentissimo exemplo illustrare. Quod exemplum, & gratius erit, quia recentius; & admiratione dignius, quia ab illis est petitum, qui vix Christum noscere didicerunt; & denique tantò potentius erit ad imitationem suscitandam, quantò plures suscitauit. Et quamquam id toto posset volumine explicari, si cuncta ex ordine percensere vellem; contraham tamen & conferam in verba paucissima, vt compendium placeat ipsa breuitate.

S Gregor.
lib. 25. Moral, cap. 7.

Annus Christi millesimus, sexcentessimus decimus tertius agebatur, cùm in Iaponia, mali daemonis odio, & Rex & primi proceres regni, nouis coeperunt, in Christianos, furijs agitari. Nimirum videbat Orcus se prædâ spoliari; & Principes in delicias effusi ab aspero vitæ genere abhorrebant; & sacrificuli, contemptis, passim fanis, se negligi animaduertebant. Sed & Rex, non tam religioni, quàm sibi metuens, in graues iras exarsit. Hinc facere, quàm pati mala melius esse ratus, atrociam cogitavit. Neque diu hic æstus intra præcordia inclusus se cohibuit; erupit illico in edicta & persecutiones Christianorum. Permulta igitur horum, etiam è prima nobilitate, bonis omnibus priuati, tum etiam patriâ priuati, in exilium eieci sunt. Hanc multam adeò non defugere, vt neque quiritarentur, & neque pœnam deprecarentur, sed cum tripudio atque exultantes bonis cederent, quasi opes acquisituri, non perdituri. Nimirum hanc solam esse vberem honestamq; vsuram censuerunt, quæ villa & agri exponuntur, vt æternitas sit pro lucro. Quæ cogitatio ita altè insederat animo, vt etiam vltro sua nomina deferrent Gubernatori, seq; Christianos esse profiterentur. Quantum enim alij metuunt, ne prodantur ad lanienam, tantum isti timuerunt la-

II.

Hanc historiã ex parte refert fufius Nicol. Trigaut. lib. 7. Triumphor. Christianor. apud Iapon. c. 14. & 15. partim Cornel. à Lapide in S Pauli Epistola ad Hebr. cap. 10. v. 34.

tere, occasionemque amittere, aliquid pro Christo patiendi. Idque adeo constanter fecere, ut Rex, quamvis incensissimus, tantam tamen animi fortitudinem cum summa admiratione coactus sit laudare. Unicus erat Capitaneus, ut vocant, qui plus æquo bonis agglutatus, amittere ea cum metueret, Regi cessit, & fidem abdicavit, cælum auro postponens. Quæ res Regi iurato Christianitatis hosti, ita displicuit, ut Tribunal hunc militarem vultuosè intuens, etiam acerbè increparet, ei vilem & abiectum animum per probrum obijciens, & non militem sed feminam, aut ducem stolatum vocans, officio moueret, militarique cingulo, quin etiam bonis omnibus spoliaret. Ita & fidem perdidit, & opes non seruaui, duplici iacturâ miser.

III.

Porro, inter sæuentis iracundiæ regiæ procellas, ut se Christiani, velut agmine facto, tantò impensius ad patiendum compararent, varios modos animi obfirmandi excogitauerunt. Inter quos maximè idoneus fuit ille, ut quamdam *Sodalitatem Martyrum* instituerent. Sciebant enim, quàm potenti catena trahantur, qui trahuntur exemplis. Nec fefellit consilium. Mox quippe ad eam *Sodalitatem* tria capitum millia sese aggregauerunt. Huius verò Sodalitatis prima lex fuit: *Si pro fide Christi bona adimantur, hoc spoliū forti & libenti animo tolerato.* Secunda: *Pari constantia & animo exilium & mortem pro Christianismo excipito.* Hanc, velut Christiani Draconis, sanguine sanctissimè scriptam legem sibi ipsis Iapones tulere: in hanc alter super alterum iurauere. Et verò, quod verbis professi erant, etiam re ipsa præstiterunt.

IV.

Vtque videas, cum numero illis animum, rursusque cum animo numerum creuisse: Arimæ regulus, præcipuæ crudelitatis homo, & cui nullum crimen erat inalienum, tribunal erexit, cædi Christianorum, tragicis exemplis, peragenda. Trepidassent alij, & latebras quæsiuissent: at illi velut ad epulas, aut pompas triumphales inuitati, ad rei istius nuntium, præ gaudio etiam exultauerunt. Et alij quidem ad exilia, alij ad verbera se preparauerunt, inter venatorum taureas scapulis patientissimis inambulaturi; alij ad ipsos se ignes autorauerunt, certa spatia in tunica ardente confecturi. *Quamprimùm enim Tyrannus diem dixit*

dixit (qui fuit septimus Octobris) illico , ex Arimensi agro , ad viginti Christianorum millia , Arimæ , contra receptum Iaponiæ morem , inermis , solis precatorijs globulis è collo suspensis conspicua , mulieribus etiam *mundum omnem ad diem solemnitate & lætitia conferentibus* , se se ultro stiterunt , vt legem Christianam profiterentur , & martyria vel spectarent , vel obirent , libentiùs tamen omnes martyria passuri , quàm visuri . Nam & certamen inter eos erat , quinam priùs morerentur . Territus tanta multitudi- ne atque constantia Tyrannus cessit , metuq; iram superante satiùs esse censuit paucorum supplicijs ceteros à Christo auertere , quàm tam numerosi populi nece interituq; furorem suum satiare : existimabat enim se in tot millibus hominum interimendis haud impunè vindemiam facturum .

Ergo ex omni numero , octonos selegit , quos in exemplum atque terrorem reliquorum viuos iubet vstulari . Inter hos erat par coniugum , & par liberorum . Ducitur cum matre filia , filius cum patre , aut potiùs vterque parens , cum vtroque liberorum : vt quisque ter antè in reliquis , quàm semel in seipso moriatur . Persæpe aliàs accidit , vt coniunx maritum à fortibus ausis blandiendo reuocaret ; hîc Martha Leonem Suqueymon (ita enim vocabantur) hoc est , vxor maritum ad fortia animauit . Nam quid vir faceret , si videat feminam ad supplicia tam generosè currentem ? Rursus , vbi maritum vidit vxor , nihil nisi cruciatus appetentem , Non me , post te , relinques , dixit : consors mortis ero , quæ vitæ fui : nulli me vniquam à te casus separauerunt , cur nunc & à te , & à IESU meo , cui fortiùs sum deuincta , separent ? Audierunt hæc filius & soror eius , & amore sequendi parentes , etiam præuolârunt . Horum igitur alacritate parentes facti sunt rursus alacriores ; eaque iterum alacritate novos liberis suis stimulos subdiderunt . Putares radium Solis à pariete in se refusum , dum geminatus calescit , augere æstatem . Denique filia viginti annorum virgo , nomine Magdalena , cum ignis sparteos funes adhuc spiranti soluisset , libera persistit satis se astrictam existimans , quòd iam olim Christo se per votum obstrinxisset . Immo , vt sponsæ insignia gestaret , inter medios flammarum globos , lætabunda exultans , ambabus manibus car-

bones ardentes de proprio busto haustos, eosque capiti suo ipsa imposuit (quod apud Iapones magnæ reuerentiæ est signum) ut prunis illis, quasi puniçantibus rosis, aut candentibus carbunculis castum verticem coronaret. Quis tam frigidus est, ut à tam ardenti exemplo non incalescat! Quod si nec dum sufficit, fraterculum huius viraginis intueamur, qui ne sorori cedere, aut in incendijs otiosus stare videretur, duodennis adhuc, & inter maiores victimas agnus, solutis deustisq, igne vinculis prunas, quas vicerat, festiuo pede calcans ad matrem pariter ardentem, & nõ tam sua, quàm liberorum incendia sentientem gratulabundus accurrit, quam amplexatus, ita audiuit intermortuis vocibus consolantem: *Fili mi calum intuere, Filii mi.* Ita iterum vegetior redditus, terque Sanctissima IESV & MARIÆ nomina contentiori voce inclamans, ad beatæ matris latus, & pænè in gremio extinctus concidit, refrigerioque haud exiguo parentum flammâs temperavit. Quorum gaudia etiam hinc eximiè sunt cumulata, quòd in summis tormentis, à tam tenera liberorum ætate inauditæ fortitudinis specimen didicissent. Mater certè inter hæc spectacula,

Expleri mentem nequit, ardescitq, tuendo.

CAPVT XIV.

Quid ex precedente historia discatur?

I.

 **V**AMQVAM non illi tantum didicerunt, aut exarserunt, didicerunt & arserunt etiam quotquot tunc presentes adfuerunt, & optauissent se locò Iacobi (ita enim duodennis ille puer vocabatur) esse, aut certè cum Iacobo ille; per ignem scilicet ad refrigerantem, non jam Aganippen, sed Elysiam perennitatem. Quin immò, cum spectatores neophyti aduertissent, ait Trigautius, *hostias illas in odorem suauitatis expirasse, ultra se non continuerunt, quin, repugnantibus frustra ministris, in medios ignes innolarent, sacras exunias flammis erepturi.* Et licet ambustis vestibus corporibûq, ignium vestigia secum retulerint, nullum propè doloris sensum fuisse referebant, cum intrepide prunas, & stillantia cadauera extraherent: quod an ardentibus animis, corporaq, negligenter

negligentibus referri, an caelesti prodigio debeat, iudicet qui legerit. Hæc illi facere à facientibus, immo à patientibus pati didicerunt. Qua omnia cum impotentius ferret dynasta, edici iussit, nisi se cederent, se omnes immixtu sclopetarijs confecturum. Sed illi tùm demum exultare. Nec inuentus est vel unus è tanto numero quem sclopetorum metus eiecerit: quin potius in globum acti ne glans vlla temere periret, subsisterant. Hoc, teste Trigautio, à Martyribus Iapones didicerunt.

Didicimus verò & nos, aut certè discere debuimus. Cùm enim alioqui validiora sint exempla, quàm verba, teste S. Leone, & plenius sit opere docere, quàm voce, tanto nos debent hæc vehementius instruere, quanto tempora ista, & ipsæ necessitates id frequentius exigunt. Multi enim etiam nunc, ob Catholicæ Religionis professionem è domibus, & vrbibus suis eijciuntur, multi non solùm lares, sed etiam opes amittere coguntur. Neque Iaponum dumtaxat est Sodalitas Martyrum. Illa lex, Si pro fide Christi, bona adimantur, hoc spoliū forti & libenti animo tolerato, non tantùm ad Iaponum pietatem, sed ad omnem omnino pertinet Christianitatem.

Quid enim aliud Christus voluit, cùm dixit: Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus: & qui amat filium, aut filiam super me, non est me dignus, quid, inquam, aliud dixit, quàm hos Iaponicos & parentes & liberos esse imitandos? quorum Iacobus & Magdalena vtrique patrem, aut matrem non plus amârunt, quàm Christum; neq; pater filium Iacobum, aut mater filiam Magdalenam; aut vterque vtrumque super Christum amavit. Hinc eos, per mortem dirissimam, Christo immolari maluerunt, quàm sibi prouinere Christo inimicos. Quare filijs tam sanctè odio habitis, facilè etiam cetera bona contemnere potuerunt; cùm, amissis filijs, nulla eos ampliùs sollicitudo tenuerit de hæreditate filiorum. Enimverò, cur bonorum suorum spolia ægro animo tolerauissent? qui corpore suo, se tam libenter passi sunt spoliari? Vitâ enim semel, ex animo, pro Christo expositâ, cetera ad vitam necessaria facilè contemnuntur; quippe cùm nō sint ampliùs necessaria; præsertim vbi nulla potest, pro hæredibus superesse sollicitudo. Tanti refert vitam pro Christo contem-
nere.

II.

S. Leo serm.
1 de S. Lawrence

III.

Matth. 10 37

mere. Immo necesse est, quoties vel vita, vel fides, charitasque Dei est relinquenda. Fides siquidem & charitas est animæ vita, vitæ corporis longè anteponeuda. Contemni ergò hæc debet, cum altera periclitatur: & contemni etiam prompto animo potest, si videamus eam à pueris puellisque Deum amantibus, tam Spartanâ, immò Christianâ generositate contemni.

CAPVT XV.

An sit conueniens, de martyrio exhortari, atque eiusmodi exempla proponere.

I.



Idebor fortasse nimis alta exempla, hoc loco proponere. Et dicet non nemo: Alios hæc lacertos requirunt: nobis, quæ tulimus, sufficiunt; *sat Patria Priamog, datum*: hæc supra captum vulgi sunt, à quo nimis alta non tanguntur, in humili loco stant. His inprimis respondeo; id, quod mihi obijciunt, obijcere eos Ecclesiæ ipsi, festa ac solemnitates Martyrum instituenti: *Solemnitates enim Martyrum*, ait S. Augustinus, *exhortationes Martyriorum sunt, ut imitari non pigeat, quod celebrare delectat*. Itaque Ecclesiæ institutum me defendit. Defendit secundo exemplum S. Augustini, qui loco citato, ad plebeiam concionem dixit: *Quotiescumque, fratres charissimi, sanctorum Martyrum solennia celebramus, ita ipsis intercedentibus expectemus à Domino consequi temporalia beneficia, ut ipsos Martyres imitando, accipere mereamur aterna. Ab eis enim sanctorum Martyrum in veritate festina gaudia celebrantur, qui ipsorum Martyrum exempla sequuntur*. Similia habet Chrysostomus: *Nemo est, qui nesciat Martyrum gloriam ad hoc diuino consilio à Dei populis frequentari, ut & illis debitus honor dicetur, & nobis virtutis exempla fauente Christo monstrantur: ut dum hac ita celebrari perspicimus, cognoscamus quanta eos gloria maneat in calis, quorum Natalitia taliter celebrantur in terris: quò possimus etiam ipsi talibus pronocari exemplis, virtute pari, deuotione consimili ac fide*. Hæc populo Augustinus, & Chrysostomus: cur ego non audeam ijs, qui supra populum?

S. Augustin.
serm. 47. de
Sanctis.

S. Chryso.
serm. 1. de
Martyribus.

II.

Videntur nimis alta? Sed profectò non sunt nimis alta ijs, quibuscumque cælum non est nimis altum, quod *vim patitur, & violenti rapiunt illud*. Sicut igitur in bello alijs portæ ciuitatum sponte

sponte panduntur, ut sine sanguine ingredi possint; alijs vi sunt percumbendæ, ut per vulnera sibi viam aperiant; ita quidam in calum intrant, per gemitus & siccam mortem, quibus satis est pœnitentiæ lachrymas fundere: alij verò, pro tempore & necessitate, debent etiam ipsum sanguinem fundere, quando scilicet sæviunt tyranni, aut Ecclesiæ persecutores. Sæpe enim alterutrum necesse est, vel hæreticis, vel Christo nuntium remittere. Quid igitur capti? quid abducti facient, si eis vel Ecclesia fidesq; neganda, vel mors toleranda? an tum primum cogitabunt de galea, quando jam stabunt in arena? An non vitam breuem dabunt, ut non perdant æternam? Quàm multi, hoc anno, Religionis causa sunt occisi? an post hæc nemo ampliùs eodem titulo interficietur? Quod factum vidimus, fieri posse cogitemus; & jacula, ut minùs feriant, à longè provideamus.

Nemo existimet, nimis arduum esse, martyria pro Christo suadere; cum nemo miretur, plurimos quotidie martyria pro Diabolo subire. Quis enim vel militum, vel ducum erubescit, duellum detrectare, prouocatus? ob leue verbum indicitur pugna capitalis. Ornatur equus phaleris, instruitur ephippium, sclopis, impletur campus turbis: congregiuntur duo cincinnati nobiles, & mutuis ictibus conficiuntur, ut in puncto ad inferna descendant, Curtij ritu, cum equo se in barathrum præcipitantis. Ad tale duellum profanissimi quique quotidie sese mutuò adhortantur; hic honos est, hæc gloria militaris. Et nimium sit, si nunc homines adhortemur, non ad duella, sed ad martyria pro Christo subeunda, cum fors feret? Non dubitant offerre animam Cerbero, & dubitant offerre Christo?

Refert Procopius, Wandalis Africam obtinentibus, Martyres excisis linguis fuisse disertissimè locutos. Mihi hodie, tum alij omnes, tum verò maximè Iaponum Martyres suprà laudati, etiam post funera sua facundi, inter has bellorum procellas, nos Germanos, è cælo affari videntur: *Quid timidi estis, modica fidei? Ne terreamini ab his, qui occidunt corpus, & posthac non habent ampliùs quid faciant: timete eum, qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.* Mors illata, erit janua ad securitatem; vitata non auferet, sed differet, & fortè ne differet quidem calamitatem.

III.

Iob. 21. 13.

IV.

Procopius
lib. 1 de bello
Wandalor.

Matth. 8. 26.
Luc. 22. 5.

H

mitatem.

mitatem. Multi mortem, dum fugerunt, incurrerunt. Neq; immeritò Deus eos secum in cælo viuere non sinet, qui in terris ita viuunt libenter, vt, quando morte breuissima possent æternam beatitudinem lucrari, tantam non modò negligant, sed etiam fugiant lucrandi occasionem.

V. Quantò in gehenna atrociores pœnæ, immò vel in Purgatorio, erunt, quàm in quocumque martyrio? Et tamen martyrio non modò Purgantes, sed etiam æternùm cruciantes flammæ extinguerè possent. Aliquando tandem, & quidem certò erit moriendum. Cur cum tantà laude & coronâ non faciunt paulò citiùs gladio hostis, quod paulò seriùs, fortè cum dispendio, certè non tanto compendio, erit debito naturali faciendum? Denique si excusationem habent, vnde eam emendicant? An ætas impedit? en me duodennem Iacobum in prunis spatia facientem! Liber non fugi: & quamuis vincula ignis absoluerit, tamen me amor diuinus ligauit. Immò fugi, sed patiens ad matrem patientem, vt nemo in excusationem adducat, se conspectum suorum, ferre non posse; à cognatis, amicis, aut parentibus impediri; eorum miseratione tangi: me matris oculi animârunt; paruulus in gremio & amplexu parentis existimaui me ligatum teneri, vt ibi spiritum Deo redderem, vbi accepi.

VI. Fortasse aliquis sexum obtendit, & iuuentutem in ipso flore delicias quærentem? Is me Magdalenam intueatur, viginti annorum puellam. Prunæ mihi in delicias fuère: vsta & fumosa, formosior euasi, quàm si me stibio & cerussa expinxissem: per incendia sponsum quæsiui: flammæ mihi fuère tædæ nuptiales: prunis coronata radiaui. Sed neque senior ætas, neque coniugij vinculum excusat. En par coniugum, en matrimonij exemplum. Nam liberos nostros Deo educauimus, qui, tamquam noui Phœnices, in suo se rogo æternitati consecrauerunt.

VII. Et super hæc omnia, si adhuc nimis ardua vobis poni exempla arbitramini, milites vestros considerate. Quantum putatis ab illis duces eorum amari? quos sæpe conuicijs proscindunt, quos diris deuouent, quos, si auderent, hostium loco, sæpe ipsi trucidarent. Et tamen ob exiguum, & non rarò nullum stipendium, horum ipsorum iussu, subeunt sub scalas, inuadunt vrbes,

conscen-

conscendaat mœnia, per tela, per ignes, per picem, & mille mortis instrumenta penetrantes; quid dico penetrantes? pereuntes: atque ita pereuntes, ut pro dolor, sæpissimè nihil sperent, sed multùm metuant semel pereuntes. Numquid cæli suffragia pluris facitis, quàm Cennæ calculum? Numquid vos Christum deum vestrum ardentiore affectu diligitis? Cur ergo nihil simile in causa Christi audetis? *Quis non libentissimè tantum pro vero habeat erogare, quantum alij pro falso?* Quin ergo ultro vos in medios hostium globos ingeritis? quin Tyrannos optatis, qui, ubi vos expediuerint, ad certa, & semper duratura præmia promovebunt?

Sed non est necesse, vos ultro ingerere, neque tortores aut Tyrannos querere: pedibus ingrediantur, qui natate non didicerunt. Itaque non est necessum hostes indagare: satis est, ultro venientes sustinere: satis, securim ceruice non excutere; satis, animum in certamen parare; Deus etiam si martirium negabit, tamen desiderium martyrij coronabit. Denique, *nemo est, qui nesciat*, ait S. Chrysostomus, *Martyrum glorias ad hoc diuino consilio à Dei populis frequentari, ut & illis debitus honor dicetur, & nobis virtutis exempla, fauente Christo, monstrantur; ut dum hæc ita celebrari perspicimus, cognoscamus, quanta eos gloria maneat in cælis, quorum natalitia taliter celebrantur in terris: quò possimus etiam ipsi talibus prouocari exemplis, virtute pari, deuotione consimili ac fide: ut, Christo præstante, dimicare, & vincere hostem possimus: ut parca victoria, cum iisdem sanctis in regnis cælestibus triumphemus. Quis est enim, qui eorum volens merito copulari; nisi prius constantiam eorum teneat, sectetur fidem, imitetur virtutem passionis; eorum gloriam paribus vita lineamentis aut inueniat, aut exquirat? Qui etsi martyrio par esse non possit; tamen muneris tanti dignitate se quisque bonis actibus dignum præbeat.* Hæc ille; quibus docet, quia cum martyribus coronam petimus, martyrum virtutes nos sectari oportere; immo & martirium aut inuenire, aut exquirere: quòd si cui martirium negetur, tamen muneris tanti dignitate, vnumquemque bonis actibus se dignum facere debere. Quanti ergò etiam boni præstantesque actus à nobis exiguntur, cum tales exigantur, qui nos dignos reddant martyrij dignitate?

H 2

Ad

Tertull. lib.
ad Martyr.

VIII.

S. Chrysost.
serm. 1. de
Martyrib.

IX.

Aristot. sect.
20 probl.
initio.Idem sect. 14.
probl. vit.

Ad extremum, si villo tempore viribus, & ardenti charitate in Deum opus est, opus est tempore belli, cuius turbine facile potest extinguere virtus tepide accensa. Est quoddam antiquum adagium, *Mentam belli tempore neque serito, neque edito*: quod Aristoteles referens, causam vestigat, vnde dictum hoc in ora vulgi peruenerit; arbitraturque esse causam, quod menta corpori frigus adducat, frigus autem aduersari audaciz atque fortitudini; sicut alibi ostendit, vbi docet, eos qui natura sunt frigida, formidolosiores esse, contra qui calida, audaces. Hoc proverbium merito nunc potest in eum quoque sensum deflecti, vt admoneat, inter tot Catholicorum pericula, abstinendum esse ab illis frigidis, & timidis, seu sermonibus, seu cogitationibus, quibus non pauci perpetuo hostis ferociam, potentiam, victoriaeque, & nostras clades, calamitates, desperationes, tamquam molestissimam cramben, recoquunt. Quid hi aliud, quam mentam tempore belli serunt, eduntque, vt timidi ipsi ceteros quoque timore impleant; & ad fugae meditationem, aliaque inuicilia multa, si non etiam perniciosam, tentanda perducant? Feruida nunc virtute opus est, & cogitationibus generosis. Nulla autem generosior cogitatio esse potest, quam velle pugnare pro patria. Hanc cogitationem nemo vtique non laudabit. Cur ergo aliquis me vituperet, si hoc belli Suedici, seu Gottici tempore, iubeam homines ita feruere, vt non solum pugnare pro Ecclesia & caelesti patria parati sint, sed etiam pro eadem fortiter occumbere concupiscant?

CAPVT XVI.

Qua absterreant, ne fortia illa exempla reipsa sequamur: & qua inuicent?

L
S Bern serm
2. de resurr.

Matth. 26. 41)

Iob. 10. 1.



ST ita, quod D. Bernardus ait: *Sermo viuus & efficax exemplum est operis facile persuadens, quod intendimus, dum factibile esse probat, quod suademus.* Quare haud ambigo, multos cum Martyrum vident exempla, videre se quoque beatos fore, si imitarentur. Verum spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Et numquid in eas iam calamitates deuenimus, vt multi mortem optent? Numquid Iob dixit: *Tudet animam meam*

vna

vita mea? Numquid Christus ipse iturus in vincula cepit contristari & moestus esse, ac dicere; *Tristis est anima usque ad mortem?* Dixit hæc Christus, quia cum verus homo esset, naturam habuit dolores verè sentientem; quin & abhorrentem, si corpori fuisset obsecutus. Sed quia, vt Tertullianus dixit, *nihil crucis sentit in neruo, cum animus in celo est;* idcirco, desiderio desideravit hoc Pascha manducare, & hunc calicem bibere passionis. Hinc clausulam illam orationi suæ adiecit: *Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua.* Dominabatur enim ratio sensui; & quidem ita, vt exultares sicut Gigas ad currendam viam, stadium-que crucis, eaque ipsa tristitia durante gauderet. Nam gaudium illud non erat sicut in sensu naturæ, quæ utique, inter angustias, sensit dolorem, cum cepit pauere, & cadere: sed gaudium illud sicut in Christo, ita & in nobis aduersa lætè sustinentibus, in sensu rationis, ab existimatione, atque iudicio ortum habet, quod naturæ afflictæ varias causas proponit, ob quas se, in ipsa malorum perpeffione, debeat ad gaudium excitare. Sic ergo Christus doluit pariter gaudento, & gauisus est dolendo; ea ipsa hora spiritu lætus, & benè animatus, qua tristis caro sanguinem sudauit.

Matth. 26. 38.

Psal. 136.

1. Petri 2. 21.

II.

Geminum hoc exemplum est, nam sensu doloris nobis est æquatus, vt nos quoque illi patientiâ doloris æquaremur. Sed hæremus interdum, carne, velut refractario equo, reluctantæ. Aliquando enim existimamus, pro perca, vt dicitur, scorpionum dari; aut certè tam grandes nobis cruces non deberi; paruis noxis magna mala non promeritos esse. Quasi Deus iniquus sit iudex, qui nos plus puniat, quàm peccemus! Deinde esto, sis ipsa Themide iustior, sis vir bonus, sis innocens: Quid fecere Martyres? quid ipse Christus patrauit? An non legis? *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.* Nocentem pati æquum est; innocentem, gloriosum. Si reus es, suscipe pœnam, quam clementissimus iudex decreuit; si innocens, etiam gaude, quòd in hoc illi similis fias, qui innocens & pro te passus est, & passus est, vt tibi patientiæ exemplo prælucet.

1. Petri 2. 21.

III.

Quis eum medicum non amore & sequela dignum existimet, quem videt sanum, & pharmaco nullo indigentem, tamen

bibere, & præbire, vt ægrotò moueat orexin, & nauseanti pro-
 ritet appetitum? Nam quis se ægrotum non censeat? quis ab
 omni culpa absoluat? Aut absoluat sanè, tamen, quamuis ad Ta-
 naim fugiat, crucem non effugiet. Quòd si ergo crux euitari non
 potest, præstat in cruce Christi, quàm in cruce latronis pendere.
 Cicutam hauſturo Socrati coniunx astitit, & muliebriter plorans
 dixit: *Mi vir, innocens morieris?* cui ille: *Quid?* inquit, *num me*
nocentem mallos mori? Ira omnes Christianos par est respondere,
 quando aliquod infortunium, aut tormentum pro Religione est
 subeundum, vt Martyres non tantùm patientiã, sed etiam inno-
 centiã imitentur. Quamquam vnicique dicere licet, quod S.
 Hieronymus ad Blesillam scripsit: *E duobus elige, quod velis. Aut*
sancta es: & prebaris; aut peccatrix: & iniuste quereris, minora su-
stinens, quàm mercaris.

S Hieron. in
 epist. ad Bles-
 sillam.

IV.

Tertull. lib.
 ad Martyr.

Sape & hoc agnoscimus, sed nimis acerbum est pati! Quas
 Martyribus dulce fuerit equuleum ascendere, aut in cruce, ad no-
 cturnas tenebras, pro face ardere? Non est ad cælum via, in qua,
 quidquid calcatur, rosa fit. *Virtus duritiã extrahitur, molliã de-*
struitur, ait ille. Inspice cruciatus Domini tui; & melleum tibi
 craterem relictum arbitraberis, si volueris attendere ad amarum
 illius felleamque potionem. Heu quid non horroris in calice
 Christo propinabatur! cuius solo aspectu concussus, sanguinem
 fudauit! Quis non cohorresceret, si decem millia hastatorum, &
 totidem sagittariorum conspiceret aduersus se stare! Et tamen
 quàm numerosa militum cohortes, eorum, inquam, quos otio-
 sos affectatio armorum ad gladium locauit, intrepidè irruunt in
 eiusmodi phalanges? Quin eadem alacritas est nobis in bello
 spirituali? cur hinc semper victimi esse volumus? Cur cum Simone
 Cyrenensi crucem non nisi coacti tollimus? cur tollimus, quia
 tollenda, potius, quàm quia diligenda? In honoribus adipiscen-
 dis, in gaudijs percipiendis semper primi esse volumus; cur hinc
 vltimum locum ambimus, qui plerumque periculosissimus?

V.

Deut. 25.

Nam quemadmodum Amalec Israël in deserto peregrin-
 nanti magnam cladem intulit, dum extremos agminis eius, qui
 lassè resederant, cecidit; ita plerumque desides in periculis, & ex-
 tremos non modò seabies, sed etiam clades & pernicies occupat.

Vrticas

Vrucas qui delicatè & timidè tangunt, vruntur: ac qui animosè eas contrectant, confricantque, aculeos inclinant, minusque aut nihil doloris perferunt. Non satis est igitur, exemplo Martyrum velle pati, nisi ipsam acerbiter malorum in voluptate computemus.

Tepidi, ignavi, formidolosi ad hæc bella non sunt idonei: ardentis, alacres, generosos nos esse oportet. Qua de causa docet Aristoteles, & post eum Gellius, fistulis, tympanis, & tubis milites ad præliandum excitari. Age, fistulas etiam quæramus, quibus canamus saltaturis; aut tympana tubasque pugnaturis: nimirum Prophetas, & Apostolos, & Martyres, & Doctores, quorum bellico cantu, velut classico, Mars noster accendatur. Optimum magistrum habemus in Moÿse, qui populo nolente *bibere aquas de Mara, eò quòd essent amara, clamavit ad Dominum, qui ostendit ei lignum: quod eum misisset in aquas, in dulcedinem versa sunt.* Sic homines sumus, amara nauseamus, aut certè in ipsis amarioribus rebus dulcedinem quærimus, nempe ad beatitudinem nati, errore quodam, ubique cupimus delectari. Ergo ut etiam hîc se imbecillitati nostræ accommodet Deus, in ipsis aduersis nostris gaudium ponit, mala nostra temperans, & desideria nostra allectans. Quo autem pacto id fieri possit, ut de malis, immò in malis nostris gaudeamus, Moÿsis, & Dauidis, & Apostolorum, & aliorum heroum exemplis ostendemus.

VI.
Iudic. 7. Aristot. in Probl. A. Gell. lib. 12. No. cap. 12.

Exod. 15. 23.

CAPVT XVII.

Alias gaudendi causas habere filios huius sæculi, alias filios Dei, exemplo Moÿsis, & Dauidis, & Apostolorum ostenditur: unde tertia Exemplorum utilitas elucet: quæ est, consolatio in tribulatione.



VOD rex Assuerus fecit, cum iussisset sibi afferri historias & annales priorum temporum, ut bene maleque gesta examinaret; id, in re pecuniaria, videmus mercatores, cum sæpe aliàs, tum maximè in fine anni facere, ut diaria sua, & libros rationum, tabulasque accepti & expensi diligenter inspiciant relegantque; & cum quidem annum, quo plus accepisse

I.
Ester. 6. 1.

pisse se, quàm expendisse deprehendunt, felicem iudicant. Mathematicos quoque nouimus, seu fastorum conditores, ad singulos dies anni, variationem tempestatum annotare, ut experimentum capiant, sub quo posita stellarum pluuia cadant; sub quo niues & grandines sub quo sol purus fulgeat. Eum proinde annum serenum nominant, in quo plures dies fuere sereniore. Thracia gens olim vnumquemque anni, & vitæ diem, missis totidem in urnam, aut, ut apud Scythas, in pharetram, calculis signabant: quem arbitrabantur prosperum abiisse, candido calculo (sicut alij cretâ) quem egregiè felicem, vnione; contrâ quem inauspicatû, nigro lapillo (sicut carbone alij) notabant, ac *supremo die, ait Plinius, separatos dinumerabant; atq; ita de vnoquoque pronuntiabant.* Porro prosperos dies Cressaque notâ dignoscant, quibus opimâ prædâ potiti; vel suauiter epulati; vel nouis honoribus aucti fuissent. Si quando ipsi spoliati essent, aut famem, infamiamque passi, nigrum eum diem vocabant, & tristè notâ insigniendum.

Perfius Satyr. 5.

Liv. lib. 4. ab V C.

II.

D Athanasio ad Marcellin.

Simile quid, sed prorsus dissimili iudicio sententiaque, legimus fecisse Mosen, & qui eum imitatus est, Dauidem. Nam D. Athanasius Marcellino scribit, si scire velit, quomodo orauerit Moses, qualiumq; annorum & dierum computatione lætatus sit, habere eum Psalmum octogesimum nonum Dauidis, qui *oratio Moysis hominis Dei* vel idcirco inseribitur, ut plerique interpretes docent, quod vigeret fama, Mosem, ea, quæ in illo psalmo describuntur, orare consueuisse; vel quod id reuelatum, fuerit Dauidi à Spiritu sancto, qui tanti hanc Moysis orationem faciebat, ut docet Arnobius. Moyses autem optimus populi præceptor, illum adeò efflictim amori studioque rerum terrenarum & prosperitati inhiare animaduertens, eiusmodi oratione contendeat à Deo impetrare, ut populum ab ea vanitate traduceret ad solidum amorem bonorum æternorum. Quod & Dauid, velut parodiâ aliqua, est imitatus. Hinc cum *annales priorum temporum* reuolueret, & quasi in calendario quodam, præteritos dies & annos ad calculum reuocaret; non ille de acceptis, more mercatorum, sed de expensis; non de forensis, ritu Mathematicorum, sed de pluujs diebus; non denique Scytharum instar, aut exemplo

Cap. XVIII. Etiam gentiles ob res aduersas latatos, & quā ob causam? 65
 exemplo gentium barbararum, de candidis, sed de nigris calculis
 tempora gaudiaque sua computauit.

Hinc non dixit; *Latati sumus pro diebus, quibus nos exaltasti;*
annis, quibus vidimus bona; sed, verso stilo, dixit: *Latati sumus, pro*
diebus, quibus nos humiliasti; annis, quibus vidimus mala. Mirabilis
 latandi causa, & supra omnem consuetudinem humanam! Ac
 ne temerè, vel præter morem ei excidisse videatur, sapius eam re-
 petit. De multis locis sufficiat ille, qui profanis Philosophis utiq;
 Paradoxus videri posset, *Secundum multitudinē, ait dolorum meorum*
in corde meo, consolationes tua latificauerunt animam meam. Affonat
 S. Paulus: *Sicut abundant passionēs Christi in nobis, ita & per Chri-*
stum abundat consolatio nostra. Subscribit & Iacobus dicens: *Omne*
gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis.
 Ergo diem, quem secundum carnem sapientes atro calculo infamarent,
 Deum amantes, inter candidos, & latitiā dignos, censuerunt.
 Atque hæc est tertia exemplorum utilitas, quod nos in tribulatione
 solentur; dum ostendunt, sanctos in ea, etiam gaudendi causas inuenisse.

III.
 Psal. 89. 15.

Psal. 93. 19.

2. Cor. 2. 5.

Iacob, 1. 2.

CAPVT XVIII.

Cur etiam Ethnici, alijq; homines de diebus, annisq; malorum
 feracibus fuerint latati?



Vin etiam gentiles subinde de exactis acerbis laboribus
 fructum aliquem gaudij retulerunt. Hinc illa Cicero-
 nis: *Iucunda laborum, malorumq; præteritorum memoria:*
 Item, *incundiorem facit libertatem seruitutis recordatio:* Gaudemus
 enim nos esse liberatos, & bona meliùs æstimamus, experti mala.
 Quin & ipsa præsens securitas hinc magis delectat, eodem Tullio
 teste, qui ait: *Habet præteriti doloris secura recordatio delectationem.*
 Ad stipulatur summo Oratori summus Poëta: *Forsan & hac olim*
meminisse iuuabit; & alter: *Quod fuit durum pati, meminisse dulce*
est. Eam ob causam pericula præterita, vel arumnas penitus absolutas
 qui enasit, ut referat, recenseatque, gratissimè prouocatur. Et in
 prouerbio est: *Iucundi acti labores.* Idcirco gaudent vertice raso
 garrula securi narrare pericula nauta: Milites autem vulnera enu-
 merant, proelia jactant.

I.

Cic. lib. 2. de
 finib. Idem
 Philipp. 3.

Virgil. 4.
 Æneid. Se-
 nec in Her.
 furente A&.
 3. Macrob.
 lib. 7. c. 2.

I

Ips

II.

S. Bernard.
serm. 68. in
Cant.

Thom. de
Kemp. lib. 2.
cap. 6.

Plin lib. 7.
cap. 40.

Ipsi Iudæi festum scenopægiæ octo totis diebus latissimè agitare solebant; in memoriam peregrinationis, quam sine vlla domo, aut certo habitandi loco, per quadraginta annorum spatia, continuauerunt. His talibus est lætandi causa, finis tristandi; & quia, teste S. Bernardo, *placee cunctis securitas, sed ei magis, qui timuit; incunda omnibus lex, sed euadenti de potestate tenebrarum iucundior; transisse de morte ad vitam, vita gratiam duplicat.* Itaque nonnulli ob has causas dicunt: *Latari sumus pro diebus, quibus nos humiliasti.* Gaudent enim & mala desisse; & bona redisse, quæ comparatione iam facta sunt iucundiora; & se in libertate esse; & denique aliquid à se toleratum esse. Sciunt enim non esse lætandum, *nisi cum benefeceris.* Quare sapienter dixit ille: *Gaudebis semper vespere, cum diem expenderis fructuosè, Sæpius autem luget noctu, qui nimium lætatus est interdiu.* Et Ethnicus fuit, qui dixit, calculi candore illo laudatum diem, originem mali habuisse. *Quàm multos enim accepta afflicere imperia? quàm multos bona perdidere, & ultimis mersere supplicijs? Ista nimirum bona, si cui inter illa hora in gaudio fuit. Ita profecto est, alius de alio iudicat dies, & tamen supremus de omnibus; ideoq; nullis credendum est. Quid quòd bona malis paria non sunt, etiam pari numero? nec letitia ullo minimo mœrore pensanda. Heu vana, & imprudens diligentia! numerum dierum comparatur, ubi quaritur pondus.* Hæc Ethnicus de prosperitate.

III.

Baruch. 4. 29.
Tob. 11. 17.
Dan. 4. 34.

Alij vterius progrediuntur, vt non solùm gaudeant, se recepisse, quod perdiderunt, sed etiam agnoscant, Deum fuisse, qui *induxit mala, & rursus adduxit iucunditatem cum salute.* Quamobrem scientes Deum in omnibus operibus suis laudandum, cum Tobia dicunt, *Benedico te, Domine Deus Israël, quia tu castigasti me, & tu saluasti me;* & sicut Nabuchodonosor sibi ipsi redditus, laudabat, magnificabat, glorificabat regem cali, quòd gradientes in superbia posset humiliare; ita illi & potentem Dei manum, & virium suarum imbecillitatem agnoscentes, per ignem jam in refrigerium traducti gaudent, & Deo exultant, qui non solùm potenter, sed etiam sapienter & clementer *deducit ad inferos & reducit ad calos.* Sed quia iusti non solùm lætantur, postquam tempestas desæuijt, successitque serenitas, & tribulatio versa est in
conso-

consolationem; verùm etiam latantur pro ipsis diebus, quibus eos Deus humiliavit, omneq; gaudium existimant, cùm incidunt in tribulationes; idcirco operæ pretium est, paulò altiùs etiam huius rei causam indagare.

Pfal. 89. 19.
Iac. 1. 2.

CAPVT XIX.

Deum omnium malorum pœna esse auctorem.



hi quidem rem istam diligentius expendenti, in mentem venit, quod Cedrenus refert, de Heraclio Bazacum urbem ingresso; ait enim eum, in palatij ambitu mirabilem quamdam Chosrois machinam inuenisse. Chosrois calumnuncupatur. Finxerat enim Chosroës Rex Persarum machinam, in qua, imitatione Archimedis, non vitreo quidem, visendo tamen spectaculo, ipsissima cæli terræque effigies, & œconomia proponebatur. Ibi Solis itinera feruentiora; ibi Lunæ augmenta decrementaque; ibi reliquorum errantium siderum varia stationes, astrorumque omnium ortus atque obitus; & orbium cælestium conuersiones vndique emergebant, sceptrigeris circumsecus Angelis astantibus, cursumque velut mundi totius regentibus. Infra ista imbres fluere, grandines sonare, præmicare fulgura, tonitrua mugire, & quidquid denique tempestas est, sæuiter videbatur. Interim ipse Chosroës eminens in medio, quasi quidam humanus Deus spectabat hæc omnia ex tuto.

I.
Cedren. ad
amic. Heracl.

Mundi huius ista, & Dei erat effigies, cuius maiestas persæpè in diuinis litteris, cum maiestate Regis Persarum comparatur. Nimirum solus Deus omnem excedit mutationem, solus est supra nouitatem; sub illo omnia mouentur. Ceterùm superiora mundi stellis lucent, & perpetuâ serenitate fundata semper gaudent: inferiora umbras patiuntur, & tenebras, & noctes, & imbres, & interdum etiam nimbis intermicantia fulgura, ac terribiliter reboantia tonitrua, aliasque haud sanè iucundas vicissitudines. Infima denique plena sunt calamitatum. Media loco, media sunt & ingenio; gaudijs scilicet mixta & perturbatione. In his nos versamur. An verò temerè hæc accidunt? Nequaquam. Sed sunt ubique sceptrigeri Angeli præstò, qui omnia regunt. Neque sanè sua voluntate, sed supremi, quod eminent, Numinis prouidentia,

H.

Tertull. lib. de fuga in persecutione. arbitrio, & nutu. Nam prudenter SS. Patres in malorum, quæ patimur, auctorem censuerunt indagandum. *Omnis enim rei inspectio, auctore cognito, planior*, ait Tertullianus.

III.

Iob. 1. & 2.
Dan. 4.

Tertull. loc. cit.

Lue 8.
Matth 8.

S. Damascen. lib. 2. cap. 4.
S. Greg Dial. 3. August. in Euang. Ioan. traç. 7. & ser. 241. de temp. Amos. 3. 6.
Eccli 11. 14.

IV.

Ioan. 18. 11.

Sunt, qui primam originem malorum Diabolo ascribant, sed malè. Nam Diabolum nihil nocere posse, nisi quod est à Deo permixtum, luculenta exempla demonstrant. Ideò certus illi modus præscribitur tentandi Iobum; certum tempus agitandi Nabuchodonosorem; certa mensura vexandi homines; quos antè non potest vexare, quàm acceperit potestatem. *Habes exemplum Iob*, ait Tertullianus, *cui Diabolus nullam potuit incutere tentationem, nisi à Deo accepisset potestatem; nec in substantiam quidem eius, nisi Dominus, Ecce, dixisset, omnia quæ sicut ei, in manus tuas do, in ipsum autem ne extendas manum. Denique nec extendit, nisi posteaquam hoc postulanti Dominus, Ecce, dixisset, trado tibi illum, tantum animam eius custodi. Sic & in Apostolos facultatem tentationis postulavit, non habens eam, nisi ex permissu. Siquidem Dominus in Evangelio ad Petrum: Ecce, inquit, postulat Satan, ut discerneret vos, velut frumentum: verum ego rogaui pro te, ne deficeret fides tua: id est, ne tantum Diabolo permitteretur, ut fides periclitaretur. Et paulò post. Nec in porcorum gregem Diaboli legio habuit potestatem, nisi eam de Deo impetrasset, tantum abest, ut in oves Dei habeat. Possum dicere, porcorum quoque setas tunc numeratas apud Deum fuisse, nedum capillos Sanctorum. Id ipsum Damascenus, Gregorius, Augustinus docuerunt. Certè si posset quando, & quantum vult nocere, diabolus, nullus in mundo justus superesset vivus. Deniq; Amos clamat: *Si erit malum in civitate, quod non fecerit Dominus?* Et Ecclesiasticus: *Bona & mala, paupertas & honestas à Deo sunt.**

Omnia itaque, exceptis peccatis ipsis, à Domino veniunt, licet per homines, vel demones veniant, tamquam ministros. Nemo litteras tabellario ascribit, etsi per tabellarium traditas, sed ei qui tabellarium misit. Sicut nec Christus calicem, quem per manus Angeli quodammodo accepit, Angelo, sed Deo ascribit: & neque Iudæ quidem proditori, aut Pilato damnatori, sed dixit, *Calicem, quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum?* quem scio certa illius voluntate in singulare meum & totius Mundi bonum datum, atque idcirco summa etiam voluntate esse suscipiendum, & exhauriendum.

Doro-

Dorothei similitudo est, homines animo impotenti iram suam in lædentem stringentes, non sapere supra canem, qui solet rabiem suam ac dentes in lapidem vertere, omisso eo, qui lapidem intorsit. Quis non censeat, insanire eum, qui ferro irascatur, & destructionem minetur, quo ei venam incidit Chirurgus, ut febris liberaret? Potius Chirurgum, ob ferrum, amare laudareque deberet.

V.
Doroth.
doctr. 74

CAPVT XX.

Solida in aduersis gaudendi caussa, quod sint à Deo amante, & amorem demonstrante.

Gitur & homo sapiens, cum suas fortunas, cum valetudinem, cum amicos, cum famam videt esse læsam; non amulo, non hosti, non Magistratui, aut Principi, non malignæ alicui muliericæ, non Canidiæ, aut alterius nominis sagæ, non diabolo, non Chaldæis, non negligentia seruorum, imputat malum; sed cum Iobo dicit, *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est*, meminens nimirum sedulo illius, quod in Prouerbijs præscribitur: *Disciplinam Domini, fili mi, ne abijcias: nec deficias, cum ab eo corripis; quem enim diligit Dominus corripit: & quasi pater in filio complacet sibi.* Hoc fundamentum si habemus, sicuti Christiana fides habere nos docet, jam illico habemus innumeras, etiã in ipsa tribulatione, & pro diebus, quibus humiliati sumus, proq; annis, quibus vidimus mala, lætandi, Deumq; amandi & laudandi caussas. Quarũ prima est, sic Deum velle; sic Deo placere: placere debet ergo & nobis. Gaudent enim filij boni, si fit, quod vult pater bonus. Et *in florum lætitia de Deo, & in Deo est; & gaudium eorum de veritate.* Hæc sola ratio sufficit, quamuis non sit sola, Nam ex hac, ut dixi, longè plures scaturiunt.

I.

Iob. 1. 21.

Prou. 3. 11.

Thom. de
Kemp. lib. 2.
de imit. c. 61

Secundò enim, si agnoscimus, aliquid Deum velle, etiam nosse debemus, Deum nihil mali velle posse; vnde jam etiam sciemus id, quod Deus nos vult pati, etsi sit molestum, tamen absolute bonum esse, & ad bonum finem. De bono autem gaudemus. Porro bonum finem Deo etiam in nostris malis præfixum esse, vel illud docet, quod ante gloriam præcedat humilitas. Sicut

II.

Luc. 18. 14. &

Prou. 15. 33.

I 3

ergo

ergo sagittarius tantò sagittam altiùs sublimat, & in cælum promouet, quantò eam cum neruo profundius terram versùs priùs deduxit; ita benignus Conditor, non solùm priùs deprimit, quàm attollat, sed etiam profundius deprimit, quem ad maiorem vult in cælo dignitatem promouere. Hoc est discrimen mundi, & Dei: qui mundo seruiunt, pinum imitantur, quæ altis in montibus nascitur, sed quia nauigijs adhibetur, in ima flumina deturbatur; ita qui in mundo eminere volunt, tolluntur in altum, ut lapsu grauiore ruant: qui seruiunt Deo, priùs humiliantur, quàm exaltantur.

III.

Gen. 37. 22.
Gen. 39. 20.

Matth. 4. 5.
Prou. 14. 11.

Psal. 125. 6.

Apoc. 7. 17.
Psal. 140. 5.

Cant. 6. 10.

Ioan. 2. 10.

Sic Ioseph Patriarcha priùs à fratribus in cisternam erat proijciendus, quàm eum fratres adorarent; & ab Ægyptijs antè in profundum carcerem dandus erat, quàm super omnem terram Ægypti extolleretur. At Christum cum diabolus in profundum vellet præcipitare, statuit priùs super pinnaculum templi. Nempe contrarius est cursus Mundi, & Dei. In mundo extrema gaudyia Ætus occupat: serui autè Dei, euntes eunt, & flent mittentes semina sua, ut venientes veniant cum exultatione, portantes manipulos suos; tunc scilicet, quando Deus absterget omnem lachrymam ab oculis eorum. Mundus apponit oleum peccatoris, & oleas, extrà molles atque suaves, sed durum intrà nucleum abscondentes; animæ autem nostræ sponsus sponsam deducit in hortum nucum, quarum cortex durus, sed nucleus dulcis. Omnis homo primum bonum vinum ponit; & cum inebriati sunt, tunc id, quod deteritum est: Tu autem seruasti bonum vinum usque adhuc, ait Architriclinus.

IV.

Quis hæc intelligens, non latetur, si humilietur, vt exaltetur? immò quis non potiùs timeat, si sibi viderit fortunam secundis Fauonijs blandientem? quasi Sirenem, aut Harpyiam, aut Melusinam virgineo vultu, de purpura, ad æterna frigora & nuditates; de epulis ad linguæ siccitatem; de falernis ad æstum sitimque semper duraturam; de beata vita ad miseras non desinendas ducturam?

V.

Thom. de
Kemp lib. 3.
de imit. c. 16.

Ex his tertia lætandi causa existit, quòd inter aduersa constituti habeamus prædestinationis argumentum. Rectè ille dixit: *Quidquid desiderare possum, vel cogitare ad solatium meum, non hic expetto, sed in posterum.* Nullum enim gaudium plenum, nisi æternum

æternum, & de æterno, Quare & Apostolis gaudentibus, quòd sibi dæmonia subijcerentur, dixit Christus: *In hoc nolite gaudere,* Luc. 10. 20. *quia spiritus vobis subijciuntur: gaudete autem, quòd nomina vestra scripta sunt in calis.* Quòd minus in hoc mundo homini gaudiù potest contingere, quàm si sciat, se in æterna gaudia intraturum? Hoc etsi absque peculiari reuelatione certò à nemine possit sciri, signa tamen quædam sunt prædestinationis, quæ spem nostram roborant, & consolantur.

Inter quæ illud inprimis est, si quem Deus, sicut aurum in igne, probet; si fidem eius tribulatione exerceat; si spem inter aduersa accendat; si charitatem in cruce toleranda, & malis perperendiis experiatur. *Hæc pala illa,* ait Tertullianus, *qua & nunc dominicam aream purgat, Ecclesiam scilicet, confusum aceruum fidelium euentilans, & discernens frumentum Martyrum, & paleas negatorum.* Hæc etiam *scala,* quæ somniat Jacob, alijs *ascensum in superiora,* alijs *descensum ad inferiora demonstrantes.* Cuius ergo fides persecutione examinatur, & perstat, quid aliud potest iudicare, quàm se esse in ascensu, hoc est, in optima via salutis; & inde etiam sibi spem dari, quòd inter illos sit in libro vitæ scriptus, quibus legitimè certantibus corona, vt promissa, ita etiam est destinata? & (quæ est quarta lætandi causa) inter eos, quos Deus amet? qui *quos amat, arguit, & castigat;* non casuros, sed staturus. Quo pacto enim Simeon Salus Emesam urbem ingressus aliquando aliquammultas vrbis & ad eò fori ipsius columnas flagello castigauit; ita Deus suos, & quidem Ecclesiæ suæ præcipuas columnas castigat, & flagellat. Quippe cum Simeon ille columnas scuticâ cæderet, illud addidit: *state, saltandum vobis est:* & ecce paulò post accidit, vt illæ, terra mouente, & per Phœnicen maritimam concussis terribili tremore non modò a edificio- rum, sed etiam celeberrimarum ciuitatum, Berytiorum, Bibliorum, ac Tripolitarum fundamentis, reuera saltare cogerentur: ne tamen ictus illos à Salo inflictos secùs interpreteris, beneficiù fuerunt, non flagellum. Nam orto terræ motu, ceteris omnibus cadentibus, illæ solæ columnæ steterunt, quæ à Salo fuerunt non tam flagellatæ, quàm flagello ligatæ.

Credite mihi, CHRISTIANI, apud CHRISTVM,

nemo

VI.

Tertull. lib. de fuga in persecut.

Apoc. 3. 19.

Metaphr. Li- pom. & Sur. Iulij ex Le- ontio Episco- po Cyprî. & Raderus ex Menelog. p. 2. de simpl. obed. cap. 3. Item Euagr. lib. 4. cap. 33.

VII.

nemo bene stabit, nisi qui fuerit à Christo in hac vita flagellatus, vt à simili amatus, Christo per flagella similis efficiatur, & passioni eius conformetur. *Omnes enim, qui pie volunt vivere in Christo Iesu, persecutionem patientur, ne mundum sibi benignum amando, diuortium faciant à Christo. Et prædixit ipse Seruator: In mundo pressuram habebitis, ne mundum scilicet diligatis; sed eum, qui fecit vestrà causà mundum, qui vos prior dilexit, & serio diligit; quosq; magis diligit, magis arguit. Cruces in nostris agris figimus, in terris nostro dominio subiectis patibula erigimus; & id maximè signum est, terram illam nostram esse, si catastas, si carceres, si cruces in ea ponamus. Ita & Deus agit. Nouit is suos. Itaque quasi signaret, crucibus implet, atque miserijs. Hic est diuinus character, quo filij eius inscribuntur. Principum quoque mos est, vt equos charissimos inurant. Hac notà astureo Macedonicus, à plebeio cantherio discriminatur. Nemo signat ferro equos cultro destinatos. Ita neq; diuina prouidentia reprobos rebus aduersis facit insignes.*

VIII.

Seneca lib. de
prouid. spar-
sum.

Hanc rationem, ait Seneca, sequitur Deus in bonis viris, quam in discipulis suis præceptores, qui plus laboris ab his exigunt, in quibus certior est spes; & quam in militibus duces, qui optimos milites ad durissima mittunt. Sic ignem experitur in Mutio, paupertatem in Fabricio, exilium in Rutilio, tormentum in Regulo, venenum in Socrate, mortem in Catone. Vt seueri parentes filios durius educant, ita Deus suos, idq; vt inde, inò doloribus & damnis colligant robur. Dicant hi ergo: Digni visi sumus Deo, in quibus experiretur quantum humana natura pati posset (gratià scilicet & amore Dei instructa) ecce par Deo dignum vir fortis cum mala fortuna compositus; ecce spectaculum Deo dignum.

IX.

Genes. 8, 4.

Hinc charissimi Christo Apostoli, à Tyrannis exagitatissimi fuerunt. Et quis nunc in cælo Martyr, quis Confessor, quæ Virgo pugnarum victoriarumque suarum aureolas reportans non dicit, Latati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti; annis, quibus vidimus mala? nam ecce aqua tribulationum, sicut arcam super montes Armenia, ita animam nostram super calos extulerunt: aliquot annis in terris vidimus mala, nunc bona videbimus in terra viuentium, per omnem æternitatem.

CAPVT

CAPVT XXI.

Summatim indicatur, fuisse etiam nobis hos præteritos dies,
& annos malorum feraces, de quibus gaudere, ac pro-
ficere possimus.

DE secunda, tertia, & quarta causa; hoc est, è cogita-
tione diuini moris, prædestinationis, & amoris, ori-
tur spes in nobis, quæ est quinta in asperis rebus læ-
tandi causa. Hinc & sancti spe gaudentes, in tribulatione patientes Rom. 12. 12.
fuerunt. Artifex, quantò plus ei laboris offertur, tantò impen-
siùs gaudet spe lucri maioris; ita Deum amantes, pro magnitudi-
ne luctûs, magnitudinem consolationis reportaturi, obliuiscun-
tur, quod tolerant, dum aspiciunt, quod sperant. *Quia per pie-* S. Greg. lib.
tatem benigni iudicis, inquit D. Gregorius, tentationis nostra dispen- 31. Moral. c. 8.
dium vincunt suffragia consolationum. Minùs autem tentat probatio,
quam remuneratio consolatur, ut ex retributionis merito, leue fuisse,
quod tolerauit, agnoscat, qui ex persecutionis pondere, graue se aliquid
tolerare iudicabat.

I.

Non ergo tribulationem Sancti, quam patiuntur, sed tri-
bulationis meritum aspicientes lætantur; vident enim non esse con-
dignas passiones huius temporis, ad futuram gloriam, quam sperant.
Hinc est, quod D. Basilius neget, amantis virtutem posse gaudi S. Basl. hom.
um vllâ interpolari tristitiæ nube, quamuis acerbi casus oborian- 4. de grat.
tur, eò quòd tribulatio patientiam operetur, hæc probationem, ista- agend.
spem, spes autem gaudium infundat. Et alibi ait, qui delectan- S. Basl. ep.
tur rosa, ijs non esse spinas molestas, vnde illa prodit; neque sa- 149. ad Liba-
nè illis momentaneum, ac leue huius tribulationis, qui oculos adijci- nium.
unt ad aeternum gloria pondus. 2. Cor 4 17.

II.

Rom 8. 18.

Facile apparet, quòd tota hæc orationis meæ tela texatur.
Nempe ierunt & nobis aliquot iam tristes anni. Siue igitur cum,
Assuero, annales priorum temporum; siue cum mercatoribus ratio- Esther. 6. 1.
num tabulas; siue cum Astronomis tempestates; siue cum Thra-
cibus vrnæ, aut cum Scythis pharetræ nostræ calculos; siue cum
Moysè potiùs ac Dauide calendarium dierum & annorum præ-
terlapsorum inspicere atque examinare volumus; inueniemus
profectò multos dies, longeq,ue plures, quibus nos Deus humilia-
uit,

III.

K

Virgil. 1.
Georg.

uit, & annos iam etiam, quibus, si non semper in nobis ipsis passi sumus, saltem in alijs *vidimus mala*, hæc ipsa, quæ vidimus, in alijs passi. Anno enim 1631. 27. die Septemb. quàm magno dispendio nostro, ad Lipsiam pugnatum est? ex illo omnia *In peius ruere, & retro sublapsa referri* cœperunt.

IV.

a. Cor. 7. 5.

Nam quantis inde successibus Sueciæ rex Thuringiam, Franconiam, Mœnum, Rhenum; & Anno 1632. Lycum, Danubiumque occupavit? Quanta tunc rerum omnium perturbatio? *foris pugna, intus timores*. Quid dicam de amissa Sueuia? de vastata Bavaria; de Alsatia, Bohemia, Silesia vexata? de tot urbibus captis, de tot ædibus & pagis exustis, de tot innocentibus abductis, spoliatis, occisis? Publica ista sunt & in oculis omnium. Priuata non attingam, quæ tamen nos viciniùs attingunt. Quamquam hæc ipsa priuata ita tulimus, vt publica illa longè grauiùs sentiremus. Vtraque simul sensimus, vt dolor cresceret geminatus. Quare & illa ipsa publica, communi dolore, facta sunt priuata. Et vtinam finis esset! facilius est obliterare præterita, quàm non timere futura. Et tamen vel solus metus qui præterijt, quantum vulnus impressit?

V.

Si nihil cladis fuisset Imperio illatum, solâ formidine cladis abunde trepidasset. Hic talis tantusque timor non eos tantùm affixit, qui vnum pagum, aut vnam urbem incolere: Totas peruasit provincias, totam Germaniam occupavit: vniuersa Bavaria, Sueuia, Austria, Tirol, Alsatia, fuit trepidatum. Nec sanè frustra, aut Panico quodam timore. Explicari non potest, quantum vbiq; bonorum suorum cladem passi sint omnis generis ac ordinis mortales. Exustæ villæ, spoliatæ domus, depauperati & ad incitas redacti subditi; direpta supellex, per fas & nefas exacta pecunia, nihil nisi inopiam, &, quæ sequitur, inedia, nuditatem, debita (heu quando soluenda!) reliquerunt. O quot arces antea instructissimæ nihil nunc sunt, nisi cadauera murorum! O quanti Nobiles, Barones, Comites bonis omnibus sunt exuti? Quot illustres Domini, hæredes suos, non sine lachrymis aspiciunt, eò quòd hæredes videant, & non ampliùs videant hæreditatem! Et paterentur æquo animo, si saltem sperare possent. Nempe ita à credula plebe contemnitur hostis, non tam in speciem, quàm

quàm in fraudem clemens, ut postquam coepimus habere hostem, coeperimus habere nihil! Ita scilicet clementer nobiscum actum est, ut hostili suauitate ad nihilum redacti simus. Nisi ita libeat philosophari: eò nos jam feliciores esse, quia nihil possumus amittere, cum nihil habeamus.

Huiusmodi rebus nos Deus humiliavit, hæc mala vidimus, sensimus, experti sumus. Satis quis fuisse *nisi atq; dira grandinis*, & tribulationum putaret. Sed Deus non contentus, per homines, nos tot modis affligere, luem etiam passim immisit; ut per morbos disceremus, manum esse Domini, quæ nos tetigisset. O quot amicos, patronos, fratres amissimus! In vna sæpe domo, quot funera fuere numerata? in vna vrbe, quot de luctu atratos ac pullatos incedere videmus? visuri plures, si belli rapina vel opes vel vestes luctui necessarias reliquisset. Itaque luctum reliquit etiam de ipso luctu, quem nunc plurimis honestissimisque viris, ob inopiam, non licet testari vestitu. Quare cum non desint lugendi causæ, desunt lugendi instrumenta: vixque est familia, quam vel Mors, vel Mars non decimarit; alios domi, alios belli sustulit temporis huius iniquitas. Quidam sua domi jam amiserunt, & suos; eunt ergo, & quæ sola superest vita, illam quoque pro patria exponunt, impenduntque. Hæc vna restat felicitas, posse pugnare, post tantas clades; & quidem fortiter, eum miseris non sit miserum mori.

Quis non cum Debbora & Barac canat? *Qui spontè obtulisti de Israel animas vestras ad periculum, benedicite Domino.* Ita Iobo acceditis, qui & ipse primùm fortunæ bona amisit; deinde filios, & filias; tum corporis sanitatem, denique de vita quoque periclitatus est. Et quamuis, super hæc omnia, vxor pessima, pessimique amici contumelijs eum acerbissimis cruciauerunt; neque hoc defuit multis. Quàm vehementer enim etiam illi, qui inter amicos aliorum cupiunt numerari, quos amare, quos reuereri, quibus obsequi, & bona pro bonis reponere debuissent; eos dictis exagitant, conuicijs proscindunt, diris deuouent, sub hasta vendunt, proseribunt, execrantur; nulla aut Religionis, aut veritatis habita ratione! In summa, longo jam tempore, plurimi impatientiâ calamitatis velut in rabiem acti, obuios quosque momor-

VI.

IIIIV

VII.

Iudic. 5. 2.
Iob. 1. 16.

XI

derunt: jam se excusatos rati, si alios accusauissent. Neque substitit hic maledicentia. Plurimi in cælum, & ipsos Principes os suum posuerunt, iudicum suorum temerarij iudices facti; vt vnguem verterent in cicatrice nondum obducta, & plagam afflictorum facerent latiore. Quamquam isti non tam Principum famam lacerauerunt, quàm Deo impietate sua causa fuerunt, vt belli miseras procastinaret. Qui enim Exod. 22. 28 dixit, *Dijs non detrahes, & Principi populi tui non maledices*; quo modo potest populi illius miseratione tangi, à quo tantas audit in Principè iaci maledictiones? Eunt isti gigantes, immò terræ filij, & cælum non desinunt oppugnare, cur fulmina sua non continuet etiam Iupiter? Itaque dum bella accusamus, meremur; pœnamque ipsam conuertimus in culpam, vt exitia nostra perennent, quasi perpetuo circulo in caput suum recurrentia.

VIII.

Hæc mala his annis vidimus, sensimus, exantlauimus. Quid igitur? num ea diabolo, aut Sueco, aut ceteris hæreticis, aut, quod peius est, cum istis maledicis, alijs innocentibus ascribemus? tum profectò habebimus causam turbationis. Quod si verò à Deo ea profecta cogitemus, aut puniente nostris peccata, aut alliciente nostra non conuicia, sed merita, prompto animo dicemus: *Hac mihi sit consolatio, libenter velle carere omni humano solatio. Et si tua defuerit consolatio, sit mihi tua voluntas & iusta probatio, pro summo solatio. Non enim in perpetuum irasceres.* Maledixerunt homines nobis? quid tum? qui laudes humanas non curat, nec vituperia curat. Amisimus fratres nostros? non amisimus, sed præmisimus in cælum; ibi eos inueniemus, vnde nunc nos plus iuuare possunt, quàm si adhuc nobiscum essent. In custodia adhuc tenentur nonnulli, & in vinculis, qui capti sunt abducti? Ecce jam & designatos martyres habemus. Ita enim eos appellat Tertullianus.

Thom. de
Kemp. lib. 3.
de imit. c. 16.

Tertull. lib.
ad martyr.
IX.

Ex quo etiam discimus, cum Christianam religionem feliciter nascentem Ethnici itidem varijs modis conarentur opprimere, nullum persecutionis genus omittentes, proscribendo, deportando, necando; & charitatem inter ipsos Christianos, sibi mutuò ardentius succurrentes, & fidem & patientiam redditam longè illustriorem, Ecclesiamque de sanguine suorum, velut de semine creuisse. Ita & nunc cogitat Deus; in cuius conspectu,

post

post amissionem bonorum temporalium, facti sumus, meritis longè ditiores. Audiui ego ipsemet quàm plurimos, non modò agricolas, aut eorum, viduas jam vxores, sed etiam homines nobilissimos, & in magnis dignitatibus constitutos, qui rebus suis omnibus amissis, Deum de iustitia, & bonitate, patientissimis linguis laudauerunt: quam virtutem in prosperitate numquam exercuissent. Sic ergo erunt posthac factis & laude sua opulenti-ores: sic plus habebunt Annales, quod loquantur: homines, quod mirentur: posterì, quod imitentur: Deus quod coronet. Sic plus Spiritus acquisiuit, quàm caro amisit. *Et si aliqua amisistis vita gaudia, negotiatio est, aliquid amittere, ut lucreris maiora.* Meritò ergo letati sumus, pro diebus, quibus nos Deus humiliavit; annis, quibus vidimus mala. Ita Ianus, præterita tempora respiciens, lætitiã parit omaibus quidem nobis, sed & cuique etiam peculiari, si peculiare aliquid pro Christo tulit. Illud autem superest, vt cum altera Iani facie, etiam in futurum prospiciamus, & mala, quæ supersunt, itidem læto animo suscipienda arbitremur.

Tertull. ibid.

C A P V T XXII.

Præterita tribulationis utilitatem, tamquam solidi gaudij causam, etiam ad futurum tempus esse extendendam.



SEPE medicina est futuri, quod præterijt; minùs terret quod superest, si aspicitur, quod superatum est. Sic nos animemus. Neque enim finis est belli, ergo nec calamitatum. *Novas artes, nova pectora versat Erinny.* Est furia, *haud tanto cessabit cardine rerum.* Et quamvis bellum confectum esset, non tamen cum eo paupertas nostra, laboreque abijissent. Multis annis sentiemus, quid vnus potuerit annus. Sicut serpens suo orbe reuoluitur, ita annus in se redit, redeuntque sæpe cum anno tempora & incommoda mensium præteritorum. Sed *Deus benedicet corona anni benignitatis sua, & faciet cum tentatione pronentum.* Quare etsi inopia, ad quam redacti sumus, nos esurire, sitire, defectu vestium, aliarumque rerum ad vitam necessariarum, nos aliquid pati jubeat, læti pareamus. Hæc est seges nostra: tantò vberius in fine anni aut vitæ metemus. Ita hostis, per compendium nos ducet ad virtutis perfectionem.

I.

Virgil. in Æneid.

Psal. 64. 12. 1. Cor. 10. 13.

K 3

Murum

II.

Murum, quem operarius longo malleorum labore, & multis ictibus vix tandem deiecit, hostis aduentus facit, vno momento dissilire; dum subiecto puluere sulphureo incensoque repente tota saxorum strues dissipatur. Ita murum, qui inter nos & Deum diuidit, murum est culpis imperfectionibusque nostris, velut lapidibus, ædificatum, quem tot annis non deiecimus, incensissimo igne diuinæ charitatis, ad eiusmodi necessitates, inflammari, vno heroico actu, quo nos vitamque nostram offerimus pro domo Dei, pro salute proximi, pro honore Numinis, totum, in momento euertemus: satis renouati, si sic liberi, ut lætemur, cum humiliamur; & exulemus, cum mala videmus, quæ nobis, siue reis in poenam, siue innocentibus in coronam à diuina seu iustitiâ, seu bonitate inferuntur.

III.

Leue autem vtiq; erit, post tam luculentos ictus toleratos ferre plagas minores. Post vulnera, læto vultu, excepta, non vtiq; ingemiscemus ad verba, & fratri plus condonabimus, quam hosti: ne murenis similes simus, quas Licinius Macer tradit, *fuisse non interimi, eadem ferulâ protinus*: Turpe enim profectò esset, omnes hostis iniurias forti animo pertulisse; & ad leuem amici offensam excandescere: fustibus non cessisse, ad ferulam emori: obliterasse fortunarum omnium iacturam, & iocantis socij dictum non posse obliuisci. Quod si etiam hostis ipse pullulabit, de anno præterito, medicinam sumemus pro futuro; & velut commilites, inuicem solabimur dicentes: *Rememoramini pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinistis passionum; aut cum illo:*

Apud Plin.
lib. 31. cap. 2.
hist. nat.

Hebr. 10. 32.

Virgil. 2.
Æneid.

O socij (neque enim ignari sumus ante malorum)

O passi graviora: dabit Deus his quoque finem.

Durate, & vosmet rebus seruate secundis.

IV.

Feliciter pugnastis: bonum principium, bono vult sine terminari. Non enim inchoantibus, sed perficientibus, præmium tribuitur: nec cœpisse, sed perfecisse virtutis est. Quod si perficere statuimus, quod cœpimus, iam perfecti, iam renouati erimus. Nam, ut cum Tertulliano finiam, quando Deus magis creditur, nisi eum magis timetur? nisi in tempore persecutionis? Ecclesia in attentio est. Tunc est fides in expeditione sollicitior, & disciplinator in ieiunijs,

Tertull. lib.
de fuga in
persecutione

innis, & stationibus & orationibus, & humilitate, in alterutra diligencia & dilectione, in sanitate & sobrietate. Non enim vacatur, nisi timori, & spei. Hoc fuimus, aut esse studuimus, cum nos Deus per bella exerceret; posthac utique, in pace, non erimus negligentiores, ne hostes magis, quam cum, qui hostes misit, timere videamur.

In Æthiopica historia, ad comparandum maximi pretij liquorem, quem *benionium* vocant, legimus eiusmodi industriam adhiberi. Fera, è qua liquor ille desudat, clathrato ergastulo includitur. Dum inclusa est, vernulæ undique concurrunt: quisque quod obuium est, arripit. Hic fuste, ille sude armatus carcerem circumstat. Fit ingens strepitus. Ergastuli fores, partesque omnes, ictibus iterum, iterumque iteratis pulsantur. Fera tantâ tempestate depreheasa concitata fremit; sursum & deorsum agitata discurret; & tandem, dum non inuenit, quâ eluctetur, fragrantissimo illo sudore perfunditur, quem domestici excipiunt asservantque in pretia mercatorum. Simili industriâ vitetur Deus: conijcit nos in angustias, includit in calamitates, immittit in nos militem, permittit hostem ubique grassantem; denique & agitat nos, & exagitat ut laboremus, & sudemus, & *Christi bonus odor simus*; quo multi alij reficiuntur, sine exemplo defecturi. Quod si verò sudor noster alijs est pretiosus, cur non etiam in nostram adhibetur utilitatem? Prima proelia maximè timentur; & semper secundis conflictibus efficimur audaciores. Igitur minùs metuemus futuri temporis labores, si meminimus, præteritis annis sadorem nostrum in cõspectu Dei tam fuisse pretiosum. Ita, qui alios patientiâ nostrâ utiliter instruxerunt, à nobis quoque ipsis patientiæ exemplum capiemus.

CAPVT XXIII.

Christum auxilio simul & exemplo, nos solari pariter & confirmare.



Magna est virtus, in aduersis lætari; sed, nisi cum Stoicis omnem sensum amisimus, superat naturæ vires. Idcirco nonnulli de ea desperant, satis esse existimantes, si iniurias sibi impactas ferant patienter. Sed neq; hoc quidem

V.

Heliodor. l. r.
hist. Æthiop.

2. Cor; 2. 25.

I.

quidem faciunt diu, si solas naturæ vires patientiæ suæ voluerint impendere. Itaque nimis fidenter agunt isti, & nimis diffidenter. Nimis fidenter quidem, dum sibi nimium tribuunt, vno pede volunt ambulare, aut dum arenam, quod aiunt, sine calce extruunt. Vbi enim sola natura agit, nihil constanter agit, citoque ad tot insultus deficit. Et nihil inuitis fas quemquam fideri Diuis. Gratia igitur diuina est naturæ adiungenda, vt diuinæ humanæque vires quasi duæ alæ socientur, Sicut enim adiunxit Deus Leuitas, qui portabant arcam fœderis Domini, ita adiuuat omnes in cruce portandâ, qui auxilium illius non contemnunt, quod sanè passim offert, & quidem tam copiosè, vt Apostolus dicere ausus sit: *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Quanta fiducia vox, ait S. Bernardus, *omnia possum in eo, qui me confortat? Nihil omnipotentiam Verbi clariorem reddit, quam quòd omnipotentes facit omnes, qui in se sperant. Denique omnia possibilia sunt credenti. An non omnipotens, cui omnia possibilia sunt? Ita animus, si non præsumat de se, sed si confortetur à Verbo, poterit utique dominari sui, vt non dominetur ei omnis iniquitas: ita, inquam, Verbo innixum, & indutum virtute ex alto, nulla vis, nulla fraus, nulla iam illecebra poterit vel stantem deicere, vel subicere dominantem.*

II.

Fertur ignauus quispiam & piger, de futuri itineris labore sollicitus, in somnum incidisse. Dormienti visum est, quasi ambularet, & in via esset. Conabatur progredi, sed nihil proficiebat; totâ nocte sudabat, anhelabat, fatigabatur. Manè excitatus, indignabatur, quòd post tantum laborem adhuc se domi reperisset. Itaque & de itinere conficiendo desperauit, & consilium cepit de somno numquâ ampliùs admittendo; vt qui non modò inuisos sibi, sed nihil profuturos labores attulisset. Fatuus hic erat; iter non peragitur somniando. Ex ipso potiùs somnio discere debuisset, vigiliâ, pedibusque vel proprijs, vel alienis, opus esse ad viam conficiendam. Ita quisquis iter ad cælum tendit, & vigilare, & laborare ipse debet, & pedes vel alas, vel certè Pegasus habere.

III.

Thom. de Kemp. lib. 2. cap. 9.

Quis Pegasus iste? Gratia Dei. *Suauius equitat, quem gratia Dei portat.* Nec suauius tantum, sed etiam celeriter & potenter. Siquidem ob huius auxilium ait Apostolus: *Omnia possum in*

eo, qui me confortat. Et adeò vires, vbi necesse est, animumque ministrat Deus, vt (quod nonnulli artifices gloriantur se posse) non solùm è ferro chalybem faciat, sed ex carne ferrum. Ego dedi te hodie, ait, in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum arcum, super omnem terram. Quid quòd sicut ferrum cum incude tunditur, roboratur; ita & homo Dei causà percussus dicere possit, cum S. Paulo, Cum infirmor, tunc fortior sum. Vt enim infirmatur peccator aduersis, ita iustus tentationibus roboratur, ait S. Chryostomus. Sic dimicarunt aduersus peccatum sancti: sic laborando fortiores, & moriendo victores effecti sunt. Diffident ergo etiam nimium agunt, qui illico arma abijciunt, cum vident hostem venientem. Possent sanè multi sæpe desperare, si soli prælium hoc inirent. At quid de Deo sentiunt, si de Dei gratia diffidunt?

Laborauit & Paulus, & quidem plus omnibus; sed ne quis ignoraret; tantarum virium fontem addidit: Non ego autem, sed gratia Dei mecum. Hoc est, quod in Sophonia promissum legimus, fore scilicet, vt homines seruiant Deo humero vno, quia mirum ipse suppositurus erat humerum alterum, quo & crucem suam tulit, & nostram meruit subleuare. Qua de causà, Isaia te, Factus est principatus super humerum eius; hæc enim illi potestas & data, hic concessus & principatus, vt ab illo omnis gratia in homines dimanet. Quidquid ergo gratia Dei nobiscum facit, id omne in humerum Christi recumbit, dicentis, Næquam abero; aut clariùs, Ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem sæculi. Vobiscum per oculum, & auxilium, vt dum intellectum per fidem, voluntatem corroborem per spem & amorem.

Quis enim timeat, aut recuset supponere cruci humerum alterum, quando credit, Christum supposuisse primum? quis seruatorum onus vno lacerto gestare detrectat, quod Dominus gestat altero? Magno solatio est, immò incitamento, talem habere opitulatorem, qui & vires suppeditet, & exemplum præbeat, immò ipso exemplo inflammans adiuuet, & eà ipsà gratiâ, quam patiendo meruit, inflammans admoneat, se nobis exemplum præbuisse; hoc est mirabiliter à montibus aternis illuminare: dum in exemplo auxilium, & in auxilio exemplum subministrat; & Dominus

L seruum

Philipp. 4. 1.

Jerem. 1. 18.

2. Cor. 12. 10.

S. Chryost. serm. 1. de Martyr.

IV.

1 Cor. 15. 10.

Sophon. 3. 9.

Isa. 9. 6.

Matth. 28. 20.

V.

Psal. 75. 5.

seruum confortat: vt neque imbecillitas, neque nobilitas habeat excusationem.

VI.

Polyzn. li. 4.

Memorat Polyænus, Alexandrum Magnum, cum in oppugnanda Tyro amplam mœnibus adiectam fossam opplere vellet, militesque cunctabundos conspiceret, primum fuisse, qui corbem arenâ grauem apportarit. Quod exemplum cum milites intuiti essent, extemplo chlamydes abiecere, regemque imperata sua primo ipsum facientem, certatim imitati, fossam tam properè, quam promptè æquârunt, urbemque occupârunt. Simili modo *Abimelech quoque audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos, ascendit in montem Selmon cum omni populo suo: & arrepta securi, pracidit arboris ramum, impositumque ferens humero, dixit ad socios: Quod me videtis facere, cito facite. Igitur certatim ramos de arboribus pracidentes, sequebantur ducem.* Quid aliud fecit Christus, cum crucem suam iniecit humeris suis, & baiulans sibi crucem dixit ad omnes: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me?* Præiuit antè exemplo, quam hortaretur verbo. Nec præiuit, sicut Alexander corbe suo, aut Abimelech ramo suo dumtaxat onustus, sed ita suam crucem Christus baiulauit, vt baiulando fortitudinem nobis promeritus, insuper nos etiam in nostrâ cruce deferendâ adiuuaret, suam vno, nostram altero humero portans.

VII.

Num. 13. 24.

Si è duobus terræ promissæ exploratoribus, qui *absciderunt palmitem cum vna sua, quem portârunt in veste*, alterum ipse Moyses succollans adiuuisset, quam alacri ille animo vestem portasset? At certè nos Christus adiuuat, qui non solùm exemplo alliecit oculum, sed fide etiam instruit intellectum, sed fortitudine, sed diuina suauitate munit, trahitque affectum. Quem enim non soletur & animet, Christum in passione sua socium habere? cumque eo pœnas diuidere, fas esse? Magnum sæpe dolenti solatium est, si vel narrando liceat illi miseras suas in amicum sinum effundere; existimat enim iam leuius sibi esse, si alterum suâ causâ videat indolentem: quantò magis, si dolorem ipsum possit diuidendo diminuere, atque in alterum, tamquam in animæ suæ dimidium, transferre? Hoc possumus, si fide Christi exemplum intueamur, si spe atque gratia Christi nitamur, denique si CHRISTO, charitate

charitate vniti adhæreamus: tunc enim *viuit in nobis Christus*, Gal. 2. 10. tunc sentit in nobis Christus, tunc patitur in nobis, & nobiscum Christus: cuius fide erudimur, cuius spe fulcimur, cuius amore ardentibus, leue arbitramur, quidquid patimur. A quo proinde separari nos necesse est, si cum illo patiente pati nolumus; aut si illo lætante, quod nobiscum patiat, nos animo deiciamur, quasi illo meliores, à labore immunes esse debeamus.

Itaque in rerum aduersarum procellis echinus pisciculus nobis est imitandus, quem D. Ambrosius scribit, tempestatum esse præscientem, qua de caussa lapidem arripere, eumque tamquam anchoram, ne fluctibus allidatur, trahere; atque ita non suis viribus librari, sed pondere muniri alieno, & contra futuram tempestatem, lapidis auxilio, stabiliri. Quem eius morem nauæ obseruant, sibi que præcauent, ne eos turbo præueniat imparatos. Nos quoque igitur *lapidem angularem* Christum, eiusque patientiam, cum sæuiunt procellæ, in exemplum arripiamus. Hoc pondere si nitamur, nullus nos impetus maris excutiet, nulla tempestas lædet: innocentis exemplo, rei; & à Domino, serui discemus, quid pati debeamus. Hoc ipse Christus monuit, inquit: *Si mundus vos odit, scitote, quia me priorem vobis odio habuit.* Hoc si sciamus, hoc si meditemur, nihil nouum, aut indignum nobis videri poterit, siquid patiamur. Verè enim S. Gregorius ait: *Si passio Christi ad memoriam reuocetur, nihil est adeò durum, quod non a quo animo toleretur.*

Quàm miseri sunt igitur, qui Passionis Christi obliuiscuntur, tam felices, qui eam noctes diesque reminiscuntur. Nam ex assidua Passionis meditatione lumen trahunt, vnde & fides in intellectu crescit, & spes amorque in voluntate accenditur, per quæ Deus *mirabiliter à montibus æternis illuminat, vt iam omnia possint in eo, à quo confortantur.* Quid enim non possent? an duriora Superiorum iussa, & Manliana imperia non sustinebit, qui perspiciet, Dominum suum *Patri factum obedientem vsque ad mortem?* & quidem *crucis?* ægrè feret, se vestibus alijsque rebus spoliatum, qui intelliget Deum suum ex alto nudum pependisse, nec tunc tantum vestibus exutum, sed & cum flagellaretur, & cum ab Herode illuderetur? Nempe sapius exemplo suo voluit inculcare,

VIII.

Isa. 28. 16.
Ephes. 2. 20.
1. Petr. 2. 6.

Ioan. 15. 18.

IX.

Psal. 75. 5.
Philipp. 4. 13.

Philipp. 2. 8.

per angustam portam, nullum citius intrare, quàm omnibus rebus spoliatum. Denique quis in falsos fratres excandescet, si videat, Christum impurissimi illius oris osculum sustinere? aut quis in furorem efferuescet, si fraudulentæ accusationis damna experiatur, si quotidie aspiciat Christum inter latrones, & more latronis patientem?

X.

Quid quòd nec ictus ipsos sentiat, cui ante oculos versantur verbera, quibus Christus vapulavit? Plus enim potest amor Christi, quàm amor Pati, cuius solo vulnere doluit vxor, sui ipsius per amorem oblita, quamuis sauciata. De qua Epigramma apud Martialem extat istud:

Martial. lib. 1.
epig. 13. de
Arria & Pz-
to.

Casta suo gladium cum traderet Arria Pato,

Quem de visceribus traxerat ipsa suis:

Si qua fides, vulnus, quod feci, non dolet, inquit;

Sed quod tu facies, hoc mihi, Pate, dolet,

Hoc amor potuit in Arria, cur non possit in quavis anima Christum amante! Enimverò potest vel maximè. Quisquis enim Christum magis amat, quàm seipsum, magis sentit Christi vulnera, quàm sua; immo saepe sua non sentit, certè non æstimat, dum de illis cogitat. Adeò gratia Dei, per exemplum passionis, homines confortat, adeò invulnerabiles, & quodammodo impassibiles reddit. Quia facit ut tunc Christus altero humero onus nostrum portet, dum patimur illi compatientes. Multæ enim manus leve faciunt onus. Quod vel inde fit perspicuum, quòd grandia illa & communia Reipublicæ mala, etsi graviora, & magis dolenda; minùs tamen homines multi sentiant, quàm si quòd longè leuius eos ipsos, & solos sauciavit. Vnum hispidum verbum, vnus Titanicus aspectus, altiùs cor eorum ferit, quàm quòd tota bellis ardeat patria. Cur hoc? quia illud soli ferunt, istud, tamquam commune, omnes patiuntur; atque ita, quia non soli ferunt, leuiùs ferunt, quasi onere partito. At solus Christus longè fortior est, totà communitate. Si ergo & illud particulare nostrum, cum eo, malum, communi operâ ferre disceremus, essemus utique patientiores; quia fortiores, gratiâ naturam adiuvante; & Christo onus nostrum sublevante.

CAPVT

CAPVT XXIV.

Societate, ope, & charitate Christi omne nobis onus dulcescere.

HA vis est exempli, vt nullo negotio socios in conuictum perducatur. Quàm citò impatientiam ab impatientibus discimus? cur non etiam sic discimus virtutem res aduersas tolerandi? Bos bouem excitat, sub eodem iugo arantem: miles militem exhilarat in eodem ordine stantem; & apud nos nihil efficit Christus tam fideliter collaborans? neque collaborans tantum, sed etiam mirificè corroborans? Catonis ad suos milites, in Africa, cum arenis & anguibus luctantes, apud Lucretium oratio est:

Serpens, sitis, ardor, arena,

Dulcia virtuti: gaudet patientia duris.

Fictum illud gaudium fuit, simulata dulcedo, vt profani homines inanem constantiæ fumum potiùs, quàm famam aucuparentur. Non enim eò natura omni suo conatu potest peruenire, vt persecutione gaudeat, quam felicitati suæ videt inimicam. Ignorârunt hoc prisca Philosophi, nesciuit Aristoteles, non intellexit Plato, falsum censuit Anaxagoras, stultum Epicurus. Nam, teste S. Cypriano, *apud Gentiles tam falsa est patientia, quàm sapientia.* At *Christiana patientia*, inquit Tertullianus, *caelestis est, & vera; Gentium falsa & probrosa, quæ tanti boni nomen fœdis operationibus occupant: patientes rivalium, & diuitum, & inuitatorum, impatientes solius Dei viuunt.* Nempe quidquid patiuntur, famæ gratiâ patiuntur, quæ & vana est, & tam potens non est, vt possit aduersa dulcia facere: vnde cum cessat spes famæ, cessat patientia, & vulnus in anima perseuerat.

I.
S. Cyprian.
lib. de patient.

Tertull. lib.
de patient.
cap. 16.

Tendentibus ad supplicium, vt hodie multis in locis, ita & olim vinum propinabatur, quod Amos *vinum damnatorum* appellat: eo vino id veteres conabantur efficere, vt damnati mortem alacriùs obirent, aut sanguine exhilarato, aut ratione extinctâ. At quæ hæc est consolatio? quis iste modus animandi; vt non doleas, tollere rationem; atque ex homine bestiam facere, quæ non intelligat, quid sit esse patientem? quæque dum ad mortem rapitur, mortem æternam mereatur; vt iam verè dicatur bibere

II.

Amos 2, 8.

vinum

Laërt. lib. 2. *vinum damnatorum?* Quantò satius esset, cum Socrate, venenum potius, quàm vinum tale bibere? Et quamuis Philosophicum illum Trismegisti, aut Pimandri craterem habere te putes, quæ virtus est illa, quæ in sanguinis consistit exhilaratione? nec diutius durat, quàm quoad vinum exhalat? Ideirco neque Christus, cum ei in cruce constituto vinum myrrhatum offerrent, voluit bibere: vt doceret, scilicet, hilaritatem inter aduersa non è vino, sed è cælo trahendam; nihilque nos, aut certè nimis parum iuari, si ad virtutem roborandam vtamur solatijs creaturarum. Quod tamen, prò dolor, nimis est frequens, & plenum vanitate; perindeque, ac si cæcus à claudo portari, aut claudus à cæco duci velit. Vt ferrum testæ non vnitur, ita neque res diuinæ humanâ fragilitate fulciuntur. Plumeis, non plumbeis alis est volandum. Non leuant in altum, sed in profundum deprimunt virtutem conuiuia & comotationes; neque incitant, sed compedes induunt patientiæ Christianæ laudis dicam, an adulationes amicorum, quæ molliunt animos, & obducunt Cimmeriâ quadam nocte cæcitatibus. Sicut & illa Teucris Lyæo madentis oratio: *O fortes peioraq; passi Mecum saepe viri, nunc vino pellite curas.* Ex quo Epicureû illud Venusini Vatis documentû lib. 1. Carm. od. 7.

Sic tu finire memento

Tristitiam vitæq; labores

Molli, Plance, mero.

Non enim hoc fortes facere, sed animi magnitudinem inflectere, sed rationem sopire, vt eiusmodi homo antè trucus fiat, quàm nihil triste sentiat. Scimus quidem dandam *sceram mœrentibus*; sed nusquam in diuinis litteris iubemur mœrentes inebriare. Non ergo rectè iuuat Mundus, qui iuuando excæcat.

III.

Hebr. 13. 1.

At verò quem Deus iuuat, eius mentem cælestis doctrinæ luce, & voluntatem supernaturalis gratiæ rore adeò altè euehit, vt *aspiciens in auctorem fidei, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, per patientiam illius instructus currat*, atque de malo nature, contra ipsam naturam gaudeat. Sicut enim rotæ in curru, vbi exarscunt, stridorem edunt; axungia verò perunctæ leni celerique motu prouehuntur, etiam sub quocumque plaustris onere, sub quo prius gemuerunt; ita hominum natura, Christi, hoc est, *vncti* exemplo,

exemplo, & diuini Spiritus vnguine delibuta, sub tribulatione gemere desinit, gaudere incipit, & seipsa fortior euadit. Atque vel hinc verum est, quod Apostolus ait, plus, quam in Adamo perdidimus, virtutis nos à Christo accepisse. Quippe vel idcirco etiam permisit Deus lapsum Adami in peccatum, & per peccatum in mortem, omnisque generis calamitatem, vt quasi peritissimus medicus, in his calamitatibus exsuperandis, vim gratiæ suæ ostenderet, quantumque pharmacum sit patientia Christiana, demonstraret. Siquidem patientiæ vis, in statu innocentiae, tamquam ab omni tribulatione immuni, locum habere non potuisset. Sub iugum ergo calamitatis, à peccato, missi sumus; at per Christum patientiæ virtutem accepimus, quâ iugum illud adeò inungitur, vt Seruator dicere non dubitet, *Iugum meum suauis est.* Et hinc per Isaiam spondit: *Computrescet iugum à facie olei, ita vt iugum esse desinat; & , sicut abundant passiones Christi in nobis: ita & per Christum abundet consolatio nostra.*

Rom. 5. 15.

Matth. 11. 30.

Isa. 10. 27.

2. Cor. 1. 5.

IV.

S. Hieron. in

Ephes. 5. 20.

Quocirca D. Hieronymus in illud, *Gratias agentes semper pro omnibus,* rectè scribit: *Christianorum propria virtus est, etiam in his, qua aduersa putantur, gratias agere Creatori. Iuxta Apostolum hac virtus est maxima, vt in ipsis periculis atque miseris gratia Deo referantur, & semper dicamus: Benedictus Deus: minora scio sustinere, quam meror; hac ad mea peccata parua sunt, nihil mihi dignum redditur. Hic animus Christiani est, hic crucem suam tollens sequitur Saluatorem, quem nec orbitas, nec damna debilitant: quem, vt ait Flaccus, si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruina. Quid multa? si nobis Deus onus imponit, non solum per Christum dat vires & exemplum, sed etiam amantissimum se patrem profitetur, qui non vult importabili iugo nos grauare, nec patietur nos tentari supra id, quod cum eius gratiâ possumus: sicut neque Abraham Isaac filio maiorem lignorum fascem imposuit, quam ferre poterat. Quæ sanè sarcina, etsi fortasse montem ascensuro grauissima videri potuisset, alacri tamen animo est gestata; dum Isaac eam sibi non ab inimico aut tyranno iniectam, sed à benignissimo patre impositam cogitauit. Feremus ergo & nos æquo animo, quidquid nobis Christus imponet, quouis patre benignior, quoniam fratre amantior, si eius erga nos amorem etiam atque etiam*

1. Cor. 10. 13.

Genes. 22.

expen-

expendamus, amoriq̄ue amorem rependamus. Occinet proinde quisque sibi illud: *Tu nequa parentis Iussa time, neu praeceptis parere recusa.* Onus omne portasti, si amasti.

V.

Amanti enim nihil difficile. Dulcis est amor, condit acerbissima: fortis est, vincit grauiissima: mollis est, suffulcit, velut pluma, aut lana, durissima: melleus est, temperat amarissima.

S. August. de
Sanct. Virgi-
nitat.

In eo enim quod amatur, aut non laboratur, aut labor amatur. Quàm luculentum eius rei exemplum pingit Musæus Poëta in Leandro? qui Erûs puellæ amore captus, ex Abydo Asiæ Oppido in Hellepontii littore sito, non dubitauit se tumido & impacato mari committere, ac intempestâ nocte per decumanas procellas vsque in Sesti oppidum ad eam tranare, non solum ventis minitantibus, sed etiam nocturnis tenebris formidinem augmentibus. Non ergo hunc longa maria fatigauerunt, amore vires suppeditante; non falsi fluctus absterruerunt, amore saccharum aspergente: non

Cant. 8. 6.

ipsum præsentissimum mortis discrimen remoratum est, quia *fortis, ut mors dilectio*, etiam profana, effecit, vt & mortem, & periculum omne contemneret. Et quid opus fabulis hanc rem confirmare? nonne in diuinis litteris traditur, Iacobum illum toto septennio, & septennio, durissimam in pastoritia vita seruitutem

Gen. 29. 20.

seruuisse, & *videbantur illi pauci dies, pro amoris magnitudine?* Ita Rachelis amor laborem omnem, quasi per compendia contraxit. Neque necesse est longius ire,

Horat. lib. 1,
ode. 2.

*Multos castra iuuant, & lituo tubæ
Permistus sonitus, bellaq̄ matribus
Detestata, manet sub Ioue frigido
Venator teneræ coniugis immemor.*

VI.

Nimirum & militem victoriæ amor facit pugnis atque prælijs, & venatorem spes prædæ etiam hieme & frigore delectari. Denique quos non labores, quas molestias non subit mater amore filij? non illam tædet vigilare, non somnos rumpere, non noctu surgere, non sordidissima, & abiectissima quæque facere, quia filium amat. Amemus & nos Christum, & amore Christi laborem amabimus, maria tranabimus, lustra tota, immo tota sæcula tolerabimus, in illius seruitute; neque vulnera, neque frigora perterrefacient, amore diuino calentes. Denique *Quis nos separabit à*

Rom. 8. 35.

bit à

bit a charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die: estimati sumus sicut oves occisionis, sed in his omnibus superabimus propter eum, qui dilexit nos; nec iam calicem, quem ille bibit, respuemus, dilectione tanta temperatum.

Est elegans apud aurei oris scriptorem, Chrysoftomum, medici artificium, quo deceptus febriciens hausit ingratum sibi, sed salutare pharmacum. Imbuerat enim ille Machaon testam recens coctam & calentem generosissimi vini odore, in eoq; medicamentum diluit. Aeger simul ori vas admouit, falsus odore, vini bibit medicatam potionem, iuratus se vinum bibisse, & reualuit. Hoc ingenio vsus est etiam animarum nostrarum archiaterus felleam crucis potionem mellitissimo amore miscuit, vt iam Christum amantibus omnis amaritudo, illius causâ suscepta, dulcis videatur, & vel idcirco passionem suam calicem appellauit, vt, sicut homines inter bibendum hilares sunt, ita quoque sint inter patiendum.

VII,

CAPVT XXV.

Christi cum gaudio patientis exemplum.



Agno in bellis solatio esse solet, si spes sit auxiliarium copiarum; maiori, si Princeps ipse cum copijs illis fit aduenturus; maximo denique, si Princeps non solum adfit vnâ proeliaturus, sed si ipse agmen ducat, si primus stet in acie, si ante omnes dimicet, si vulnera lætanti vultu excipiat. Nulla tuba altiùs penetrat ad accendendum in milite animum Martium, quàm eiusmodi Ducum exempla. Multùm profectò confert ad incitamenta virtutum, ait S. Chrysoftomus, magistrum luctantem indefinenter aspicere, nec cedentem. Igitur & de ista virtute Christus est amandus atque imitandus; qui consolatur nos in tribulatione nostra, supponens manum suam auxiliatricem, & ita consolatus est, vt cùm Passionis tempore classicum caneretur, neque depacisci mortem cuperet, neque vultuosus astaret, neque trepidè fatale lignum susciperet.

I.

S. Chrysoft.
2. ad Timoth.
hom. 4.

In qua re diligenter obseruanda magnum positum esse mo-

M

mentum,

II,

Apud Sur. 30.
Nouembr.

mentum, ostendit S. Andreas Apostolus, qui (vt refertur in Passione eius, quam Presbyteri & Diaconi Ecclesiarum Achaiae conscripserunt) ad Proconsulem Aegaeam huiuscemodi oratione vsus est: *O si velles scire Mysterium crucis, quam rationabili charitate Author humani generis pro restauratione nostra hoc crucis patibulum non inuitus, sed sponte suscepit! Aegaeas dixit: Cum traditus asseratur à suo discipulo, & à Iudaeis tentus, & Praesidi adductus, & ad petitionem Iudaeorum à militibus Praesidis crucifixus, quomodo tu dicis eum spontaneum crucis subisse patibulum? Andreas respondit: Ideò ego dico spontaneum, quoniam simul cum ipso fui, cum a suo discipulo traderetur; & antè quam traderetur dixit nobis, quòd tradendus esset & crucifigendus pro salute hominum; & die tertia resurrecturum se esse praedixit. Cui cum frater meus Petrus diceret: Propitius esto tibi Domine, non fiat istud: indignatus, sic ait Petro: vade retro Satana; quia non sapis ea, qua sunt Dei. Et vt plenius nos instrueret, quomodo spontè passionem susciperet, dicebat nobis: Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Ad ultimum dum coenaret nobiscum, & diceret: unus vestrum me traditurus est; & ad istam vocem omnes consuetaremur: ne suspensos cogitatio trucidaret, ait: Cui dederò panis fragmentum de manu mea, ipse est. Et cum dedisset uni ex condiscipulis nostris, & futura quasi iam praesentia narra- ret, docuit se voluntate fuisse traditum; cum nec traditorem fugiendo deseruit, & in loco, quò illum sciebat venturum esse, permansit. Hæc S. Andreas, de Christo sponte passio.*

III. *Ipsium audiamus Christum: Baptismo, inquit, habeo baptizari, & quomodo coarctor vsque dum perficiatur? Fuisse autem hanc coarctationem non formidantis, sed desiderantis, alius de eo declarat dicens: Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen: aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem IESVM, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta.*

IV. *Qui locus etsi non vniuersi modi habet interpretamenta, tamen vehementer nos animat. Nonnulli enim legunt pro proposito sibi gaudio, id est, loco gaudij sibi propositi, elegit crucem. Nam vt Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus & Oecumenius eum locum exponunt, cum liberrimum esset diuino Verbo manere in propriâ gloriâ, & diuinitate; maluit tamen nostrâ causâ semetipsum*

ipsum exinanire, mortalem naturam assumere, & formam serui accipiens virgis cædi, rhamno coronari, in crucem agi. Quin, etiam tum, cum homo fieret, corpusque cum diuinâ hypostasi vniret, secundum animam Deum clarè videns beatus extitit. Potuisset ergo statim eodem momento, animæ suæ gloriam beatitudinemque in corpus deriuare, illudque & immortalitate, & gaudio æterno implere, noluit tamen id facere, sed maluit, crucem in humeros suscipere, & dolores innumeros hominis redimendi causâ sustinere.

Addit Rupertus, Patrem æternum Christo in primo incarnationis suæ puncto, duo proposuisse, optionemque dedisse vel gaudij, vel crucis: ita vt si Christus, cuius omnes actiones meritorix erant, voluisset, gaudens, honesteque delicias, & inter honores summos triumphans salutem mundo afferre potuisset: Christum verò præ gaudio hoc sibi proposito, crucem, & quæ eam comitantur, tormenta sponte elegisse; vt per hæc ex iustitiæ rigore pro peccatis nostris Deo Patri satisfaceret, & non gratis, sed per hæc aspera, in gloriam suam intraret, tum gloriam nominis, corporisque sui, tum salutem nostram meriturus. Quæ sententia non pugnat cum æterno decreto, quo Deus, præ suppositâ prauisâque hac liberâ Christi electione, absolutè demum statuerit passionem Christi; quod valde commendat diuinæ prouidentix efficaciam & suauitatem. Sed inprimis meritum, virtutem, & bonitatem laudemque Christi extollit, vt qui, præ gaudio, liberè crucem elegerit, spretaque vitæ felicitate, pati præoptarit. O quàm alta est hæc virtus! quanta crucis æstimatio! quàm paucos Christus in hac re cerneret sui imitatores, si cæteris hominibus liberum esset, vel gaudium, vel crucem eligere, & cum alterutro nihilominus ad æternam beatitudinem peruenire!

Nunc quando aliter se res habent, vt Christus sit sequendus cum cruce, neque bis gaudere liceat, inuat nos alter verborum intellectus. Sicut enim Christus proposito sibi gaudio, tamquam præmio crucis, sustinuit crucem, ita vt spe gaudij consequendi gauderet, eoque gaudio prædominante, dolores quodammodo obliteraret; ita & nos, cum tristitiæ nubes ingruunt, ad serenitatem & gaudia futura aspicere, alacritatemque excitare in nobis

M 2

oportet

V.

Vide Corn. à
Lapide in
Heb. 12, v. 1.

VI.

oportet. Alludens enim D. Paulus ad illud tempus, quo Pater Christo tum per se, tum per Angelum in horto gaudium proposuit, eoque in Agonia constitutum confortauit, affirmat eum,

Luc. 22: 43. *proposito sibi gaudio crucem sustinuisse.* Quippe cum Christus, in parte, ut loquimur, inferiore, quæ à parte superiore derelicta erat, exposita que dolori & passioni, paueret, atque ad sanguineum vsque sudorem angeretur, Angelus illi, non interiùs in phantasia, sed exteriùs voce corporali gaudium proposuit ex cruce secuturum, commemorando videlicet, inclytam illam resurrectionem atque gloriam corporis, paulò post extitutam; insu-

Philipp. 2. 9. *per & nomen, quod super omne nomen esset futurum; salutem item generis humani, quod Christum pro Redemptore erat agnitarum & adoraturum; ac positis aris, ædificatis templis, institutis sacerdotibus, nomen eius in toto terrarum orbe prædicaturum.* Quod sanè Christo proponi vanum non erat; non enim agebatur de itani & merè humana, sed diuina diuini hominis gloria. Nam in Christo Deus prædicatur, cuius gloriam quærere, est inter humana opera summè pretiosum & gloriosum. Hoc ergo gaudium sibi proposuit Christus, quod erat è sui, hoc est, è diuini nominis gloria & exaltatione percepturus, eoque gaudio sibi proposito, lætâ vegetaque voluntate ignominiam confusionemque crucis est amplexus, ambabus vlnis cruciatibus suis obuiam procedens, & cupientissimè cupiens *Baptismo sanguinis baptizari.*

VII. Hoc exemplo nos recreemus, si cum Christo nos existimamus in agonia constitutos, si *pauere* ad pericula, si *tadere* in laboribus, si *mæsti* esse in aduersis incipimus, gaudium nobis proponamus, & *proposito gaudio crucem sustineamus*: tum Superi nobis erunt boni & felices, tum Angeli volentes & propitij, tum dexter aderit Deus, & benè sponsis bene voler.

VIII. Duplex autem est gaudium, quod, dum mala patimur, proponere nobis possumus: alterum de nostrâ, alterum de diuinâ gloriâ amplificandâ oriundum. De vtraque enim gloriâ agitur; de nostrâ quidem, quia & nos pati oportet, & sic intrare in gloriam nostram; de diuinâ autem, quia sicut Christus patiendo diuinum nomen in gloria posuit, ita & nostra patientia Deum gloriâ affi-

riâ afficit. Hinc propter gaudium è spe nostræ gloriæ hauriendum, ait Apostolus: *Sicut abundant passionis Christi in nobis: ita & per Christum abundat consolatio nostra*: nam si patienter patiemur, ad mensuram passionis magnitudo mercedis, & pro magnitudine mercedis, crescet mensura consolationis, ut iam non modò patienter, sed etiam libenter hilariterque patiamur. Sicut operarij labore gaudent, eò enim amplius lucrantur, quò plus fatigantur.

Sic, teste Apostolo, *Moses aspiciebat in remunerationem; & David inclinavit cor suum ad faciendas iustificationes Domini, propter retributionem.* Nec enim Deo servire ob præmium gloriæ, quam speramus, prohibemur. Quamquam qui ad Christi exemplum altiùs aspirat, faciendo patiendòue, non tam suam à cælo, quàm Dei in terris gloriam quærit. Hoc illi gaudium est, quod Christo gloriosum est. Gloriosum autem Christo est, habere vel patientiæ suæ imitatores, vel tam fidos socios, vel tam fideles seruos, vel tam amantes amicos, ut pro eo pecuniam, famam, vitam, omnia denique bona sua exponere non dubitent, neque eius causâ, extrema sustinere mala vereantur.

Hinc post plurimorum Sanctorum doctrinam & exemplum, jubet S. Ignatius, legum etiam suarum Sectatores non solùm admittere, sed etiam *concupiscere totis viribus, quidquid Christus Dominus noster amavit, & amplexus est. Quemadmodum enim mundani homines, qui ea, qua mandisunt, sequuntur, diligunt, & querunt, magnâ cum diligentia; honores scilicet, famam, magni nominis estimationem in terra; sicut mundus eos edocet: sic qui procedunt in spiritu, & seriò Christum Dominum nostrum sequuntur, amant, & ardentè exoptant, qua ipsi omnino contraria sunt, indui nimirum eadem veste, ac insignibus Domini sui, pro ipsius amore, ac reuerentia; adeò ut si sine offensione ullâ diuina maiestatis, & absque proximi peccato foret, vellent contumelias, falsa testimonia, & iniurias pati, ac stulti haberi, & existimari (nullâ tamen ad id per eos datâ occasione) eò quòd exoptant assimilari, ac imitari aliquo modo Creatorem, ac Dominum nostrum IESVM Christum, eiusq; vestibus, & insignibus indui: quandoquidem illas ipse, propter maiorem profectum nostrum spiritualem, induit, nobisq; exemplum dedit, ut in omnibus, quoad eius fieri poterit, diuinâ gratiâ aspirante, eum imitari, & sequi, cum vera sit via, qua ducit homines ad vitam, velimus.*

M 3

Hic

2. Cor. 1. 5.

IX.

Hebr. 11. 24.
Psal 118. 121.

X.

In Summar.
Constit. Soc.
Iesu reg. 12.

XI. Hic mihi quid sit imitari Christum, perpendite. Ita *ardenter exoptare*, ita cupidè sitire *contumelias, falsa testimonia, & iniurias* patiendas, *quemadmodum mundani homines honores, famam, magni nominis existimationem in terra* acquirendam sitiunt, & concupiscunt; hoc est imitari Christum. Res ardua. Sed amanti peritua, immò multi non modò iustam, sed etiam facilem, vincibilem. optimam censuerunt: cum nimirum res diuinas quoq; humanis censerent meliores. Fecere hoc Sancti; quotquot stultitiam crucis amplexi cum Simeone Salo, cum Francisco, cum Iacopo, plus laborauerunt, vt inter stultos, quàm Solon, Socrates, & Empedocles, vt inter sapientes haberentur. Nempe ad hunc apicem peruenere, *aspicientes in auctorem fidei, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem.*

Hebr. 12. 9.

XII. Altissimus hic est perfectionis scopus, at rem penitiùs intelligenti non modò, vt dixi, non difficilis, sed etiam periucundus. Cum enim duo nobis bonæ proponuntur, facile est minus negligere, vt maiore potiamur; neque iniucundum est vitrum frangere, vt gemmam adipiscaris; aut rastrum in sceptrum commutare. Ita quisquis duos honores iuxta ponit, suum & Dei; quantò iudicat diuinum honorem suo digniorem, tantò libentius suum honorem impendit, vt diuinum promoueat: qui ipse dein diuinus honor per eum promotus, in longè maiorem ipsius gloriam redundat, quàm si gloriam propriam, ob gloriam Dei, non contempsisset. Hac de causa Christus non solum in horto de ipsa tristitiâ passionèque suâ in gloriam Dei redundante gauisus est, sed etiam in primo suæ Incarnationis instanti, optione sibi, vel per gaudium, vel per crucem Mundum redimendi oblatâ, proposito postpositoque gaudio, crucem liberè elegit; tametsi enim etiam vitæ gaudijs fruens Deum Patrem honorare potuisset, longè tamen nobiliore modo, eum per crucem Passionemq; suam honorauit. Ita enim peccati enormitatem ostendit, ita diuinæ iustitiæ seueritatem patefecit, ita immensitatem bonitatis suæ demonstrauit, dum peccatum cruce, Filius Dei, & Deus ipse luit.

XIII. De his Dei laudibus Mundo manifestatis gauisus est; ob has, *confusione contempta*, crucis ignominiam *proposito gaudio*, antetulit, gauisus non gaudere, ad tempus, vt posset diuinæ gloriæ incremento

mento

mento è sua confusione nato gaudere. Immo etiam si ne maius quidem fuisset diuini honoris incrementum, elegisset tamen confusionem, quia maioris amoris est argumentum; atque ita *per patientiam curritur ad propositum nobis certamen*. Hic ille Sanctorum *tertius est modus humilitatis absolutissima*, quem filij huius sæculi capere non possunt; *ut etiam si nullo superaddito laus Dei par foret, ad maiorem tamen imitationem Christi, eligat potius cum eo paupere, spreto, & illuso pauperiem, contemptum, & insipientia titulum amplecti, quam opes, honores, & sapientia estimationem*. Sic enim *per patientiam Christi currimus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei*: nam certamen, quod illius patientiam alpicientes non detrectamus, nostram patientiam exercentes superamus.

Ecce quousque progressi sumus! adeò libenter mala, quæ nobis contingant, sustinenda esse demonstrauimus, ut etiam vltro, & quidem præ gaudijs & delicijs omnibus, immo instar honorum, famæ, maximæ existimationis, constet esse appetenda. Hæc Philosophia, quibus nimis est alta, saltem intelligant, se, ut in proverbio est, iuxta Lydium currum, pedites incedere, longèque adhuc à diuinâ sapientiâ distare.

Quæ vel hinc veros ac genuinos Christi discipulos manifestat. Quod enim, teste D. Ambrosio, rerum naturalium scriptores de Aquila narrant, eam experiri volentem, pullinè degeneres futuri sint, an aquilinâ stirpe digni, vngue suspensos in aère lucidissimo Soli exponere consueuisse; si irretorito oculo & non coniuente obtutu perseverent, legitimos agnoscere, in nidum referre, & pro sua prole educare; sin ad ardentem radios refugiant, & lucem auerferentur, tanquam spurios, ex alto in præceps deijcere: id ipsum contingit, in aquilis spiritualibus, hoc est, in ijs, qui Apostolicam perfectionem sectantes, ceteris solent altius euolare. Si enim hanc *lucem mundi*, & veritatem possunt intueri, si agnoscere pulchritudinem huius tantæ humilitatis, vel charitatis; aquilæ sunt veræ, ac genuinæ: Sin autem neq; cupiunt, neque capiunt hoc Christi tam excellens exemplum, aquilæ iam esse desinunt. Et utinam non fierent de aquilis noctuæ!

Quam multi enim, de sua gloria solliciti, gloriæ Dei obliuiscuntur?

S. Ignatius in libello Exercitior. de trib. Modis Humilitatis.

Heb. 12, 1.

XIV.

XV.

S. Ambros. lib. Hexæm. cap. 18. & lib. de Salom. c. 2.

Ioan. 8. 12.

XVI.

uisuntur? neque Deum aliter honorant, quàm vt honorentur ipsi? his ignominia non iam optabilis, sed abominabilis est; sperni, est occidi; vulnerari malunt, quàm rideri; tolerabiliusque est si impij, quàm indocti habeantur. Nihil hi sciunt de *improperio Christi*, neque vñquam cogitauerunt, *confusione contemptà, crucem Christi esse sustinendam*. Scilicet ad cœlestia segnes, in his rebus, quæ sub ala fiunt, nihil recusant, quasi diuinis exemplis contrariam vitam profiteantur.

XVII. Potuisset diuina sapientia in aula Herodis, in Augusti palatio, denique in cœlesti regia semper adorari; at stabulum elegit: isti, contemptis casis, ad aulas, ad aulæis ornata ædificia, ad instructissimas arces habitationesq; regificas semper aspirant. Christus opibus abundare, in purpura splendere, diademate cingi, epulis regijs pasci, denique Romæ, inter Principes summos, in aula Cæsaris versari potuisset; at pauperem vitam elegit, pannis inuolutus est: esurire, sitire, *pauperibus euangelizare*, summam gaudij sui existimauit.

XVIII. Quantum autem, & quanti mortales recedunt ab hac cogitatione? qui fratri suo vel vitam eripiunt, vt pecuniâ potiantur; qui, vt in ornatu vestium possint superbire, vel filios fame occidunt? qui tota patrimonia vno prandio apponunt? qui, vt in Principum gratia viuant, gratiam Dei non verentur profligare? Estné hoc *per patientiam Christi currere ad propositum nobis certamen?* & *proposito gaudio crucem eligere confusione contemptà?* Videant ergo isti errorem, & confundantur, vt resipiscant: metuantque potiùs felices, quàm miserabiles esse. Dissimiles Christo facit felicitas. Miseriæ, si non inueniunt, efficiunt patientem.

CAPVT XXVI.

Quas S. Petrus causas habuerit, vt diceret, cum gaudio patiendum esse.

I.
Gaguin de
reb. Gallicis
in append.
de Lud. 32.



S Fortia Dux, Francisci filius, eò aliquando necessitatis venit, vt ab hostibus in extremas angustias coniectus, rerum suarum neque principium, neque exitum posset reperire. Itaque, velut Euripo aliquo, iactatus, cum milite suo necquidquam vocato, animum huc impelleret & illuc, etiam oculos

oculos per diuersa circumtulit. Fortè fortuna accidit, vt patris sui effigiem, quæ tum commodè in conspectu erat, intueretur. Hac visâ, velut frigidâ aspersâ, animum recepit: &, *Ecquid, exclamat, Diue parens, degeneres erimus? & hosti sine conflictu cedemus? Audendum potius: dictoq; citius in hostem gloriosus irruit.* Pari pacto, considerato exemplo Christi, faciendum est omni Christiano. *Nam Christiani nomen ille frustra sortitur, qui Christum minimè imitatur,* ait S. Augustinus. Qui autem imitatur, tum demum bonus fit Christianus; immò, si ita se Christo impendit, cum Carolo Magno, fit *Christianissimus*, cui olim pro magnis in hoc nomen meritis iste titulus inter augustissimos est attributus, atque inde, tamquam perpetuâ hæreditate, in posteros Galliarum Reges derivatus; sicut, teste Baronio, nomen *Catholici*, ob fidei res contra Gallos fortiter gestas à Reccaredo descendit in Reges Hispaniarum. Si ergo Christiani nominamur, à nomine nostro existimemus nos admoneri ad Christum imitandum.

S. August. de vita Christiana.

Baron. to. 9. An. 738. n. 9.

Certè ita facere iubet D. Petrus, qui, quòd sciret, arduum esse, viuere innocenter, & pati, quod machinantur nocentes, gratiam & exemplum Christi proponens, dixit: *Si benefacientes patienter sustinetis: hæc est gratia apud Deum. In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.* Vnde postea subdit: *Christo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini:* nullum enim genus armorum patientiam antecellit, quæ etiam de cicatricibus facit formosiores, & de vulneribus lætiores reddit. Hinc ibidem addit: *Communicantes Christi passionibus, gaudete, vt & in reuelatione gloria eius gaudeatis exultantes. Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloria, & virtutis Dei, & qui est eius Spiritus, super vos requiescit.*

II.

1. Petri. 1. 20

1. Petri. 4. 13

v. 13.

Petrus itaque vertex Apostolorum Christianos iubet, contemplationem suam in Christum iniicere: iubet & imitari, ac vestigia eius sequi: iubet hac imitationis cogitatione armari: iubet *benefacientes patienter sustinere*; &, quia *hæc est gratia apud Deum*, iubet eos in passionibus *gaudere*. Nec iubet tantum, sicut Tullius, alijque familiares suos, in epistolis inutili calloque mandato iubent *valere, & curare, vt valeant*; sed, more medici (qui

III.

N

modum

modum valetudinis curandæ exprimit) causas apponit, ob quas, in passionibus, possint debeantque gaudere.

IV.
S. Cyprianus
ep. 56.

Prima est, quia *communicantes passionibus Christi*, ob ipsam illam communionem, merito gaudent. Hinc S. Cyprianus legit: *quotiescumque communicatis passionibus Christi, gaudete*. Nam summum decus est, summiq; res & emolumentum & solatium, *passionibus Christi*, rei utique in toto orbe terrarum pretiosissimæ *communicare*. Ita enim & nos illius participes sumus ineffabilis thesauri, si illi communicamus; ita quoque & nos cum illo, & ille patitur nobiscum, ac in nobis. Nos sanè cum illo, quia non tam nostrā, quàm illius crucem portamus, ipso Cyrenæo feliciores, qui et si etiam ipse illius crucem portavit, portavit tamen haud aliter, quàm conducti in funere plorant; aut quàm Megarenses flent, quibus lachrymæ inuitis exprimuntur; nisi quòd vel sic angariato profuit cum Christo crucem portare, de qua maior virtus exiit in portantem, quàm de simbria in mulierem, Christi vestes tangentem.

V.
Heb. 13. 13.
Heb. 11. 24.
Rom. 8. 17.
2. Cor. 4. 10.

Galat. 6. 17.
Rom. 6. 5.
S. Ignat. ep.
ad Rom.

VI.
Ælian. lib. 7.
de hist. anim.
cap. 45.

Qua de causa Paulus ait: *Excavimus igitur ad eum extra Castra, improprium eius portantes*. Quod etiam portavit Moyses maiores divitias estimans, thesauro Ægyptiorum, improprium Christi. Cui compatiamur ut conglorificemur, semper mortificationem IESU in corpore nostro circumferentes, ut & vita IESU manifestatur in corporibus nostris, immò & stigmata IESU, quæ in corpore suo portasse se scribit Apostolus: Hinc & illud ait: *Christo confixus sum cruci: & sanctus Ignatius: Amor meus crucifixus est*.

Apud Ælianum, Sacerdotes in Ægypto non quavis aqua se lustrant, nec alia, quàm ex qua Ibidem bibisse credant. Norunt enim egregie hanc avem numquam gustare aquam sordidam, aut vllis infectam venenis: ut quam diuinationis quoq; non imperitam, veluti avem sacram, existiment. D. Petrus, Paulus, Ignatius, atque alij divina sapientes, utique varias viderunt in mundo passiones. Patiuntur enim & fures, patiuntur adulteri, patiuntur homicidæ; horum passionibus monent non esse communicandum; sunt enim cisternæ, quæ continere non valent aquas, neque vllam servant istæ, aut merentur in futurum mercedem. Alijs ergo passionibus nos jubent communicare, alijs aquis nos lustrare, de quibus non Ibin, sed

sed Christum, velut gigantem in via bibisse sciunt. Cum Christo etiam absynthium haurire, dulce est: norunt enim diuinam sapientiam in hoc calice eligendo errare non potuisse. Gaudent etiam ex eodem cratere bibere, ut amorem suum ostendant, & Christo se socient in amaritudine exhaurienda.

Quoniam autem amici omnia communicant, fit ut, sicut nos Christi crucem ferimus, ita ferat & ille vicissim nostram, quando in fidelibus, sicut caput in membris suis patiuntur. Ea propter Saulo fideles persequenti ait: *Quid me persequeris? dum eos persequeris, qui mecum faciunt vnum Ecclesiae mysticum corpus.* Pulchrè S. Paulinus, *Ab initio*, ait, *saeculorum Christus in omnibus suis patitur. Ipse est enim initium & finis, qui in lege velatur, in Euangelio reuelatur, mirabilis semper, & patiens, & triumphans in Sanctis suis Dominus. In Abel occisus à fratre, in Noè irrisus à filio, in Abraham peregrinatus, in Isaac oblatu, in Iacob famulatus, in Ioseph venditus, in Moyse expositus & fugatus, in Prophetis lapidatus & scellus, in Apostolis terrâ mariq; iactatus, & multis ac varijs beatorum Martyrum cruciatibus frequenter occisus. Ipse igitur etiam nunc in firmitates nostras & agritudinem portans, quia ipse est homo semper pro nobis in plaga positus, & sciens ferre infirmitates, quas nos sine ipso nec possumus ferre, nec nouimus. Ipse, inquam, nunc pro nobis, & in nobis sustinens mundum, ut perferendo destruat, & virtutem in infirmitate perficiat. Ipse & in te patitur opprobria, & ipsum in te odit hic mundus; sed gratias ipsi, quia vincit, cum indicatur, & triumphat in nobis.*

Quis Christum sincerè amans, non gaudeat patiendo, si agnoscat se patiendo, non tam suum, quàm Christi improperium, non tam suam, quàm Christi crucem portare? Hoc amico volupe est, amici necessitatibus succurrere, & partem doloris eius in se posse transmutare. Zaleucus legislator Locrensium insit, ut adultero deprehenso, uterq; oculu effoderetur. Filius eius deprehensus in adulterio, poenam a paterna lege statutam luere debuit. Ibi ne, quod semel omnium sententijs confirmatum erat, irritum fieret, ipse pro altero filij oculo sibi alterum eximi passus est, ut ne prorsus caecus fieret adolescens. Inuenit ergo Pater, & quidem talis, qui cum charissimus filius utroque in poenam oculo esset exoculandus, sibi iuberet al-

VII:

Act. 9. 4:

S Paulin. ep: ad Aprum:

VIII.

Ælian. lib. 13. hist. var. c. 24:

terum oculum discludi, vt filius saltem vnum reseruaret? Non rectè te amarem, O Deus, ni te plus oculis meis amarem. Cur ergo partem doloris tui suscipere detrectem? Immodò si Christum verè amamus, omnem, quem fert dolorem, ab illo, quantum fieri potest, in nos deriuemus. Quamquam enim nihil de dolore illius imminuitur nostrâ patientiâ; dolor tamen illius in nostro corpore manifestatur, & stigmata nobis impressa, ad illius stigmata sunt expressa, vt quæ pertulit, probemus, laudemusq; imitando.

IX.

Quis igitur insignia hæc detrectet? quis nolit tali Domino compati, qui vicissim in nobis, nobiscum, & nostros dolores patiens, passionibus etiam nostris communicat, sentitque ita, ac si sibi esset factum, quidquid fit amicis suis? quos *quisquis tangit, tangit pupillam oculi eius.*

X.

Videant ergo, qui seruos Dei persequuntur, quid agant. Dum nocere cupiunt, profunt, iniiciunt enim illis crucem Christi, quam vltro optant ferre, & dant illis ansam, vt passionibus Christi communicent, ac rei præstantissimæ participes reddantur. Neque hoc solùm agunt, sed etiam ipsum Deum, immo oculi pupillam, in amicis eius acerbè tangunt. Eant itaque, & calumnias excogitent, in Catholicos, in Clerum, in Religiosos; in cælum expuunt, dum hoc agunt, cum Lindio sacrificant, & ipsum Deum calumniantur. Eant, & pecora abigant, agros vastent, domos sacras spoliunt, non erit illis impune, quando ipsius Dei hæreditatem depopulantur. Eant, & vulnera non modò minentur, sed etiam faciant, & inferant; Deum in seruis conuulnerant, gladio per proprium iugulum redituro. Aiunt ferum sanguine tinctum citiùs rubigine corripit: quid huic ferro fiet, quod sanguine Christi tingitur? Facinore vtique, quod nullis satisfactionibus possit expiari.

XI.

Verùm ne ab eo, quod propositum est, longiùs aberret oratio, altera, cur in passionibus gaudere iubeat Apostolus Petrus, causa est: *vt & in reuelatione gloria eius gaudeatis exultantes.* Quò hilariùs enim crucem sustinemus, eò vberius gaudebimus; cum Christo passi, cum Christo triumphaturi. De ipso proinde triumpho meritò gaudendum. Sicut enim Indis quò plura in cunctem faciei vulnera inciduntur, eò plures gemmæ inseruntur, fi-

untque

Pet Sainct.
Fleur. Mor-
speliens. libi
hisor. Illustr.
C. de Metall.
& Volater-
ran. lib 27.

untque de plagis formosiores; ita Christi amore patientes ipsis verberibus potiuntur; quot plagæ, tot gemmæ; quot vulnera, tot sidera; sanguis in purpuram, mors transibit in coronam.

Itaque sicut venturi Solis splendor purpuream quamdam auroræ lucem ante se per Orientem spargit; ita futura illa ingentia patientium æternaque gaudia, iam antè per spem, gaudio quodam afficiunt patientes. Hæc arrha est beatorum. Sic beatitudinem suam, iam in hac vita, & lætitiâ, inter ipsa tristitia exordiuntur; sicut etiam peccati mancipia inter ipsa mundi gaudia, acerbitates suas persentiscunt, ut Infernum pati incipiant antè, quàm ad Infernum detrudantur.

Tertiò alias D. Petrus causas cumulat, cum addit: *Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloria & virtutis Dei, & qui est eius Spiritus, super vos requiescit.* Quis magis gaudet, quàm beati? Atqui illi, qui in nomine Christi exprobrantur, terque quaterque beati sunt. Beati primò, quia in eis requiescit Dei honor; honorat enim Deus, quos non ad Parni Scaphulam, sed ad hanc tam nobilem Martyrii Lauream destinat; & vicissim honorant Deum, qui omne gaudium existimant, si in nomine Dei aliquid pati ipsis contingat. Vnde Ecclesia canit: *Te Martyrum candidatus laudat exercitus.* Laudat enim honoratque alterum, qui laudes illius per stigmata & vulnere corpori suo incidit. Beati ergo primùm tales sunt honore Dei, qui in eis requiescit.

Beati secundò, quia & gloria Dei, in talibus, tamquam in Throno requiescit. Si enim gloria Ecclesiæ, est gloria Christi, profectò nihil unquam Ecclesiam tantopere illustravit, quanto opere id fecerunt Martyrum passiones. Nulla enim unquam conspiratio sectæ alicuius tot habuit, ne dicam tantos, qui pro illius assertione voluerint, non modò fortunas & opes omnes, sed sanguinem etiam atque vitam ipsam præfundere, quot habet Religio Christiana. Numerum ergo testium augent, & constantiâ suâ gloriam Ecclesiæ clarissimè illuminant, qui pro Christo aliquid patiuntur. Gaudendi igitur causam habent, si gloriam Dei, cordi habent, quæ in talibus requiescit. Adde, quòd ut ipsi Deum glorificant, ita vicissim Deus glorificantes se glorificet, gloriâ

XII.

XIII.

XIV.

impleturus, post hanc quidem vitam, sempiternâ; in his autem terris, gloriâ conscientiæ, quæ in eo requiescit, qui scit se aliquid innocentem, Christi nomine, ac amore sustinuisse. Quemadmodum igitur æterna gloria est æterna beatitudo, ita inchoata conscientia bona gloria, est quædam inchoata beatitudo. Beati ergo secundò patientes, quia gloria Dei in eis requiescit.

XV. Beati tertio, quia & *virtus* Dei in eis sedem habet. Summa quippe, & eminentissima fortitudo, atque nobilissimus patientiæ charitatisque actus, pati pro Christo verba & verbera, calumnias & catastas. Hæc virtus, hæc potentia, hoc robur Dei est, quia à Deo est, & cum Deo exercetur, nec nisi ad heroicos actus incitat. Quare, purpuræ instar, aut regiæ chlamydis, vel paludamenti, ornat eum, in quo requiescit. Cuius possessione, quis non gaudeat? cum omnem excedat totius mundi dignitatem?

XVI. Quartò denique beati sunt illi, qui Christi causâ mala multa ferunt, quia teste S. Petro, *super eos etiam Spiritus Dei requiescit*, qui honoris, gloriæ, virtutisque omnis est auctor, atque in eis, qui vexationes eiusmodi perferunt, velut in thalamo, aut templo suo, mirâ cum voluptate, ut etiam de Christo legitur, requiescit. Ut proinde non tantum vis fortiter patiendi ab eo promanet, sed etiam patientia illa omnis in honorem eiusdem divini Spiritus redundet; sicut & in eundem redundat, quidquid ignominie, templo eius infertur. Honoratâ enim, aut violatâ templi maiestâte, honoratur is, aut violatur, cui templum est consecratum. Quæro igitur, an non præclaras gaudendi causas habeat, qui videt se Spiritu diuino repleri, eiusque sedem, & templum fieri, eademque gaudere immunitate, qua templum eius gaudet? nec iam tantum in se Spiritum sanctum honorari, sed etiam violari, ut sint iam eadem & sua & Spiritus sancti iura? idem honos, eadem gloria & virtus? Quò altiùs potest mortalis vilitas ascendere, quàm ut ad hunc modum cum Christo, cum S. Spiritu, cum totâ denique Trinitate uniat? An non hæc est ingens dignitas, laus, gloria, beatitudo? Certè S. Cyprianus hos ta-

S. Cyprian.
tract. de Exhort. Martyr.
& epist. 9. ad Martyres.

les, *fidelissimos, fortissimos, benedictos, & beatissimos* solet appellare,

CAPVT

CAPVT XXVII.

An etiam ipse D. Petrus cum gaudio crucem sustinuerit.

I.
TA quidem gaudendi inter ipsa aduersa, causas D. Petrus percensuit. Quid autem? an à seipso diuersus aliud verbo docuit, quàm exemplo? Absit. Si enim Apostoli ibant gaudentes à conspectu Concilij, quoniam digni habiti sunt, pro nomine IESV contumeliam pati, cur Principem Apostolorum, excludamus? aut cur, quod de omnibus affirmatur, non potiùs credamus de potiore? De illo, inquam, qui ante mortem Christi, iam eos spiritus habebat, vt diceret: *Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo*; Christo autem post resurrectionem ad præripia & litus consistente, cum audisset, quia Dominus est, tunicâ succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare, per istos fluctus ad Dominum penetraturus. Hoc animo erat Petrus, Spiritus Sancti plenitudine nondum sublimia illa audere doctus: quos ergo eum ignes concepisse par est, ignearum linguarum pluuiâ inflammatum?

II.
 Nam quod de fuga ipsius refertur, non ad timorem, sed ad charitatem pertinet; immò ex eo ipso perspicua fit animi illius magnitudo. Dum enim expectabatur feralis in illum sententiæ executio, nihil ille perturbatus, nihil de fuga cogitauit: sed Christiani indignissimè ferentes communi se omnium Pastore Petro priuandos, summis precibus eum, vt sibi fugâ consuleret, compulerunt: præsertim in tanta opportunitate, ipsis carceris custodibus, Processo & Martiniano, quos Petrus sacro fonte initiauerat, ita vrgentibus, nedum permittentibus. *Quamuis igitur*, ait S. Ambrosius, *Petrus esset cupidus passionis, tamen contemplatione populi precantis inflexus est: rogabatur enim, vt ad instituendum, & confirmandum populum, se reseruaret. Itaque nocte muro egredi cœpit: sed cum videns sibi in porta Christum occurrere, urbemq; ingredi, interrogasset, Domine quò venis? respondisset verò Christus, Venio iterum crucifigi; intelligens Petrus ad suam crucem diuinum pertinere responsum, sponte remcauit.* Hæc Ambrosius, & alij. Quibus manifestum fit, eam non ante mysteria, quod aiunt, discedere, neque metu, sed amore suarum ouium crucem differre voluisse;
 cam-

Act. 5. 41

Matth. 26. 35

Ioan. 21. 7.

S. Ambrosius in Auxent. de Basil. non trad.

Hegeff. 3. de excid. Hierosol. 2. Sur. 2. Iulij, in actis SS. Processi & Martiniani

eamque ipsam illico amplexum esse, ubi ita velle Christum intellexit.

III.

S. August.
ser. de sanct.
28.

Quos autem non lætitiæ motus sensit ad eam vocem? ita affectus, ut & lætitiã summã exiliret, cum crucis sententiam accepisset, & insuper rogaret ardentissimè, sibi crucem duplicari, dum pedibus sursum, capite deorsum versis, in feralem voluit stipitem suspendi. Exultatio erat eiusmodi pedum exaltatio. De impijs olim, & ad vulnerandos necandosque alios promptissimis dixit David: *Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem;* coniuncta est enim plerumque in sanguinem sitientibus aviditas & velocitas; & quidquid volunt mortales, citò fieri volunt. Nunc de Petro, de Paulo, deque Apostolis ceteris dici potest, *Veloces pedes eorum, ad effundendum sanguinem,* non alienum, sed proprium. Hanc velocitatem consideratus S. Augustinus, *Currunt itaq, uterque,* ait, *id est, Petrus & Paulus, ad palmam Martyrij, & uterq, perveniunt ad coronam.*

IV.

Orig. in Genes.
apud Euseb.
3. c. 1.

S. Chrysostr.
homil. in
Princ. Apo-
stolorum.

Si inuitasset eos Nero ad prandium, dubium est, an condixissent, certè non concurrissent: inuitavit eos ad Martyrium, & ambo cucurrerunt, præ alacritate patiendi. Scilicet ita curritur, cum forum est, cum bono pretio res venduntur, & emuntur. Currebant igitur senili corpore Petrus *ad effundendum,* & quasi vendendum *sanguinem,* emendamque palmam & coronam æternitatis. Hoc cupiebat, hinc gaudebat. Cupiuisse, docet Origenes his verbis: *Petrus ad extremum Roma cum versaretur, capite deorsum statuto (sic enim perpeti cupiebat) cruci affixus est.* Gaudemus autem cum capimus, quod cupimus. Qua de causa etiam S. Chrysostromus ait: *Gaudeas tu, Petre, cui datum est, ut ligno crucis Christi fruereris, & ad Magistri similitudinem voluisti crucifigi, non rectè quidem figurè, ut Christus Dominus, sed capite in terram verso, tamquam qui à terrâ in calum iter faceres. Beati illi clavi, qui sancta illa membra penetrarunt. Utique non tam clavi membris, quàm membra clavis beata extiterunt. Et hæc sitis fuit Petri, ut ligno crucis Christi frueretur: & ad Magistri similitudinem cruce eueheretur. Quàm ergo dulce est sitienti bibere, tam dulce fuit Petro crucifigi.*

CAPVT

CAPVT XXVIII.

Exemplo S. Petri, itemq. ex ipso nomine Christiani docetur, Christianos non debere esse crucis fugitores.

Nimirum altè animo eius infederat illud: *Tu me sequere.* Eam ob causam, vt postea Sfortia patris imagine ad fortia fuit impulsus, ita D. Petrus imaginem Christi memori meate semper aspiciens, semper ardentibus votis desideravit exprimere ac imitari. Quamobrem non potuit non gaudere, similitudinem Magistri assecuturus. Igitur Petro Christi Domini mors & prototypon fait, & stimulus, vt mori non recusaret, sed amaret. Quam Domini Seruatoris mortem, etiam vxori suæ, cum ad Martyrij palmam duceretur, in memoriam reduxit. Ita enim scribit Clemens Alexandrinus: *Aiunt certè, beatum Petrum cum vidisset uxorem suam duci ad mortem; latatum quidem esse propter vocationem, & quòd domum reuerteretur; valde autem exhortando & consolando proprio nomine eam compellantem dixisse: Hæc tu: Memento Domini, Tale erat beatorum matrimonium.* Hæc Clemens.

I.

Clemens:
Alexandr. l. 4.
strom.

Hanc Christi similitudinem sectandam esse etiam nobis, ex illo S. Augustini supra recitato dicto docemur: *Christiani nomen ille frustra sortitur, qui Christum minimè imitatur.* Igitur aut Suffeni nobis ipsis sumus, & Christiani non sumus: aut Christum Dominum imitandum proponimus. Quod clarè dixit S. Ioannes, cuius illa sunt: *Qui dicit se in ipso manere, debet quemadmodum ille ambulauit, & ipse ambulare.* Aliter qui ambulat, extra viam exerrat. Quid est enim in Christo manere? Aut Christianum esse? Aut vocari? Nisi vestigia illius legere? hoc est, Deum profiteri; Religionem defendere; fidem veritatemque propagare; mores prauos corrigere, sanctos inducere, bona alijs facere, mala recipere, hanc gratiam apud Deum existimare, si benè faciens quis patienter sustineat persequentem, gaudeatque, quòd datum sit sibi, passionibus Christi communicare; honorem, gloriamque eius promouere; denique opprobrijs, iniurijs, plagis cooperiri, & confici innocentem. Hoc est esse Christianum. Et quisquis Christianus est, hæc omnia est. Qua de causa Sanctus ille, apud Eusebium, à Tyranno rogatus, quod ipsi nomen esset? respondit, *Christianus sum.*

II.

S August. de
vita Christiana.

1. Ioan. 1. 6.

Euseb. lib. 5.
hist. Eccl. c. 1.

O

sum.

sum. Qua natus domo? *Sum,* ait, *Christianus.* Libérne, an seruus? *Christianus sum,* inquit. Nec aliud respondit, quidquid tandem à Præfide interrogaretur, ratus hoc vno nomine omnia comprehendere.

III.

Vbi nunc sunt illi delicatuli? ad quemuis Næuoli occursum impatientes; immò ad quoduis verbum sine serenitate vultus ab altero prolatum insanientes? Vbi illi, qui mille annorum Purgatorium meriti, qui ipsâ Acherunticâ æternitate dignissimi, qui ob mille fraudes & inuentiones, ob grauissimas iniurias, ac iniustitias, oppressionesque pauperum, vel culleo insuendi; & tamen, si vel ab Ecclesiaste, vel à Curione spirituali paulò, non dicam seueriùs, sed intelligentiùs admoneantur, illico in vindictas, in immortales, & vel furiâ ipsâ dignas iras erumpunt? An hi *Christiani*? an D. Petri discipuli? an Christi imitatores? an nomine suo, quod larvatum dumtaxat gerunt, digni? an à iudice olim Christo interrogati, *quod genus? unde domo?* respondere audebunt, se esse *Christianos*? se sub Christo; sub Petro, crucis, humilitatis, patientiæ amorem didicisse?

IV.

In vita B.
Franc. Bor-
gia, lib. 4.
cap. 1.

S. Augustin.
lib. de vita
Christian.

B. Franciscus Borgias Gandiæ Dux, tertius postea Societatis nostræ Generalis, cum aliquando intellexisset, impostorem quemdam, triremi adiudicatum, quòd mentito nomine, se pro Francisco Borgia venditasset iactassetque, dixisse fertur: *Si irirembus adicitur, qui meum nomen sibi vendicat; quid de me fieri par est, qui non inane nomen porto peccatoris? Quid de illo fiet, qui inane nomen portat Christi, & Christiani? Quid enim tibi prodest, ait S. Augustinus, vocari qui non es, & nomen tibi portare alienum?*

V.

Noui complures, diuersis locis, opifices, qui cognomine *Comites* appellarentur; noui mediastinos, qui *Duces*; rusticos, qui *Reges*; & credo etiam mendicos, qui *Casares* se vocabant, & vocari sinebant, & verò etiam ita à progenitoribus vocabantur nomenclaturâ familiæ consuetâ: sed quid inopi nomen *Comitis*; seruo vocabulum *Ducis*, rustico venusta appellatio *Regis*, aut mendico nomenclatura *Casaris* profuit? Nullum, ex his, nomen suum fecit ditiosem. Id inde habuerunt, vt quoties se nominari audirent, egestatis suæ, aut vilitatis admoniti, ob tituli inanitatem, erubescerent, & subinde etiam salibus atque cachinnis excipe-

exciperentur. Hoc idem meritò evenit, certè in supremo illo iudicio eveniet, personatis istis Christianis, quibus in signum professionemque Christianitatis, crux & in funere præferri, & in tumulo solet superponi, quam tamen canepiùs & angue semper sunt detestati & execrati. Quid his crux, quid nomen Christiani aliud erit, quàm testimonium falsitatis, & augmentum æternæ damnationis, quando *pars illorum cum hypocritis erit*, hoc est, cum illis, qui se Christianos esse non studuerunt, sed simulae-

Matth. 24. 25.

Sæpe contigit, vt, ante templi fores in maximâ hominum frequentiâ, sponsæ, ante nuptias virum passæ, & tamen corollam, virginitatis tesseram, gestare audenti, corona publicitus de capite diriperetur, & discerperetur; eiusque vice, altera è stramine contexta, tali patellâ dignum operculum, per summam ignominiam, imponeretur. Nempe vel populus indignam iudicat etiam minimo honore imposturam. Faciet hoc idem diuinus & seuerus olim iudex, istis nomine tenus Christianis, *inimicis crucis Christi*, crucem eripiet, quam fugerunt; nomen auferet, quod contaminauerunt; & pro salutifera cruce, dabit eos inconsumptæ flammæ cruciandos; nec jam eos Christianos vocabit, sed *maledictos*, eosque qui *in Christum transfixerunt*.

Philipp. 3. 18

Matth. 25. 41.

Ioan. 19. 37.

Mihi à bono Deo opto & precor, vt imitari possim, D. Petri imitorem, Ioannem Berchmans Belgam Diestemij Ann. 1599. 13. Martij natum, & Romæ An. 1611. 13. Augusti sanctissimè in Societate nostra defunctum. Qui crucem, rosarium, Ordinisque nostri regulas & in manu, & in pectore semper diligentissimè gestans dicere solebat: *Hæc tria mihi charissimæ; cum his libenter moriar*. Nempe talis Religiosus ante diuinum tribunal tutiùs non poterat apparere, quàm si cum cruce Christianus, cum rosario Marianus, cum regulis Ignatianus appareret. *Durius* quidem *multis videtur his sermo: Abnega te ipsum, tolle crucem tuam, & sequere Iesum*, spoliatus ab hoste, desertus ab amico, bonis omnibus commodisque temporalibus exutus. *Sed multò durius erit audire illud extremum verbum: Discedite à me, maledicti, in ignem æternum*. Ex his duobus duris quia vnum est eligendum, crucem, Christe, eligam, vt fugiam ignem. Immo in hac,

VII.

Thom. de Kemp. lib. 2. cap. 12.

tamquam verus Christianus, plus quàm in vlla alia re gloriabor. *Cum alijs*, ait de se, & de S. Basilio S. Greg. Nazianzenus, alia quædam cognomenta sint vel à parentibus accepta, vel ex seipsis, hoc est, ex proprijs vita studijs comparata: nobis contra magnum nomen eras, Christianos & esse, & nominari; atque eà re magis efferebamur, quàm Gyges pala annuli conuersione (si quidem hoc fabulosum non esset) per quam Lydiorum tyrannidem occupauit.

CAPVT XXIX.

Diui Pauli in tribulatione gaudens exemplum.

I.



Etrus Christum, Paulus & Petrum & Christum, in cruce cum gaudijs ferenda, strenuè est vel comitatus, vel imitatus, vt nos Christum, & Petrum, & Paulum haberemus tam comitandos, quàm imitandos. Nam si

Plutarch in Themist.

trophæa Marathoniam Themistoclem è somno excitauerunt; quem nostrum non impellerent aculeis potentissimis horum exempla? Et quidem de Christo, deque Petro Apostolo satis dictum est. Quis verò sensus, quæ mens Paulo fuerit, ex ipso Paulo discimus, cuius hæ sunt heroico pectore prolatae voces. *Placeo mihi, in infirmitatibus, in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo.* Pro placeo, Græcè legitur ἐν δυνάμει, delector, hoc est, vt ibidem exponit Theophylactus, non tantum eas fortiter fero, sed & ijs pascor, & oblector; non tamquam per se expetendis, aut ex se oblectare solitis, sed quia per illas perficitur in me virtus Christi.

1. Cor. 12. 10.

II.

Rom. 9. 3.

Alij glorientur, de secundis rebus, de fortuna, de felicitate; at S. Paulus, *gloriamur*, ait, *in tribulationibus*, tamquam in præclaris Dei donis, ac beneficijs, quibus nos perficit, & ad patientiam, omnemque virtutem, ac præfertim ad spem certam æternæ gloriæ, velut secundo æstu, promouet. Quin adeò magni æstimat hanc malorum tolerantiam, vt profiteatur, nullam se

Galat. 6. 14.

etiam in hoc mundo gloriam æstimare: *Mihi absit*, ait, *gloriarì, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quæ mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Poterat Apostolus gloriarì in sapientia Christi, &

S. Augustin. serm. 20. de verb. Apost.

verum diceret; ait S. Augustinus; poterat in Maiestate; poterat in potestate; & verum diceret; sed dixit, in cruce. Vbi mundi Philosophus

phus erubuit, ibi Apostolus thesaurum reperit, ut qui gloriatur, in Domino gloriatur. Quo Domino? Christo crucifixo, ubi humilitas, ibi maiestas; ubi infirmitas, ibi potestas. Vbi mors, ibi vita; si vis ad illam venire, noli ista contemnere, noli erubescere; ideo in fronte, tamquam in sede pudoris, signum crucis accepisti. Hæc Augustinus.

Nec in gloriam tantum Paulo crux fuit, sed etiam in lubentiam. Nam cum videret, quasi nimis cumulos, tentationes quotidie ingruentes, ait S. Chrysostomus, non aliter, quam si in medio Paradiso vixisset, ita gaudebat gestiebatq;: ac proinde, ut qui hoc gaudio gaudet, non potest ab animi perturbatione vinci; ita qui hoc non tenetur gaudio, à quibuslibet facile capi vinciq;: ac prorsus huic idem euenit, quasi se quis arma gestans imbecilla, qualibet leui plagâ vulneraretur: nullum armature genus validius, quam gaudere secundum Deum. Hæc S. Pater, quibus ostendit, esse etiam quamdam in cruce gaudendi necessitatem, si quis eam cum fructu victoriaque velit superare. Certè, qui malo accepto incipit tristari, iam ex magnâ parte superatus est, nam malum eum deiecit de lætitiæ mentis: deiici autem, est quoddam vinci. Si vincendum ergo, gaudendum.

Aiunt de frontibus draconum gemmas erui, & (teste Tertuliano) in piscium cerebris lapiditas quadam est. Itaque qui vestitiu pretio fulgent, de ipso serpente, aut pisce fiunt cultiores. D. Paulus gaudium gloriamque suam, de doloribus atque ignominia, tamquam de dracone gemmas promit. Nam quod illius gaudium? quæ gloria? In laboribus plurimis, ait, in carceribus abundantiùs, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. A Iudeis quinquies, quadragenas, unâ minus, accepi. Ter virgis casus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo marii fui, in itineribus saepe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in falsis fratribus: in labore & arumna, in vigilijs multis, in fame, & siti, in ieiunijs multis, in frigore, & nuditate, præter illa, quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Si gloriari oportet: quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor. Deus & Pater Domini nostri IESV Christi, qui

III.

S Chrylost.
hom. 1. in 2.
ad Coriath.

IV.

Tertull. de
Habitibus Mu-
lier.

2. Cor. 11. 23.
Iuxta Deut.
25. 31

Vide Baro-
nium tom. 1.
Anno Chri-
sti 39.

V.
Gal. 6. 14.
Apud Suriū,
tom. 1. in
Februar.

S Chrysoft.
in moral.
hom. 25. cit.
26.

Cant. 2. 7.

Act. 27.

VII.

est benedictus in saecula, scit quòd non mentior. Damasci praepositus
Gentis Arca Regis, custodiebat ciuitatem Damascenorum, ut me com-
prehenderet: & per fenestram, in sporta dimissus sum per murum, &
sic effugi manus eius. In his, non in prodigijs, non in miraculis
suis, gloriatur, & deliciatur Paulus.

Ac licet diuersos patiendi modos enumeret, nihil tamen à
protestatione sua alienum facit, quâ dixit: *Mihi absit gloriari, nisi
in cruce Domini nostri IESU Christi.* Sicut enim in Actis B. Doro-
theæ Virginis & Martyris Theophilus in equuleo tortus dixit;
*Ecce, modò Christianus sum; quia in cruce, id est, in equuleo, suspen-
sus sum:* ita vniuersa hæc mala D. Paulus cruces potuit meritò
appellare. Solenne enim est nobis, ut crucem vocemus, quidquid
nobis triste, & aduersum contingit. Gloriatur ergo in cruce
Paulus, dum in his gloriatur.

VI. Enimuerò illa ipsa crucis varietas, quemadmodum eum
magis exagitabat, ita impensius delectabat, & longè reddebat
gloriosiorem. Quocirca D. Chrysostomus diuite suâ venâ, hoc
eum encomio ornat: *Paulus luctator orbis, & pugil omni lucta ge-
nere certat, & vincit: hic ei Apostolicus character; hisce luctis conte-
xit Euangelium, & quasi flamma inextinguibilis ignis, si in mare la-
psa fluctibus undique mergitur, & iterum fulgida ascendit: sic & Pau-
lus undique pressus nec oppressus, sedere nesciunt, clarior semper redit,
patiundo victor, & miles martyr.* Ita Chrysostomus. Quibus ver-
bis igni inextinguibili comparat D. Pauli charitatem, quam sci-
licet *aqua multa non potuerunt extinguere,* cum naufragium
ter fecerit, nondum tamen fatigatus, nondum refrigeratus, per-
stiterit in ardore, & amore patiendi. Quia verò Melitense nau-
fragium, diu, postquam hæc scripsit, nimirum, cum vincus Ro-
mam mitteretur, euenit; intelligimus, eum etiam quartâ vice
nauem fregisse.

Intueamur ergo Paulum quartò, iam in vasto mari versantē,
& circa eum iactatas sarcinas, vectoresq; fluitantes; quàm diuer-
sa ratione vtrimq; fluctus sustinentur? Alij suspirant, gemunt, vo-
clferantur, & existimant, se non in falso mari, sed in falso fletu
suo natitare: Paulo autem ipsæ procellæ videntur esse campus
victoriæ, arbitraturque, se in quemdam Oceanum gaudiorum
incidit-

incidisse. Itaque quod alij charybdes, hoc illi jam sanctas quasdam Sirenes representat. Nam in aquis Deum laudanti, diuina & gaudia, & auxilia manum subiecerunt.

Sic, Orpheo quatiente chelyn, vaga saxa trabuntur;

Sic & Arionis fidibus Delphines aderrant.

Audi cursus S. Chrysostomum: Paulus pro deuotionis abundantia, dolores pro virtute susceptos, quodammodo non sensit; quin etiam virtutem ipsam pro mercede pensauit, quotidie celsior, quotidie asurgebat ardentior, omans in omni impugnatione referebat victoriam, verberibus & iniurijs affectus triumphabat, mortem potius appetens, quam vitam; paupertatem potius quam opulentiam; multo amplius laborem desiderans, quam aly requiem; vrbes, gentes, provincias, prestatas, quasi arenam, vilia reputabat; illorum, que hic habentur, nihil asperum, nihil etiam suauis estimabat; tyrannos quasi culices quosdam reputabat; mortem, cruciatum, mille supplicia, quasi ludum putabat esse puerorum, dummodo propter Christum aliquid sustineret; adamans erat, immo adamante durior, & fortior; tanquam pennatus totum docendo peruolauit orbem, & velut incorporeus labores omnes periculaq; contempsit, & quasi iam calum possidens, cuncta profus terrena despexit. Ita D. Pauli singularis amator & cultor Chrysostomus.

VIII.

S. Chryso-
stom. 2. de
laudib. S.
Pauli.

Quid quod Apostolus eo vsque progressus est, vt, quemadmodum rebus molestis gaudebat, ita iucundis offenderetur, easque tanquam Catharma, aut strebulam carnem abhorreret? Neminem latet quantum a cruciarijs, ac patibulatis abhorreamus. Nam & mortis infamia, & mortalis foetor, & triste criminis monumentum, id genus homines omnibus reddit exosos, adeo vt olim existimatus maledictus a Deo sit, qui pendeat in ligno. Neque apud profanos scriptores quidquam est ignominiosius, quam fureiferum appellari. Pro tali ergo Mundum habet Paulus, & Paulum Mundus, ipso Paulo teste ac dicente: *Mibi mundus crucifixus est, & ego Mundo;* hoc est, Mundus Paulum, vt peripsema & crucifixum, aestimat. Cur ita? quia Mundum prius, & quidquid est in Mundo, Paulus habet pro suspendiario, pro eo, qui in infelicem arborem datus, & infamis est, & foetet, & tanquam putridum cadauer, e patibulo pendet, oculorum detestatio,

IX.

Deuter. 21. 22.

Gal. 6. 14.

tio, narium pestis, pessimorumque facinorum triste monumentum. En quò deueniat Apostolica virtus? Pati, illi dulce est; gaudere, amarum: neque dolet in dolore, neque gaudet in voluptate; immo in dolore gaudet, in gaudio dolet; mel illi fel est; & absynthia, Coa, Chia, Cæcuba vina, videntur: in tantum gratia naturam potest eleuare. Neque mirum est, non dolere eum in dolore, qui mortuus est mundo; neque gaudere in voluptate, Philipp. 4. 13. qui viuit Christo: *Omnia possum, ait, in eo, qui me confortat.*

CAPVT XXX.

Diui Pauli in tribulatione gaudentis imitatio.

I.
S. Bernard.
serm. 7. in
quadragesi-
ma.



Osunt & cæteri Christiani, omnia in eodem: quibus mellissius Bernardus tres gradus tradit, in Mundo moriendi, si quidem ad perfectionem, & iter Pauli aspirent. Primus est, vt eiusmodi homo, in hac vita se gerat, tamquam peregrinum, qui si forte iurgantes viderit, non attendit; si nubentes, aut choros ducentes, aut aliud quodlibet facientes; nihilominus transit, quia peregrinus est, & non pertinet ad eum de talibus; ad patriam suspirat, ad patriam tendit, vestitum & victum habens non vult alijs onerari. Secundus est, vt se gerat, tamquam mortuum, qui non sentit; sed sic vituperantes, vt laudantes, sic adulantes audit, vt detrahentes: immò verò nec audit, quia mortuus est. Omnino felix mors, quæ sic immaculatum seruat, immò penitus alienum facit ab hoc seculo. Sed necesse est, vt qui non vinit in se, vinat Christus in illo. Hoc est enim quod ait Apostolus, Vno autem iam non ego, vinit verò in me Christus: ac si diceret: Ad alia quidem omnia mortuus sum, non attendo, non curro: si qua verò sunt Christi, hac viuum inueniunt, & paratum. Tertius est, si non tantum mortuus sit, sed & crucifixus, vt dicat, *Mihi mundus crucifixus est, & ego Mundo.* Omnia, quæ Mundus amat, erux mihi sunt: puta, delectatio carnis, honores, diuitia, vana hominum laudes; quæ verò mundus reputat crucem, illis affixus sum, illis adhareo, illa totò amplector affectu. Hæc sentiunt ita omnes, qui Christo consentiunt; hoc est, qui in Christo viuunt, & sentiunt, atque ex animo dicunt ei, tamquam parenti, in humeros suscepto:

Virgil. lib. 2.
Æneid.

*Quò res cumque cadent, unum & commune periculum,
Vna salus ambobus erit.*

Igitur

Igitur quod bonum esse censeat Christus, censeat & Christianus; & quod, tanquam malum repudiat Christus, repudiat & Christianus. Probat autem labores Christus, in quibus à iuventute est versatus, repudiat Mundi voluptates, quas numquam admisit; execratur opera carnis, quæ toties damnauit. Quas ob causas Sancti homines corpori ipsi non, nisi ex necessitate, & inuita quasi, seu formidante voluntate, seruiuerunt. Quare sicut alij exultant, & gaudio gestiunt ad epulas inuitati, ita isti, cum Iobo dicunt, *ante, quam comedam, suspiro*; dumque comedunt, *animus eorum non est in patinis, sed in cælis*; denique bibentes *potum cum fletu miscent*, atque edentes *panem doloris manducant*; ita animo affecti, ut si natura sineret, omnem edendi, bibendi, dormiendi & quiescendi necessitatem penitus abdicarent. Sciunt enim, quamuis voluptatis causa non faciant ista, tamen, dum necessitati seruitur, insidiari in proximo voluptatem; cui proinde longè anteponunt *panem lachrymarum*: sicut & vulnera malunt, quàm oscula; & ignominiam affici, quàm in honores euehi, præoptant.

Psal. 87. 16.

Iob. 3. 24.

Psal. 101. 10.

Psal. 126. 2.

Psal. 79. 6.

II.

Hoc est, quod in se expertus, alios quoque voluit docere, Apostolus, qui exerte monuit: *Fratres, debitores sumus non carni, ut secundum carnem viuamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini; si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis. Ac nequis sibi persuadeat, hæc minùs paternè scripta, & seruis ista dici; filios, & charos aliud audituros, fratres nominat, quos ita compellat. Quin & Timotheum, quem iam fratrem, iam charissimum filium appellat, cum vellet diuitijs melioribus opulentare, maluit infirmum in patientiæ occasione relinquere, quàm sanitati restituere. Scilicet, ut D. Chrysostomus aduertit, idcirco is, qui sudario tot miracula fecit, Timothei stomachum non sanauit, sed vinum modicum permisit; quia infirmitas illa erat illi salutaris.*

Rom. 8. 12. 13.

Heb. 13. 22.

2. Tim. 2. 20.

S. Chrysost. hom. 1. ad pop. Antioch. 1. Tim. 5. 23.

III.

Virtus enim in infirmitate perficitur: & quemadmodum focum Græcum, quanto negligentius tractatur, tanto copiosius prouenit; tantoque rursus infelicius crescit, quanto delicatius fouetur, ita qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam. Quod tam

2. Cor. 12. 9.

Ioan. 12. 25.

clarum, quàm mirum est. Caro siquidem saginata, frenum detrectat rationis, castigata, in seruitutem redigitur. Qui ergo amat animam suam, perdet eam, dum in præceptis agit indulgendo: qui autem odit animam suam, in hoc mundo, eam castigans, in vitam æternam custodit eam. Hoc qui videt, videt cum Paulo, se non esse debitorem carnis, ne secundum carnem viuens moriatur: Ut ergo uiuat, ingenti spiritu aggreditur facta carnis mortificare: ipsas proin delicias, ipsas voluptates, tamquam hostes, detestatur; & mortificationem spiritus obuijs vnis amplectitur, velut maximum ad felicitatem suam adiumentum.

IV.

S. Chrysoft.
lib. 1. aduers.
vitup. vit.
monast. &
Metaphrast.
29. Iunij.

Tali adiumento Paulus gauisus est, & promotus ad æternitatem. Itaque ob virtutem suam, criminationes passus est, & ob criminationes exultans ad immortalitatem euolauit. Sicut enim ab Herode Ioannes, ita à Nerone Paulus, propter nefandas libidines fibulâ veritatis reuinctas, interfectus est. Nero siquidem, vt D. Chrysostomus refert, Romanorum Imperator vir impudicitia sceleribus omnibus insignis fuit, primusq; ac solus in tanto Imperij culmine nouos quosdam lascinia, flagitij, ac turpitudinis modos excogitauit, exquisiuit, inuenit. Pellicem enim, quam ille deperibat, atque in delicijs habebat, cum Paulus induxisset fidei ac Religionis Sacramenta suscipere, persuaserat vnâ incestum illum impurumq; congressum declinare. Hac, inquam, ille crimina obiectans, corruptoremq; nequam, flagitiosum, ac nebulonem, & his similia, qua vos modò perstreptis, Paulum vocitans, primùm coniecit in vincula: cum verò, vt puella eiuscemodi monita atque consilia dare desineret, persuadere non posset, necauit eundem.

V.

Vidistis causam. Quia Neronis pellici castitatem, & vt Acta D. Pauli addunt, Neronis pincernæ Religionem persuasit, contumeliosissima nomina, Mamertinum carcerem sub terra obscurissimum, denique & mortem ipsam, mercedis loco reportauit. Nempe cum Nero, vt Tacitus testatur, conaretur in vrbe virtutem ipsam excindere, debuit utique Petrum & Paulum, virtutis Magistros, non tolerare. Et Petrum quidem, quòd vilis haberetur persona, virgis cæsum in crucem sustulit; Paulum autem, quòd ciuis Romanus esset, gladio subiecit, centuriatis tamen priùs comitijs ex lege duodecim tabularum, ad virgas & verbera

verbera itidem condemnatum. Vidisses tunc Paulum columnæ
 alligatum repetitis ictibus; sub strepitu virgarum identidem re-
 petere illud: *Placeo mihi, & delector in infirmitatibus, in contume-*
lijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo. Hac-
 tenus ego ipse corpus meum castigavi flagellis increpitans, nunc
 alij labori meo parcent, meoque & loco, & voto id faciunt. Agi-
 te carnifices, humeros, latera, & omnia membra vibicibus pin-
 gite: purpuram iniicitis, cui gladius addet diadema. Ad quem
 recipiendum, quis neget, eundem Apostolum alacri animo ex-
 ilijse, cum etiam ipsum eius caput, postquam ferro est à ceruice
 resectum, præ gaudio ter saltitavit; fontes totidem, saltibus si-
 gnati, natiq̄ue, vsque in hodiernum diem gaudij testes extite-
 runt. Quin etiam è sectis Pauli venis, vice sanguinis, lac efflu-
 xit, vt indicio esset, mortem Apostolo dulcissimam euenisse.
 Quo ipso lactis flumine, quid aliud loquitur, quàm nos quoque
 per lacteam viam, ad cælum tendere oportere; hoc est, aduersis,
 & ipsa sanguinis fusione, tamquam lacte & ambrosia, pasci &
 lætari debere? Compendium dictis addam, & votum.

Tu, Paule, aetherias gladius transmittit ad oras:

Tu, Petre, per rigidam scandis ad astra crucem.

Si cruce caelestem gladioq̄, venit ad aulam,

Da mihi, Paule, enssem, da mihi, Petre, crucem.

Sic ferrum dedit Paulus discipulo suo Dionysio Arcopagitæ, qui,
 quòd didicisset, caput Pauli, post mortem, saltasse, centum &
 decem annorum senex, gladium passus & ipse saltavit, sed sine
 capite, immo cum capite; nam, post ictum, sanctum sese cada-
 uer erexit, caputq̄ à corpore resectum manu sua sustulit, tulit-
 que per duo millaria, vbi templum voluit ædificari. Nimirum
 vel mortuo jam lætitia adhuc erat, pro anima; id vt consta-
 ret, prodigiosâ ambulatione funus pariter, &
 triumphus dacebatur.

2. Cor. 12. 10.

Baron. Anno
 Christ. 69.

3. Ambrosi:
 ser. 68. & S.
 Chrys. or. in
 Princ. Apost.

In actis SS.
 Dionysij, Ru-
 stici, & Eleu-
 therij apud
 Sur. 9. Octob.
 Niczph. 2.
 hist. 20. Vide
 Baron. Anno
 109.



CAPVT XXXI.

Quarta Exemplorum utilitas, quòd fortitudinem doceant, in aduersis omnino necessariam virtutem. Cuius rei prater D. Iacobi Apostoli, aliud illustre fororum, & item Alphonsi Regis exemplum; caussaq; afferuntur.

I.



EMIRAMIS generosi spiritus femina, sed tamen femina, & humanorum casuum conscia, praesertim quòd timeret, Assyrios Imperium mulieris non patienter laturos, se & Babylonem muro latericio ingenti cinxit, contra omnes æmulorum insultus, tutior circummœnita, quàm exposita. Alijs pro muro est, animi fortitudo. Quamobrem Spartani urbem suam non cinxerunt, viris, quàm muris melius defendendam. Quot, & quanti sint in humanâ vita insultus, qui nescit, Germaniam intueatur, rapinis, cædibus, incendijs, foedum in modum laceratam, ac distractam. Nec finis vastandi. Sæuitur adhuc in ipsas partes, & post tantam lassitudinem, non datur tempus respirandi. Quis contra hoc murus? quis clypeus erit?

II.

Cic. lib. 4.
Tusc. 99. S
Thom. 2. 2. q.
23. art. 2.
Aristot. 3.
Ethic.

Ethic.

Cassiodor. su.
per Psal. 1.

Isa. 52. 1.

Cic. lib. 2.
Tusc. 99.

Nullus securior, quàm fortitudo, quæ est affectio animi in patiendo ac perferendo summa legi parens sine timore, vt Cicero definit; aut, vt melius Theologi, est firmitas animi in sustinendis & repellendis his, in quibus maxime est difficile firmitatem habere, propter bonum virtutis. Et ex mente Philolophi, fortitudo est terribilium aggressio, etiamsi mors immineat. Quam qui non metuit, nihil in hac vita fortunæ subiectum metuit. Hac qui præditus est, vir est: Vir, ait Cassiodorus, vocatus à viribus, qui nescit in aduersis tolerandis deficere, aut in prosperis aliqua elatione se jactare, sed animo stabili defixus, & caelestium rerum contemplatione firmatus, manet semper impavidus. Optimus ergo murus, & plus quàm septemplex clypeus, est fortitudo. Quocirca, per Isaiam, hoc clypeo indui iubet Ecclesiam Deus, cum tela in eam iaciuntur: *Consurge, consurge, induere fortitudine tua Sion*, ait Propheta. Ait per Prophetam & Deus, cuius identidem, inter has procellas, vox est: *Estis viri. Appellata enim est ex viro virtus: viri autem, ait Tullius, propria maxime est fortitudo: cuius munera duo maxima sunt, mortis do-*

lorisq;

lorisq; contemptio. Utendum est igitur ijs, si virtutis compotes, vel potius si viri volumus esse, quoniam a vires virtus nomen est mutuata.

Ad hanc virtutem quâ viâ magis compendiariâ veniemus, quàm per exempla fortium? Fortes creantur fortibus, ait Venustus Vates. Cùm ergo suprâ ostenderim, eam inesse vim exemplis, ut trahant ad imitandum, & quodammodo similes sibi procreent intuentes; fiet utique, ut fortes euadant, qui fortium facta intuentur. Infeliciter, qui Medusam aspiciebant, in lapides mutabantur: at hæc summa falicitas est, ut fortem qui videt, mutetur in adamantem, qui nec tundi timeat, nec metuat vri.

Claudio Imperatore, Herodes ad Regnum elatus, ut à Iudeis gratiam iniret, Iacobum liberè IESVM Christum Dominum confitentem capitio condemnauit. Quem cùm is, qui eum duxerat ad tribunal, fortiter Martyrium subeuntem vidisset, statim se & ipse Christianum esse professus est. Ad supplicium cùm raperentur, petijt ille à Iacobo veniam: quem Iacobus osculatus, Pax, inquit, tibi sit. Itaque vterque est securi percussus, cùm paulò antè Iacobus paralyticum sanasset. Sed plus fuit Ethnicum sanasse, & ad Martyrium incitasse exemplo, quàm paralyticum miraculo viribus restituisse.

Sed vide mihi in debiliore etiam sexu fortitudinis sic excitatæ exemplum. Cùm Archesilanus Comes, tyrannus, Ruffinam & Secundam sorores Virgines à Virginitatis palmâ, quam Deo consecrarent, & ab amore & cultu Christi Filij Dei separare contenderet, tum Donatus eius Praefectus Secundam iubet acciri, ut Ruffina soror eius, ipsâ presente, flagellis caderetur; sperabant enim sacrilegi illi, Secundam, terrore prostratam, ipsorum persuasionibus assensuram. Vt vidit autem Secunda Ruffinam flagellari, clamauit ad Iudicem: Quid agis scelestissime, hostis Regni calorum? Qui sororem meam gloriâ afficis, me verò eius gloria non pateris esse participem? Praefectus ait: Vt video, sororem tuam insaniam superas. Secunda respondit: Nec soror mea insana est, nec ego insano; sed amba Christiana sumus, & iustum est, ut simul cadamur, qua pariter Christum Dominum confitemur: Gloria enim nominis Christiani verberum ictibus augetur, & tot conciliat coronas sempiternas, quot temporarijs flagellorum ictibus pulsatur. Praefectus dixit: Hortare potius sororem tuam, ut vos ab hac iniuria vindicetis, & sponsis vestris cum gloria nobilitatis vestra restitnamini. Se-

III.

Horat. lib. 4. carm ode 4.

In Breviar. Rom. 25 Iulij.

IV.

Sur. die 10. Iulij in vita earum.

cunda respondit: Vanis terroribus niteris, & friuolis promissionibus uteris. Nobis Virginitatis dignitas adeo comperta est, ut magis optemus occidi, quam nos vinci patiamur. Praefectus ait: si inuisitis vobis erepta fuerit virginitas, quid factura estis cum Christo? Secunda respondit: Virginitas in corde puro exhibetur Christo Filio Dei. Non potest Virgo suam perdere integritatem, si nolit à justitia deslectere; via autem illata perpeffionem adfert: perpeffio palmam praparat: Tu in consensum nostrum arma cepisti, ut cogas nos velle, quod nolumus, & ijs rebus delectari, quas execramur. Admoue ignes, gladios, flagella, saxa, fustes & virgas. Quot tu poenas inferes, tot ego Martyry nostri glorias numerabo. Quoties tu in nos violentiã viêris, toties ego Martyry computabo palmas. Nostra enim gloria est poena, quam Christi amore perpeffimur: nec poterit corruptio dici, qua pro mentis tuenda integritate non times sui corporis facere jacturam. De consensu enim apud Deum iudicabitur, si quis voluntate dilexerit.

V.

Senec. epist.
114.

Hoc puellarum exemplo docemur primò, fortitudinem esse quasi murum Semiramidis, contra tyrannos quosuis animantem. Philosophicè Seneca: Fortitudo est, ait, munimentum humana imbecillitatis inexpugnabile, quod qui circumdedit sibi, securus in hac vita obsidione perdurat. Nihil ergo Virgines ista metuerunt, tali cincta munimento.

VI.

Sallust. in Iugurtha.

Docemur deinde, fortitudinem fortitudine doceri. Nam eodem exemplo Tyrannus Secundam animavit, quo voluit examinare. Verè Sallustius dixit: Ego naturam unam communem omnium existimo, sed fortissimum quemque generosum esse, ut nolit etiam in perpetiando superari. Itaque & Secunda terrores tyranni, vertit in alimentum virtutis; quæ semper odit enervos animos, maulltque imitari fortia, quàm fugere.

Val. Maxim.
lib. 2.

VII.

Senec. ep. 85.

S. Bern. lib. 1.
de consider.

Docemur tertio, fortitudinem debere esse sapientem, ne, qui non potest deterreri, possit seduci; quod quidem in Ruffina & Secunda Archesilaus tentavit stupri comminatione. Scilicet, ut Seneca dixit: Fortitudo non est inconsulta temeritas, nec periculorum amor, nec formidabilium appetitus; sed est scientia distinguendi, quid sit malum, & quid non sit. Bellè S. Bernardus. Fortitudinis mater, inquit, prudentia; non enim fortitudo, sed temeritas est, quilibet ausus, quem non parturivit prudentia. Et: Bonus circuitus est, si iustitia

iustitia quarit, prudentia inuenit, fortitudo vendicat, temperantia possidet: ut sit iustitia in affectu, prudentia in intellectu, fortitudo in effectu, temperantia in usu.

Quartò docemur, vnumquemque prudentem ac sapientem, sicut Secunda à Ruffina, ita ab vtraq; exemplum fortitudinis sumere debere, vt potius cum fortibus vincat occumbendo, quàm cum timidis vincatur vitam seruando. De rege Alphonso memorat Panormitanus, vidisse eum aliquando naufragos opem sociorum implorantes. Qua in calamitate adhortatus est suos milites & vectores, vt illico subuenirent. At illi, quòd tam horrendum maris periculum pertimescerent, responderunt, Satiùs esse vnã, quàm vniuersas triremes perire. Quod vbi intellexit rex, ipsammet prætoriam nauem soluit; præstabilius esse, inquit, vnã cum socijs viris fortissimis occumbere, quàm illos videre ante oculos extrema pari. Quanto magis hoc dicendum est, cum videmus ante oculos, sanctissimum quemque fortissimè pati cruciatus, illi quidem immeritos, nobis autem fortasse debitos? Et quamquam etiam indebitos, tamen generoso cuique animo, ad virtutem extimulandam inprimis aptos. Ita enim secum statuit masculum pectus: Audendum tibi est aliquid, si vis esse aliquid, quando tam luculenta exempla te docent, non fieri, sine fortitudine, facinus magnum & memorabile,

Quas ob causas autem fortitudo exemplis discatur, ea, quæ huc vsque diximus; abundè demonstrant. Nam inprimis, si inde discimus nostro nos pede metiri, agnoscimusque, quàm nobis domi sit curta supellex ad heroica illa facinora Sanctorum comparatis, de armis nobis prouidemus, cogitamusque, quo modo virtutes, in rebus tam turbulentis omnino necessarias adipiscamur. Atque hic primus fortitudinis gradus est, fortitudinis necessitatem cognoscere, eandemque dehinc desiderare, & omninifit contendere, vt ad eam perueniamus. Deinde, si exempla ita sunt constituta, vt vim habeant, ad imitationem pelliciendi; vtique exempla fortium docebunt, quo pacto sit fortitudine in rebus magnis & excelis vtendum. Accedit, quòd gaudio potiri omnes anhelent, illudque amittere triste iudicent. Cùm ergo, vitã humanã tot aduersis permistã, è nulla prosperitate Mundi gaudia

VIII.

Panormitan.
lib. 2. de reb;
gestis Al-
phonsi.

IX.

gaudia possint perpetuari, rectè qui facit, studet id adipisci, ut etiam inter maximas tempestates, seruet animi tranquillitatem. Quare cum in exemplis videt, id fieri per fortitudinem, ipse quoque, in fluctus incidens, ad eam, quasi ad sacram quamdam anchoram confugiens, illud usurpat:

Virgil. 6.
Æneid.
X.

Nunc animis opus, Anea, nunc pectore firmo.

Denique quia laudis avidos natura fecit, etiam illi, qui nihil de aternitate cogitant, sæpe fortiter agunt, ut fortiter egisse dicantur. Siquidem magna laus, & admirabilis videri solet, tulisse sapienter casus aduersos, non fractum esse fortunam, retinuisse in rebus asperis dignitatem, ait Cicero. Quamto patientius inuitabunt ad fortiter vel agendum, vel patiendum illa exempla, quæ ostendunt, laudem gloriamque inde sperari posse sempiternam? & quidem illis, qui nihil quærunt, nisi quod sempiternum? Quare, ut fortitudinem, rebus in afflictis tam necessarium præsidium, etiam atque etiam comparemus, ijs, quæ supra commemorauimus, plura exempla addemus eorum, qui extrema quoque tam fortiter sunt passi, ut inter tormenta ipsa exultarent, quos cum tyranni pastillis tunderent, adeo non deiecerunt de mentis generositate, ut aquam in mortario tundere viderentur.

CAPVT XXXII.

Exempla letantium: Philosophi inter verbera, puerorum, aliorumque, Martyrum, inter incendia; Stephani inter saxa.

I.



Mnes gemmæ nitent, non omnes trallucent. Simili modo, quantus sit virtutis, apud homines, splendor, omnes vident; quanta autem, in interiore recessu, delectatio, non perinde apparet, nisi per verba, velut per radios quosdam foras emicet. Neque sanè est omnium, in tristibus lætari, sed exercitatissimorum. Quocirca Apostolus ait: *Omnis disciplina in presenti quidem videtur non esse gaudij, sed mæroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam, reddet iustitia. Videtur non esse gaudij,* ait; quia reuera videtur tantum, ijs scilicet, qui exteriora aspiciunt; exercitati autem pacatissimum iustitia fructum,

Hebr. 12. 11.

sum, conscientia tranquillitatem, mentis lætitiã, & suavitissimum amoris ludum sciunt in disciplina reperiri. Homo enim patiens in omnem comparatus est fortunam: vir fortis inter ipsa incommoda, quid didicerit, demonstrat.

Eretrius quidam adolescentulus Zenonis disciplinã diu eruditus, cum, domum reuersus, à patre rogaretur, quidnam sapientia, tanto tempore didicisset? Ostendam, inquit, nec verbum ampliùs addens, parenti bilem conciuit indignanti, qui existimans impendium perijsse, filiumque quem stipitem miserit, truncum redijsse, cœpit eum seu saligno fuste dolare, seu correptis flagris impendiò acerbiùs cædere. Dum hæc tempestas fruentis patris tonuit, filius inter ipsam grandinem & fulmina, non modò clamoribus sed etiam verbis, sed gemitibus abstinuit, sed inter nubes & nimbos iracundi senis, sereno vultu perstitit, vt cœperit parens, qui in fermento erat priùs, iam dari in admirationem. Admiranti demum dixit filius: *Hoc ipsum didici, vt iram patris moderatè ferrem.*

Hunc eundem fructum referunt, qui animas suas, in patientiã suã possederunt; & referunt, qui sub his disciplinam volunt colere magistris. Quorum sanè magnus est numerus, & præstantia singularis. Certè Cassianus narrat, Christianum quemdam à Gentilibus diuexatum, cum illi petulanter rogarent: *Quid miraculi Christus vester, quem colitis, fecit?* respondisse: *Vt his, ac maioribus, si intuleritis, non mouear, nec offendar iniurijs.* D. Chrysostomus audet dicere, hanc fortitudinem & lætitiã in plagis, omnibus signis & miraculis esse mirabiliorem. Et tamen ex innumeris eluxit talis fortitudo.

Nihil dicam de tribus pueris, immo viris, qui neque furorem regis, neque minas irascentis Tyranni, neque fortissimorum de exercitu vincula, neque ignis incendia timuerunt; sed etiam, cum non cessarent, *qui miserant eos, ministri regis, succendere fornacem, naphtha, & stuppa, & pice, & malleolis, & effunderetur flamma super fornacem cubitis quadraginta nouem, ambulabant in medio flamma laudantes Deum, & benedicentes Domino.* Scilicet vt chorum ducerent pueri, locum flammæ illustrauerunt, quasi lychni laquearibus aureis pendentes. Nec poterat eos ignis v-

II.

Ælian. lib. 9.
c. 33. hist.

III.

Cassian. col-
lat. 12. c. 13.

IV.

Daniel. 3. 20.

Q

re, qui

re, qui nouerant, inter incendia canere. Sic ignis incantatur, dum Fortitudo Musicam regit, attonitus obstupescit, & potentia suæ obliuiscitur: dum martyres luctum vertunt in cantum, fornax incensissima flammam mutat in auram; & fiunt refrigeria, quæ de Tyranni voluntate incendia esse debuissent. Hoc premium est virtutis, supplicia dum non fugit, fugat. Alij autem, sicut extra fornacem ab igne correpti perierunt, fugiendo incidunt in difficultates, quas volunt declinare. Pueri autem in igne ambulantes & spatiantes, longissimum pulcherrimumque carmen cantantes docent nos, Deum in medio tribulationis esse laudandum.

V. Nihil, ad hos pueros, Græca illa certamina, vel in cantibus, vel in fidibus, vel in vocibus, vel in viribus laudata. Hæc fornax patientiæ Gymnasium, constantiæ theatrum, virtutis campus, & diuinæ patientiæ exemplum fuit; non jam igno, sed octo miraculis illustrata.

VI. Primum erat, ignem lucere, & non vrere. Hæc, iuxta S. Basilij mentem, erat *vox Domini intercedentis flammam ignis*, id est, vim vrendi separantis, sicut in inferno vim lucendi separabit, vt damnati ab igne vrantur, & tamen ab igne non illustrentur, sed in tenebris sepeliantur. Sic Deus potest in tormentis succurrere, vel succursum subducere; innocentes, flammis illuminat, non cruciat; reos, dum igne vstulat, luce priuat. Sic *intercedit flammam ignis*, partesque diuidit, vt eodem elemento, quo boni clarescunt, mali affligantur.

VII. Ac ne quis existimet, pietas, non veras flammæ, aut fatuos tantum in fornace ignes extitisse, alterum miraculum fuit, quod incendijs illis vincula dumtaxat puerorum, non autem casarics arida, non ignis capacissima vestimenta fuerint combusta: quasi ipsa flamma intellexisset, quid inter vestes & compedes inter-
esset.

VIII. Tertiò: discrimen haud ab simile, & æquè miraculosum habuit ignis, dum proximos, immo in ipsa fornace, medioque æstu positos veneratus, lambere, non ledere est ausus; eos autem, qui etiam procul steterant, & quodammodo extra flammæ iaculum erant, comprehensos incredibili rapacitate cinerauit. Nempe vir-

pe virtus vbique suum defensorum Deum habet; crimen nusquam est tutum. Et vidimus saepe, incolumes mansisse, qui se Dei causa, in media pericula pestis, morbiq̄ue coniecerunt, cum interea alij septemplici non tantum clypeo, sed etiam muro tecti, vel à peste, vel ab hoste corripentur.

Quartum miraculum fuit, pueros in ipso igne respirare, loqui, canere potuisse.

Quintum, inter tantos ardores ventum toridum spirauisse. Sed non alligatur loco Deus, vbique illi facile est, suos refocillare.

Sextò, miraculi loco, nonnulli ponunt, quòd ex tempore iuuenes illi tam cultum carmen cecinerint. Scilicet alij longo labore non efficiunt, quod vno momento temporis potest animus hoc spiritu entheatus.

Septimum miraculum numerari potest tam splendidus Angeli descensus; & octauum denique, quòd solu Rex quartum in fornace spectarit. Scilicet mittit Angelos suos diuinus Pater de caelo, quando videt Angelos suos pati in terris, & mittit cum splendore; vt appareat, Dei seruos, in summis periculis, diuinitus esse custoditos: quam tamen splendidam ac manifestam custodiam non omnes vident; quia inuidia, odio, malitiaque sua excæcantur, & non rarò ipsi sibi oculos propria manu claudunt, ne cogantur in his agnoscere diuinæ manûs auxilium ac defensionem.

Atque ne quis fortasse existimet, olim dum axat talia fecisse Deum; protectiones autem istas portentosas, aut religiosas desisse in nouo Testamento: refert D. Gregorius, fuisse in Campania iuuenem quemdam castis moribus, & sanctitate vitæ clarum, cui Benedictus nomen erat. Hunc Totila Regis tempore, Gotthi, efferà rabie acti simul cum sua cella viuum exurere stauerunt. Itaque stramineæ, & jam antè, quasi semiusta esset, squalidæ casæ, materiam & ignem vndique circumposuerunt, militari petulantis oculos, & ad Neronianam crudelitatem pasturi. *Mirabile Deum in sanctis suis!* omnia per ambitum arserant, solum illud tuguriolum flammæ intactum mansit. Quæ quia incensa non fuit, ipsi Gotthi incensi, miraculum in occasionem furoris rapuerunt. Igitur magnis clamoribus insaniaque

IX.

X.

XI.

XII.

XIII.

S. Gregor.
lib. 7. Dialog.
cap. 18.

irrupunt, Benedictumque è sua cella immerentem extrahunt, tamquam aurum in igne probandum. Non procul inde coquendis panibus furnus erat paratus, & verò etiam vehementi flammâ succensus. In hunc, iuuenem præiiciunt, ac, vt violentior mors nullo exitu falli possit, fores diligenter claudunt. In calido hoc carcere, tota nocte, relinquitur, altero die ne pulvisculus quidem credebatur superfuturus. At ille altero die, in hoc æstuario, adeò illæsus inuentus est, vt non modò corpus eius igni fuerit intactum, sed neque vestimenta ipsa adesa, aut odore fuliginæ fuerint contaminata.

XIV.

Ita perinde est Deo inter ignes, ac leones conseruare innocentem; & sicut Danieli innoxio innoxij fuere rictus belluarum, ita castissimis tribus viris nihil incommodi peperit vis flammarum. Quate meritò, qui læti pro Deo in ignes intrabant, in igne non Lessum, sed triumphum ceciderunt. Secutus est eos in virtute Benedictus, dignus proinde sequi etiam in immunitate.

XV.

In Menolog.
5. Mal. Iunij.

Maius adhuc est, quod in Græcorum Menologio de Helconide martyre denarratur, quæ ex vrbe Thessalia oriunda, non Thessalas artes, sed Christianas virtutes, Gordiano Imperatore, ostendit. Nam catenis operata ad Perennium Corinthi Præsidem est perducta, ibi immolatura, vel immolanda. Illa verò in oculis aduersariorum, coram iudice, & in ipso tribunali, id ipsum, de quo accusabatur, ausa patrare, Christum coepit denuò magnis laudibus prædicare, eo ipso tempore, quo ad Christum negandum abiurandumque quæ minis, quæ blanditijs sollicitabatur. Vtque videas, virtutem non posse sub iugum mitti, sed omni iugo esse superiorem, iugo bouum pedes illius alligantur, calcaturi scilicet seruitutem idolorum. Tum humi applauditur fortissima heroïs. Mox tempestas metuenda sæuit, & de tempestate nimbus è liquefacta ardenti que pice, ac soluto plumbo, in eam, horrido spectaculo, effanditur. Sed cera pici, & aurum plumbo præualuit, illaque illæsa imbrem exijt. Post, illa, capite seruiliter & ignominiosè raso, non jam rebus ignitis, sed ipso igne tota cooperitur; diuinam credes Salmandram, ita & inter ipsas flammâs perstitit; lucidior, non calidior facta in incendio. Inde in fanum abripitur. Sed nullus est locus tam impius, in quo non.

non possis exercere pietatem. Ibi ergo hæc martyr, verum Deum; inter ipsa simulachra, adoravit. Et valuerunt preces. Ipsa stetit: statua Palladis, Iouis, ac Æsculapij ceciderunt.

Successit inter hæc Iustinus Proconsul Perennio. Ergo, se-
 ctis mammis, Christiana Amazon ad eum perducta, trium pue-
 rorum exemplo, in caminum ignis ardentis mittitur. Didicit
 flamma à sequeste exemplum Tyranno, exemplum sequi. Nam
 sicut Iustinus Nabuchodonosorem, ita ignis ignem est imitatus:
 Tyrannus, vt Tyrannum imitaretur, viraginem in caminum
 misit; ignis vt ignem imitaretur, immixta pepercit. Quin vt
 plenum esset exemplum, flamma, quæ Helconidem in fornace
 non libavit, multos è militibus ponè stantibus rapuit consum-
 psitque. satis hæc fuissent ad furorem impiorum vel terrendum,
 vel fatigandum, sed ille cæcus non vidit lucem, & lapide surdior
 non passus est se doceri; Helconidem enim de igne ad ignem, ve-
 lut de officina tormenti, ad aliam officinam transtulit. Graba-
 tus ex ære conflatus non procul stabat; hunc subiectis aggestisq;
 prunis igniunt. Occidit propè immensus ardor ipsos cinifiones.
 Terribile spectaculum excitant scintillæ, per candentem lami-
 nam, tristi choro saltantes. Ipsam Auernalem pœnam, non ima-
 ginem dumtaxat eius, videre te credidisses. In hunc thalamum
 martyr ducitur; hic expanditur. Sed adsunt illico cælestes pa-
 ranymphæ, Angeli, qui innocentissimam sponsam, inter tanta
 supplicia, incolumem seruauerunt; quemadmodum & postea,
 inter belluas, quæ illam cum non attingerent, rabiem suam in
 alios conuerterunt lanienâ digniores. Ergo post tot certamina,
 victoriasque, vt tandem laureata triumpharet, gladij sententiam
libentissimè accipiens, amputato capite, ostendit, se, tot supplicia
 sine noxa passam, fuisse mortalem, & non tam miraculi magni-
 tudine, quàm tormentorum multitudine felicem extitisse. Quod
 etiam de tribus illis in Babylonia igne probatis fas est credere.
 Verùm de his tribus pueris similiumque martyrum immunitate
 multa occurrunt, quæ omittenda sunt ad alia festinanti.

Non igitur hîc repetam, quod suprâ de Machabæis alijsq;
 fortissimis athleticis, attuli, qui superbissimos Tyrannos insultan-
 do magis cruciauerunt, quàm Tyranni eos trucidando. *Steph. Act. 6. 8.*

XVI.

XVII.

A. 7. 14.

num quoque non dicam, *plenum gratiâ & fortitudine heroëm*, qui uti intrepidè Christum prædicauit, ita ad conuincendos Iudæos, ad subeunda pericula, ad patienda tormenta, ad excipienda saxa animosè se obtulit: & cum staret inter illos, qui *stridabant dentibus in eum*, in cælo sibi videbatur esse, vel certè sibi cælum patere existimabat. Qua de causa dixit: *Ecce video cælos apertos*. Igitur lapidibus ictus, & nunc à fronte, nunc à latere, nunc à tergo petitus, non iaculantium considerauit immanitatem, non iniurias insultantium, sed *intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei*, vnâ quidem manu crucem, alterâ verò coronas ostendentem. Ad hæc Stephanus aspexit, magis hinc delectatus, quàm vulneribus suis cruciatus, per quæ animæ suæ censebat viam ad sidera patefactam. Hinc non in impatientias, non in querelas, non in conuicia, non in cominationes erupit, sed pro lapidatoribus suis, tamquam pro benefactoribus, orauit. Itâ & nos faceremus, si *gratiâ & fortitudine pleni*, in rebus aduersis, oculos in cælum & Christum, quores aduersa ducunt, conijceremus. Nunc multi, more canum, in lapidem sæuiunt; quia tantùm considerant, quo lapide, non quo auctore, aut cur tangantur; vela contracturi, ac patientiores futuri, si Christum agonothetam è cælo prospectantem, & ad præmia inuitantem, cum Stephano intuerentur.

CAPVT XXXIII.

Fortitudo, gaudium, & affectus mirificus S. Andrea Apostoli erga crucem.

I.



ON vsque ad eò miserum est mori vitam lætorem sperantibus. Cuius rei Petro Pauloque supra laudatis exemplum accedat Andreas Petri frater. Huic cum crucem minaretur Ægeas, *Ego, dixit, seruis patibulum expauescerem, crucis gloriam non predicarem*. O miseri Concionatores, & crucis prædicatores, qui non solum *crucis patibulum*, sed quoduis Auditorum suorum verbum expauescunt! nempe non crucis, sed suam gloriam prædicant; neque meminerunt, omnes Prophetas & Apostolos, ob veritatem fuisse exolos, atque extrema sustinuisse.

Surius 30,
Novemb.

tinuisse. Non fuit hoc imbelli timidus spiritu Andreas; Egæ Proconsuli veritatem detestanti, veritatem inculcavit; crucem minitanti, dixit: *Ego si crucis patibulum expauescerem, crucis gloriam non predicarem.* Quod responsum et si iniquus interpret censuit ab audacia profectum, illico tamen Apostolus adiecit: *Non per audaciam, sed per fidem, pœnam non timeo mortis. Mors animarum pretiosa est.* quod pretium quanti æstimarit Andreas, ostendit perspicuè, cum & ipse liberari morte nollet, & eandem mortem amanti populo, in gratiarum actionem, grauissimis argumentis sedulè suaderet, promptissimis animis excipiendam.

Sic enim historia loquitur: *Tunc iratus Egæus inſit eum in carcerem retrudi. Ubi cum eſſet clauſus, venit ad eum multitudo pœnæ totius prouincia, ita ut Egæum uellem occidere, & Andream Apoſtolum, fractis ianuis carceris, liberare. Quos S. Andreas his uerbis aduocauit: Nolite quietem Domini noſtri Ieſu Chriſti in ſeditionem diabolicam excitare. Nam traditus Dominus omnem patientiam præbuit: non contendit, neque clamauit, nec in plateis aliquis eum clamantem audiuit. Habete ergo ſilentium, quietem, & pacem: & non ſolum meum martyrium nolite impedire, uerum etiam uos ipſos, quaſi athletas Domini præparate, ut uincatis minas intrepido animo: plagas autem per tolerantiam corporis ſuperetis. Si enim terror timendus eſt, ille eſt utique timendus, qui ſinem non habet. Nam humanus timor ſumo ſimilis eſt, & ſubito, cum excitatus fuerit, euaneſcit. Et ſidolares timendi ſunt, illi ſunt formidandi, qui ſic incipiunt, ut numquam finiuntur. Iſti enim dolores aut leues ſunt, & tolerantur: aut graues ſunt, & cito animam eiciunt. Illi autem dolores æterni ſunt, ubi eſt quotidianus fletus, & mugitus, & luctus, & ſine fine cruciatus, ad quem Proconſul Egæus ire non timet. Eſtote ergo magis parati ad hoc, ut per tribulationes temporales ad æterna gaudia perſingatis: ubi ſemper lætemini, ſemper floreatis, ſemperq; cum Chriſto regnetis. Hæc, & ſimilia Andreas, per totam noctem populo è carcere eſt conuocatus, extrema pati paratus, & alios quoque inflammans ad extrema pro Chriſto patienda, ſponte utique paſſus, qui prohibuit carcere liberare eum cupientes.*

Nec ſpontè tantum, ſed cupidè etiam, & ut ita dicam, auarè. Quippe minitanti crucem, dixit, ſe etiam maiora tormenta de-

II.
In Paſſione
S. Andree
apud Sur. 30.
Nouemb.

III.

ta desiderare. Nec deliniendum, sed prouocandum Iudicem cecidit. Quare hæc vox illius fuit: *Quia in impudentia tua perdurans, me putas minas tuas posse formidare, quidquid tibi videtur in supplicijs meis, excogita. Tanto enim meo Regi ero acceptior, quanto pro eius nomine fueropermanens in tormentis confessor. Et iterum: Ego crucis Christi seruus sum, & crucis trophæum optare potius debeo, quam timere. Cumq; eum carnifices ducerent, ut crucifigeretur, concursus factus est populorum clamantium ac dicentium: Iustus homo est amicus Dei: quid fecit, ut ducatur ad crucem? Andreas verò rogabat populum, ut non impedirent passionem eius. Gaudens enim & exultans ibat, & à doctrina non cessans. Et quamquam omnia verba illius saluberrima doctrina erant, docuit tamen potentissimè exemplo, Christo configi desiderans. Sciebat enim crucis configurationisq; vtilitatem.*

IV.

Roan. 15 5.
S. Ambros.
l. 3. Hexaëim.
cap. 12.

Altè infederat animo, dictum illud: *Ego sum vitis vos, palmites: palmitem autem decebat à vite sustineri. Quis non miretur, ait S. Ambrosius, ex acino vinaceo, vitem usque in arboris summum cacumen prorumpere, quam velut amplexu fouet, & quibusdam brachijs ligat, & circumdat lacertis, pampinis vestit, fertis vnarum cornat? Qua ad imitationem vite nostra primum vinam desigit radicem deinde, quia natura flexibilis, & caduca est, clauiculis, quasi manibus quibusdam, quidquid apprehenderit, stringit, hisq; se erigit, & attollit. Talis vitis erat Andreas, è piscatore Apostolus, ex Apostolo Martyr, velut è paruo acino, usque in arboris summum cacumen, hoc est, in crucem prorumpens, quam velut amplexu fouet, & quibusdam brachijs ligat, & circumdat lacertis, apprehendit, stringit, hisq; se usque in calum erigit & attollit.*

V.

Nam, ut, qui presentes eius morti adfuerè, testantur, cum peruenisset ad locum, ubi crux parata erat, videns eam à longè, exclamauit voce magna, dicens: *Salue crux, qua in corpore Christi dedicata es, & ex membrorum eius margaritis ornata. Antequam te ascenderet Dominus, timorem terrenum habuisti, modo verò amorem celestem obtinens, pro voto susciperis. Sciris enim à credentibus, quanta intra te gaudia habeas, quanta munerapraparata. Securius ergo & gaudens venio ad te, ita ut & tu exultans suscipias me discipulum eius, qui pependit in te: quia amator tuus semper fui, & desideravi amplecti te.*

te. O bona Crux, que decorem & pulchritudinem de membris Domini suscepisti, diu desiderata, sollicitè amata, sine intermissione quaesita, & aliquando jam concupiscenti animo preparata: Accipe me ab hominibus, & redde me Magistro meo, ut per te me recipiat, qui per te redemit me. Et haec dicens, expolians se, & vestimenta sua tradidit carnificibus. Qui accedentes leuauerunt eum in crucem, & extendentes funibus totum corpus eius (sicut eis iussum fuerat) suspenderunt. Adstantes verò erant turba ad viginti millia hominum, inter quos erat frater Agea, nomine Stratocles, qui simul clamabat cum populo, iniusto iudicio sanctum virum hoc pati. S. verò Andreas confortabat mentes credentium Christo, & hortabatur ad tolerantiam temporalem, docens, nihil esse dignum passionis ad aeternam remunerationis compensationem.

Interea vadit omnis populus cum clamore ad domum Agea, & omnes pariter clamantes dicebant: Virum sanctum, pudicum, ornatum moribus, bonum doctorem, pium, modestum, rationabilem non hoc debere pati, sed debere deponi de cruce: quia iam secunda die in cruce positus veritatem predicare non cessat. Tunc Ageas pauescens populum, & promittens se eum deponere, simul cepit ire. Quem videns S. Andreas, dixit: Quid tu ad nos, Agea, venisti? si vis credere Christo, sicut promisi, aperietur tibi via indulgentiae. Si autem venisti ad hoc tantum, ut me soluas, ego penitus hinc de ista cruce visens in corpore deponi non potero. Iam enim Regem meum video, iam adero, iam conspectui eius consisto. Sed de tuis miserijs doleo: quia paratus te exspectat aeternus interitus. Curre pro te miser, dum adhuc potes, ne tunc incipias velle, cum non poteris. Mittentes autem manus ad crucem carnifices, non poterant penitus contingere eum. Et subinde alij, & alij ingerentes se, ut soluerent eum, & nullus poterat pertingere ad eum. Stupabant enim brachia eorum, quicumq; se extendissent ad soluendum eum.

Tunc magnà voce S. Andreas dixit: Ne permittas Domine Iesu Christe, me famulum tuum, qui propter nomen tuum pendeo, in cruce solui: nec permittas eum, qui iam per crucem tuam, cognouit magnitudinem tuam, ab Agea homine corruptibili humiliari, sed suscipe me, tu Magister meus, Christe, quem dilexi, quem cognoui, quem confiteor, quem cernere desidero, in quo sum, quod sum. Suscipe, Domine IESU

R

Christe,

VI.

VII.

Christe, spiritum meum in pace; quia jam tempus est, ut veniam desiderans te videre. Suscipe me Domine IESU Christe, Magister bone, & jube me de ista cruce non deponi, nisi prius spiritum meum susceperis. Et cum hac dixisset, videntibus cunctis, splendor nimius, sicut fulgur de calo veniens, ita circumdedit eum, ut penitus præ ipso splendore oculi eum humani non possent aspicere. Cumq; permansisset splendor ferè dimidia hora spatio, abscedente lumine emisit spiritum, simul cum ipso lumine pergens ad Dominum. Huc usque historia Passionis D. Andrea: quæ plenissima est documentis.

CAPVT XXXIV.

Quid à S. Andrea, tanto Crucis amatore, discamus.

I.



Vorum primum est, tantum eualuisse hunc amorem crucis, ut viginti hominum millia, quæ præsentis exemplo pascebantur, crucis & crucifixi amore fuerint inflammata. Tantus enim, ut historia addit, timor inuasit omnes, ut nullus remaneret, qui non crederet Saluatori nostro Deo. Et, quis tam frigidus est, vel inter Riphæas niues educatus, quem tantus patendi ardor non incendisset?

II.

Deinde, si splendida alliciunt, apparuit, quantos splendor mereantur, qui crucis ignominiam non abhorrent. Moyse in monte, Andreas in cruce radiavit: qui, quia Christum secutus est, usque ad mortem, mortem autem crucis, cum Christo exaltatus, cum Christo est transfiguratus; certè splendor nimius, sicut fulgur de calo veniens, ita circumdedit eum, ut penitus præ ipso splendore oculi eum humani non possent aspicere. Nec defuit, qui diceret: Bonum est nos hic esse, cum omnis multitudo exemplo eius fuerit erudita & incensa.

III.

Tertiò docemur, longè aliter sentire Sanctos, & ipsum Deum, quàm Mundum, si Mundi morem contra libeat æstimare. Nos, si vel minimum infertur incommodum, illico ad mortaliū, immortaliumque patrocinia, ad Superos, & Acheronta confugimus, & omnibus modis, omnibus artibus illud à nobis auerruncamus. D. Andreas neque è vinculis se eripi, neque à morte liberari, neque etiam altero jam die, acerbissimo cum cruciatu pendens,

pendens, de cruce deponi patiebatur. Immo Christum identidem rogabat, ut se deponi non sineret. Exaudivit illum Christus, & miraculo effecit, ut non deponeretur. Itaque in diuina curia, & iudicio calculoque Sanctorum, beneficium est, in cruce relinqui. O quam longè diuersa est nostra sententia! qui noctes diesque aliud non petimus, quàm de cruce deponi, crucem auferri, cruce liberari! Nimirum nescimus pretium crucis. *Gloriam crucis predicamus, & crucem expauescimus? Exaltari optamus, & fugimus exaltantem? Scandere calum nos velle dicimus, & scalas detestamur? Aliter Andreas crucem aestimauit: Accipe me, ait, ab hominibus, & redde me Magistro meo; ut per te me recipiat, qui per te redemit me.* In hoc thalamo sponsus, Dominus, Deus Pater ac Redemptor noster est collocatus, & nos plumas lectulumque quærimus molliorem? Cur instrumentum contempnimus, quo redempti sumus? Nescimus, nescimus crucis pretium ac nobilitatem, alioqui quotidie cum D. Andrea diceremus: *O bona crux, qua decorem & pulchritudinem de membris Domini suscepisti, diu desiderata, sollicitè amata, sine intermissione quaesita!*

Sicut enim crux contactu corporis Christi ita sanctificata est, ut iam adoreretur non solum illa, quæ stipite suo felicissimo Christum sustulit, sed etiam quæcumque alia, quæ illam tamquam imago repræsentat; sic & ipsos dolores atque cruciatus, Seruator noster in corpore suo nobilitauit, extulit, honorauit, & quasi deificauit; ut iam nihil præstantius diuiniusque sit in mundo, quàm cum Christo, & pro Christo pati. Quemadmodum enim Deus humanitatem assumens ad Verbum, eam quasi deificauit in eadem hypostasi illam sibi vniens, ut iam ob eam assumptionem vnionemque & Deus sit homo, & homo Deus, ita etiam idem immortalis ac impassibilis Deus, passibilis & mortalis factus, crucem, dolores, tribulationesque in corpore & anima suscipiens, eas cum corpore atque anima Verbo vniuit, atque in hunc modum, ut ita dicam, deificauit. Dei enim crux, Dei dolores, Dei tribulationes dicebantur, quas Christus perferebat.

Nam sicut Deus incarnatus, & homo factus; ita Deus passus quoque; crucifixus & mortuus dicitur. Quamobrem Christus, in se suaque humanitate dedicauit, & sacrauit passiones, at-

IV.

V.

que patientiam æquè ac paupertatem, humilitatem, obedientiam, sui mundi que contemptum, ut ait D. Bernardus. Hinc est, quod S. Andreas affirmet, *crucem decorem & pulchritudinem de membris Domini suscepisse, & desiderabilem factam esse: quia in corpore Christi dedicata est, & ex membrorum eius margaritis ornata.* Quod non tam de ligno, quàm de tormento, Christi causâ suscepto, est accipiendum. Quamquam & de ligno Lactantius rectè canat: *Flecte genu, lignumq; crucis venerabile adora.* Et Ecclesia: *Arbor decora & fulgida, Ornata Regis purpura, Electa digno stipe, Tam sancta membra tangere.*

VI.

S. Cyprian.
de Laud.
Martyrij,

Hebr. 12. 11-

S. Bern. ser.
2. de S. An-
drea

Quod si de ligno asseritur, quanto magis de eo, quem non lignum modò, sed etiam passio Christi Christo unit sociatque, & quodammodo in Christum transformat! *Martyrio*, ait Sanctus Cyprianus, *velut socio Christi cruore decoraris.* Hinc crux etiam, antequam eam ascenderet Dominus, timorem terrenum habuerit, ut S. Andreas dixit, iam tamen amorem caelestem obtinet, & pro voto suscipitur; scitur enim à credentibus, quanta intra illam gaudia habeantur, quanta munera præparata. Quod sciuerunt omnes, quos memoraturi sumus. Qui proinde conceptissimis verbis subscribunt illi Apostolico dicto: *Omnia disciplina in presenti quidem videtur non esse gaudij, sed mœroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatus per eam, reddet iustitie.* Utinam & nos subscribamus, crucemq; ad D. Andreae normam salutare discamus. De quo crucem tam cupienter salutante, *Obsecro, fratres,* ait S. Bernardus, *homo est, qui loquitur hac; an non est homo, sed Angelus, aut nona aliqua creatura? homo planè similis nobis passibilis.* Ut proinde non sit contra humanam disciplinam, crucem cum gaudio salutare.

CAPVT XXXV.

Indicatur generatim multitudo, varietas, & constantia eorum, qui in martyrij exultauerunt.

I.



NON vna tantùm in cælo stella lucet, sed multis ornatum est sideribus firmamentum, ut splendorem astrorum etiam ipsa commendaret multitudo. Neque pictissima pratorum virentium lætitia vno aut flore, aut colore distin-

distinguitur, in terris; sed hinc Pæonia, inde Narcissus, aliunde rosa, liliū, Hyacinthus, aut alia Floræ gratia emicat; vt verna venustas, & purpurâ & argento, & auro, smaragdis beryllisque suis gemmea, numerosam oculis intuentium exhibeat varietatem.

*Vtq̄, satis pingui maduerunt iugera limo,
Nec latebris hiat vlla sitis, tum pectore toto
Incubuit Titan, fecundaq̄ lumina misit,
Protinus innumero tenues examine culmi
Prorupere solo. Pars mollibus humida ripis
Tollitur, illa ingis, hæc valles induit imas.
Qualis inest calo facies, cum luce corusca
Pallida purpureos succendunt sidera vultus.
Primus ab Eois, gelidâ mox alter ab Arcto,
Vnus ab Occiduis, alter micat ignis ab Austris:
Sic facta telluris honos, nunc pectora cernit,
Nunc virides creuisse humeros, fetuq̄, recenti
Exultat, latq̄, suos miratur honores.*

Hanc seu siderum, seu florum frequentiam voluit benignus II.
Deus etiam ad Ecclesiam suam illustrandam, & ad homines fortitudinis exemplis erudiendos adhibere; cum non modò Christum, velut summæ lucis solem, sed etiam Apostolos & Martyres, & alios multa innocenter passos, velut minores ignes, iussit clarissimis virtutum radijs effulgere. *Sic luceat lux vestra*, ait, Math. 5. 16.
vt exemplo vestro, velut stellis calum, ita Ecclesia vndique exsplendescat. Et Apostolus: *Christi bonus odor sumus*, & veluti 2. Cor. 2. 15.
flores, bonæ vitæ, quin mortis etiam fragrantia, homines suaviter trahimus, ad constantia nostræ exempla moribus exprimenda. Valde enim mortalibus proclive est, vt *gaudere cum gaudentibus* velint. Rom. 12. 15.
Quòd si ergo viderint, tot millia Martyrum in extremis quoque supplicijs gaudentes, cantantes, exultantes, quid aliud dicere possunt, quàm vt & ipsi, in minoribus malis fiant, aut maneant patientes? Age igitur, quod in Christo, quod in Petro, quod in Paulo, quod in Andrea ostendimus, eos ex ipsis tormentis suis mirificam voluptatem percepisse; id etiam in alijs compluribus demonstramus, vt si raritas fortasse nos faceret indiligen-

III.
Ag. 5. 41.

diligentes, saltem ipsa, velut torrens quidam, trahat exemplorum multitudo, faciatque à rebus asperis non inalienos.

Et de reliquis quidem Apostolis, nihil est, quod dubitemus; grauiissimo enim testimonio laudantur, cum de eis dicitur: *Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Credibile ergo est, non minùs Philippum exultanter in suam crucem exiisse, quàm Andreas exiit in suam; nec alios Apostolos crediderim, minoribus desiderijs, verbera, & vulnera, ac denique ipsam mortem pro Christi diuinitate asserenda sitiuisse: cum & omnes eodem spiritu generosi fuerint, & de vniuersis scribatur, eos *uisse gaudentes à conspectu concilij*, non quòd pro illis pronuntiatum esset, *sed quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Causa gaudendi, fuit sententia patiendi. Sed quia de horum alacritate passim constat, transeo ad alios, qui itidem inter immanissimos cruciatus, non modò prompti, sed etiam læti extiterunt.

IV.

Euseb. lib. 8.
hist. Eccles.

Atque in primis oculatum testem producam Eusebium, qui suismet oculis tantam vidit patiendi alacritatem & robur, vt carniſices aptè inferendis, quàm Martyres perferendis doloribus fatigaretur. *Defecerunt, ait, carnificum manus, & sibi inuicem succedentes fatigati sunt: hebetata est acies gladij. Videbam fessos residere tortores, resumere vires, animos reparare, mutare gladios, diem quoq; ipsum non sufficere ad pœnam; nemo tamen omnium, ne puer quidem infans, à morte deterreri potuit: sed hoc vnusquisque metuebat, ne dum celerem sol vrgens clauderet diem, auulsus à consortio Martyrum remaneret, sic confidentiâ fidei constanter, & fortiter cum lætitiâ, & exultatione mortem presentem, velut æterna vita principia rapiabant. Denique dum priores iugularentur, reliqui psallentes, & hymnos Deo canentes; locum quisque sui Martyrij expectabat, vt hoc modo etiam extremam vitam spiritum in diuinis laudibus exhalarent.* Hæc ille.

V.

Vbi non solùm vides lætantes, exultantes, & cantantes, inter moriendum, velut cygnos, Martyres; sed etiam intelligis, hanc lætitiâ, exultationem, & cantum, ex fidei fiducia ortum habuisse, qua credebant, *mortem presentem, velut æterna vita principia, esse rapiendam.* Vidimus sæpe, cum donatium militibus

redditur,

redditur, vel congiarium donatur; aut quando vel stipis exigui pretij in populum spargitur, vel inter egentes panis frustilla distribuuntur; homines tantâ contentione concurrere, itaq; confluentium turbas stipari, vt vix tandem magno sudore conatuq; compressione ferè suffocatis liceat eluctari. Deus cælum, velut donaticam coronam porrigit, vitam æternam diuite sparsione largitur; cuius felix principium est mors, pro veritate, proque Christi Religione illata. Tantâ ergo Sancti auiditate eam prehensarunt, quantâ ipsum principium æternæ felicitatis.

Idem faceremus & nos, si fide feruidâ crederemus, *mortem presentem, velut æterna vitæ principia, esse rapiendam.* Certè quisquis pro Christo mortem oppetit, charitatis summæ maximum opus se facere sine vlla formidine certus est. Quamuis enim certus in hac vita esse nullus possit, an charitatem ipsam habeat, & adedò, vt docet S. Augustinus ex Apostolo, *tradere corpus suum possit, ita vt ardeat, & tamen charitatem non habere*; tamen si de effectu charitatis quærat, maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Ex hoc effectu autem de charitate ipsa, & adedò etiam de gratia, quod est semen principiumque gloriæ ac vitæ æternæ, spes est ducenda. *Mortem ergo presentem lætanti animo sustinuère, quicumque eam, velut æterna vitæ principia, esse rapiendam crediderunt. Quisquis enim Triumphum amat, lætatur principio Triumphi.*

Q. Curtius vbi regnum Sophitis describit, hæc addit: *Nobiles ad venandum canes in ea regione sunt. Latratu abstinere dicuntur, cum videre feram, leonibus maximè infesti. Horum vim vt ostenderet Alexandro (Rex) in conspectu leonem eximia magnitudinis iussit emitti, & IV. omnino admoneri canes qui celeriter feram occupauerunt: cum ex ijs, qui assueverunt talibus ministerijs, vnus canis leoni cum alijs inharentis cruis auellere, & quia non sequebatur, ferro amputare cepit. Nec sic quidem pertinacia victa, rursus aliam partem socare institit, & inde non segniùs inharentem ferro subinde cadebat. Ille in vulnere fera dentes moribundus quoque infixerat. Tantum in illis animalibus ad venandum cupiditatem ingenerasse naturam memoria proditum est, Eandem historiam, licet paulò aliter recenser Strabo,*

VI.

S. Aug serm.
50. de verbis
Dom.
1. Cor. 13.
Ioan. 15.

VII.

Q. Curtius
lib. 9.

Strabo de si-
tu orbis lib.
15. de simili
cane vide
Plin. l. 8. c. 40.

Ac

VIII.
Iust. lib. 2.

Ac ne cui fortè belluina hæc pertinacia, non humana constantia videatur, Cynegiri quoque militis Atheniensis gloria, ait Iustinus, magnis scriptorum laudibus celebrata est; qui post prælii innumeras cedes, cum fugientes hostes ad naues egisset, onustam nauem dextrâ manu tenuit, nec prius dimisit, quàm manum amitteret: tum quoque amputatâ dextrâ, nauem sinistrâ comprehendit; quam & ipsam cum amisset, ad postremum morsu nauem derinuit: tantam in eo virtutem fuisse, ut non tot cadibus fatigatus; non duabus manibus amissis victus; truncus ad postremum, & veluti rabida fera dentibus dimicauerit. Tantum in bestia prædæ, in milite victoriæ retinendæ amor potuit, ut canis prius à se membra sua, quàm se à leone capto auelli sineret; Cynegirus autem se potius vndique truncari, quàm nauem eripi pateretur.

IX.

Longè ardentius Sancti pugnaverunt, qui, cum cælum incensissimâ spe, velut mordicus apprehendissent, certoque sibi persuaderent, mortem præsentem, velut æterna vitæ principia, esse rapidam, passi sunt generosissimè non tantùm dextram sibi, aut sinistram, aut armum amputari; sed minutatim etiam conscindi; sed stylis ferreis, aut æneis graphijs toto corpore compungi; sed clavis ignitis membra configi; sed medium ventrem, ferris lentè per vitalia euntibus, & vtrimque secus reciprocatis, dissecari; sed notis & stigmatè frontem ac tergum inuri; sed sagittis, telis, lanceis pectus & latera penetrari; sed præacutâ sude verubusque per media viscera transigi: sed intra vngues, in pupulas oculorum, ac in tenerimas corporis partes acutissimos calamos inseri; sed, cum manibus & pedibus, linguas, mamillas, aures abscindi, dentes euelli, pellem detrahi, caput fustibus tundi, costas vngulis, vncisque lacerari, ex altissimis scopulis præcipitari, equis indomitis raptari, feris belluisque obijci, in aquas iactari, viuos se terrâ obrui, aut in fornaces, aut calcarias includi, inque æneos dirissimè candentes tauros, Phalaridis immanitate, immitti, hilares, & ad miraculum vsque ludentes sustinuerunt.

X.

Nimirum si cacodæmoni ea vel ars, vel fallacia est, ut mancipia sua in ipsis torturis subinde faciat nihil doloris sentire; multò magis Numini ea potentia est, ut suorum seruorum cruciatus possit mitigare: immò ut, inter non mitigatos cruciatus, ita robur.

bur eorum confirmet, vt supplicia extrema sentientes exultent. Robur autem tam grande addit, vt eo nixi, dum sibi persuadent, mortem presentem, velut aeterna vita principia, esse rapiendam, libera voce exclament, Vre, seca, lacera, tortor, non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam qua reuelabitur in nobis; praestat dolere aliquantulum quam aeternum, & in Simpulo, vt dicitur, quam in mari fluctus excitare.

Rom. 6, 18

CAPVT XXXVI.

Crucis quam bona mansio, felixque mutatio: & S. Ignatij Martyris alacritas patiendi.



Meteres Iuriconsulti, praesentes tantum cruciatus cum intuerentur, neque animi Christiani generositatem vel agnoscerent, vel perpenderent, equuleum, teste Brissonio, malam mansionem solebant appellare. Quocirca cum in Iure civili legitur: *Extendatur ad malam mansionem*, perinde est, ac si diceretur: *Extendatur in equuleo*. Qui mala mansio vocatur, crux, istorum loquendi formulam, merebitur pessima mansio nominari. Verum aliter diuini, quam humani juris periti loquuntur. His enim carcer, equuleus, catasta, rota, & ipsa denique crux bona mansio esse iudicatur.

I.

Briffon. lib. de verb. significat.

H. de poenis.

Quod Deus per Ezechielem antea, grandis mysterij loco, detexit his verbis: *Scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliavi lignum sublime, & exaltaui lignum humile, & siccaui lignum viride, & frondere feci lignum aridum*. Lignum sublime & viride, fuit lignum scientia boni & mali. Viride plane, quia recens; & sublime, quia de eo dictum est, *In quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri: & eritis sicut Dij, scientes bonum & malum*. Quid enim Dij aut scientiam Deorum tublimius? Lignum humile & aridum, erat lignum crucis, quo nihil contemptius, aut abominabilius, adeo, vt, tamquam a mala mansione, omnes ab infelici hac arbore quam maxime abhorrerent.

II.

Ad lignum illud sublime extendit manum suam Adamus: ad hoc humile extendit manum Christus. Sublimi ligno Adamus ex futuris scientibus, nos fecit ignorantes: humili ligno Christi

III.

S

stus

stus nos docuit scire diuina. Vno verbo, sublimi ligno perditum & humiliati; humili redempti & exaltati sumus. Quapropter iure illud sublime lignum humiliatum, & hominum execrationi subiectum est; quotidie enim lignum illud detestamur.

IV.

Porro, sicut Christus sicum maledicendo arefecit, ita & illud lignum æternum Paradisi carceri inclusum, diris deuotionibusque hominum de virore transijt in siccitatem, perpetuâ sterilitate damnatum. Nemo enim iam amplius illud, non dico gustat, sed ne optat quidem. At verò lignum crucis humile atque aridum, cum Christo, & à Christo exaltatum cœpit frondescere; immo, velut virga Aaron, virefcere. Postquam enim tulit florem de radice Iesse, iam crucem affectat, quisquis vult ad scientiam Deorum, hoc est, ad visionem Beatorum peruenire.

V.

Nam quemadmodum illud superbè ambitum lignum ex Dijs quodammodo homines fecit; ita istud solet homines in numerum Deorum prouehere. Vt jam verum sit, quod Tertullianus crucis contemptoribus Ethnicis falsè obijcit, eos honore afficere Christianos, quos ignominia causa in crucem tollunt, sic enim, & ipsos Ethnicorum Deos ex limo, cruci prius, vt sustentetur, circumposito formari. Verba Tertulliani sunt: *Crucibus, & stipitibus imponitis Christianos: Quod simulacrum non prius argilla deformat, cruci & stipiti superstructa? in patibulo primum corpus DEI vestri dedicatur.* Nimirum figuli, vt argillam, de qua Mercurius, aut Iupiter erat figurandus, erigerent firmarentque; & truncum, & brachia stipiti, per crucis modum colligato, limum iniecerunt. Hinc & ipsi Ethnicorum Dij antè erant crucifigendi, quàm dedicandi; & per hoc humile lignum exaltati habebant vt starent. Longè feliciter Christiani crucibus imponuntur, vel cruces illis, vt de mala mansione, ascendant ad illam celestis Patris domum, in qua mansiones multe sunt, aliæ alijs beatiores, quò cruces in terris fuere maiores, hoc ipso inter mansiones bonas habitæ à Sanctis, quia ad bonam mansionem duxerunt.

VI.

Hinc legimus, tantas Martyrum cateruas, qui ad carceres, ad compedes, ad enses & ignem, ad dolorem & mortem, velut ad Saliarum epulas, immò velut ad quoddam Gloriæ Honorisque Templum, ignitissimis desiderijs anhelauerunt. Quis nescit Ignatium

Tertull. in
Apologet.
aduersus
Gentes. c. 12.

tium ætate senem, dignitate Præsulem, virtute planè heroëm, Antiochenum illud sidus, Romanum solem, mortaliùm & immortalium in theatro spectaculum, cùm ad Mariam Cassobolitem spectatissimam sanctitate feminam scriberet, de exilijs, custodijs, & vinculis suis exultasse? In itinere, cùm victus Romam duceretur bestijs tradendus, bestias jam præsentit. Quippe Smyrnam, maritimam Ionix civitatem, delatus à militibus, ibidem aliquantisper moram trahentibus, ad varias Ecclesias scripsit. In quarum vnâ epistolâ vir mitissimus milites, à quibus custodiebatur, ob feritatem & inhumanitatem, *Leopardos* nominat; in omnibus autem ferè ingens martyrij desiderium, quo flagrabat, sæpius inculcat. Ad eum *Leopardi* à leonibus non absteruerunt.

Ad quos deinde Romæ damnatus, vbi eos in amphitheatro audiuit rugientes, cum tripudio exclamavit: *Fruentum Christi sum, dentibus bestiarum molar, vt panis mundus inueniar*. Exercitati athletæ hæc vox erat; vt leones disceret non timere, diu antè pugnavit cum leopardis. Verba ex eius epistola recitat D. Hieronymus, ex quo in Breuiarium Romanum hæc sunt transcripta: *De Syria vsque ad Romam pugno ad bestias in mari & in terra, nocte dieq; ligatus cum decem leopardis, hoc est, militibus (observent hoc immittiores huius temporis milites) qui me custodiunt; quibus & cùm benefeceris, peiores fiunt. Iniquitas autem eorum mea doctrina est: sed non idcirco justificatus sum. Vinam fruar bestijs, quæ mihi sunt preparata, quas & oro mihi veloces esse ad interitum, & ad supplicia, & allici ad comedendum me, ne, sicut & aliorum Martyrum, non audeant corpus attingere. Quòd si venire noluerint, ego vim faciam: ego me urgebo, vt deuorer. Ignescite mihi, filioli: quid mihi proffit, ego scio. Nunc incipio Christi esse discipulus, nihil de his, quæ videntur, desiderans, vt I E SVM Christum inueniam. Ignis, crux, bestia, confractio ossium, membrorum diuisio, & totius corporis contritio, & tota tormenta diaboli in me veniant, tantùm Christo fruar.*

Quid calidiùs aut dicere, aut desiderare potuisset? Ad eò diuinus ignis in Ignatio aestuauit, vt bestijs frui optaret, earumq; dentibus lacerari. Nonnullorum animalium, immò & hominum sanguis ita sæpe exæstuat in corpore, vt venis sponte disruptis in

S. Ignat. ep.
ad Rom.

VII.

S. Hieronymus,
lib. de Script.
Eccles. Breu.
1. Febr.

VIII.

altum exiliat. Sic Ignatij sanguis æstuauit: præ diuini amoris magnitudine exire gestiebat: non ignis, non crux, non bestia, non confractio ossium, non membrorum diuisio, non totius corporis contritio, non tormenta diaboli ei formidinem vllam iniecerunt, omnia pati desiderabat, dummodo Christo frueretur. Hoc est incipere esse Christi discipulum; hoc Christum amantis paradigma.

IX.

Math. 18. 2.

Niceph. lib. 2. hist. c. 30

O quam procul absumus ab hac amandi mensura! Non abessemus, si cum Ignatio sciremus, quid nobis profite, aut si spithamam vitæ nostræ agnosceremus. Et tamen scire par est, immò par est Ignatio nos parari. Nam si eum admodum teneræ ætatis puerum adhuc in exemplum proposuit Dominus, profectò etiam adulti & iam senis robustiores virtutes nolet à nobis ignorari. Quippe, si Nicephoro fides est, Ignatius fuit ille paruulus, quem Christus, aduocans statuit in medio discipulorum, virtutem simplicitatis commendaturus. Sicut ergo in paruulo simplicitatem docuit, ita in magno fortitudinem demonstrauit. Quam imitari nimium non videbitur, si quis atque illius in Christum possit imitari.

X.

Sed amor nimius est? scilicet quidquid Dei est, vanis hominibus nimium est; qui tamen vilissimæ puellæ amore sæpe plus infaniunt: vt neque ignem, neque crucem, neque bestias, neque confractionem ossium, neque membrorum diuisiõem, neque totius corporis contritionem, neque in ipso inferno, tota tormenta diaboli pertimescant, dummodo, sacrilegâ libidine, ignes, aut cruces, aut bestias, aut rosas Ixionias, aut ipsam æternam damnationem promereri possint. Hic amor inter homines, quotidianus est, & longè maiores facit cruciatus subire. Quanto satius esset, eum tam incensum affectum Christo impendere, & per breues dolores, tendere ad æternam beatitudinem?

CAPVT XXXVII.

Corporis contemptores, facile etiam exemplo Socratis, fieri contemptores malorum, quæ corpori inferuntur.

I.

Ælian. lib. 1. hist. c. 16.



VM redisset nauis è Delo, iamq; Socrati moriendum esset, accedens in carcerem Apollodorus Socratis amicus tulit eò tunicam ex pretiosa lana, pulchraq; textam, simile itero pallium

pallium, & rogavit, ut indutus tunicã, amictusq; pallio, sic demum venenum biberet. Dicebat enim eum magnifica sepultura non expectem fore, si in ijs mortem obiret: sic enim non prorsus indecorè cum ornatu mortuum appariturum. Hac ad Socratem Apollodorus. At ille non passus est, sed dixit ad Critonem, Simmiam, & Phadonem: Quam verò præclaram opinionem de nobis habet Apollodorus, si speravit, post propinationem ab Atheniensibus factam, & veneni absorptionem, se adhuc visurum esse Socratẽ! Nam si putat eum, qui paulo post ad pedes stratus iacebit, esse Socratem, certum est, me ab ipso non cognosci.

Neque Christianum cognoscit, qui non tam animam in illo, quàm corpus intuetur. Multi sub Epicuro stipendiati tantùm ea sentiunt, æstimantq; quæ corpori contingunt, Pro corporis passu, pro delicijs, pro ornamentis vestium, quotidie eunt in senatum. Si vel leni febriculã, vel vnius dentis dolore tanguntur, ex Epidauro Æsculapium, & aliunde totas Medicorum ceteruas accersunt. At quòd anima esuriat, quòd omni virtutum habitu nuda incedat, quòd faucia lethaliter ægrotet, nullus eos angit scrupulus, nulla vellicat sollicitudo.

Longè aliter Socrates, nihil illi curæ sunt pulchra pallia, nihil elegantes tunicæ, nihil venena, nihil sepultura, nihil denique corpus in cadauer abiturum, & ante aliorum pedes sternendum; nempe sapiens est, & de rebus philosophicè sentit, solumq; animæ immortalis ornatum iudicat observandum. Quemadmodum enim is, qui in fluvium, aut in mare cadit è naui, non sollicitus est, de veste, sed de vitã conseruandã; ita sapiens inter Mundi huius procellas constitutus, non de corpore, quo anima vestitur, sed de ipsã animã saluandã cogitat. Sive ergo purpurã, sive pannuciã decote tunicã, aut centone corpus tegatur, sive omninò nudum æstiuo Soli, & hiemis frigori exponatur, nihil ille moratur: Dummodo animæ benè sit. Immò, ut huic bene sit; optat, & lætatur, corpus mille molestijs diuexari.

Hac cogitatione animati Martyres, quasi corpus ad se prorsus non pertineret, ita contemptim illud habuerunt; & verò etiam cum incredibile non solùm alacritate, sed etiam hilaritate vrendum, secandum, lacerandum carnificibus præbuerunt. Quod prædixit Isaias jam multis retrò sæculis. *Latabuntur, ait, coram*

II.

III.

IV.

Ma. 9. 3.

te, sicut qui latantur in messe, sicut exultant victores captâ prædâ, quando diuidunt spolia. Et causam subiicit: Iugum enim oneris eius, & virgam humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian. Superat iugum, onus, virgam, & sceptrum exactoris, & Tyranni Deus, cum eam mentem sanctis infeminat, quam omni curâ corporis insuper habitâ, iugum suauis, onus leue, virgam & baculum seu sceptrum exactoris, tamquam ea, quæ consolentur, optabilia iudicant; atque ita persecutores suos vincunt, ut nocere, vel maximè furentes non possint, & prodesse vel inniti cogantur, dum tot illis gaudia accumulunt, quot tormenta excogitant. Sic Martyres quidem de silentio ad clamorem, de quiete ad tumultum, de tunica ad lorica; tamen pariter de umbra ad solem, de sole ad cælum pertrahuntur: & quando alioqui sudore omnia constant, nihil sudore dignius, quàm cælum arbitrantur. Hoc emere se vident, hoc ita vendi sibi gaudent.

V.

Quid lib. II.
Metam.

Latantur igitur coram Deo, sicut qui latantur in messe; & eò maior messis meritorum, quò maior numerus tormentorum. Sicut enim apud Poetas, Phrygiæ rex hospitij humanitate obtinuit, à nescio quo, falso Deo, ut quidquid manibus contingeret, in aurum verteretur; ita isti Dei veri amatores, omne tormentum vertunt in aurum, & quidquid malorum sustinent, lucrum existimant, non cruciatum. Igitur inter torturas, inque ipsis carnificinis lætantur, sicut qui latantur in messe portantes manipulos suos, & sicut exultant victores captâ prædâ, quando diuidunt spolia.

VI.

Apo. 7. 9.

Quòd enim sint victores, tam picturæ, quàm scripturæ indicant, quæ victrici palmâ insignes esse testantur. Et palma, ait D. Ioannes, in manibus eorum. Iure, meritò. Sunt enim victores; sed mirabiles victores, qui dum cadunt, stant; & viuunt, dum occiduntur; vincuntque, dum vincuntur. Quanta ergo seu mentium, seu vincuntium; quanta seu manipulos, seu prædas, spoliaque opima reportantium; tanta est lætitia Martyrum inter ipsos cruciatu stantium, quibus sciunt corpus quidem acerbè torqueri, animam tamen vident effici pretiosam, ad quam quot sanguinis guttæ, tot honoris gemmæ transferuntur.

VII.

Tertull. lib.
ad Martyr,

Ornamentum erat puerorum Lacedæmonum, si ante aram animi potius cessisset plagis, quàm corpus, ait eruditissimus Afer. Longè maius

maius Martyribus est ornamentum à torturis, sicut enim munditiarum elegantiarumque amantes, concisà eleganter veste, ita illi concisà crudeliter carne triumphant; quorum anima namquam magis, quàm lacerato corpore seruat integritatem. *Exultant victores captà prada, quando diuidunt spolia, videntque hostes suos spoliari, & pessimis modis tractari.* Sancti ergò, cum sciant, nullum se habere hostem carne capitaliorem, qui vitæ & saluti eorum noctes diesque insidietur, gaudent ex animo, cum vident corpus suum vexari, torqueri, occidi.

Hoc odium sanctum est, nam ex vero amore oritur; prodest enim ei, quod odio habetur. Ita quippe etiam corpus perficitur, ita Deo seruit, ita euehitur ad immortalitatem. Ob huius itaque cruciatus Martyribus hæc à S. Gregorio Nazanzeno eloquia tribuuntur: quòd sint *holocausta ratione pradita, victima perfecta, oblationes Deo grata & accepta, veritatis praconia, mendaciy profissiones, legis, qua spirituali modo intelligitur, expletio, erroris oppressio, vitij infectatio, peccati diluuium, mundi lustratio.* Has tales ob causas Martyribus bene est, quòd malè sit, atque è doloribus ipsi accipiunt voluptatem: neque iam vindictas cogitant, sed quomodo etiam tortoribus suis in omni mansuetudine gratias agant, meditantur. Sic vincunt *in bono malum.* In Olympicis certaminibus, ait S. Chrystomus, *diabolo consecratis, lex est, malè facièndo vincere: in stadio Christi omnino lex est contraria: hic enim non cum, qui percutit, sed qui percutitur, coronari decretum est.* Illud decemum est *diuina virtutis, illud caeleste stadium, illud Angelorum theatrum.* Ergo & nos si mansuetudinem exhiberemus, essemus omnibus *insuperabiles, nec vlla ad nos iniuria perueniret. Rogo inimicum, an non doleat, an non censeat se victum, cum rides, cum contemnis eius iniurias?* Sic Sancti vicerunt, quorum multi vsque adeò insuperabiles fuerunt, vt velut adamantini, corpore torturis subiecto, gauderent. Quid dico? etiam riderent & tyrannis insultarent, & inauditos triumphos triumpharent.

VIII.

S. Gregorius
Naz. orat. 18.
quæ est de
S. Cypriano

Rom. 12. 21.
S. Chryst.
in Quad. 1. 2.



CAPVT

CAPVT XXXVIII.

Exempla Laurentij, Vincentij, Beniamini, Chrysanthi, Theodori Studita, Pothini, inter summa tormenta, summe latantium.

I.
Prud. in hym.
S. Ambros. 1.
de offic. 41. &
l. 1. c. 28. Aug.
tract. 27. in
Ioan. & ser. 3.
de sanct. &
ser. 37. 38. 311.
23. de diuers.
Max. Taur.
serm. 1. 2. 3.
Leo Pont.
serm. 1.

II.



Ed ne ista liberaliùs dici, quàm fieri existimemus, exemplo ostendamus. Quod dum ago, nec prætereundus mihi est, nec plenè dicendus ille Hispanæ gentis fulgor Laurentius, primarius Ecclesiæ Romanæ Diaconus. Quis enim tanti athletæ certamina plenè dixerit? In subsidium mihi veniunt antiquissimi & disertissimi scriptores; qui eius Acta, ob singularem rerum gestarum excellentiam, diuerso scriptorum genere celebrarunt. Neque enim Poëtice tantùm sunt à Prudentio decantata, sed Oratorio quoque stilo per Ambrosium, Augustinum, aliosque SS. Patres exornata, cum quorum ingenijs contendere, non solùm superuacaneum fuerit, sed etiam superbum.

Illud tamen præterire est nefas, magnam de virtute illius apud Xystum fuisse existimationem, sed veram. Nam cum eum moriturus vellet consolari, ostendit, non esse promissione incolumitatis, non sine calamitatis, sed, more generosi militis, & athletæ, expectatione certaminis consolandum. Quod probè animaduertit S. Augustinus tract. 27. in Ioan. vbi hæc habet. *Dixerat illi Xystus Martyr sanctus, cuius diem quinto abhinc retrò die celebrauimus: Noli mœrere, fili, (Episcopus enim erat ille, iste Diaconus) noli mœrere, inquit, sequèris me post triduum. Triduum autem dixit, medium inter diem passionis S. Xysti, & diem hodiernam passionis S. Laurentij. Triduum est medium. O consolatio! Non ait: Noli mœrere, fili, desinet persecutio, & saluus eris: sed noli mœrere: quò ego præcedo, tu sequèris; nec consecutio tua differtur: triduum medium erit, & mecum eris. Accepit oraculum, vicit diabolum, venit ad triumphum.*

III.

Quantà verò animi latitià ac generositate venerit, intelliget, qui meminisse volet, Laurentium, post diuersissima supplicia, quorum appetentissimus erat, pro coronide tormentorum, craticulæ impositum, cum lento igne assaretur, & liquecente in flammis funestissimè fumantes carne, ossa vnus lateris reiecta,

costæ-

costæque ipsæ jam numerarentur, adhuc tamen non eiulasse, imò nec gemuisse; quid dico! etiam risisse! & quod plus est, Tyrannum irrississe: cui hiantes corporis cauernas, & cum nigra cute dependulas è scapulis vstulatas carnes commonstrans dixit: *Assatum est, versa, & manduca.*

Quàm verè Laurentio mori iocus fuit, cui pati risu dignum habebatur? Nempe plus quàm Socrates sapiebat, nec jam se alium tantùm à corpore suo existimabat, sed neque ipsum quidem suum corpus, suum esse arbitrabatur. Quare neque sensit, neque doluit, immò sentiens & dolens, ita se gessit, ac si extra corpus, cum D. Paulo in cælo habitaret, & ex tuto alium videret cruciari. Sic Lauro se dignum fecit Laurentius, nomine, sanguine, virtute Hispanus; Xysti exemplo magis, quàm tyranni foco inflammatus; multa millia Christianorum inflammaturus, numerumque aucturus athletarum. Nam, teste S. Chryostomo, *sicut planta rigata magis crescunt: ita & fides nostra oppugnata magis floret; neque horti aquis irrigati, ita germinant, nisi Ecclesia, si Martyrum sanguine irrigentur.*

Lucida duo sidera, duo Leuitæ Laurentius & Vincentius iungantur. Nam & Vincentius Valentie in Hispania, sub Diocleriano & Maximiano Impp. iudicem atq; tortorem Dacianum, suâ lætitiâ vincens, didicit in tormentis exultare: dignus proinde, quem ita compellem:

Vicisti pœnas feliciter, incolyte Martyr;

Tè tua Vincentem patria iure vocat:

Vide mihi athletam. Varijs artibus sæuum in modum diferuciatur; cæditur virgis, secatur loris, tenditur equuleis, ferreis vagulis charaxatur; totum hiantes plagæ corpus patefaciunt, oculi; aditum dant ad intestina inspicienda, & costas numerandas visu: ita foedè laceratus, & aperto vndique vulneribusque confecto corpore Martyr, in acutissima testularum fragmenta conijcitur, & ad cicatricum dolorem refricandum crudeli ratione identidem volutatur per subiectas asperitates.

Quis ad hæc vel narrata, ne dum spectata, aut tolerata, non cohorrescat? Ut tamen diuinæ manûs potentiam ac bonitatem agnoscamus, animumque ad fortia sumamus, ecce metamorphosin

T

morphosin

IV.

V.

Metaphr. &
Sur. 22, Ianuar.

VI.

morphosin inauditam. Repentè fragmenta illa aculeata, diuinâ Martyris fortitudine, testas vertunt in rosas, & quæ paulò priùs pungebant vt spinæ, subitò jam nouoq̄ue miraculo malcent, vt violæ, duritie crudelissimâ in redolentium florum mollitiem suauitatemq̄ue commutatâ. Itaque pavementum è tormentis stratum, vt cruciaretur, versum est ægro Martyri in torum quo diuinitus reficeretur. Adeò Numini facile est succurrere; inde iuuat, vnde cruciat; cumq̄ue necessarium est, conuertit in solatia, ipsa torturæ instrumenta. Ea propter, vt Prudentius canit,

Prudent. in
hymn. S. Vin-
centij.

*Ridebat hac miles Dei,
Manus cruentas increpans,
Quòd fixa non profundius,
Intraret artus unguia.*

Quid mirum? ardore patiendi, delicias, non poenas sentiebat. Quare de cruce etiam detractum cum lictores tenerent, vi qua potuit maximâ, ab eis se abripuit, atque ad crucem se recepit. Vbi flammaram patientia ita Præsidentem commouit, vt ad lectum eum reportari iusserit, in quo quia sanctissimè expirauit, fas est mihi illum hoc Epitaphio salutare.

*Quis te non fateatur, ô beate
Vincenti, voluisse cali ad arsem?
Alas in cruce gnarus explicasti;
Et pondus retrahens ad ima terra
A te clarificus deussit ignis.
Ne quid demique forsân ad volandum
Posset virginis deesse membris,
In plumis ea carnifex locauit.*

Quid aliud fecisset? cum à tantâ constantiâ plumæ & prunæ fuerint eodem loco habitæ. Immò si penes ipsum stetit, in prunis, Christi causâ, jacere martyr maluisset, de flamma ad refrigerium euolaturus.

VII.

Quod in Tiburtio quoque apparuit, qui cum nudis plantis prunis ardentibus insisteret, perque eas etiam incederet, ad Tyrannum conuersus, *Disce, inquit, ex hoc vno, miser, veram esse Christianorum hominum religionem: pruna enim mihi flores videntur, quorum odore fruor, non vror calore.* Et si vel maxime vltus fuisset, cum S. Vincentio dicturus erat:

Extor-

Extorque, si potes, fidem;
 Tormenta, carcer, ungula,
 Stridensq; flammis lamina,
 Atque ipsa pœnarum ultima
 Mors, Christianis ludus est.

Prudent. ibi.

Quod quàm verum sit, testatum facit in S. Beniamino Diacono Martyre Theodoretus, qui refert, inuictissimum Christi militem non modò vicisse disputando, sed etiam insultando. Nam Rege Persarum Isdegerde ad fidem abiurandam eum pellente: Quo tu, aiebat, ô Rex, supplicio dignum arbitraberis eum, qui è castris tuis fugitiuus hostibus se tuis iungeret? Cùm ille respondisset: *Mors crudelissima: Quam ergò, subiecit S. Martyr, crudeli morte dignus est, qui Deum suum, ac uniuersorum Dominum audeat negare, tantùm ut ne vili creatura displiceat?* Hæc disputando fecit Beniaminus; quid autem tandem etiam gesserit insultando, indicat idem Theodoretus, his verbis. *Ubi autem videt eum, id est, S. Beniamin, hunc cruciatum habere pro ludo, aliam rursus arundinem in membrum genitale intrudi mandat: qua sæpius extracta, infertaq; dolores ei incussit inexplicabiles. Post efferatus Tyrannus, virgam robustam, crassam, & propter ramos undiq; eminentes valde asperam, in imam alui sedem insigi iubet. Hic ludus est, hæc Ithyphallica (sed casta) sacra Christianorum.*

VIII.

Theodor. 5.
hist. cap. 38.Vide Laëtant.
lib. 1. de casta
relig.

De Chrysantho martyre hæc in Actis eius leguntur: *Auferentes eum ex eodem loco, excoriauerunt vitulum, & corio recenti cingunt eum nudum, & posuerunt eum ad solem; sed per totum diem in aestu nimio, & flagrantissimo sole nullam omnino potuit calefactionem sentire. Sed eadem, qua fuerat viriditate perdurans, corium in nullo potuit Dei famulum violare. Hæc est bonitas Dei, fortia passuros fortiter protegentis; & inter pœnas delicias facientis.*

IX.

Quod suo quoq; exemplo præclare docuit Theodorus Studita, qui ob defensionem sanctarum Christi imaginum iussus à Leone Armeno flagellari, sponte statim pudiceque zonam soluit; positaque veste, corpus nudum obrulit verberandum; voluptati enim, dixit, mihi est corpusculi huius flagellatio; atque ista demum eius suprema depositio; quò citius nuda anima enolem ad eum, quem deprecero. Ita in eius vita habetur. Quare & Theodoretus ipse

X.

Michael Studita in vita
Theodor.

scribens

scribens ad Naucraticum, exultansque post verbera, ait: *An non diadema gestantium, gloria mirabilior, stigmata ferre Christi, vivificas eius passiones, cen coronas?*

XI.

E quibus triplex gaudendi causa perficitur. Prima, quia Theodorus, corpus suum nihili aestimavit, & Socratico more, se animam esse, hoc est, animam tanti esse censuit, ut eius comparatione corpus quodammodo non esset aestimandum, neque vlla eius ratio habenda. Hinc dixit: *Voluptati mihi est corpusculi huius flagellatio, atque ista demum eius, tamquam gravis mihi sarcinae, & molesti oneris, suprema depositio; quò citius nuda anima evolem.* En ut animam se vocat! quia totus in animae vitâ fuit occupatus. Non ita loqueretur, si totus esset caro; ut multi, quibus in solo est vivendi causa palato: Aliter Theodorus, cui cibo, somno & corpori servire tam odiosum, quàm onerosum fuit. Hoc ergo onere per mortem liberandus lætatus est; *inquit enim oneris eius, & virgam humeri eius, & sceptrum exactoris corporis eius superaverat; iam certè superaturus erat Deus.*

Isa. 9. 3.

XII.

Altera causa voluptatis, illis verbis indicatur. *Quò citius evolem ad eum, quem desidero.* Sicut enim Apostolus professus est desideria sua, cum diceret: *Coarctor desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo;* ita professus est & martyr. Cum ergò delectemur desideria nostra non differri, sed citò satiari: mors illum delectavit, quia desiderium satiauit.

Philipp. 1. 33.

XIII.

Cui adiuncta fuit tertia causa, *diadematis gloria, stigmata Christi, & corona.* Hoc est, quod Isaias dixit: *Latibuntur coram te, sicut qui latantur in messe, sicut exultant victores captâ prædâ, quando dividunt spolia.* Quis enim non lætaretur de gloria diadematis? quam stigmata Christi multis præcedunt para sanguis. Quot passiones, tot messes habent sancti; quot vulnera, tot spolia; coronæ denique sunt tubæ, quibus ad hunc Martem accenduntur, siquidem, ut Tertullianus loquitur, *Martyres russati sanguine suo donatum Christi expectant.* Ob quod etiam inimicos diligunt, & tortores. Qui, teste S. Augustino, *non parvus quidem labor est in hoc saculo, sed grande erit præmium in futuro. Per amorem enim hominis inimici, efficietis amicus Dei; immo non solum amicus, sed etiam filius, sicut ipse Dominus dixit: Diligite inimicos*

Tertull. lib. de coron. militis. S. Augustin. serm. 5. de sanctis.

amicos

micos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, ut sitis filij Patris vestri, qui in caelis est. Si te aliquis homo dives in hoc saeculo vellet adoptivum filium facere, quomodo servires, quas ei dignitates impenderes, & servorum, eiusque servitia durissima, & aliquando etiam turpissima sustineres conuitia, ut ad caducam & fragilem eius hereditatem pervenires? Quod ergo ille sustinet propter substantiam terrenam, tu sustine propter vitam aeternam. Propter cuius immarcescibiles coronas è caelo ostentatas, sancti illi haeredes incredibili desiderio sunt inflammati nihil non patiendi.

Hæ coronæ accenderunt etiam Pothenum, seu, ut alij vocant, Pothinum, de quo Eusebius hæc scribit: *B. item Pothenus, cui Lugdunensis Episcopatus ministerium erat concredutum, cum novagesimum suæ ætatis annum præterisset, & corporis imbecillitate languesceret, ut vix posset, propter virium infirmitatem, qua distinebatur, liberè spirare: spiritus tamen alacritate, propter ardentem, qua flagrabat, Martyry cupiditatem, plurimum recreatus ad tribunal gestabatur, & tametsi corpus eius iam præ decrepita ætate, & cruciatu morbi, panè exhaustum esset, anima tamen in ipso servabatur integra, ut per eam Christus gloriosè triumpharet. Qui quidem ad tribunal magistratibus civitatis eum comitantibus, & universâ multitudine, varias cuiusque modi vociferationes contra illum, utpote Christianum edente, à militibus deductus præclarè fidei testimonium perhibuit. Cùm enim à præside rogaretur, quis esset Christianorum Deus? respondit: si tu eâ re dignus sis, cognosces. Inde igitur asperè, & immisericorditer raptus varias plagas cepit. cùm ab his, qui stabant in proximo, qui nihil eius ætatem reuerentes manibus pedibusq; in illum contumeliose insultabant; tum ab illis, qui longius erant remoti, qui quod singuli habebant in manibus, illud in illum coniecerunt, idq; propterea, quòd omnes permagna culpæ & impietatis loco ducebant, si quisquam petulanter illum insectari vlla ex parte omitteret: nam Deorum suorum causam ita se vindicaturos arbitrabantur. Ille vix iam spiritum duceus, in carcerem coniectus fuit: ac biduo post efflauit animam.*

Hæc de Potheno Eusebius, è cuius senis inbecillissimo corpore fortissimus spiritus emicabat. Quo exemplo monemur, ad durissima quæque perpetienda, non requiri vires, roburq; membrorum, sed sanctam diuino amore incensæ mentis alacritatem,

T 3

quâ

XIV.

Euseb. 5. hist.
cap. 19

XV.

quã Martyres potiti sunt; messem, victoriam, prædam, spolia, coronam intuentes; nos autem potiemur, si hæc ipsa Martyrum exempla, identidem ante oculos statuamus, serioque quotidie expendamus. Dux enim nobis est ad virtutem cogitata virtus; & alacritas excitatur alacritate; libenterque mores referimus, quos in alijs suspicimus, atque imitatione dignos iudicamus.

XVI.

S. Gregor.
Naz. orat. 18.

Eueniet itaque nobis, quod S. Gregorio Nazianzeno euenit, vel vnus D. Cypriani martyrium consideranti, quem alicubi sic alloquitur: *Tuã, ô Cypriane Martyr, virtute, maiorem in modum afficior, memoriã recreor, ac præ gaudio quasi lymphatus feror, quodamq; modo in eodem tuo martyrio versor, dimicationisq; socius & particeps sum, ac totus ad te transeo.* Hæc Nazianzenus exemplo Cypriani accensus, atque hoc ipso exemplo docens, quo pacto hic ignis in nobis sit accendendus. Paulò prius id ipsum quoque ostendit, vbi affirmat, se meditatione exemploque martyris, quasi corpore exutum, contemptis omnibus rebus fluxis caducisque totis ignibus, ad cælestia anhelare. *Huius rei, ait, inexplebili quadam aviditate teneor, nec ab ea umquam dinelli possum. Martyrum honoribus oblector, pugilum cruoribus exulto, atque aliorum quidem certamina & victoria sunt, corona autem mea; & sic eò gloriam hanc præripio, & eorum egregia facinora mea esse duco.*

XVII.

S. Gregor.
hom. 35. in
Euang.

Sint igitur, & nostra, cum possint esse nostra, si vt ab alijs in exemplum nobis relinquuntur, ita à nobis ipsis quoque in exemplum arripiantur. Quid enim profunt diuitiæ oblatae, sed repudiatae? quid iuuat, cum Tantalo, inter medias aquas stare, & sitire? Cur martyres miramur, & non imitamur? cum præsertim sequi eos liceat viã clementiore? Illi ferro, illi flammã sunt cruciati: *nos sine ferro & flammã martyres esse possumus,* ait S. Gregorius, *si patientiam in animo veraciter custodiamus.* Illi inter tormenta exultrauerunt, & pro tortoribus Deum inuocauerunt: nos saltem in execrationes & vindictam non erumpamus. *Pusilli hominis & miseri est,* ait Seneca lib. 2. de Ira. *repetere mordentem, vt muros & formicæ: ad quas si manum admoeris, ora conuertunt. Imbecilla se laedi putant, si tanguntur.* Generosi est, luctum sperare ex aduersis. Quare pusilli tympano, generosi citharæ sunt similes. Tympanum percussum reboat; percute citharam, & bene sonat.

ADP

6 1

Ita

Cap. XXXIX. In tormentis, & ipsa morte, cantantium exempla. 151
Ita animi viles ululant, cum percutiuntur; fortes inter verbera
Deum benedicunt.

CAPVT XXXIX.

Exempla in morte, maximisq; carnisficinis etiam prae laetitia
cantantium, & Deum laudantium.

CYgnus candidum & laeti sanguinis animal, naturam est
Hyanae, torpi & tristi bestiae, prorsus contrariam. Nam,
si multis antiquissimis Scriptoribus hoc damus; ille fu-
neris sui cantator dulcissimas edit voces moriturus; ista, cum fi-
nem vitae sentit instare, amarissime plorat. Causam discriminis
huius, Physici arbitrantur, sanguinis diuersitati tribuendam.
Cum enim Cygno sit dulcis sanguis, ac ad laetitiam incitans;
Hyanae autem amarus & multo felle infectus, aiant, vtriusque
animalis sanguine, sub mortem ad intima refugiente, & adeo ad
ipsum cor confluente, Cygnum quidem ad hilaritatem & cantus,
Hyanam vero ad tristitiam & ploratus incitari. Quod nam ve-
rum sit, multi dubitant; experientiam similem in acanthide, seu
spino, scio esse certam, qui, cum brumali tempore conticesceret,
ad cantum vexatione fuit adactus, sanguine scilicet ad irritatio-
nem incalescente.

Hae seu dubia, seu certa in aibus, longe certiora sunt in
hominibus, quorum alij Hyanam, alij Cygnum imitantur. Cum
enim mors peccatorum sit pessima, & sanguis eorum ipse sibi male
sit conscius, ad cor confluit morituris, illudq; velut malleus qui-
dam, pulsat, angit, exedit, ac praeter tristitia, vitam cum gemitu fu-
gere facit indignantem. Sanctorum vero mors, quia in conspectu Do-
mini est pretiosa, & mens, quasi iuge conuiuium, exultans scit se fe-
cisse, vnde possit sperare, non vnde debeat formidare; idcirco
laetatur sicut qui latantur in messe, sicut exultant victores capti a pradâ,
quando diuidunt spolia. Hac laetitia gliscente atq; impellente, ter-
tu Dei, non solum cum Simeone sene è carcere. & corpore mortis
huius in libertatem asserendi Cygneum quid modulantur, sed eti-
am inter ipsa tormentorum monstra, quasi inter conuiuia, diuino
amore etij; dulcissime canunt. Quamuis enim iusti, sciunt ta-
men se iuberi, vt qui iustus est, justificetur adhuc: cumq; non igno-
rent,

I.

Elisa. lib. 4.
hist. c. 14.

II.

Psal. 33. 22.

Virgil. 12.
Aeneid.
Psal. 115. 15.
Prou. 35. 15.

Isa. 9. 3.

Luc. 2. 28.
Rom. 7. 14.

Apoc. 22. 11.

rent,

Psal. 118. 54.

rent, pessimas tribulationes, optimas esse justificationes, Davidem imitantur dicentem: *Cantabiles mihi erant justificationes tuae.* Igitur non gemunt, sed sæpe etiam canunt, cum cruciantur.

III.

Daniel. 3. 51.
Sur. 9. Nou.

Quod non difficile est pulcherrimis exemplis confirmare. Nam, ne repetam elegantissimum illud è fornace Babylonica tricinium, alter Theodorus Martyr toto corpore crebro crebris perforatus ac dilaceratus cantabat: *Benedicam Dominum in omni tempore; tantoque auctiore sono cantabat, quia instar organi, quot plagas, tot fistulas habebat, ipso etiam sanguine ad cælum clamante.*

IV.

Sur. 14. Maij.

Simili modo modos faciebat, cum premeretur Bonifacius. Nam ungulis dirissimè excarnificatus iubilabat: *Gratias tibi ago, Domine Iesu Christe, fili Dei.* Scilicet ita laudatur Deus in citharis, quæ, ut dixi, percussæ suaviter resonant. Nec cymbala audi-

Sur. 11. Febr.

untur, nisi cum concutiuntur; quare etiam S. Saturninus, cum quateretur, durum obiens in martyrio dolorum agonem, aiebat: *Breniter patior; gratias ago; nec agere sufficio. Christe, da sufferentiam. Tibi laus, Tibi decus.* Quæ concinnior vox, quæ Orphi Musica suavior ad diuinas aures accidere potuisset?

Psal. 150. 4.

Nonne hoc fuit Deum laudare in tympano & chordis & organo? percutiuntur corpora, redduntur taratantara; tenduntur fiduculæ, & aguntur gratiæ: dumque cor, ceu plectrum, tangunt ungulæ, lingua in laudes musicas rumpitur, quasi non cor, sed chorda aliqua tacta fuisset. Scilicet, ut vitium sonat iccta fidelia vitiosa, sic barbiton dum pulsatur, inuitatur, impelliturque ad canendum. Quare Sancti diuinâ laude pleni, dum rumpuntur, laudes fundunt, quas in recessu interiore contiuerunt: sicut testa balsamo plena, allisa ostendit, quod latuit; quò fractior, eò fragrantior: aut in morem vuz, quæ pedibus calcata, quantò ipsa nobilior, tantò succum gignit nobiliorem.

V.

S. Basil. orat.
in S. Barlaam.

S. Barlaam, teste D. Basilio, manum thure plenam, igni à carnificibus, ante idolum, impositam (ut si eam ab igne retraham subduceret, thurisque in flammam excuteret, idolo sacrificasse videretur) nouus Christianusque Scauola ardentem immotam in igne continuit, altâ lætaque voce psallens: *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prolium, & digitos meos*

meos ad bellum. Nimirum & iste manus digitosque habuerat, ad organum pulsandum eruditos; quamquam non hydraulicum, sed pyrauricum fuit, quo lusit. Nec manû tantum in ignes iniec-
tâ sancti cecinerunt: toto corpore in æreum Perilli tormentum, Phalaridisque taurum inclusi fuere Antipas, Eustachius Patri-
cius Romanus, Theopiste vxor eius, eiusque filij Agapius & Theo-
pistus, ac Pelagia Virgo, qui omnes alacri animo, promptissimis-
que pedibus in candentem illam bouis diritatem insiluerunt. Et
Antipas quidem immensas Deo gratias referebat; Eustachius au-
tem cum vxore filijsque incredibilem præ se ferens lætitiâ, cum-
que ingenti tripudio subiit non jam Troianum equum Græcus,
sed Pharium taurum Romanus Heros: Pelagia denique Tarsensis
Virgo suauissimum hymnum illic maximo cum gaudio cecinit,
nouoque triumphandi genere mutat bestiam Tyranni animauit,
vocalemque fecit, non mugitu, sed concentu.

Ah quid suauiludij nostri hinc fecissent, qui vel digito pedis
ad lapidem offenso, ex impatientiâ, illico in execrabiles bla-
sphemias effunduntur? in pace Leones, in prælio cerui: dudum
martyres, si jactantia, non constantia ad martyrium exigeretur.
Itaque cum minimum quid molestè illis accidit, fortes videri vo-
lunt, non cantando, sed blasphemando; atque eò vsque iudicia
eorum corrumpuntur, vt fortis & egregij viri esse existiment,
non tolerare malum, sed vindicare. At verò, teste D. Ambrosio,
vindicare se non est actus fortitudinis, sed abiectiois & timiditatis.
Vincitur ab inimico, non vincit, qui se vindicat. Immo qui se vindi-
cat, ostendit tam fortem non esse, vt possit obliuisci iniuriarum,
quod Aristoteles docet, magnanimi esse. *Sicut enim, inquit, de-
bilis stomachi est, cibum duriozem non posse concoquere: ita pusillanimi
est, verbum duriusculum non posse sustinere.* Quare tales, vti Thomas
Morus dicere solebat, *beneficia pulueri, maleficia marmori inscul-
punt;* fortes minando, conuiciando, mortales immortalesque; exe-
crando, quæ non sunt voces patientiæ. Aliter cantant Christi
oscines. Vox ipsa indicat, quid intersit inter coruum & cygnum.

Quid quòd cantando sancti inter cruciatus, eò vsque pro-
gressi sunt, vt diuinam patientiam ignorantibus, eos incantare
viderentur? De S. Pantaleomone in Actis manuscriptis hæc ha-
bentur,

V

bentur,

In vita eor.
apud Sur.
tom. 2. 5. & 3.

VI.

S. Ambros.
lib. 1. offic.
c. 36. Aristot.
4. Ethic. c. 3.

VII.

Hæc citat. è
tomo 4. ma-
nuscriptoru

veterum suæ
Bibliotheca
Antonius
Gallonius de
SS. Martyrū
cruciatib. c. 2.

Virgil. Ec-
log. 8.

VIII.

bentur. Et dixerunt ei; jube fieri rotam magnam & tolli in altum montem, & alligari eum super rotam, & dimitti deorsum per montem, ut carnis eius malis pœnis dissipentur, & sic spiritum reddat. Ductus est autem beatissimus Pantaleemon in carcerem donec fabricaretur rota: cumq; facta fuisset, praecepit judex, ut nuntiarent Praeones per civitatem, ut congregarentur omnes expectantes perditionem beati Pantaleemonis, & iussit eum adduci. Cùm autem duceretur sanctus Christi Martyr, psallebat Domino in Christo, & tenentes eum ministri ligauerunt eum super rotam; & cùm cœpissent volvere rotam, statim ligatura rupta sunt, & sanctus Martyr stabat incolumis; rota autem currens occidit de gentibus animas occidi dignas. Cantando rumpitur anguis, dixit Poëta: at Martyres cantando rotas ferratas ruperunt, quin & æratas machinas velut vitreas in mille fragmina fecerunt dissilire.

Illustrissimum exemplum est in Menologio de B. Heliodoro Martyre, qui Aureliano Romæ Imperium tenente, & Aëtio in Maghedo ciuitate Pamphiliæ præside, Christum prædicasse delatus est. Inijciuntur illi primùm manus, mox vincula, mox necessitas immolandi. Sed ille in hoc theatro præclare ostendit, nullam esse Dei violandi necessitatem, dum immolari, quàm immolare maluit. Rapitur ergo in torturam, suspenditur; instat Absyrthi, deartuatur. Inter tantas tormentorum diritates & acerbitates plenus bonâ spe clamabat: *Domine IESU Christe, adiuua me.* Hanc vbi vocem è terris ad cælum misit, mox è cælo remissa est illa: *Ne timeas, tecum enim sum.* Qui ponè astabant cum facibus, cùm & hanc vocem clarè percepissent, & quaternos Angelos tormentorum vim prohibentes haud obscure oculis suis vidissent, Christum & ipsi repente profiteri, Præsidemque intrepidâ exostulatione increpare cœperunt. Mercedis loco, in mare proiecti sunt; tantillo tempore Christiani, & tamen Martyria pati jam docti: in ruborem eorum, qui tot annos in schola Christi, more stupidorum (aut eorum, qui Saturnijs lemis laborant) adhuc modicum pati didicerunt.

IX.

His porrò ad coronam præmissis, Heliodorum Præsides iam accensior fortiùs voluit exercere. Stabat bos diducto ore, quasi vocem editurus, tantâ arte, quantâ crudelitate ex ære factus.

Ostium

Ostium in latere cauum claudebat ventrem. Hoc referato, iubet prunis impleri, velut ardentibus intestinis, totam cauitatem. Atq; , vt vehementior vis sit, ignes quoq; extra subijcit. Vulcanus in nulla sic furit officina. Discurrunt carnifices; hic carbones aggerit; ille Aquilones sufficit; folles identidem & ventum rapiunt, & vomunt; tantumque spirant flammæ, quantum auræ. Ignescunt tauro oculi, efflant nares incendium, & denique fuliginosa paulò antè bestia tota flammis rubescit, vstura, quidquid tactura. In hanc tam formidandam gehennæ terrestris speciem iniiciendus Christi Martyr, non sudat, non trepidat; sed orat, sed cantat, sed exultat.

O quantum est, Deo posse cōfidere rebus in vltimis! Horret Tyrannus spectaturus, & non horret Heliodus intraturus. Quid verbis opus? intrat, & cantat. Nimirum tam calidæ fuerant eius preces, vt extemplo bouem ignibus scintillantem glacie reddiderint frigidiorum. Expectauerat Præses, vt bos inclusis eiulatus mugiret, sed more hiantis corui deceptus, audit pro mugitu Psalmos diuinos è cauo are, velut è tuba, resonantes. Audit, & accedit, manuque fidem oculorum explorans reperit, taurum tot ignium impensis paulò antè candentem, iam, quasi amissâ vitâ, frigefactum. Ergo virum sanctissimum, quem de miraculo venerari debuisset, agresti odio flagrans de Magicis artibus, per contumeliam increpat. Neque iam cantasse in boue, sed incantasse bouem affirmat, vt flammæ frenum fibulamque iniiceret. Ad quæ, cum breuissimè in hunc modum respondisset Martyr: *Mea magica artes Christus est; censuit cucurbitas lippientem Tyrannum, & ludificandum. Igitur prescribere mihi, inquit, trium dierum tempus, vt mecum ipse cogitem, quid agere debeam.*

Ob hæc verba Præses in spem venit, Heliodori peruertendi. Itaque missionem extemplo dedit. Quâ acceptâ Heliodus clam adijt Deorum fanum; vbi, eo verum Numen venerante, ac precente, idola omnia corruerunt, quasi Dei cultum sustinere non possent. Quod cum Præsidi delatores significassent, amentia incensus duci eum iussit, ac in suspensi caput clauos ignitos defigi. Quos ille pro corolla donatos, tamquam v-

X.

XIX.

XI.

V 2

niones

150 Cap. XXXIX. In tormentis, & ipsâ morte, cantantium exempla.
niones suscepit, capitis ornamentum, non cruciamentum fore
arbitratus. Iudex ergo animaduertens, Martyrem nec multâ
tudine, nec varietate tormentorum superari, ad urbem Atha-
lensium eum ex oculis censuit amouendum. Ibi noua certamina
fuere ineunda. Siquidem Christum identidem laudans confi-
tensque, sartagini feruenti est iniectus. Sed non minùs, quàm in
boue, illâsus permansit: nec illâsus tantùm, sed stans, orans,
Deum benedicens, alacritate suâ, qui spectatum confluerant,
ad Christum attraxit, dicentes: *Verè magnus est Deus Christiano-*
rum.

XII.

Hac re perterritus Præses, veritusque ne eum vi è vinculis
liberarent, mandauit, vt in urbem Maghedo reduceretur, quem
milites, vbique nunc orantem, nunc psallentem, & vias læti-
tiæ cantibus implentem reduxerunt. Ibi iterum, iterumque, &
Christum, & eius diuinitatem occinenti Præses iussit linguam ab
ima radice excidi, pendulumque duabus totis horis acerbissi-
mè cædi, atque ita loris taureisque acceptum, campo iniecto,
extra ciuitatem trahi. Ibi ergo, vt videas facilem esse linguæ
aliorumque pro Deo membrorum iacturam, Cygnus iste coro-
nidem agoni suo impositurus, absque linguæ pleetro, rursus vo-
calissimè cecinit, manuq; signo dato, constitit ad prædicandum.
Ita diuinas laudes vsque ad extremum spiritum perpetuus, ob-
truncatus caput reliquit, vt ad nobilium caput, cuius ipse mem-
brum erat, tot suppliciorum victor euolaret.

XIII.

Ad huius tantas laudes nihil quod addatur superest, nisi,
vt imitemur, & tanta præconia factis confirmemus. Quod si ij
non sumus, quos Deus tanto certamine dignos iudicet, at sal-
tem hæc talia, cum illis, quæ nos tulimus, comparemus, aut
animum ad talia armemus. Sat multa tulit, qui ferre sat mul-
ta voluit: immo qui vel erga inimicum suum patiens esse didicit.
Cuius patientiæ hos sex gradus ponit S. Augustinus. 1. Nolle
lædere aliquem. 2. Si læsus sit, velle lædere tantum, quantum
quis læsus est, non amplius. 3. Minus velle lædere, quàm læsus
sit. 4. Nolle lædere, licet læsus sit. 5. Si læsus sit, paratum
se exhibere, vt amplius lædatur. 6. Gradus perfectissimus est, si
læsus lædenti benefaciat, & subueniat. Ex his penultimum gra-
dum

S. August. lib
1. de term.
Domini in
monte c. 33
& 134.

dum qui habet, voto fit Martyr, qui nequit Martyr esse factus. Quòd si etiam gradum sexum conscendit, vt malefacienti benefaciat, iam cum S. Heliodoro Deum in Martyrijs laudat, & cantat.

Non possum hîc omittere alium diuinum, inter inaudita tormenta, psaltem, Artemium Martyrem, de quo hæc in rebus eius gestis verbatim habentur. *Hæc cum audisset Iulianus, & esset animus eius repletus irâ; accersit lapidas & dixit eis: videtis hanc petram? (ostendens quamdam præruptam ex aduerso theatri) eam in duas partes diuidite: & cum alteram partem supinam in terris deiceritis, desuper eam maleficum hunc extendite, alterâq; parte cum impetu ipsum cooperite; vt is medius interceptus, simul carnes habeat & ossa corrupta; & factis ipsis discat, cuius resistat, & Dei sui fruatur auxilio. Eo verò factis, dicto citius, & sancto in medys petris intercepto, tanta erat vis, qua eum premebat, vt cum eius ossa confringerentur, quidam sonus & fragor à multis exaudiretur. Disrupta enim sunt omnia, que erant intra ipsum, & contrita sunt omnes compages eius ossium; & oculi excefferunt è sede propria. Sed quamuis esset ad hanc adductus necessitatem, non neglexit tamen ad Deum canere: psallebat enim in petra dicens: Exaltasti me, & deduxisti me, quoniam factus es spes mea, turris virtutis à facie inimici: statuisti supra petram pedes meos, & direxisti gressus meos. Accipe ergo, fili Dei unigenite, spiritum meum, & ne concludas me in manus inimicorum.*

Sic ergo cum in medio petrarum totum diem & noctem mansisset martyr, insit sceleratus Iulianus disungi petras, eum penitus interyisse, & nullâ spiritus partem esse ei relictam, præ illo nimio onere, arbitrans. Ille autem amotus à petris egressus est, incedens, & suis vrens pedibus. Reuera miraculum maximè admirandum! Homo nudus, cui egressi quidem erant oculi, ossa contrita, membra, & carnes petrarum complicatione compressa, eius autem intestina omnia miserè effluerant, is (nouum & alienum spectaculum!) ambulabat & diserebat, & loquebatur aduersus Tyrannum. Vnde is quoque stupore afficiebatur. Nempe quia vel nolens videbat, Christi onus esse leue; cum Artemio, veluti Encelado alicui, totus mons impositus nihil nocuisset: immò cum nocuisset ad prodigium vsque. Quippe comminutis frustatim ossibus, & carne in pulmenti modum confusa,

XIV.

Metaphrastes
apud Sur.
Tom. 5.

XV.

158 Cap. XXXIX. In tormentis, & ipsâ morte, cantantium exempla.
effusisq; & oculis, & intestinis, ambulabat, videbat, loqueba-
tur, non humanis, sed diuinis viribus vegetatus.

XVI.

Sed & ipsa alacritas patiendi, doloris magnitudinem mi-
nuebat, manumq; quodammodo porrigebat Deo succurrenti;
promptis meritò promptius opitulatur, reluctantes autè fortius
subigit, vt patientiam discant. Quare sicut heroës isti *justificatio-
nes* Dei *cantabiles* esse censuerunt, & sibi met ipsis, inter atrocissi-
ma supplicia, pœna cecinerunt; ita qui Deum neque vt Patrem
amant, neque vt Dominum verentur, nihil illius causa ferendum
existimant, tantumq; abest, vt aduersi aliquid patientes laudem
diuinam canant, aut præ lætitia exultent, vt potius in impatien-
tiam dati (vtinam non etiam in desperationem!) præ ira exi-
liant, ringantur, impia, scelerosa, sacrilega loquantur, homines
Deosq; accusent, superos inferosq; lacestant, & Diris omnibus
deuoeant. Denique multos, pro dolor, audimus, qui pestem
sibi mortemq; optent; nec paucos, qui sibi ipsis animam ferro,
laqueo, Oeno, Danubioue è corpore in Acheruntem præcipi-
tent.

XVII.

Quid est hoc aliud, quàm in cælum spũere, & se ipsum fo-
dare? aut lapidem sursum versus proijcere in caput relapsurum?
aut duplicare pœnas? atque eos, quos patientia nostra ad Deum
amandum inuitare oporteret, impatientia & furore in diuersam
cogitationem inducere? vt opinentur, eorum religionem quoq;
sinceram non esse, quorum vident constantiam deficere. Vt enim
magni facit religionem qui illius causâ magna facere, magna que
pati lætatur; ita vili videtur illam pendere, qui, tamquam Ca-
tholiceus, spoliatus, vexatus, percussus, cum Deo gratias agere,
& laudes canere deberet, execrationes serit, quibus non Angeli
tantum, sed etiam ipsi aduersarij offenduntur, & nomen Domini
blasphematur. *Quomodo non esset absurdum, ait S. Chrysostomus,*
quòd cum cali gloriam Dei enarrent, tu, cuius gratiâ cali facti sunt,
talia facis, unde blasphemetur propter te, qui fecit te Deus? atque idè
non solum is, qui Deum blasphemat, sed & tu ipse supplicio redderis ob-
noxius. Neque enim cali Deum per vocem aliquam emissam laudant,
sed per eos, quos aspectu suo ad laudandum Deum promouent; & ta-
men ipsi narrare gloriam Dei dicuntur: sic & qui vitam exhibent su-
spiciendam.

S. Chrysof.
hom. 18. ad
Rom.

spiciendam, etiam si taceant, Deum tamen glorificant, dum propter eos alij ipsum glorificant; non enim tantum admirandum, & suspiciendum est per calum, quantum per vitam puram, quantum per eum qui caelum imitatur, cuius rotatione agitationeque antiqui nonnulli existimauerunt, pulcherrimum concentum edi. Sancti enim agitati, rotati & rotis alligati, cecinerunt: degeneres autem, ut ex voce agnoscantur, percussi solent ululare; & non jam cum Cygno triumphum, sed cum Hyæna lessum in morte meditantur.

Cic. in somnio Scipion.

Quare quod superstitiosè scribitur de herba, quæ à Chaldeis Aquilaris, à Latinis Chelidonia dicitur, eam capiti hominis ægrotantis impositam, illà vi pollere, ut si sit ex eo morbo moriturus, statim incipiat altà voce canere; sin victurus, in lachrymas erumpat: hoc de Sanctis potest cum veritate dici: victuri fient; sciunt enim vitam hominis esse lachrymis dignam, & beatos fore, qui lugent: morituri autem cantant; quia in proximo est, ut consolatione perfundantur. Væ qui in vitâ rident, flebunt enim morituri.

XVIII. In lib. 1. de virtut. herba qui Alberto Magno falso ascribitur.

CAPVT XL.

Feminarum fortiter hilariterq; cruciatu sustinentium exempla.

HTSI duo illa nos maximè mouent, similitudo & exemplum, teste Tullio; refert tamen multum ad vim exempli, vnde petatur. Qua de causa multi, Megarensium instar, neque tertij, neque quarti, nempe non admodum mentis generosa haud magnoperè senserunt, à viris se vinci; illi tamen ipsi, vbi feminarum sibi virtutes anteferri intellexerunt, & Ennianum illud de se dici audierunt:

I. Cic. 3. de orat.

*Vos etenim iuuenes animos garitis muliebres,
Illaq; Virgo viri,*

Incredibiliter sunt extimulati, ut sese viros ostenderent. Feminarum igitur quoque exempla promamus, ut & hic sexus sciat se exemplis non carere; & effeminati qui esse volunt, feminas fortes imitentur.

Sed

II. *Sed mulierem fortem quis inueniet?* Mulierum exitia, non exempla, prouerbij celebrantur; in quibus ignis, mare, mulier, tria mala vno loco habentur. Et Protagoras interrogatus, cur inimico filiam nuptui dedisset? respondit: *Quia nihil ei dare poteram deterius.* Verùm licet natura huic hominum generi imbecillior contigerit, non tamen omnes sunt e Thessalia: tantoque illustrior est virtus, in sexu fragili fortitudo. Neque S. Spiritus est ad naturam alligatus; *vbi vult spirat*, & in hoc sexu tantò luculentius, quantò inexpectantiùs. Ingens est stimulus debiliùm virtus: magnum calcar gloria inferioris. Denique vt sapienter ait Ennodius, *fit sanctus proximus, qui in illis sine fuce predicat sanctitatem. Quemcumque diligentia hortante præuleris, dispendium pudoris est, nisi sequaris. Quis saluam verecundiam per spinosa gradiens purgatum iter attollat, & viam salutis adspiciens, calles eligat noxiorum? Professio cacitatis est, bona ante oculos in exemplum locata respicere, & unde imitatione proficias, non tenere.* Si igitur multis feminæ sunt in ruinam & seductionem, sint etiam multis in ædificationem.

III. Sicut enim non omnis mulier Thessala, ita sæpe etiam aliqua est Spartana, immo Christiana. Quarum sanè tot sunt exempla, quot martyria. Sed non est mens, neque locus hinc omnia earum nomina percurrere, quasdam tamen obiter perstringam, coronam donaticam vel hinc dignas, quod inter eximios dolores, animo virili, læto, exultante, insignia nobis dederint patientiæ documenta.

Agmen ducat S. Dorothea Virgo, cui cum Sapritius Præses diceret, Dijs sacris, ni legibus acta amaris exemplum dare timoris præoptas; respondit: *omnibus dabo exemplum timoris Dei: ut hi, qui timent Dominum, homines rabidos non timeant.* Dixit, & dedit, quod promisit. Utinam & nos acciperemus! Caderet profectò inanis timor hominum, si vigeret timor Dei. Nunc quia Deum non timemus, cuiusuis folij strepitum metuimus. Et utinam in hoc Dorotheæ exemplum, tamquam in speculum, inspicerent, qui non jam Tyrannos, sed vel mitissimos Dominos ita metuunt seruiliter, vt Deum centies antè, quam illos semel velint offendere. O viri, non viri, sed Dorotheæ, sed Ursula, sed Coraulæ

Cordula appellandi ! immò nec his quidem nominibus digni, quæ tantâ fortissimarum virginum constantiâ sunt honorata.

Virgini adiungo matrem, Blandinam illam, de qua Eusebius, inter alia, hæc tradit. *At Blandina trahit lignea sublimis affixa, præda bestiis incurstantibus obicitur: qua quoniam & in crucis specie suspensa cernebatur, & ardentè preces fundebat, magnam concertantium mentibus alacritatem iniecit: quippe in ipso certamine, ex foro re cruci suffixa, ipsum Christum, qui pro nobis crucifixus est, oculis corporeis quodammodo videbat. Et postea. At cum nulla bestia eius carnem tangere vellet; à trabe mox arrepta, in carcerem truditur. Nec longè infrà. Beata Blandina omnium postrema, tamquam nobilis & generosa mater, ubi liberos animaverat ad pœnam, & victores ad Christum Regem premiserat, ipsa eosdem cum liberis certaminum cursus remensa, ad eosdem latitiâ gestiens, ac de ipso vita sua exitu permagno gaudio exultans properabat, non quasi ad bestias crudeliter proiecta, sed ad cœnam sponsi amicè inuitata. Atque post verbera, post bestiarum laniatus, post sartaginis exustionem, ad extremum in rete involuta, tauri rictibus obiectatur. Quæ cum ab animali illo diu multumq; icta exagitataq; fuisset, ac nullum sensum cruciamentorum, quæ hætenus ei obtigissent, partim propter spem, qua Dei promissis firmè adhaerebat, partim propter colloquia, qua intra se cum Christo conferebat, omnino haberet, tandem ense jugulata fuit.*

Hæc Blandinæ laus est, quòd fuerit inter rarissimas feminarum. Nam nisi eiusmodi Heroides, quantumvis multæ, tamen in tanto feminarum numero, raræ essent, non dixisset Spiritus sanctus: *Mulierem fortem quis inueniet?* Et tamen inueniet, qui Blandinam est inuenturus. Ea enim minitantibus Tyrannicè nihil blandita, neque loco mota, cum sævum illud Prothei caput, Tyrannus, ipsi blandiretur, magnam concertantium mentibus alacritatem iniecit, liberos animavit ad pœnam, & ad eosdem cum liberis certaminum cursus latitiâ gestiens, ac de ipso vita sua exitu permagno gaudio exultans properabat, non quasi ad bestias crudeliter proiecta, sed ad cœnam sponsi amicè inuitata. Denique dum clamavit, *Christiana sum*, immanes cruciatus non superavit modò, sed & risit, & tamquam inter choreas, lætissimè tripudiat.

Quis hanc mulierem fortissimæ Tyndaridarum non anteponat,

IV.

Euseb. lib. 8.
c. 3. Niceph.
lib. 4. cap. 17.
S. Anton. in
Chronic.

Similem cuiusdam mulieris zelum vide apud Victorem Vticensem tom 7. Biblioth. Patrum. lib. 3. de perfec. Wandalor.

V.

Prou. 31. 10.

VI.

Vide supra
cap. 11. 12. 13.
& 14.

VII.

Menolog.
8, Febr.

ponat, virisque ipsis ante oculos collocet imitandam? illisque annumeret, quas supra cum Machabæorum matre de fortitudine certantes produximus? sed utinam & nunc tales matres inuenirentur, quæ liberos suos, non assuefacerent ad calamitros, & chirotheculas exoticè Arabiceque olentes, sed ad dolores pro Christo patiendos animarent; & ipsæ non alia retia, nec alios, quàm Blandina, tauros paterentur; quibus Pasiphae, quàm Penelope magis cordi est; quamuis hanc fabulæ prædicent ipso Vlyssæ fortiorem, illam Minotauro monstriosorem.

Habent tamen & Christiani suas Penelopas, feminasque longè constantiores; credo in exemplum datas ijs, quæ pluma leuiore, quouis vento se sinunt non solum à castitate, sed etiam à fide abduci; cum ipso hostili milite profugientes, innuptas nuptias habituræ, & toties maritum, quoties locum mutaturæ. His è Menologio in medium statuo SS. Martham & Mariam, vnius patris natas, vnius Dei sponsas, virginitate claras, religione celebres, martyrio illustres, quæ, cum puerulo abs se educato, vitro se se hostibus obtulere, non vitandas, sed cruciandas. In crucem ergo actæ, & in ea ferro confossæ tergeminae animæ choro cantuque dignissimæ videntur. Quem illis hunc demus.

Morte cadunt vnâ genita vno patre sorores,

Vnâq; causa sua mortis utriq; fuit.

Vtraque virgineum seruârat corpore florem,

Vtraque promissam pectore, & ore fidem.

Deuotaq; vni consecrataq; Tonanti,

Manè, die medio, vespere, vota dabant.

Altera nomen habet Maria, altera Martha vocatur;

Inq; vna vitam constituere domo.

Non fuit his Bethanaa domus; neque Lazarus vllus

Frater, Idumao nomina clara solo.

Non illis turrita arces, Ierichuntis ad oras,

Messa fessis hospita tecta vijs.

Attamen hæ Christo quoque non clausere penates,

Et fuit illarum semper in ade Deus.

Fortè aluere sibi vicinum stirpe puellum,

Hunc legere, hunc celo fundere vota docent.

Vix

Vix puer ille manum poterat dignoscere dextram,
 Iam scijt in mediâ ducere fronte crucem.
 Et poterat tenero vix supplantare palato
 Verbula, cùm potuit jam celebrare Deum.
 Ritè salutandam Christi, pro more, parentem,
 Dicendaq; preces nouerat ante dapes.
 Nouerat & passì describere vulnera Christi,
 Nunc clauos numerat, nunc fera ferta refert.
 Illius è verbis, flammam sensère sorores,
 Atque illo, lacrymas, ista canente, dabant.
 Sæpe, winam! ah utinam! dicebat Martha, liceret
 Pro Christi & nobis religione mori!
 At Maria, ah quoties, si det Deus, addidit, istud.
 Noster, ut, ô fili, tu comes esse velis!
 Virginitas sic nostra potest fecunda vocari,
 Si saltem hunc fas sit gignere, Christe, tibi.
 Audiit hac, menti q; dedit, succedere votum,
 Numen, & optatis annuit inde pijs.
 Christi adûm Argiui spumabant sanguine campi,
 Replebatq; ferox omnia cade manus.
 Tempus adesse rata, fortissima corda, puella
 Sponte petunt hostem, sponte & ab hoste necem.
 Quos puer ad pugnam properè comitatur euntes,
 Membrorum absimili robore, mente pari.
 Ductabat Maria hunc dextrâ, soror altera laeuâ;
 Vtraque femineâ non trepidante manu.
 Sic ultro furijs se se obiecère necandas
 Tres anima Gray gloria magna soli.
 Læticia exoritur diuerso nomine: gaudens
 Altera pars ingulos, altera tela parat.
 Nec dilata diu sana est sententia mortis,
 Hinc soror, atque soror ducitur; inde puer.
 Mox & ferali ligno vicinior astris,
 Cum puero erigitur, cumq; sorore soror.
 In cruce pro gemitu (quid non pia corda potestis!)
 Lata Deo, triplici, carmina, voce sonant.

Vox ea barbarici perstrinxit Iudicis aures,
 Et bile immensâ concita corda tument.
 Ambigeres, grauior fixisne in stipite membris,
 Maior, an in rabido Iudice poena foret?
 Quantum nempe pias delectant carmina mentes
 Dicta Deo, tantum corda scelestâ premunt.
 Acceleranda igitur censes cita fata Tyrannus,
 Ne poenis poenas augeat ipse suas.
 Aduolat, & validâ pectus transfuerberat hastâ:
 Itibus è tantis terra crucisq; tremunt.
 Tuâ eademque viâ per vulnera facta sequuntur,
 Virgineâq; anima, Virgineusq; cruor.
 O bellatrices generosas, terq; beatas!
 Quam bene nouerunt viuere? quamq; mori?
 In cruce per lateris plagas ad sidera tendunt,
 Hac etiam Christus venit ad astra viâ.

Optimè igitur ducem securæ, cælo non aberrarunt. Quare neque illi aberrabunt, qui has virgines, & hunc puerum, virginem sequentur. Nam vel idcirco.

Hinc puer, hinc tenera subeunt tormenta puella,
 Vt ne sit validis crux metuenda viris.

VIII.

Terent. He-
 auton. 1. Act.
 scen. 2. Sur.
 tom 1. in vita
 S. Sebast.

Siquidem hoc scitum est, periculum ex alijs facere, sibi quod ex usu fiet: nec fortitudo efficacius discitur, quam à sexu non forti. Qua de caussa S. Tranquillinus, cum audiuisset Zoën Nicostri uxorem pro Christo neci dandam, eius exemplo vehementer permotus, & pænè in ruborem datus: Quid, inquit, famina nos ad martyrium precedenti indignum! Itaque extemplo palàm professus est, se Christianum esse, eiusque rei gratiâ lapidibus obrutus saxum corpori tumulum acquisiuit, animâ per grandines euolans ad æternam Serenitatem. Quid viri cogitemus, cum hæc audimus? an non S. Tranquillinus exemplum, dum accepit, dedit? si pudet feminas habere in exemplum fortitudinis, sequamur Tranquillinum, feminas tam castè, quam fortiter sequentem.

IX.

Quamquam inhonestus est pudor, nolle discere à doctiore; licet ~~fama~~ fama. Multi palatini, vel idcirco se frequentare gynæcea obtin-

obtendunt, vt discant elegantias linguarum; si sinceri essent, paulò etiam hoc ipsum elegantius exprimentes dicerent, se discere Veneres verborum. Non erubescunt à feminis discere sermonem, cur erubescunt discere virtutem? Cùm rara licet, inter tot, non vna tamen tantùm sit fortitudinis magistra, sed totum, si conquirere libet, etiam hîc gynæceum. Nec enim Dorothea tantùm, nec Blandina tantùm, nec Maria, Martha, aut Zoë tantùm est eiusmodi Magistra; sed etiam tredecim aunorum Virgo, & multarum mortium victrix Eulalia, quæ nodosis clavis contusa, ardenti oleo cocta, hamatis vncinis lacerata, fumanti calce sepulta, tamquam si immortalis esset, perstitit, vt scilicet tandem in crucem læta iret, quam sponsi thalamum agnouerat.

Eulog. in memor. Sanctor. lib. 1. Baron. tom. 2.

Possem hîc & Tarbulam laudare, quæ cum duabus ancillis, reciprocatone crudelis ferræ, per medium secari, pro maiore voluptate duxit, quàm si cum detrimento pudoris, totas Neronianas noctes, & mille corporis voluptates experiretur. Possem Iuliam Carthaginensem virginem magnis encomijs celebrare, aut Febroniam Sibapoliensem, Benedictam item Senonensem, de qua Maurolycus Abbas Messanensis; aut regiam illam Wilgefortem, quæ barbata virgo, quàm formosa vxor esse maluit; aut nobilem illam Gudeliã Sole ipso, quem adorare noluit, clariorem; aut Apolloniam denique, quæ è lictorum manibus elapsa in rogam, & ignem sibi accensum ipsa sponte insiliit, ne eum iniecta coactè pati videretur: possem Agnetes, Cæciliã, Theclã, Catharinas, è varijs & terris, & sæculis, agminatim annumerare; sed quis finis foret?

X.
Sozom. lib. 2. c. 11. Niceph. lib. 8 c. 37. Petr. in Catalogo. lib. 5. cap. 29. de S. Febron. Sur. tom. 3.

Sola catalogum claudat Agatha, & Potamioena, illa scilicet, quæ post varias torturas, immiti ioco expapillata his verbis Quintianum ausa est compellare: *Crudelis Tyranne, num non te pudet, eam amputare partem in femina, quam tu ipse, impudens, in matre suxisti?* Hæc, sciens se Leonem, quod aiunt, radere, tam intrepidè dixit, vt inter fortes mulieres inueniretur etiam tormentis, quæ latissima, & gloriantur ibat ad carcerem, quasi ad opulas inuitata. Potamioena autem ancillarum nobile decus, ne impuris heri sui amoribus contaminaretur, constantissimè defendit

XI.
Palladius Lausiac hist. cap. 3. Baron. tom. 3. Anno 310.

fendit suam virginitatem. Igitur ab eodem de Christiana religione, apud Alexandriae praefectum accusata feruentem ebullientemque igne picem, tanto ausu subiuit, vt etiam vltro, ne subito immergeretur, Tyrannum his verbis rogarit: *Per caput Imperatoris tui, quod tu vereris, obtestor, vt si apud te statutum est, his me tormentis necare, non simul totam, sed paulatim me in feruentem iubeas mitti picem, vt possis videre, quantam mihi dederit ignotus tibi patientiam Christus.*

XII.

S. Augustin.
Soliloq. c. 22.

Causa istis cum ceteris sanctis communis fuit. Scilicet, pro honore & amore I e s v pati, mel illud est, quod omne doloris fel vertit in dulcedinem. *Tu Domine, ait S. Augustinus, es dulcedo inestimabilis, per quam cuncta amara dulcorantur. Tua enim dulcedo Stephano lapides torrentis dulcorant: tua dulcedo eraticulam B. Laurentio dulcem fecit: pra tua dulcedine ibant Apostoli gaudentes a conspectu concilij, quonia digni habiti sunt pro nomine tuo contumeliam pati. Ibat Andreas securus ad crucem & gaudens, quoniam ad tuam dulcedinem properabat. Hac enim tua dulcedo ipsos Apostolorum principes sic repleuit, vt pro ipsa crucis patibulum vnus eligeret, alter quoque caput ferienti gladio supponere non timeret. Pro hac emenda Bartholomaeus propriam pellem dedit. Pro hac quoque gustanda veneni poculum intrepidus Ioannes potauit. Hanc vero vt gustauit Petrus, omniu inferiorum oblitus, clamauit quasi ebrius dicens: Domine bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula: hic moremur, te contemplemur, quia nullo alio indigemus: sufficit nobis, Domine, videre te, sufficit, inquit, tanta dulcedine satiari. Vnam enim stillam dulcedinis ille gustauit, & omnem aliam fastidiuit dulcedinem. Quid putas dixisset, si magnam illam multitudinem dulcedinis diuinitatis tue gustasset, quam abscondisti timentibus te? Hanc tuam dulcedinem ineffabilem, & illa gustauerat virgo, de qua legimus, quod latissime, & glorianter ibas ad carcerem, quasi ad epulas inuitata. Hanc, vt reor, & ipse gustauerat, qui dicebat: Quam magna multitudo dulcedinis tuae, Domine, quam abscondisti timentibus te! quiq; monebat: Gustate & videte, quoniam suauis est Dominus. Hac est enim illa beatitudo, Domine Deus noster, quam expectamus daturum te nobis, pro nobis, pro qua tibi, Domine, continue militamus; pro qua tibi mortificamur tota die, vt tua vita tibi viuamus. Hac Augustinus, inter fortissima*

tissima Martyrum exempla Agathæ letissimè, & glorianter euntis ad carcerem facinus proponens, ad imitandum.

Lac mulierum nigrarum melius est, & pluris cibi, ait Aristoteles, quàm albarum; nempe quia illæ calidiores naturâ, melius excoquunt. Qui piè hoc volunt vsùrpare, earum mulierum exempla, instar lactis, trahant, quæ amore diuino calentes, martyria, & incendia subeunt, dum fumo & vstione, carbonibus ipsis, factæ atriores, tamen dicere potuerunt; *Nigra sum, sed formosa*. Hoc lac melius est, ita se viri sinant lactari, non dolis, sed exemplis feminarum; non verbis illis lacteis, non cute cretatâ, & cerussatâ, non familiaritate venenatâ. Viri si sunt, cum viris colloquantur; puellas sinant à puellis discere elegantiam, ne dicam, an mollitiem verborum, & sermonis? Viri si sunt, à belli ducibus sibi sinant imperari, non à Cynthijs. *Mulier*, inquit S. Augustinus, *nec docere potest, nec testis esse, nec fidem dicere, nec judicare: quanto magis non potest imperare?* Quid si vel hinc magna existat Germaniæ calamitas? quòd nobilium familiarum comptissimi iuvenes, inter fusos, & colum educati, *telas, non tela pati* assuescant. Hinc cum centuriones, cum strenui milites, cum duces sunt necessarii, ægrotant, se excusant, latent, & ocreati, post fornacem, calcariibus puluinarum lacerant, docti tantum Cupidinis, non Martis excubias sustinere, in pace leones, in prælio cerui; facti Parides, verbo Pyrgopolynices, & Veneris sacerdotes; in illo scilicet templo, de quo Socrates dicebat: *Mulier speciosa & pulchra, templum est super cloacam edificatum*. Aut certè si tales in campum aliquando prodeunt, primi sunt non ad pugnandum, sed ad fugiendum, & prædandum.

Non ergo discant ab Helenis, sed à Camillis; non à Lesbia, sed à Dorothea, à Zoë, ab Eulalia & fortibus feminis, si discipuli esse volunt feminarum. Quæ verba & ipsæ quoque, quibus doceant, habent. Expertus id est magnus ille heros & athleta Christi Adrianus, qui cum animaduerneret, vltima sibi & tempora & supplicia in proximo esse, è vinculis exeundi, & vxori extremum valedicendi potestatem à custodibus impetrauit. Quem Christianæ generositatis plenissima vxor, Natalja, vbi vidit venientem, è tam inexpectato aduentu est suspicata, eum tormen-

XIII.
Aristot lib 3,
de animalib.

Cant. 1 5.

S August, in
quæst. ex
vstroque Te-
stam.

Laërt. de vitæ
& mort. Philo-
soph.

XIV.

Sur. & Ribas
den 8 Sept.
Similem zo-
lum vide
apud Sur 13.
Iulij c. 24 in
vita S. Euge-
nij.

tormentorum metu, fidei pariter & carceris desertorem, effugisse; abiecto illico opere, ad fores accurrit, compressaque fortiter januâ, Dominum domûs, domo suâ exclusit, negans timido atque è castris Christi fugitiuo aditum se concessuram; tolerare se aspectum eius non posse, qui Deum negâisset: non auditoram se impiam illam linguam, quæ in Deum mentita esset. Et cum tandem ille propiùs accessisset, O perfidum, inquebat illa, & sine Numine hominem! Cur cœpisti aliquando, si perficere volebas? Cur fugisti antè, quàm pugnares? arma proiecisti priùs, quàm hostem conspiceres? me miseram! quæ tam perfido vquam iuncta sum. Ergo tam impij desertoris coniux appellabor? Hæc & plura marito femina.

CAPVT XLI.

Etiam puerorum sanguine ac virtute instrui viros.

I.
Monstrel. l. 2.



REFERT Monstrelletus Anno Christi 1440 Dominum de Raiz in America, nunc Britannia, equitum præfectum seu Marechalcum Gallia, artibus magicis inescatum, vt ea ratione ad summos honores emergeret, complures pueros clam contrucidâsse, vt eorum sanguine ad maleficia vteretur. Ob quod flagitium à Britannia duce igni adindicatus, atque Nanneti exustus flammis inclaruit tam infeliciter, quàm impiè cupiuit titulis inclarescere.

II.

Feliciùs licebit nobis ad summos in cælo honores peruenire, si puerorum sanguine, non ad veneficium, sed ad exemplum, vti non detrectamus. Multi se excusatos egregiè arbitrantur, si viros fortissimè patientes, aut etiam Viragines sapientissimè fortes, non imitentur, tamquam viribus, aut prudentiâ inferiores. Quæ etsi excusatio frigida est, ac friuola, demus tamen hoc eorum imbecillitati. Quid autem obtendent, si sanguinem illis ostendamus puerorum constantissimè Numinis causâ morientium? Alioqui viros decet esse puerorum magistros; at si ita sumus cerei, ita in virtute meticulosi, vel à pueris fortitudinem discamus, tantò aptioribus ad nos docendos, quantò iustiore nobis ruborem injicit ætas imbecillis. Quæ si nondum habuit ma-

nus

nus robustas ad gladium vibrandum, habuit tamen sæpe satis robustam ceruicem ad ferrum ictumque recipiendum. Neque absurdum est, pueros in exemplum proponere virtutis, quando ipse Christus videns cogitationes cordis discipulorum suorum, apprehendit puerum, & statuit illum secus se, in exemplum; alioque loco, aduocans IESVS paruulum, statuit eum in medio eorum, & dixit: Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini, sicut paruuli, non intrabitis in regnum calorum. Nimirum paruos malitiâ, paruos in oculis suis magistrâ simplicitate ac humilitate, volebat esse suos sectatores. Pueri enim, vt S. Hilarius ait, patrem sequuntur, matrem amant, proximo velle malum nesciunt, curam opum negligunt: non insolescunt, non oderunt, non mentiuntur, dictis credunt, & quod audiunt, verum habent. Neque his virtutibus tantum floret hæc ætas, sed etiam animi magnitudine multos viros vicit.

Igitur Laudate pueri Dominum; & pueri magna passi, magnos erudite. Tuque adeo primus esto patriâ manu mactande, Isaac, vt vulnus tantò altiùs descenderet, quantò à coniunctiore manu veniret; tantòque acerbior esset dolor, quantò magis verberantem esset inuasurus, quàm verberatum. Sed aquila non progenerauit imbellem columbam. Generosi patris generosa soboles æquè obedit suo parenti, ac parens Numini. Non doluit Abraham, ait S. Ambrosius, nec consuluit parentis affectum. Ubi audiuit diuinitatis oraculum, non distulit sacrificium, sed maturauit obsequium. Non dubitauit Isaac, cum imparibus sequeretur patrem passibus. Non fleuit, cum ligaretur: non dilationem poposcit, cum offerretur. Et ideo misericordia largior, ubi fides promptior. Et bene non fleuit factum patris, quia risus est matris. Pro qua deuotionis exultatione quis pro illo iussa est immolari, quia se ipse non distulerat immolandum, nec de Dei miseratione ambiguus, nec de sui deuotione sollicitus. Nemo ergo inuentus est, qui tam cruentum patris renocaret affectum, quia omnis promissio muneris conueniebat officio. Sacrificium itaque sanguinis immolatur, & nemo est, qui resistat. Sacrificium castitatis offertur, & qui prohibeat, non inuenitur. Hæc Ambrosius.

Fert nostra ætas multos parentes, qui in filijs suis mactandis Abrahamum malè imitantur; non enim Deo eos immolant, sed idolo Moloch, Cumque non possunt in hæresin eos præcipitare,

Luc. 9. 47.

Matth. 18. 2.

S. Hilarius in
Matth. c. 18.

III.

Psal. 11. 2.
Gen. 22. 9.

Ambros. lib.
3. de virginitate
part. 1.

IV.

4. Reg. 23. 10.
Ierem. 32. 39.

vexatione, iniurijs, gladio vel suo, vel hostili prosequuntur. Habent ergo hi tales filij imaginem suæ virtutis in Isaac: permittant se diuinæ bonitati, non fleant, cum ligantur; non dilationem poscant, cum vexantur; tantò erit Dei misericordia largior, quantò eorum fides promptior. Etiam si religionis causa è testamento expuncti sint, etiam si sub cultro versari sibi videantur: nouit Deus etiam ferrum iugulo vicinum reuocare; nouit ex ipso camini incendio liberare, sicut tres pueros eripuit; quibus flamma innoxia, cælo iubente, visa est adulari, aut certè ancillari.

V. Sed, vt vetera illa, & Christi ortu priora, omittam; neque
 Matth. 2. tot millia innocentum puerorum ab Herode iugulorum in medium adducam, quorum lacte mistus sanguis sanguinem nostrum
 Suprà c. 40. prouocat; constat de puella, à Maria & Martha castissimis virginibus, ad martyrium educato: In Martyrologio, & Breuiario die 18. Augusti quotannis legimus, quanta Agapitus Prænestinus quindecim annos natus, martyrij cupidissimus exantlarit. In
 Sur. & Martyrol. Rom. 24. Martij. pueros notum martyrium Simeonis, qui Anno Christi millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto, viginti nouem menses natus, quot vulnere in cruce à Iudæis, tot præmia à Numine in cælis accepit, corporisq; parui exuuias Tridenti reliquit, nominis sempiterni famam toto orbe dispersit, & cum famâ exemplū carmine dignum, licet meliore, quàm meo.

Bimus erat, nec diu vertertius egerat annus,

Cum puer effuso sanguine pinxit humum.

Ille alios longè pulcherrimus inter epheros

Magna dabat mentis signa futura sua.

Viuaces oculi, rugis frons lata carebat,

Cadebant flaua lactea colla coma.

Lucida cum nitidis certabant membra lucernis,

Ornabant roseas ora modesta genas.

Illius at rutilat quicumque in corpore fulgor,

Lucidior certè pectore flamma sedet.

Semper enim facilem sese præbere parenti,

Ad calum erectas semper habere manus.

Vix etiam institerat primis vestigia plantis,

Fixerat ac passu vix titubante pedem:

Cum

Cum jam difficilem coepit conscendere cliuum,
Et nondum notas Numinis ire vias.
Auo immaturus, sed jam maturus Olympo,
Ante bonum fecit, quam scire esse malum.
Per plateas forsitan, puerorum more, vagatus,
Ludebat varijs, sed sine teste, modis.
Nunc citò casuras digitis disponit arenas,
Nunc facit in sicco puluere signa crucis.
Illà fortè vià Iudam transijt, utq;
Conspexit puerum, verba dolosa dedit.
Atque sequi ut vellet, protraxit dulcia sacco
Crustula, quèis capitur, decipiturq; Simon.
Nam facile est, paruo si des melimela puello,
Fallere qui nescit, non timet ille dolos.
Iniectà ergo manu rapit, & sub pallia condit,
Utq; lupus, captam prado reportat ouem.
Undique conuolitant Iuda de stirpe Rabini,
Et sperat partem quisque referre suam.
Mollia de tenero velamina corpore raptant,
Inq; manu Isacidum mors gladii q; micat.
At puer, ignarus rerum instantisq; pericli,
Ridet, & irato cinctus ab hoste, canit.
Sapius audierat matrem sacra metra docentem,
Nunc paribus Christum vocibus ergo vocat.
Nomen ubi Christi Hebraas peruenit ad aures,
Accepit rabidus magna alimenta furor.
Acrius insurgunt, multoq; ferocius instant,
Hic carnem, ille sacrà de cute lora secat.
Insuper immitti tollunt preputia peirà,
Forfice conscissas dilaniantq; genas.
Particulas viuo sexcentas corpore vellunt,
Subiecto excipitur sanguinis vnda cado.
Denique ne Stygio desint tormenta furori,
Vtraque distendant brachia, more crucis.
Atque ita distractum plàgu plus mille trucidant;
Nulla malè species, nulla doloru abest.

Ille tamen geminos ad sidera tollit ocellos,
 Et Superos testes ad sua fata vocat.
 Ver erat atatis prima, ver annus agebat,
 Cùm florem hunc atra messuit ira necis.
 O verè florem! nam paruo floruit aeo;
 Scilicet Elysijs crescere dignus agris.
 Si tamen huic flori certum dare nomen oportet,
 Pro viola parui corporis esse potest.
 Esse potest etiam ninea inter lilia: certè
 Vincit odore ipsas atque colore rosas.
 Sed mihi crudeli percussus Adonis ab apro,
 In florem fugiens, aut Hyacinthus erit.
 Nam si purpurei sunt illi sanguine, & isti
 Purpuream inijciunt vulnera facta togam.
 At nos aspecto tanti quid floris honore,
 Discimus? ah lubeat discere! multa docet.
 Suspicit in calum, cùm tellus sanit; Olympo
 Premissos oculos vita secuta fuit.
 Ne tamen è terris abiens sola ossa relinquat,
 Grandibus exemplum grande dat ille viris.
 Nam quid non poterunt homines atate virili,
 Si tolerare puer parvulus ista potest?

VI.

Poterunt cum diuinâ gratiâ sanè, si, more Simeonis educen-
 tur. Nunc autem prima parentum cura est, vt filios comâ, cin-
 cinnis, argento quoque ornent; vt mysteria diuina eos doceant,
 nimis intempestiuum videtur. Torquatos malunt, quàm Cato-
 nes educare; & Mundo se existimant, non Deo filios genuisse.
 Hinc vix lallare incipientibus, auorum, proauorum, abauorum
 nomina identidem instillant, vt omnes familiæ vel ramos vel
 truncos percensere, ad amissim possint, qui nec vnum quidem
 possunt Sanctum nominare. Quos Dionis Prusæi voce liceat, in
 hunc modum compellare: *Nunc eo delicto, quo Athenienses, olim
 delinquitis. Quum enim illis respondisset Apollo, si vellent bonos viros
 in ciuitate prouenire, vt optimum, quod esset, puerorum auribus in-
 sererent: illi aliud animaduertentes, aurum infererunt, Dei videli-
 cet responso non intellecto. Hoc enim puellas magis decebat, & Lydo-*

De pueritia
 Catonis Vti-
 cens, vide
 in Catonis
 vita, Plu-
 tarch.

Dio Prusæus
 orat. 33

rum, aut Phrygum pueros. Porro Græcorum pueris, præsertim Deo præcipiente, haud aliud congruebat, quam eruditio, & sermo, quæ nactus meritis bonos efficiunt viros, & ciuitatum seruatores. Illi igitur malè vti sunt puerorum auribus: sicut & nostra hæc ætas, quæ pueri ante discunt vitia, quam sciant.

Quid ergo mirum, si hoc sæculo alioqui Martio, in multis bonis familijs tam pauci reperiuntur, qui non modò stultum esse arbitrantur, aliquid de martyrio cogitare, sed ne in campum quidem audent prædire, vt sese hostibus, pro patria, opponant dimicando: aut si prodire, ad quemuis odorem suspicionemue hostis, pedem referunt; sicut cochleæ sua cornua. Simeonem hi intueantur, vix natum, & iam cothurnis martyrum gradientem. Et haberemus vtrique etiam nos plures Simeones, si à teneris statim vnguiculis, exemplis melioribus, & non inter Amazonum cantilenas educarentur; neque illis mensis adhiberentur, quas spurci sermones condiunt, & impudicè iocantes stulti, morio-nesque cingunt. Hinc pauci Simeones, multi Simonides,

VII.

CAPVT XLII.

Aliorum Adolescentium, Puerorumq; ac Martyrum constantia, hoc tempore imitanda.



AD E M cerà laudandus est infracti animi adolescens, quem in exemplum Eusebius proponit eo loco, quo diuinæ protectionis varia spectacula in hunc modum memorat. Quosdam, ait, ex illis in Palestina propter tormentorum perpe-ssionem, claruisse scimus: alios Tyri Phœnicia magnam laudem collegisse: quos quidem quis est, qui non supra modum miratus fuerit, cum oculis cerneret innumerabiles plagas, dimicationem cum bestijs, inq; ea pardorum, vrsorum immanium, aprorum agrestium, saurorum denique igne, & ferro, ad rabiem acriter incitatorum impetus, & eximiam generosorum martyrum contra cuiusque bestia ictum tolerantiam? quibus quidem rebus dum gerebantur, ipsi interfuimus, diuinamq; potentiam Seruatoris nostri ipsiq; Iesus Christi, cui illi in cruciatu præclarum testimonium perhibebant, id temporis præsto Martyribus opem tulisse, & euidenter se ipsam eis ostendisse aduertimus. Nam

I.

Euseb. lib. 6. cap. 7.

X 3

bellua

belluae illa rapaces, longo temporis spatio, neque sanctorum corpora at-
 tractare, nec ad ea prope accedere audebant: sed in infideles, qui extra
 repagula, alius aliunde, incitatione quadam eum in Martyres infligã-
 runt, impetu ferebantur. Et quamquam sancti Dei athleta nudi con-
 sistebant in medio, manibusq; eas prouocabant, & in se pertrahere co-
 nabantur, (hoc enim ut agerent, illis erat imperatum) illos tamen so-
 los non omnino attigerunt: verum interdum dum in illos irruebant,
 tamquam diuiniore quadam vi ac virtute, fuerunt repulsa & retrò de-
 nudò quam mox resilierunt. Quod cum fieri cerneretur, non exigens
 infidelibus spectantibus excitauit admirationem: usque adeò ut primà
 bestia frustra incurfante, secundam, & tertiam in unum eundemq;
 Martyrem dimitterent.

II.

Interea non modò virilem, & intrepidam sanctorum illorum ani-
 mi tolerantiam, sed firmam etiam atque inflexibilem in teneris corpo-
 ribus constantiam, cum stupore quodam, mirari licuerat. Vidisses
 enim adolescentulum non viginti annos integros natum, nullis constri-
 ctum vinculis, firmè consistentem, manibus in crucis modum è trans-
 uerso expansis, robustâ, & excelsâ mente in precibus ad Dei Numen
 fundendis attentissimè defixum, neque omnino se commouentem, neq;
 in hanc vel illam partem, de loco, in quo steterat, deflectentem: idq;
 cum vrsi & pardi furorem, & mortera in eum exhalarent; cumq; eius
 carnem dentibus lacerare aggrederentur. Quorum ora, diuinâ qua-
 dam, & inexplicabili potentia, nescio quo pacto, fuere proprie obtura-
 ta, & ipsi iterum retro properè recurrunt. Alios rursus cernere po-
 tuisses, (omnes enim simul quinque erant) agresti & immani tau-
 ro obiectos: qui nonnullos ex infidelibus propius aduentantes, cornibus
 in aërem coniecit, eosq; discerpit miserè, & semininos in hominum ma-
 nibus inde auferendos reliquit: Verum ad sanctos Martyres solos, dum
 furore, & rabie exardescens in eos irrumpere conabatur, ne appropin-
 quare quidem poterat: & tamesi pedibus, & cornibus huc illucq; vi-
 bratis insultabat, & canteriorum incitamentis lacefitus contra illos
 terrorem spirabat, tamen retrogrado cursu diuinâ sacri Numinis prou-
 dentia repulsus fuit usque eò, vti cum iste illos neuiquam lassisset, alias
 belluas in eos immitterent. Ad extremum, post graues, & varias illa-
 rum etiam incursiones, ense obruncati fuere, & marinis fluctibus, se-
 pulchrorum loco, mandati. Hæc Eusebius,

Ex

Ex quo duo documenta possunt in hæc tempora derivari. Primum est, diuinum oculum vtrique videre suorum necessitates; neque eos deserere, etiam in mediâ belluarum cauâ, cum Daniele, constitutos. Quod vel Stoici viderunt, qui teste Saluiano, Deum gubernatoris vice, intra id quod regat, semper manere testantur. Quid potuerunt de affectu, & diligentia Dei rectius religiosiusque sentire, quam ut eum gubernatori similem esse dicerent? hoc vtrique intelligentes, quod sicut navigans gubernator, numquam manum suam à gubernaculo, sic numquam penitus curam suam Deum tollit à mundo; ac sicut ille, & auras captans, & saxa vitans, & aëtra suspiciens totus sit simul tam corporis, quam cordis officio operi suo deditus; ita scilicet Deum nostrum ab vniuersitate omnium rerum, nec manu dignantissima visionis auertere, nec regimen prouidentia sua tollere, nec indulgentiam benignissima pietatis auferre. Rugiunt leones, fremunt pardi, murmurant vrsi, fulminant apri, irrunt tauri; videt hæc omnia Deus, tamquam marinas belluas gubernator, & sapiens eiuscemodi pericula à capitibus nostris auertit, quam ipsi animaduertamus. Haud rarò etiam hostibus hæc nostris in propriam perniciem refuadit, ut suis insidijs pereant.

Quod si permittitur iustos pati, aut corrigi reos, nec ibi quidem deest suâ bonitate, *Salutaris Dei erga humanum genus prouidentia*, ait Euagrius, ante plagam inflatam, remedia parare, & gladium ira sua clementiâ demulcere, & cum res in desperationem venerunt, sua misericordia quasi fores aperire solet. Itaque impiè agunt, atque insipienter, qui vbi vident bellis omnia turbari, & fusque deque verti, illico dicunt: *Solicitor, nullos esse putare Deos*, aut, quod ferè perinde est, *Non est Deus*. Nam certè, ut ait S. Saluianus, incuriosus à quibusdam, & quasi negligens humanorum actuum, Deus dicitur; utpote nec bonos custodiens, nec coercens malos: & ideò in hoc saculo bonos plerumque, miseros, malos beatos esse. Sanctos si Deus non curaret, ora leonum non obturaret. Sed & ipsi Sancti, quia Deum curant, hæc non curant; sciunt enim eum posse ista prohibere, si vellet, & si non velit, ad maius bonum permittere. Egregiè Iacobus eremi incola, apud Theodoretum, cuius cum constantiam malus Alastor ferre non posset, Æthiopis nudi formâ accedens minitatus est, se eum virgâ percussurum. Hic Iacobus,

III.

Saluian lib. 2.
de prouid.
Dei,

IV.

Euagr. Eccl.
hist. lib. 4.
cap. 6.Quid. 3.
Amor.
Plal. 13. 1.
S. Saluian.
lib. 1. de gu-
bern. Dei.Theodoret.
hist. 53. PP.
vita 21.

bus, *Si tibi, inquit, permiffum à Deo est uniuersorum, percutè, & plagam lubenter accipiam, ut qui ab illo feriar. Sed fi non fit tibi permiffum, non percuties, licet millies infania.* Hac tam generosa refponfione cacodæmonem ipfe percuffit, & fugauit. Ita cenfuiſſe videtur etiam adoleſcentulus ille, qui nondum viginti annos natus, nullis conſtrictus vinculis firmiter conſtitit, manibus in crucis modum è tranſuerſo expansis, robuſtà & excelsâ mente in precibus ad Dei Numen fundendis attentiffimè defixus, neque omninò ſe commouens, vt ſos & pardos ſuſtinens irruentes. Fortior enim erat omni beluâ, qui prouidentiâ Dei nitebatur.

Eufeb. lib. 8.
cap. 7. cit.

V.

Atque hoc eſt alterum documentum, vt cerea alioquin ætas nos doceat, eſſe fortes. Omnem olim Philoſophiam Epictetus duobus verbis eſt complexus, dum *ſuſtinere* iuſſit, & *abſtinere*; adhuc breuius compendium virtutis docuit iſte adoleſcentulus, ſuſtinendo abſtinuit ipſos vrfos, & pardos. Et quid mirum? ipſæ illi voluptates, pernicioſiores beſtiæ, non nocuerunt, omnemq; voluptatem ſuam poſuit in ſuſtinendo. Hoc qui facit, jam abſtinet à voluptate, à qua Epictetus iubet abſtinere. Vt ergo faciamus, Chriſtus eiufcemodî maſculi cordis pueros in medium adducit.

VI.

Reſerit Bartholomæus Riccius 14 Martij ex hiſtoria, quæ ſeruatur in Actis ſacrorû Quæſitorum.

Inter quos non tacendus ſanctus Chriſtophorus octo annorum puſio, qui in Hiſpania, apud Guardiam, Ferdinando Rege, talia à Mauranis, qualia ferè Chriſtus à Iudæis perpeſſus, inter flagellorum acerbiffimos cruciatus, nullam doloris vocem edidit, niſi ſub quinque vltimis ictibus, quòd eo numero illius plagæ Chriſti verbera excederent. Porro fodientem haſtâ ſibi latus dexterum, ad ſiniſtrum tranſire iuſſit, impaudumq; cor ipſe ferienti monſtrauit. Igitur quiſquis in dolore eſ,

Si magnam in paruo vix cernere corpore mentem,

Hanc in Chriſtophori, lumina fige, crucem.

Eſt puer, at docilus; Dominiq; exempla ſecutus,

Exprefſit pœnis fortia facta ſuis.

Suſtinet à diris, pro Chriſti nomine, Mauris,

Qualia ſuſtinuit Chriſtus ab Ifacido.

Hæc furor impreſſus criniuit tempora ſpinis,

Flagra ſecant tergum, lancea ſana latum.

Nes

Nec magis ardenti sunt corpora sole perusta,
 Liuida quàm Mauris corda furore calent.
 Qualia flagra ferens, stygys emissa cauernis,
 Pingitur anguineus torua Megea comis:
 Talis utràque manu rorantia sanguine lora,
 Christophoro intentat, crassa feroxq; cohors.
 Ille autem ad validam constrictus fune columnam,
 Duci, animi ob vires, ipse columna potest.
 Terribilis tortor cum brachia tollit in ictum,
 Christophorus mentem tollit ad astra suam.
 Carnifices ipsos tot vulnera facta fatigant:
 Stat puer, ac optat, vulnera plura pati.
 Purpureus toto prorumpit corpore sanguis,
 Mollibus ex oculis non lachryma vlla fluit.
 Iamq; tot intulerant, data quot sunt verbera Christo;
 Nec satis est, pergunt addere plura datis.
 Qui prius ergo hilari tot verbera pertulit ore,
 Ingemuit, quando quinque suprema tulit.
 Hi numerum Christi superabant scilicet ictus,
 Hac imo gemuit verbera corde puer.
 In cruce cum lateris foderetur regia dextri,
 Cerneret & Martyr cuspide corda peti,
 Retrabe mucronem dextro de vulnere, dixit,
 Lauum, si cor vis tangere, tange latus.
 Hic cor habet sedem, sunt hic praeordia vita;
 Hic anima & gemini regna caloris habes.
 Sic puer ipse sui monstrat sacraria cordis,
 Qua trucidenta feri militis hasta subit.
 Nempe ita, qua Christus tulit, omnia, Line, tulisti:
 Vincla, alapas, spinas, sputa, flagella, crucem.
 Nunc etiam (at gemino) tibi vulnere corda notantur;
 Hoc discrimen habes, ne videre Deum.

Atque ut Deus hunc Christophorum (quem accolæ inco- VII.
 laeque innocentem de Guardia nominant) per vestigia plura Chri-
 sti duceret, sicut inuentus est Christus in Cathedra duodennis, Luc. 2,
 ita iste octennis; & sanè multa docens, si multos dociles inueni-

ret. Est enim virilis puer, sicut (prò dolor) quàm plurimi sunt viri pueriles; dignus proinde tali elogio.

*Hunc, quem Guardia laudat Innocentem,
Qui rhamnùmque, crucemque, lanceamque,
Et tam grandia pertulit; puellum,
Inuestis mihi monstrat esse vultus:
Quòd si non foret hic, virum putarem.*

Puto tamen omnino dignum, quem viri imitentur. Qui si & hinc humeros contrahant, atque eiusmodi onera alijs Atlantibus relinquunt; saltem à pueris ipsis discant virtutem imitandi.

Roman. Mar. tyrol. 8. Idus Augusti. Nam in Hispania Iustus & Pastor, sanctissimi fratres, cum adhuc pueri litteris imbuerentur, proiectis in schola tabulis, sponte ad martyrium cucurrerunt, & mox à Daciano Praside teneri iussi, & fustibus cæsi, cum se mutuis exhortationibus constantissime roborarent, extra ciuitatem producti à carnifice iugulati sunt. Quàm multi, tempore hoc nostro, cum tympana audiunt, ante mysteria, vt dici solet, discedunt è scholis, & tabulas proijciunt, non vt Martyres fiant, sed vt faciant! si vultis æmulari, ò iuvenes, *amulamini charismata meliora*: & si pro Republica, pro fide, pro Ecclesia non vultis fortitet occidi, saltem nolite socij esse eorum, qui spoliant & occidunt, pro patria, pro legibus sacris, pro religione patientes.

VIII.

Alius erat veterum ardor in imitando; qui ipsum Arrium Antoninum Asiæ Proconsulem in stuporem magnum adduxit. Hic enim cum persequeretur instanter eos, qui fidem Christi suscepissent, accidit aliquando vt cum in quadam ciuitate de illis quæstiones haberet, omnes ante tribunal eius se, manu factâ, obtulerint occidendos. Cum ille, vt Tertullianus ait, paucis duci iussis, reliquis dixit: *O miseri, si cupitis perire, precipitia, & restes habetis*. Hoc ab hoste testimonium retulerant Christiani promptiores ad ferendam, quàm ille ad inferendam mortem; adeò vt omnes se vltro sisterent Christo victimandos; hoc nomine non miseri, sed beati; nec isto modo perire, sed æternùm viuere cupientes: per precipitia, & restes non suas, sed Tyrannorum, ad cælum euolaturi. Ita scilicet exempla fortia, quæ videbant, exprimebant; non curiosi spectatores, sed generosi imitatores; quales etiam nostri huius sæculi tempestas desiderat, sed plane deside-

Tertull. ad Scap. cap. vlt.

Cap. XLIII. *Exempla recentia eorum, qui atrociam animo passi.* 179
desiderat: vix enim habet imitatores, licet habeat præcessores.
Itaque hebes oculus non videt longè præcedentes; aut certè ra-
ritas exempli trahitur in excusationem.

CAPVT XLIII.

Recentia exempla cum gaudio passorum.

HORTASSE enim, quibus ista canimus, dicent, ideò,
hac tempestate persecutionum, deesse fortium imita-
tores, quia & antiqua sint in obliuione, & recentia in
pretio haberi solita in nimia raritate: itaque mirum non esse, si
desint imitatores, vbi desunt duces: aut si hac tempestate pauca
contingant illustria, cum etiam exempla desint huius tempesta-
tis. His illud in primis possumus respondere, sufficere veterum
exempla sedulo imitatori. Si enim vitia veterum sequimur, quid
virtutes veterum meruerunt, vt displiceant, dum laudantur?

Deinde bonus Deus, quemadmodum vnicuique diei suum
iubet lucere solem; ita omni æuo quasdam accendit faces ad vir-
tutem prælucentes. Itaque nec nostræ ætati desunt clarissima
exempla eorum, qui rebus aduersis gauisi, cum S. Francisco dixe-
runt: *Tanta est gloria, quam exspecto, vt omnia me pœna deletet, om-
nis morbus, humiliatio omnis, persecutio omnis, mortificatio omnis.*
Talia exempla complura non deessent, nisi cauam Arabiam ser-
rent, & tam paucos imitatores reperirent. Non enim hîc Ala-
zones nostri, sed alibi assam, quod aiunt, farinam concupiscunt.

S. Ignatius Societatis nostræ auctor, Christi causâ, in vin-
cula compactus, cum ab eo Franciscus Mendosius, postea Bur-
genfis Episcopus, & Ecclesiæ Romanæ Cardinalis, quæreret, num
dolenter ferret illum carcerem, & vincula? Apostolica fortitudi-
ne respondit: *An tantum malum tibi videtur carcer esse? at verò non
tam multa Salmantica compedes sunt, non tot catena, quin ego plures
pro Christo cupiam.* Quare idem etiam interroganti, *Quanam es-
set compendiaria via ad perfectionem?* respondit: *Multa pati pro
Christo, idq; assidue postulare à Deo.* Vides verbum, habes exem-
plum; altero docuit, altero ostendit, quid sit desiderandum, & in
quo gaudendum. Nunc ea re tam pauci gaudent, quia pauci de-
siderant, pauci à Deo postulant. Potiùs id longis peregrinatio-
nibus,

I.

II.

III.

Petr. Ribad.
lib. 4. vitæ S.
Ignatij c. 15.

nibus, precibusque contendunt, ut à patiendo liberentur. Alij sancti, ut Antonius de Padua, & Franciscus Xaverius, idcirco longa itinera susceperunt, atq; ad Barbaras gentes profecti sunt, ut pro nomine IESU contumeliam mortemque ipsam paterentur; quamquam mortem secuti sunt fugientem. Neque enim eos Deus, ut Martyres, sed ut Confessores voluit coronare. Quamquam nec ipsam sine corona dimisit patendi voluntatem. Hanc verò illi quia ardentissimam habuerunt, etiam in alijs excitauere.

IV.

Atque ut videas Xaveriani spiritus ardorisque flammam, ostendam aliquot scintillas, è litteris, quas Michaël illustris in Iaponia Martyr Anno Christi 1609. è carcere ad suos scripsit. *Non possum, inquit, Dei in me beneficentiam verbis exequare, quòd pro eius fide captus sim, nimirum ex illo die dignatam esse angustissimam illam maiestatem, & anima, & corporis mei velut adire & capere possessionem, inde in summa pace fui. Estuabat cor meum inestimabili desiderio, sui, ad omnem Dei nutum, in prosperis & aduersis, ad unguem conformandi. Et infra. Nunc intelligo, irrisiones, contemptus, fastidia, quaslibet demum iniurias pro Dei amore aequo animo toleratas, omnibus regum & Imperatorum sceptris ac diadematis esse infinitis partibus anteponenda. Quadriennio fui in carcere, ita latus & alacer, ut uno tantum die mihi fuisse videar. Hæc martyris seu verba sunt, seu diuina incendia, vel frigidissimos quoque incensura.*

V.

Suprà capite
13. num. 27.

Ac ne quis verba dumtaxat dare me existimet, exempla etiam dabo, & animos ab eodem Xaveriano spiritu oriundos. Recensui suprà, parentum liberorumque Iaponensium fortitudinem, quæ Annum Christi 1613. illuminauit: hic addam recentius eorum, qui ibidem, ob Christianam religionem, ad necem, quæ sita, non tantum semetipsos vltro obtulerunt, sed etiam, ut in proverbio dicitur, coenam cum ipso canistro apponentes, amicissimos quoq; & coniunctissimos ad lanienam secum adduxerunt. Non mariti vxores, non hæ maritos; non mater filios, nec filij parentes abscondere, aut letho eripere conabantur, sed gnomon & regula communis erat omnibus, pro Christo mori, & quisque quò alium chariorem habebat, eò magis laborabat; ut eum eiusdem secum coronæ participem faceret.

VI.

Anno igitur à virgineo partu M. DC. XXII. hoc est, ante annos

annos 27, Nangalaci, inter centum & octodecim martyres, viginti quinque columnis alligati antè spectare iussi sunt, quàm spectaculum ipsi fierent, vt ab oculis inciperet eorum cruciatus, pœnaque ipsa expectatione extenderetur. Spectarunt igitur primum, ante se, crudelissimis modis mactari eos, quos ipsi instruendo fecerant Christianos. Quo spectaculo tantum abest, vt fuerint externati; etiam inflammari se senserunt, cum cernerent in tantum eos profecisse, vt etiam martyria paterentur. Præsertim verò mirificè sunt extimulati, cum viderent quinquennem puerulum Ignatium à matre Isabella ex media turba eductum, protractumque, vt vnâ martyr fieret, alacriter ad supplicia currentem, eaq; tam fortiter sustinentem. Hæ prolusiones fuerunt, & sicut à tyranno ad examinandos, ita à Deo ad firmandos exemplo spectantes certamina, velut batuentium, præmissa.

Longè enim secuta sunt diriora. Laniatis quippe in hunc modum istis, & magnâ strage circumiacentibus, ventum est demum ad eos, qui columnis colligati stabant. Hi, more Phœnicis, ituri erant ad immortalitatem, de rogo transmittendi cælo. Sed ligna ita circa columnas componebantur, vt tres bicubitos à Martyribus distarent; lentoque cruciatu Christi seruos assarent. Ceterum non tam flammis, quàm insidiis Martyres petebantur. Vt enim ex immenso illo lentoque æstu effugere possent, flaccidè admodum remissequè, & quasi libero nec ægrè solubili nodo, manus eorum alligabantur. Insuper vnâ parte extructæ, per ambitum, ardentisque pyræ, portam certam fugæ relinquebant, apertam lictores.

Rem dicam admiratione dignam, & stupendam. E viginti quinque Martyribus, ita temerè neglectimque ligatis, è tanto cruciatu (quid possum atrocius dicere?) è flamma ipsâ, & temporali, vt ita dicam, Inferno, per apertam viam, ne vnus quidem fuit, qui fugere vellet; more Salamandræ, perstiterunt omnes, & inter vndantes flammis, quasi inter Pæstanas rosas, aut molles amaracos, diuinis quibusdam gaudijs exultarunt, oculis, manibusque in cælum erectis; quasi non sentirent ignem, aut tamquam si essent adamantes. Quodq; rei caput est, in hunc modum alij quidem per sesqui, alij per duas, Pater autem Seba-

VII.

VIII.

stianus Quimura noster, per tres longas integrasque horas, spectantibus ad arenarias clepsyras tempus metientibus, viui vegetique sæuiens incendium, inaudito exemplo tolerauerunt.

IX. Eant nunc, & nostræ ætatis exempla flagitent pigri isti excusatores; qui si pallium amittant, si iumentum abducatur, si duos foeni manipulos perdant, jam cum ipso Atlante cali seonus sustinere solos arbitrantur, & laqueum quærunt quo, non abigeos aut fures, sed semetipsos suspendant, vnâ cum rebus amissis perituri, quas animâ suâ habuerunt chariores. Scilicet occasione dumtaxat opus est improbitari. Quare & isti mox animû despondent, cum fortunæ ludos vel à longè conspexerunt. Quid facerent inter ipsa flammaram incendia, tot horis, constituti? Nec enim dicis causâ datum est nobis exemplum tam luculentum; sed cum omnibus per ignem & aquam tribulationis transire sit necesse, par est, vt simili constantiâ transeamus. At prius locusta lucam bouem pariet, quàm vt delicatuli simile aliquod facinus audeant cogitare. Non cadit tanta constantia in inconstantes.

X. Cuius constantiæ, & alia suppetunt facta imitatione digna. Siquideam auctor Concertationis Anglicanæ de Alexandro Briantio ita scribit. *Cum duorum dierum spatio in turri Alexander degisset, ab arcis prefecto, Doctore Hammono & Nortono euocatus est, qui illum more suo exagitarunt, insurandum proponentes, quo ad omnia illum respondere cogant. Cum q̄, fateri nollet, quorum esset operâ sustentatus, ubi rem diuinam peregisset, & quorum excepisset confessiones; acus sub unguibus eius insigi demandarunt: quo tantum abfuit, vt de constantia animi deturbari potuerit, vt hilari etiam vultu Psalmum Misere mei Deus recitaret, & obnoxie Deum, vt suis tortoribus ignosceret, deprecaretur:*

XI. Vel hinc cognoscite, fortitudinem Christianam nondum omnino elanguisse; quam in atrocissimis tormentis canere magis, quàm gemere, iuuat; quæ hilari vultu, loco vindictæ, Deum scit cum Stephano, pro tortoribus deprecari; cui grarius est laurum, quàm apium decerpere; qua duceant homines viridi senio steterunt. Sunt enim & huic sæculo homines, quibus non numariam nobilitatem à Principe accipere, sed sanguine emere, æterni-

æternitatem placet. Etiam si tyrannus ultra Perficum scelus eat, illi tamen, à diuina veritate, ne latum quidem crinem recedent: citiusque, isti tales, suâ constantiâ, Carnifices ad verum Numinis cultum, quàm carnifices illos, suâ fœuitiâ, ad impietatem traduxerint. Ita hodieque in Martyribus cælum triumphat. Nam *triumphus Dei est passio Martyrum*, ait S. Hieronymus, & *pro Christi nomine cruoris effusio, inter tormentis mirâ perseuerantiâ stare, torqueri, & in suis tormentis gloriari. Ideò odor disseminatur inter gentes, & subit tacita cogitatio, nisi verum esset Euangelium, numquam id sanguine defenderent.*

Quod etiam factum, eo tempore, quo Edmundus Campianus in Anglia Catholicorum vidit, & postea secutus est, in patiendo, alacritatem. Scribit enim in epistola ad Euerardum Mercurianum Præpositum Generalem Societatis Iesv, inter cetera, etiam ista: *Dum hac scribo, immaniſſima ſauit persecutio. Mœſta domus. Nam aut mortem suorum prædicant, aut latebras, aut vincula, aut rapinam bonorum: tamen pergunt animosè. Etiam nunc plurimi restituntur Ecclesia, nouitij milites dant nomina: veterani sanguinem profundunt. Hoc sacro cruore, iſq; hostijs promerebitur Deus. Et supra de se ipſo: Lego ipſe litteras, in quarum prima pagella scribitur: Campianus captus est. Hoc jam decantatum circumſonat aures meas quocumque venio, ut mihi timor ipſe timorem excuſſerit. Anima mea in manibus meis ſemper. Hoc afferant meditatam, qui ſupplementi gratiâ mittentur.*

Hucusque Campianus, qui elegantissimâ solandi formulâ, supplementi loco in Angliam mittendos inuitat, dum ad vincula paratos esse iubet. Nempe qui purpuram iuxta purpuram diiudicat, meliùs discriminat minium & ostrum. Quare & Campianus de suo solatio solatium esse æstimandum censebat. Solatium autem æstimabat, si in carceres, Christi causâ, duceretur; immo & in ipſo tribunali, quòd ad mortem damnaretur. Cui Scherwinus, in damnatione socius, succinens assonansque in hunc mentis vocisq; iubilum erupit: *Hæc dies, quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in eâ.* Sed Campiani notissima fortitudo nequit vnâ pagellâ describi, integrum volumen meretur. Satis est hic digitum intendisse, Extat vita eius, & descriptum martyrium à Paulo Bombino,

XII.

XIII.

Bombino, dignum sanè non scribi tantùm, sed sapius etiam legi, præsertim ab ijs, qui inter hæreticos constituti, quotidie similia vel expectant, vel experiuntur. His constantis patientiæ exemplar erit Campianus.

XIV.

Sander. lib. 1.
de Schismate
Anglicano.

Quemadmodum etiam præcipuum illud Angliæ lumen, Ioannes Fischerus Episcopus Roffensis, Sacratissimo Eminentissimorum Cardinalium Collegio adscriptus, qui, Sanderò teste, ab Henrico VIII. Angliæ Rege schismatico morti adiudicatus, cum duceretur ad supplicium, canebat hymnum, *Te Deum laudamus*. Nempe latum illi fuit, sic ire ad lethum.

XV.

Quemadmodum & Ioanni familiâ Ogilbeo, natione Scoto, Societatis nostræ presbytero. Hic quòd intelligeret, quanta vis tormentorum esset, ad Claudium Aquauiuam Societatis Generalem in quadam Epistola scripsit: *Supplicia terribilia sunt, tortura acerba: Paternitatis tua Charitatis erit, pro me orare, ut pro inuictissimo IESU generosissimè occumbam*. Valuisse vtriusque preces, rei docuit euentus. Nam generosissimè & pugnavit, & occubuit. Anno 1614, mense Octobri captus, & 1615, mense Martio occisus, toto eo tempore, ita se gessit, ut videretur opprobrijs saturari non posse, semper aut piè intrepideque iocans, inter tormenta; aut, inter sæuientium hæreticorum immania illa supplicia, furorem ipsum magis prouocans ad sæuendum.

XVI.

In Relatione
Incarcerationis & Martyrij R. P. Ioan. Ogilbei Scoti Soc. IESU, descripta ex autographo ipsius Martyris in carcere exarato, octiduo ante mortem; & continuata per conceptiuoseius, in exiliū missos.

XVII.

Glasguz, ab eo perfidè proditus, cuius saluti studebat, cum captus sub primam noctem in domo Prætoris esset, multa acerba pertulit. Episcopus (ipsius Martyris verba sunt) eò se cum toto comitatu confert, meq; inter mensam & murum sedentem euocat. *Pareo; & me alapa cadit, dicens: nimis audax eras, in reformata urbe, missas tuas dicere. Respondeo: Non agis, ut Episcopus, sed ut Carnifex, me cadendo. Tum quasi dato signo undiq; pluuat in me alapa, capilli è barba trahuntur, facies unguibus laceratur, donec fæditate rei motus Comes Flemingus auctoritate, & manu cohibet pulsatores meos. Tum vix cerebro ad statum suum reddito à commotione tot plagarum capitis, iubeor nudari. Et cætera.*

Ac paulò infrà: *Minantur extrema. Rideo minaces vultus, & verba. Minantur cippum. Peto promissum. Dare recusant, dicentes, se humaniores esse. Respondeo; at mentiri non est humanitas: cur promit-*

promittitis, quod non datis? Carceris custos me mirabilem dicit: Captiuos enim non urgere, sed rogare solere magistratum, ne puniat. Respondeo, meritò sanè faciunt hac, quos pudet, vel pœnitet causa captiuitatis talis; aut qui capi, aut plecti metuent. Ego verò gloriôr causâ, & triumpho pœnâ tali. Ait ille: vide quid agas, & cui loquaris. Respondeo, jam vidi: at tu video, ut clauso carcere dormias in crastinum.

Ac infrâ: Iam vigesima sexta hora erat, ait, cùm nihil gustauram, & febris laborabam: & licet clamore disputationis incalescerem, paroxysmus tamen superveniens me algere fecit; & sic ad ignem iussus sum recedere; ibiq; à Boreali, Scoto, & penè conciu, nequam compellor, & periurus mendax; qui honestum mentitus cognomen, sceleratam professionem palliâsem: se effecturum breui, ut nobile nomen Ogilbeorum infami Iesuiticâ labe non diu fœdaretur; & si tot circumstantium Nobilium, & Aula Episcopalis rationem non haberet, se, ait, statim me in lucentem caminum missurum. Respondeo, si in ignem me mittere decreuisses, numquam commodius id accidere posse, quàm nunc, cùm valde frigeam: sed illi cauendum, ne cineres & carbones per domum spargerem, & sic ipsum coactum iri, ut domum verreret, quam fœdari fecisset. His & similibus iocis hominem excepi, adè ut & circumstantes, me in publicum optantes, ut pugionibus cribri instar perforarent, riderent hominem; & ipse, tandem veritate cognitâ, mihi omnia amicè promitteret. Tantum valet hilaritas patientis, ut vel jocando conuertat vexantem.

Pergit martyr narrando, quomodo, dum fictis criminibus, technisq; ludificaretur, riserit irrisores suos: ac mox subiicit: Ferro in pertica modum fabrefacto ducentarum librarum, duobus annulis nector; ita ut sedere, & in dorso jacere possem, aliud nihil, nisi parum stare, ne ad purgandam quidem naturam.

Et paulò infrâ. Edinburgum ducor, & dum per turbam damnatorum amicorum & coniugum (qui Ogilbeum causam esse suspicabantur; ut fuerint damnati) ducor, luto, nino, & maledictis excipior, etiam ad hoc instigante iudice prouinciali, & Episcopi famulis, prohibentibus spectantibus Ministris. Et dum spernenti similis equum per plateas alacrius ago, mirantur, quòd non consternar. Dixi, altâ voce, Scotico prouerbio: Tempus tunc cadendi, dum tollitur caput. Num-

A a

quid

XVIII.

XIX.

XX.

quid amplius vultis agere & dicere mihi? Femina quadam maledixit toruo vultui meo. Cui ego: Benedictio Christi super pulchram faciem tuam: qua palam protestata est, se dolere, quod dixit, & post hac de me mali nihil umquam dicturam. Observatum ab hareticis; quòd benedictiones, pro maledictionibus darem, letus iratis. Adeò vel ab hoste suspicitur virtus patiendi, neque est vllum tam efficax remedium sanandi aduersarios, quàm tolerantia exemplo. Sed pergamus cum pergente Martyre.

XXI.

Edinburgi, ait, in domo Episcopali maneo. Ocrea crurifragiales afferuntur; minantur extrema quotidie, ut loca, & personas proderem: si proderem, libertatem, & munera pramittunt; & si vellem, hareticus fieri, praposituram à Messa cum nobili matrimonio pollicentur, insuper & Regis munera. Dixi ridens, hac propter nominis affinitatem P. Muffeto offerri debere, non mihi, qui Ogilbeus essem. Hactenus prolusit, nunc audiamus etiam, quomodo luserit Martyr.

XXII.

Nam post multa eruditè, cordatè, & falsè lepida responsa, ad interrogationes eorum data, subdit. Tunc me abire iussu, deliberarunt, qua torturà me ad dicendum omnia cogerent. Tandem concludunt, vigilià: & sic octo diebus, & nouem integris noctibus, me stiliis, aciculis, acubus, & vellicationibus vigilare coegerunt, minantes mira, promittentes magna, ita ut per totam Scotiam fama vigily mei vagaretur, indignantibus, & commiserantibus multis vices meas. Multi Comites & Barones mecum egerunt, ut Regi satisfacerem; sed eum nihil pro rationibus, nisi rationes impetrarent, re desperata, Episcopus dixit, se ingentem pecunia summam dedisse voluisse, ut mecum nihil umquam negotij habuisset.

XXIII.

Et dum in magna corona hominum nobilis quidam, qui vigilijs meis praerat, diceret, se cum suis effecturum, ut atrocissima mihi fierent, senatumq; non prius emissurum, quàm multis supplicijs necati caput in porta occidentali urbis penderet, in exemplum pertinaciae. Respondeo: Egregij carnifices! ego vos omnes in hac causa nihili facio: agite pro heretica vestra malitia: vos non curo: rogavi neminem: rogabo numquam. Spreui semper: possim, & volo pro hac causa plura pati, quam vos una cum omnibus inferre potestis: Desinite mihi talia obycere: hac lymphatis feminis obrudite. Me ista accendunt, non consternant: ista non aliter rideo, quàm strepitus tot anserum.

Responsum

Responsum meum peperit circumstantibus silentium, & ipse tacens abiit, me cum custodibus relicto. Et post parum rediit, amicum interrogans, si quid deesset? Respondeo: Lectus ad dormiendum; tunc tacite ait, se ista ex politia dixisse, propter circumstantes. Sed ego barbarum hominis animum noueram, & dixi, me non curare, nec velle quidquam dictorum renocare: me scire satis, quid agerem, & cum quibus, & quomodo.

XXIV.

Redeunt die decimo Senatores, vocor (debilis eram: nam vigiliam ita me debilitauit, ut vix scirem quid dicerem, & quid agerem, aut ubi locorum essem, vel in qua urbe sapissime; & tamen Predicantes tunc veniebant obserata occasione sapius) vocor inquam, & commemorant clementiam suam, qui non crurifragio, sed vigilio me tentassent. Respondeo: Si crurifragio examinassent, portatus in scholam, vel in templum, docendo, vel exercitia Sacerdotis in confessionali exercendo, panem lucrari potuissem: at cum vigilio sensitivam partem ferè extinxissent, ac necassent, quod potuerunt, pessimum mihi fecerunt, nece excepta, cum secundum vocationem meam non tibiarum, sed iudicij exercitio Christo seruiam, & Ecclesia. Conabantur me conuertere, sed conuersione Predicantia, id est, ex sensato insensatum faciendo, & ex Iesuita stultum. Valeat Prapositionura, si tali acquiratur conuersione. Dicunt: satisfacere Regi, atrociora venient. Respondeo: Si essem omnia vobis dicturus, iam non dicerem, ne coactus dixisse viderer, & sensu, ut bestia, non ratione, ut homo, moueri atque duci. Tentate ocreas, ostendam, duce Deo, me in hac causa non plus tibiis, quam vos tibialia curare: existimo, ad maiora natum, quam ut sensu vincar.

XXV.

LXXX

Sed non in me, sed Dei gratia confido. Quare respondeo, me nolle dictis addere, demere quidquam: si quid secundum Deum mihi facturi sint, cito faciant, nihil deprecor: unum oro, ut quod facturi sint, cito faciant: At Archiepiscopus, tu ex passione loqueris, nemo vult cito mori, cum bene possit vitam seruare, ut tu posses, acceptis oblatis tibi, cum Regis gratia. Respondeo: Non ex passione, sed ex deliberato animo loquor, & vitam seruabo si possum, modo pro illa Deum perdere non cogar: at cum non possum utrumque, quod minus valet, pro meliori libenter perdam. Et sic fessus vigilio, & stando redeo ad cubiculum, ubi quidam Baro Vicecomes pronuncia Glasguensis me excipit

XXVI.

conscijs, exclamans in duritiem cordis mei, & cum Scotus essem, au-
derem recusare Regi in re aliqua satisfacere. Dixit, si Rex essem, te
in cera coquerem. Videns hominem verbis officiosis non posse placari,
agitavi hominem iocis, dicens: Si Deus te Regem facere voluisset, sa-
pientiozem fecisset: & dum super mensam illi prabiberem, & nollet
acceptare, iocis ipsum excepi, ut iram excuterem, omnesq; videre fa-
cerem, & in primis abunde Episcopum, dicentibus ceteris; me ipsum
descripsisse, ac si à puero mores nouissem.

XXVII.

Hæc ipse Ogilbeus retulit, ut perspicuum fiat, hominem
Deo nixum, nihil metuere tormentorum; immo ea etiam tan-
quam lucri feracia, prouocare. Quæ sanè affatim illi fuere cu-
mulata. Nam & postea nomen eius improbis linguis subhastan-
runt, virumq; religiosissimum pro mago proclamauerunt, quòd
fortè in Breuiario recitando audissent tacite verba sacra submur-
murantem. Sed ille hanc tam atrocem calumniam risu diluit.
Quo genere respondendi etiam alios complures aduersarios pro-
fligauit. Dixerat illi Pseudoepiscopus, Domine Ogilbee, spiritum
habes; optarem multos tibi similes me sequi, quibus benè uterer. Re-
spondet illico Spartanà, immo Philosophica libertate: Mallem
sequi carnificem ad suspendium, quia rectà ad Diabolum vadis: Nem-
pe ita & Polyearpus olim hæretico respondit, cum diceret: Ag-
nosco primogenitum Diaboli. Nescit enim adulari, qui pro veritate
paratus est mori; quare scapham, scapham vocat: quod & Ogil-
beus fecit, qui professus est, se aulicosmos non didicisse. Quem &
mirata est Anglia, cruce propria latari.

XXVIII.

Narrant in eodem libello, qui simul capti pænè omnibus
interfuere, quæ passus est, custodem carceris, tantà viri constan-
tià in amorem raptum, ac eò quòd se humaniùs erga Ogilbeum
gessisset, loco motum esse ab Archiepiscopo, atque Oeconomum
illi substitutum esse, hominem moribus asperum & inhumanum;
qui eum ferro onustum, in continuà solitudine relinquebat. Neque seris
fidebatur, quibus grauiora illa pedum vincula constringebantur; sed
eunei insuper ferro altrinsecus retorti annulorum nexibus infereban-
tur; adeò timebatur, ne euaderet: cum tamen dicere solitus fuerit
Martyr, se ne cerea quidem vincula disrumpere velle; nec, si paterent
ianua, egredi, ut causam tam instam desereret; donec diuina promi-
demia

dentia illi aliter prospicere videretur. Paulum & Silam putares, qui terræ motu quassatis fundamentis carceris, quando aperta sunt omnia ostia: & vniuersorum vincula soluta sunt, sponte tamen remanserunt, eoque exemplo carceris custodem Christo lucrati sunt. Lucratus esset & Ogilbeus, si exemplo huius semen in bonam terram cecidisset, adeo libenter carceris & ferri onus sustinuit.

Quin & pridie quam moreretur, lotis pedibus, adstantes inuitauit, ut nuptijs suis, crastino die futuris, interessent. Euocatus ad supplicium interrogatusque, an paratus esset, respondit, se jam dudum ad abitum paratum esse, & horam illam desiderasse. Profertur in eum mortis sententia, qua eiusmodi fuit, ut scilicet ad patibulum duceretur in foro ipsi erectum, ibique suspensus, caput amputaretur, & corporis dissecti quatuor partes omnium oculis, in quatuor diuersis locis publicis, spectanda relinquerentur. Tum martyr gratijs abis, & benedictione ei impertitâ, qui sententiam pronuntiauit, simulque eum amplexans, & ceteris cum Archiepiscopo gratias agens, eisque dexteram innuens, omnibus se ignoscere dixit ex corde, sicut optauit, Deum sibi peccata ignoscere. Et ad eundem modum, carnificem amplexus, bono esse animo iussit; se illi ignoscere.

Ad locum martyrio destinatum cum venisset, confluente ad spectaculum toto populo; cui verba facere prohibitum est; patibulum sibi paratum, ad D. Andrea Apostoli exemplum, amplexans, & exosculans, in orationem incumbit. Tandem falsas calumnias proclamationesque & in cognato consolante multa grauiataque indigna passus, Ministro interrogante, Num mortem timeres! Non magis, inquit, pro tam bonâ causâ, quam tu patinas, cum ad cœnam accedis. Ita sub patibulo etiam joculari libuit, mortem contemnentem. Tunc manibus de nouo ita arcte post terga reuinctis, ut digiti eius tremere, scalas ascendere iussus est: quo in ascensu orationi instans, & Catholicorum, si qui forte adessent, suffragia poscens, B. Virginem & Calites omnes inuocare cœpit, spem suam in meritis sanguinis Christi repositam esse asserens; idque omnibus audientibus, primum Latinè, tum Anglicè. Et carnifex, post iterata Vicecomitis mandata, ut eum è scala deturbaret, tandem renitens, & multum compatiens, deiecit eum de gradu, lætissimè morientem, quod de tot carceribus, vinculis, & laqueis, ad veram euaderet libertatem,

XXIX.

XXX.

XXXI.

Nicolai Trigaut. de Christianis apud Iaponios Triumphis.
Adam Conzen in Daniele cap. 47. præsertim §. 5. Specul. Hæret. crudelit. Arnoldi Hauen. Carthusiani.

Eant nunc, qui recentia exempla cum gaudio passorum desiderant; eant, & vel hoc solum imitentur fortitudinis decus: nihil ampliùs ab illis requiremus. Quamquam hoc solum non est, ut vidimus: totam Iliadem dare possemus; sed præstat Lectorem allicere, quàm fatigare. Plura tamen, qui volet de recentibus, res Anglicanas peruoluat, & Nicolai Trigautij Triumphos Christianos; de veterum autem constantia & magnanimitate, Adamum Conzen adeat è Daniele Aulicos accuratissimè instruentem, itemque Speculum Arnoldi Hauenij, Victorem Vticensem, Procopium, aliosque de bello Wandalorum memorantes. Certè à primis incunabulis Ecclesia, per trecentos annos, à potentissimis seu Imperatoribus, seu tyrannis, velut cerua in siluis, aut cymba in procellis agitata, quotidiana nobis exempla reliquit. Idem postea fecit, domesticos hostes, hæreticos reges, velut ciuile malum experta. Circa Christi annum quadringentesimum septuagesimum sextum; quando Odoacer & Gensericus Ariani, ille Italiam, iste Africam, itemque tertia furia Ariana, Visigothus, magnam Hispaniæ Galliæque partem, ac denique Zeno Imperator Eutychianus Orientem miserandis modis diuexauit. Ea vexatio Ecclesiam non contriuit, sed poliuit, ut nobis, velut speculum, quò tritior, eò tertior reluceret. Quare neque nunc desunt exercitores; sed qui, velut lapides adamantem polientes, non gemmam, sed seipsos consumunt. Ut proinde verè dicat Ecclesia: *Sape expugnauerunt me à iuuentute meâ, etenim non potuerunt mihi.* Psal. 128. In quem locum S. Augustinus ait: *Numquid ideò non peruenit ad senectutem, quia non cessauerunt illi expugnando? Consoletur igitur se Ecclesia de præteritis exemplis, & dicat: Etenim non potuerunt mihi.*

CAPVT XLIV.

Exempla Martyrum summatim: & hinc solatia documentæ, per SS. Patres proposita.

I.
S Ephrem de laudibus SS. Martyrum.



Ecce igitur quæ oculis subiecimus, animo suo subijciant, qui se nimis grauiam tolerare arbitrantur. & inuenient utique doloris medicinam. *Stabant siquidem,* ait B. Ephram

Ephræm Syrus, certaminis tempore fortissimi bellatores Dei, singula tormenta summâ animi alacritate tolerantes, pro nomine Unigeniti Filij Dei, ac Servatoris nostri Christi. Quam verò strenui, quantâq; fortitudinis laude praditi fuere, qui subiecta oculis horrenda supplicia contra se parata, non modò nihil timuerunt, verùm maiore quoque constantia pugnantes, cuncta perferendo superârunt! Cernebant ardentem rogam, ignitas sartagine, ebullientes ollas, que fervore nimio guttas picis, & adipis longius iaculabantur. Afficiebant item ferratae atque aculeatas rotas inter ignium globos nimia celeritate versari. Intuebantur ferreas vngulas, laminasque candentes, fustes, ursos, leones, precipitia, vectes, terebras, compedes, atque catenas, omnemq; proffusam artem, quam veritatis inimicus adversus confessores Domini Salvatoris inuenit. Omnia enim pœnarum genera in conspectu Martyris hostis callidus dedit, ut sanctos verteret in formidinem, & aspectu ipso ac terrore pœnarum lingua non amplius confiteri Dominum IESVM, metu impedita, præsumeret.

Quid autem fidelissimi promptissimiq; bellatores Christi, inter huiusmodi ante oculos exposita horrenda inauditaq; supplicia? promptiores effecti, maiore fiducia atque constantiâ, indubitanter & intrepide, ante tribunalia Iudicium ac Praefectorum Christum Dominum confitebantur. Non stridens flamma, non ignea sartagine, non olla feruentes, non rotarum horrenda vertigines, non ardentes lamina, non vngularum dentes, non cetera id genus tormenta, non compedes, non catenarum pondus immensum, non Tyrannorum mina, non Principum fremitus, non ars tota Diaboli, ministrorumq; eius, exterruit fortissimos milites Christi, non impulit abnegare pietatem, non à charitate Dei & Salvatoris abduxit: sed præcincti fide conculcarunt machinas omnes inimici, nec illos omnino formido tentavit.

Vidisti seruatorum fidelium robur? Vidisti gloriam pugilum Christi, atque constantiam? Vidisti alacritatem ingentem caeleste Regnum totâ fide querentium, Christumq; Regem suum omni affectu ambientium? Vidisti fidem perfectam veraciter perfectorum? Vidisti charitatem in Beatissimis martyrum pectoribus flagrantem, pro qua terrena cuncta spreverunt, ut Deum suum tenerent, quem amauerunt? Vidisti affectum Christi, quomodo à terra eleuat sublimè exaltari cupientes? Vidisti exultantem paradysum amplecti, ac fouere sui quosdam amicos, milites Christi in aeterna luce ac pace gaudentes? Ac-

VI

II.

III.

IV. *Accede, charissime, pertracta, contemplare martyrum gloriosos triumphos, aspice oculis cordis caelestium pugilum eximiam fidem, iniolabilemque pietatis affectum. Non potuit vis immensa pœnarum, iustorum animos flectere: tam intrepide charitatis ardorem, nec mors ipsa quivuit extinguere. Casti, magno cum gaudio flagrorum ictus, ut summas delicias, suscipiebant: serenaque, ac ridenti facie gratias Deo referabant, quia meruerant pro ipsius nomine pati.*

V. *Quibus ego vos laudibus pradicem, o perfecti milites Christi, aut quomodo appellem vos inclyti, atque Beatissimi viri? quis vestra fidei laudes explicare sufficiat? Obstupuit nempe Oratorum facundia, Philosophorumque sapientia, dum cernerent mirabilia in Christi famulus fieri: Indicibus, ac tyrannis verba defecerunt, sanctorum Martyrum constantiam & alacritatem immensamque, athletarum Christi tolerantiam aspicientibus: nam dum licitorum manus eorum membra torquebant, visceraque nudarent, non mœrentes aspexere, non tristes, nec solum inter cruciatum gemitum non edentes, verum latiore facie gaudia interna obtestantes: Quippe illis ea erant tormenta pro requie, & carnifices obsequi potius, quam sanire videbantur. Hæc S. Ephræm.*

VI. *E quibus verbis, exemplisque, vti & ex omnibus hucusque commemoratis, tamquam è fluuio quodam magnanimitatis, plurima haurire licet, seu solatia, seu documenta. Primum est, nihil miri esse, neque diuinæ providentiæ quidquam officere, si etiam hoc tempore multi innocentes patiantur & sancti. Nemo Martyribus vel innocentior, vel sanctior extitit: nemo tamen plus passus est. Sic per certamina ad coronas cucurrerunt. Christus nullum hominem magis dilexit quam Matrem, eamque summè innocentem. Illam igitur utique, quam primùm ipse ad cælos ascendit, secum libentissimè habuisset; & tamen quàm diu, post se in terris, atque inter miseras inopem, & sæpe grauiter à Pharisæis inueterato iam in eius Filium odio vexatam reliquit? Scilicet ut diu diuque haberet & ipsa occasionem merendi, & alij Christo chari patientiam ab illa discendi: qui si vidissent illam, statim à Filio in cælum assumi, cogitare fortasse potuissent, eos maxime à Christo diligi, quos ille quàm citissimè liberat è calamitate. At nunc, vbi viderunt, ipsam Christo facile omnium dilectissimam Matrem tam diu inter cruces & ærumnas huius vitæ* relinqui,

relinqui, amoris, non obliuionis, argumentum esse censuerunt, si & ipsi non statim tyrannorum procellis liberarentur.

Itaque amat Deus, & singulari prouidentia honorat, quibus occasionem dat certandi; hæc enim est via ad triumphos. Immo ista est Christianæ vitæ professio. *Venisti ad aquam baptismi,* ait Origenes, *istud est certaminis, & pugna spiritualis Initium hinc tibi aduersus Zabulum nascitur pugna principium* Et S. Leo, *Intelligamus,* ait, *quantò studiosiores pro nostrâ salute fuerimus, tantò nos uehementius ab aduersarijs impetendos. Cuius rei ex omni parte, causæ suppetunt.*

Ratione Dei, causam iam antè nominatam assignat S. Chrysostronus, dum ait: *Nefas est pugilem Dei vacare delicijs; non licet epulari luctantem. Luctamen enim sunt presentia omnia, certamen, bellum stadium: aliud est quietis tempus, hoc arumnis deputatum est, atque sudoribus. Nullus, ubi ad certamen se exiit, unctusq; est, requiem quarit.* Vult igitur nos Deus hîc, tamquam in certamine, bello, & stadio exercere; vt in cælo possit victoribus coronam imponere. Itaque prouidentia est, non negligentia, si aduersa, vel permittit, vel immittit.

Ex parte autem Diaboli, huius rei causam indicat S. Hilarius his verbis: *In sanctificatis nobis maximè Diaboli tentamenta grassantur; victoria ei est magis exoptata de Sanctis:* Et S. Hieronymus, *Non quarit,* inquit, *Diabolus homines infideles; de Ecclesia Christi rapere festinat: esca eius, secundùm Habacuc, electa sunt: Iob subvertere cupit, & deuorato Iuda, ad cribrandos Apostolos expe- tit potestatem.*

Ex parte verò nostra rationem assignat S. Chrysostronus tribulationum istam. *Si enim,* ait, *cùm tot sunt tristitia, & pericula, & timores, & cura nos undique circumeuntes, tam libenter presenti immoramur vita; si nihil horum esset, & absque tristitiâ, & arumnis omnibus tota foret vita nostra, quando umquam futura desiderare- mus? sic & Iudæis Deus fecit; volens enim illos in reditûs cupiditatem inducere, & ut Egyptum odissent persuadere, permisit eos lateritia opere, & luto laborare, vt laborum & arumna illius magnitudine cruciati, ad Deum clamarent. Ne igitur nos terra affixi, & presentibus inbiantes torpeamus, & futurorum obliuiscamur, vitam nobis Deus fe-*

Bb

cit la-

VII.

Orig hom. 9.
in lib. iudic.
S. Leo term.
1. de Quadr.

VIII.

S. Chrysostr.
hom. 8. in 2.
ad Timoth.

IX.

S. Hilarius.
in Matth. 4.
S. Hieron.
Epist. ad Eu-
stochium.

X.

S. Chrysostr.
hom. 6. ad
Antioch.
pop.

est laboriosam; sicut enim corpus tritum laboribus, & arumnis confectum amori non vult vacare, non indulgere ventri, sed requiescere, & quietè jacere: Sic & anima plurimus obſta malis, ad requiem & quietum statum festinat.

XI.

De S. Ephz.
vide Metaph.
10 Febr. de
Othone Fer-
rar 23. Mar-
tij. de Na-
zianz. Sur. 9.
Maij. de Al-
berto in vita
eius 3. Sept.

Numquam Ephrem è mundo exiisset, neque Otho Romanus, nisi per carcerem. Capi priùs debuerunt, & compede vinciri, vt ad veram aspirarent libertatem. Sicut & S. Gregorius à patria Nazianzenus dictus, Athenas navigaturus, secundis ventis numquam venisset, quò eum aduersi pepulerunt. Cùm proximè vltimum vitæ discrimen fuisset, atroci tempestate comprehensus, & baptismi, & religiosi ordinis suscipiendi votum fecit; haudquaquam facturus, nisi eum mare iactauisset. Quod & Alberto illi rupicolæ legimus contigisse. Ille à parentibus diues, ditior à malis artibus, in lacu Verbano ingenti procella de morte, deque aeterna sibi damnatione instante admonitus, voto melioris vitæ facto, portum obtinuit; ac mox coniuge, inter velatas virgines abditâ, diuitijsque inter pauperes distributis, montem lacui vicinum conscendit, vt cælo quoque vicinior esset; non magis ex diuite pauper, quàm ex iniquo sanctus factus. Utile ergò nobis est pati, vt vexatione, velut stimulo quodam equus, è luto abigamur, eoque anhelemus, vbi quietem sumus reperturi, & lætæ pascua aternitatis. Si enim rarò hîc videmus aurum sine scoria, argentum sine fuligine, ignem sine fumo, lumen sine vmbra, aërem sine nube, diem sine imbre; aliud aurum, aliud lumen, alium diem incipimus cogitare.

XII.

Hinc alterum solatio permistum documentum est, Deum (ex cuius providentia aduersis exercemur, vt à caducis rebus, hoc pacto amarescentibus, animum ad vera bona duraturaque coronas auertamus) sicut salutis nostræ prospicit, ita velut ex Equestribus, aut Podio inspicere singula, quæ sustinemus, adeoque esse velut agonothetam, & certaminum nostrorum spectatorem; quemadmodum fuit Martyrum, aliorumque pro Christo grauiam passorum. Quæ res incredibiles animos addit menti generosæ.

XIII.

S. Cyprian.
lib. 4. epist.

Ad agonem, ait S. Cyprianus, secularom exercentur homines, & parantur, & magnam gloriam computant honoris sui, si illis, specta-

stante

Stante populo, & Imperatore presente contigerit coronari. Ecce agonia
 sublimis & magnus, & corona celestis premio gloriosus, ut spectet nos
 certantes Deum, & super eos, quos filios facere dignatus est, oculos suos
 pandens, ceraminis nostri spectaculo perfruat. Præliantes nos, & fi-
 dei congressione pugnantes spectat Deus, spectant Angeli eius, spectat &
 Christum. Quanta est gloria dignitas, quanta felicitas, præside Deo con-
 gredi, & Christo iudice coronari! Armemur, fratres dilectissimi, vi-
 ribus totis, & paremur ad agonem mente incorrupta, fide integra, vir-
 tute denota. Ad aciem, qua nobis indicitur, Dei castra procedant.
 Armentur integri, ne perdat integer, quod nuper stetit: Armentur &
 lapsi, ut & lapsus recipiat, quod amisit. Integros honor, lapsos dolor
 ad prælium prouocet. Hæc Cyprianus.

Quæ ipsa cogitarunt Martyres olim, ut ad martyria anima-
 rentur, quorum exemplo, si statuamus in angustijs & malis, qui-
 bus perpluimur vndique, nos non habere tantum Deum ista pro-
 uidentem, sed etiam videntem, longè efficiemur ad patiendum
 alacriores. Bonum mihi, Domine, tribulari, dummodo ipse sis me-
 cum, ait S. Bernardus, quam regnare sine te, sine te gloriari. Bonum,
 in tribulatione magis amplecti te, in camino habere te mecum, quam
 esse sine te vel in calo. Ita Dei præsentia bonis est pretiosa; & quæ
 amara sunt, in dulcedinem vertit; neque finit vllius affectûs im-
 petum exorbitare. Si enim, etiam æstuante animo, tamen iram
 cohibemus coram hominibus, ne eis impatientes esse videamur;
 quanto æquius est, in diuino conspectu, nos esse patientes? cum
 præsertim patientibus amplissima esse præmia promissa sciamus.

Quod sanè est tertium è tribulationibus cum magno solatio
 capiendum documentum. Ait enim Seruator: Beati qui persecu-
 tionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum ca-
 lorum. Beati estis, cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint,
 & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes, propter me:
 Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in calis. Sic
 enim persecuti sunt Prophetas, qui fuerunt ante vos; vtique libera-
 liùs redonatos, quàm atrociùs passos.

Eapropter Damianus. Perpende, inquit, & inuicem confer
 tribulationem & gloriam; momentaneum & aeternum; leue & pondus:
 gaudere & exultare; quia quod tribulationis sustines, momentaneum est;

6. ad Tibariti:
 Exhort. Mare
 tyrij.

XIV.

S. Bernard.
 ferm 17. in
 Pfal. Qui ha-
 bitat.

XV.

Matth. 5. 10.

XVI.

S. Damian:
 lib. 8. ep. 6.

Bb 2

quod

quod gloria praestolaris, aeternum est: leue est, quod toleras; pondus, quod expectas. Hæc Damianus scripsit, atque ita esse totus Sanctorum senatus censuit: cui leue videbatur, quidquid poterat à mortali homine tolerari pro immortalitate.

XVII. Id enim vnusquisque istorum sensit, quod D. Augustinus dixit: *Si quotidie oporteret nos tormenta perferre, si ipsam gehennam paruo tempore tolerare, vt Christum videre digni essemus, in gloria venientem, sanctorum eius numero sociari; nonne erat dignum pati omne quod triste est, vt tanti boni, tantaq; gloria participes haberemur?* His Augustinus, & omnes diuini victores, veluti è theatri popularibus, acclamant, nobis in arena certantibus, præmijque secuturi ostensione Pæana canunt, & *Euge* illud turbæ ad pugnam adhortantis.

XVIII. Quod & Cyprianus fecit, in hunc modum exclamans: *O dies ille qualis, & quantus adueniet, fratres dilectissimi, cum ceperit populum suum Dominus recensere, & diuina cognitionis examine singulorum merita recognoscere, mittere in gehennam nocentes, & persecutores nostros flamma pœnalis perpetuo ardore damnare; nobis verò mercedem fidei & deuotionis exsoluere? Quæ erit gloria, & quanta latitia, admitti, vt Deum videas; honorari, vt cum Christo Domino Deo tuo salutis ac lucis aeterna gaudium capias? Abraham, & Isaac, & Iacob, & Patriarchas omnes, Prophetas, & Apostolos, & Martyres salutare; cum iustis, & Dei amicis in regno calorum data immortalitatis voluptate gaudere, sumere illic, quod in cor hominis ascendit?*

XIX. E quibus rursus quartò discimus, nihil nobis, contra eos, qui nos affixere, de vindicta cogitandum. Martyres, exemplo Christi & Stephani, pro tortoribus suis orauerunt. Qui, si ob improbitatem, aut crudelitatem suam, poenâ digni sunt, longè grauiore poenâ afficientur ab eo, qui potest mittere in gehennam nocentes; & persecutores nostros flamma pœnalis perpetuo ardore damnare. Scimus enim, ait S. Paulus, qui dixit: *Mihi vindicta, & ego retribuam.* Ille iudex est. Qui ergo pro se vindictas meditatur, diuinam inuadit iurisdictionem, & alienam vsurpat potestatem; ac præterquam, quòd illotis pedibus Christi conscendit tribunal, in propriâ quoque causâ malus est iudex. Adde, quòd & imbecillis, Latrabit, & rarò vltra linguæ vulnus vindicta procedet,

cedet, aut puerili manu palpabit potius, quàm verberabit nocentem. *Horrendum est autem incidere in manus Dei viventis*; qui Hebr. 11. 30. exemplis plerumq; punit Sanctorum suorum persecutores. Igitur vindictam perdit, qui præuenit. Utinam non perderet etiam patientiæ mercedem!

Non vindictam Dominus, sed veniam docuit inimicis nostris postulandam. *Dico vobis, ait, Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos: & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos.* Quod cum Martyribus libenter facturi sumus, si cum iisdem seriò expendamus, longè plus boni, quàm mali nobis inferre persecutores. XX.
Matth. 5. 44.

Macarius ille Alexandrinus, in vitis Patrum, sex adeò menses legitur nudus inter culicum examina molestissimè pungentibus aculeis sese exposuisse, cùm obscenæ voluptatis illecebrâ se tentari animaduertisset. Quid illo factum? obsederunt culices corpus vndique, pupugerunt identidem, & velut stimulis effoderunt exangues artus. Nocuisse putes? profuerunt: Nam animum defenderunt, quem stimulis longè periculosioribus liberauerunt. Ita multi dum nocere meditantur, profunt; & sanant, dum vulnerant. Ut iam meritò eos diligere possimus, & potius benefactores, quàm persecutores appellare. XXI.

Ita enim illud: *Maior seruiet minori*, hoc est Esau Iacobo, exponit S. Augustinus: *Quo modo, inquit, mali seruiunt bonis? non obsequendo, sed persequendo; quo modo persecutores Martyribus? quo modo lima vel mallei auro, quomodo mola seruiunt tritico, quomodo panibus coquendis furnalia, ut illi coquantur, illa consumantur; quomodo in fornace aurificis palea seruit auro, ubi sine dubio palea consumitur, aurum probatur.* Ex mente ergo Augustini, atque re ipsâ impij seruiunt pijs, persecutores patientibus, tortores Martyribus, quia dum molestant, coronam illis fabricant, sibi pœnam; tantò commiseratione digniores, quia profunt cum proprio nocumento. XXII.
Gencl. 25.
S. Augustin.
serm. 78. de
Temp.

Quod probè intellexit illa apud Thaulerum Virgo, quæ moriens interrogata, quomodo ad tantam sanctitatè peruenisset? respondit. 1. *Afflictiones meas nulli, nisi Deo quæsta sum, & statim aut consolabar, aut confortabar à Domino.* 2. *Corde semper fui liberalissima, & si quando opere non poterà, animo saltem dabam.* 3. *Iis, a qui-* XXIII.

bus laesa fui, beneficium singulare rependi: quod non fecissem, nisi laesa ab eis fuisset. Summus hic gradus est patientiae, qui persecutores habet, & remuneratur, tamquam benefactores. Quod si hoc alicui paradoxum videtur, is parum versatus est in schola Christi, Matth. 5. 43. dicentis: *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Quo loco S. Hieronymus: *Multi, inquit, praecepta Dei imbecillitate sua astimantes, putant esse impossibilia, quae praecepta sunt, & dicunt sufficere virtutibus, non odisse inimicum. Ceterum diligere, plus praeicipi, quam humana natura patiatur. Sciendum est ergo Christum non impossibilia praecepere, sed perfecta, quae fecit David in Saul & Absalom. Stephanus quoque pro lapidantibus deprecatus est, & Paulus anathema cupit esse pro persecutoribus.* Ac ne quis etiam istos aliquid supra hominem fecisse putet: Lycurgus rex Laedæmoniorum, ut auctor est in vita eius Plutarchus, cum à feroce juvene Alcandro oculo orbatus esset, eumque à populo in suam accepisset potestatem, ut pro arbitrio plecteret & tractaret, nihil grauius in eum statuit, sed optimè instituit, correctisque vitijs ad omnem honestatem efformauit, bonisque moribus præditum in theatrum produxit dicens: *En inuenem, quem à vobis iniuriam & violentum accepi, iam frugis & popularem vobis restituo.* Hoc potuit Ethnicus, quid poterit, immo debet Christianus? Nempe existimabit, non tam se bonum pro malo, quam bonum pro bono reddere; ita patiens, ut sibi gratus potius quam patiens videatur, in hoste agnoscens benefactorem. Ita fecisse S. Stephanum Abbatem testatur S. Gregorius his verbis: *Fuit quidam diebus nostris Stephanus nomine, pater monasterij iuxta Reatinae urbis mœnia constituti: vir valde sanctus, virtute patientia singularis. Et supersunt multi, qui illum noverunt, eiusque vel vitam, vel obitum narrant. Erat autem huius lingua rustica, sed docta vita. Hic, pro amore caelestis patriæ, cuncta despexerat, possidere aliquid in hoc mundo fugiebat. Tumultus denitabat hominum; crebris ac prolixioribus orationibus intentus erat. Virtus tamen patientia vehementer in eo excreuerat, ita ut eum sibi amicum crederet, qui sibi molestia aliquid irrogasset. Reddebat contumelijs gratias. Si quod in ipsa sua inopia damnatum fuisset illatum, hoc maximum lucrum putabat. Omnes suos aduersarios, nihil aliud quam adiutores*

S. Gregorius
hom. 35. in
Enang.

adiutores estimabat. Hæc S. Gregorius; & habentur compluralia in vitis Sanctorum, quæ dum ostendunt amatos potius, quàm supplicijs remuneratos à pijs hominibus persecutores, præclare firmant quartum, quod attulimus, documentum.

Quintum hinc documentum trahitur, vt nos potiùs cum Martyribus, exemplo virtutis, quàm cum tortoribus, malitiâ impietatis, proximo nostro prodelle studeamus. Virtus enim, quæ maximè placet, maximè docet. Placet autem nobis nihil ita, quàm cum conspicimus hominem, inter mille impatientiæ occasiones, patientem. Hac ergo virtute, ritu Martyrum, homines instruimus, terram ornamus, cælum exhilaramus, Angelos lætitiâ, Deum gloriâ implemus. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.* Quam glorificationem appositè possunt exponere D. Hieronymi verba suprâ à nobis laudati: *Triumphus Dei est passio Martyrum, & pro Christi nomine cruoris effusio, inter tormenta mirâ perseuerantiâ stare, torqueri, & in suis tormentis gloriari. Ideò odor disseminatur inter gentes. & subit tacita cogitatio, nisi verum esset Euangelium, numquam id sanguine defenderent.* Hæc prima est cogitatio fidei crescentis, per quam cælestis Pater glorificatur, dum de sanguine Martyrum, sumuntur exempla virtutum, & hinc, velut de semine, surgit seges Christianorum. Itaque numquam plus agimus, quàm cum plus patimur, neque homines magis conciliamus, quàm hac magnanimitate. Augustum Cæsarem, in vita eius narrat Suetonius, Cinnæ machinanti sibi necem, & condonauisse, & dixisse: *Cinna, tibi iterum vitam do, prius hosti, nunc insidiatori ac parricidæ, & cum hoc dicto eidem consulatum obtulisse.* Quid hac tantâ clementiæ patientiâ est consecutus? Cinnam postea habuit perpetuò amicissimum. His carbonibus super caput aduersariorum aggestis incenduntur homines, & amici fiunt ex inimicis.

Docet Aristoteles, ouem si concipiat, flante Septentrionali vento, aspero illo, atque aquilæ instar rapido, masculum parere; sin Austro spirante, feminam gignere. Ita ferè etiam homo longè perfectiora, generosioraque & concipit, & parit, cum rerum aduersarum furant Aquilones. Tunc enim fortunæ opes,
tunc

XXIV.

Vide S. Chry-
sost. serm. de
mansuetu-
dine.

Matth. 5. 16.

S. Hieron. ad
Hedibiam,
q. 11.

XXV.

Aristot. lib. 6.
de hist. c. 19.

tunc vitam demum fluxam contemnere audet; tunc alios ad fortia tam manu, quam linguâ animat. Ea autem, quæ Austro prosperitatis permulcente, tamquam semen per verbum orationemque exemplo carentem, suscipit, plerumque sunt imperfectiora, more femellarum. Multum enim se præstare arbitratur homo in prosperitate constitutus, aut ab Ecclesiaste edoctus, si pauperi donet Philippazum; cum alius belli procellâ inuolutus, totas gazas regias non æstimet, sibi religionis causâ asportatas.

XXVI.

Quæ grandiora, ut quisque in se, aduersâ tempestate, citius concipit; ita & in alijs facilius faciliusque parit, patientiam, quam eloquentiam magis admirantibus. Hinc, apud Sophronium in Prato Spirituali c. 22. *duo senes monachi cum fratre unâ iter agentes, & à via aberrantes, inter satrâ inuenti sunt. Quo conspecto agricola cœpit in illos multa maledicta enomere ex ira, dicens: Vos estis monachi? vos timetis Deum? Si timorem Dei haberetis, satrâ non conculcassetis. Tunc senior dixit socijs: Per Dominum, nullus ei respondeat, conuersusq; ad illum dixit: Rectè dixisti, fili mi. Ille verò furens, rursus impetebat eos contumeljs. Tum senior: Vera dicis, fili, nam si veri monachi essemus, ista non egissemus: sed per Dominum, indulge nobis, quia peccauimus. Stupefactus ergo ille ad tantam senis humilitatem, prostravit se ad pedes eius dicens: Peccavi, indulge mihi, & per Dominum, assume me vobiscum. Rusticus ergo secutus illos, accepit habitum.*

XXVII.

Hucusque Sophronius, patientiæ fructum efficaciamque, demonstrans: quæ quò maior erit, eò maiorem fructum consequetur, non apud simplices tantum, ac plebem Rusticanam; sed apud aulicos quoque & magnates. Ita S. Spiridion Episcopus Cypri, ut est in vita eius apud Surium, 14. Decemb. aliquando ad Imperatorem Constantium, à quo euocatus erat, profectus est. Vili autem erat habitu, manu virgam ex palma tenens. Pendebat ex collo vas fictile; & ut verbo dicam, contempti hominis speciem omnino præ se ferebat. Itaque regiam ingredientem, quidam indecorum ratus tam abiectâ specie virum intrare palatium regium, sacra eius maxilla impudenter colaphum iufregit. Tulit id non modò patienter vir sanctus, sed & alteram, prompto patiendi animo, percussori exhibuit. Quæ res insolentem illum tacito pudore affecit, ut repente ei supplex fieret, &

INCOM-

inconsiderata audacia, veniam peteret. Quam libens concessit, & hominem paterne instruxit, ut ab inferenda iniuria se contineret. Quo factum est, ut a viris principibus in honore haberetur, qui eum summa reuerentia ad Imperatorem deduxerunt. Hæc ex vita S. Spiridionis, docentia, quantum ex malis toleratis fructum reportent etiam aspicientes. Igitur eiusmodi exemplis fas est alijs prodesse, dum non tædet præluere. Qui sic præ est, bene præ est, quia prodest. Et, ut S. Leo ait, *validiora sunt exempla, quam verba, & plerimum est opere docere, quam voce.*

S. Leo serm.
i. de S. Laurent.

CAPVT XLV.

Patientia & fortitudinis exempla, quomodo olim vsurpata, quomodo nunc vsurpanda?

Exempla hæc patientiæ, quibus præire alijs oportet, tunc demum, velut per manus dabimus, si ipsi prius accipiamus. Pugnare qui docent, prius didicerunt. Arma autem pugnantium sunt potissima, ensis, quo, ut vulnerent, accinguntur; & scutum, quo proteguntur. In spirituali pugna gladius est verbum Dei; clypeus, patientia: hæc sustinemus, quod illud docet, sustinendum. Nec sanè docet inani eloquio, sed multiplici exemplo. Qualia etiam ethnicus Cicero arma, in hoc bello suavit vsurpanda. *Quæ sunt ista?* inquit: *contentio, confirmatio, sermoq; intimus, quum ipse secum; caue turpe quidquam, languidum, non virile. Obuersentur specios honesta animo; Zeno proponatur Eleates, qui perpeffus est omnia potius quam conscios delenda tyrannidis indicaret. De Anaxarcho Democritio cogitetur: qui cum in manus Cyprii Nicocreontis Regis incidisset, nullum genus supplicij deprecatus est, neque recusavit. Calanus Indus, indoctus ac barbarus, in radicibus Caucafi natus, sua voluntate vinus combustus est. Nos, si pes conduluit, si dens (sed fac totum dolere corpus) ferre non possumus. Opinio est enim quadam effaminata ac lenis, nec in dolore magis, quam eadem in voluptate, quâ cum liquefcimus, fluimusq; mollitiâ, apud aculeum sine clamore ferre non possumus. At verò C. Marius rusticanus vir, sed planè vir, cum secaretur, ut supra dixi, principio vetuit se alligari: nec quisquam ante Adarium solutus dicitur esse factus. Cur ergo postea*

I.

Cicer. lib. 2.
Tulcul. 99.

Et

alijs?

ali? valuit authoritas. Videſne igitur eſſe opinionis, non natura ma-
lum? & tamen fuiſſe acrem morſum doloris, idem Marius oſtendit:
crus enim alteram non prebuit. Ita & tulit dolorem ut vir, & ut ho-
mo, maiorem ferre ſine cauſa neceſſaria noluit. Totum igitur in eo eſt,
ut tibi imperes. Hucusque Tullius, demonſtrans, ab exemplis, &
auctoritate patientiam doceri, artemque vincendi doloris.

II.

Quamquam exemplis illius opus non eſt: vera religio verio-
ris patientiæ exempla ſubminiſtrat; & domi, quod aiunt, iſta
nobis naſcuntur, ut jam non ab Ethnicis, aut aliunde neceſſe ſit
exempla mutuari, cum eadem, atque etiam maiora inueniantur
in Chriſtianis. Atque in primis illud, quod de S. Ignatio Socie-
tatis noſtræ Fundatore, adhuc militiam & ſæculum ſpirante, ve-
ro, in doloris cum ſumma patientiâ tolerandi exemplis, Chriſtia-
no Mario memoratur. Cum enim ænea bombardæ pila crus ei
dextrum confregiſſet, depulſo mortis periculo, oſſa ſolidari jam coepe-
rant, & arctius conſtringi: duo tamen ſupererant inſommoda, alte-
rum efficiebat os ſub genu relictum, quod extra prominebat foras, alte-
rum tibia contracta breuitas, qua & rectè illum incedere, & pedibus
firmiter conſiſtere prohibebat. Quibus incommodis ut mederetur, cum
elegantia eſſet, habitusq; corporis ſtudioſiſſimus, atque inſtitutum milita-
ris vita curſum proſequi ſtatuiſſet, ex medicis primùm quaſiuit, poſſene
os illud, quod deformiter eminebat, excidi? Poſſe quidem affirmarunt,
ſed grauiſſimo tamen dolore, & omniū, quos in curatione toleraſſet, ma-
ximo. Verùm ille nihilominus, ut ſua voluntati ſatisfaceret, & (quod
me audiente narrauit, ait Ribadeneira) ut habiles atque elegantes
urbanas ocreas geſtare poſſet, ſecari os juſſit: neque à propoſito abduci po-
tuit, ligariq; ſe omnino veniit, eademq; conſtantis animi firmitate cru-
ciatum illum pertulit, qua ſuperiores vicerat. Atque hoc remedio de-
formitas oſſis ſublata eſt.

III.

Quis Marium deſideret, crus pariter, & fortis viri exem-
pla præbentem? Et quamquam illa doloris tolerantia, non Chri-
ſti cauſâ ſuſcepta fuit, indicium tamen in Chriſtiano erat animi,
ob meliorem cauſam, atrociora æquanimiter paſſuri, ut planè
poſtea tulit. Sed iſtud nunc non ago, ut hæc deducam: abunde
exemplorum datum eſt. Illud oſtendo, ſuos Chriſtianis Marios
non deſſe, longeque viros fortiores in Eccleſiâ reperiri. Quos
ac ſit

Petr. Ridad
lib. 1. de vita.
S. Ignatij.
cap. 1.

ne fit opus in vltima Thule quærere, etiam passim obuios habemus: *Purpurata est*, inquit S. Augustinus, *vniversa terra sanguine Martyrum, floret calum coronis Martyrum, ornata sunt Ecclesia memorijs, insignita sunt tempora natalibus Martyrum, crebrescunt sanitates meritis Martyrum.* Ita loca omnia, omnia tempora, omnia negocia Martyres nobis offerunt, & inculcant intuentos, contemplandos, imitandos: vt, quia vbique occurrunt patiendi causæ, nusquam desint patientiæ monumenta; discamulque dicere: *Quid gloriosius, quid hæc felicius vlli hominum poterit ex divina dignitate contingere, quam collegam Passionis cum Christo, in Christi nomine factum fuisse?* Ita Martyr dixit, vel Martyres effecturus, vel patientes.

S. August. in
Psalm. 118.
term 30.

S. Cyprian.
lib. 5. ep. 12.

Videamus quid dixerit Confessor, cuius hæc sunt. *Sed dicit aliquis: Nulla ratione possum inimicos meos diligere. In omnibus scripturis Deus tibi dicit, quia potes. Tu è contrario respondes, non posse. Considera nunc, vtrum tibi, an Deo debeat credi. Et idè quia veritas mentiri non potest, iam excusationes suas relinquat humana fragilitas, quia nec impossibile aliquid potuit imperare, quia iustus est; nec damnaturus est hominem pro eo, quod non potuit vitare, quia pius est. Quid tergiversamur incassum? Nemo enim quantum possumus, melius nouit, quam qui nobis ipsum posse donauit. Tor mulieres, clerici, pueri, tanta, & tam delicata puella flammis & ignes, & bestias aequanimiter pertulerunt, & nos stultorum hominum conuitia dicimus tolerare non posse, quæ nobis malorum hominum nequitia inferuntur; si possumus, etiam vsq; ad mortem illorum, nostras iniurias vindicamus. Vnde nescio qua fronte, vel qua conscientia cum omnibus sanctis in aterna beatitudine partem habere desideramus, quorum exempla sequi in rebus minimis non acquiescimus.* Ita cum Martyre Cypriano Augustinus Confessor dixit.

I V.
S. Aug. term.
6. de temp.

Ita dixit & Confessor longique Martyrij exantlator Chryso-
stomus Constantinopoli eiectus, atque in exilium proturbatus, vt quæ itinerum molestijs, quæ militum sauitijs conficeretur, quemadmodum & confectus est. Is ergo exemplis vti nos docens, ad Cyriacum pariter exulantem ita loquitur: *Equidem cum vrbe Constantinopolitanâ exigerer, nihil horum curavi, sed ita mecum ipse locutus sum: si Imperatrix me proscribere volet,*

V.
S. Chrysoft.
ad Cyriac.

proscribat; Domini est terra, & plenitudo eius: si ferrà discindere velit, discindat: Isaiam habeo exemplum. Si me in mare vult proycere, Iona reminiscar. Si in caminum vult conycere, tres illos inuenies habeo, qui id pertulerunt. Si me bestys vult obycere, Danielus meminerò in lacum leonum coniecti. Si lapidare me vult, Stephanum habeo Pro-
somartyrem. Si caput mihi vult auferre, Ioannem habeo Baptistam. Si substantiam vult adimere, adimat famè: nudus egressus sum de ventre matris mee, nudus reuertar illuc. Exhortatur Apostolus: Personam hominis Deus non recipit. Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Et me Dauid ipse armat, dicens: Loquebar in conspectu Regum, & non confundebam. Hæc talia cura Chrysothomo, in aduersis profiteamur; vt vel illius exemplo exemplis sanctorum inhareamus.

VI.
S. Cyprian.
loc. cit.

Aut cum D. Cypriano, immo cum ipso Apostolo, ventis nauem quatientibus, omnique periculorum tempestate in nos se-
quente exclamemus: *Quis nos separabit à charitate Christi? pressura, an angustia, an persecutio, an famens, an nuditas, an periculum, an gladius? sicut scriptum est: quia propter te interficimur tota die, astimatis sumus velut oues victima; sed in ys omnibus superuincimus, pro eo, qui nos dilexit. Hæc & huiusmodi cùm in Euangelio conlata perlegimus, & quasi faces quasdam ad inflammandam fidem Dominicis vocibus; suppositas nobis sentiamus, hostes veritatis iam non tantùm non perhorrescimus, sed prouocamus; & inimicos Dei iam hoc ipse, quòd non cesimus, vincimus; & nefarias contra veritatem leges subigimus: & si nondum nostrum sanguinem fudimus, sed fudisse parati sumus. Nemo hanc dilationis nostra moram clementiam iudicet; qua nobis officit; qua impedimentum gloria facit; qua calum differt; qua gloriosum Dei conspectum inibet: in huiusmodi onino certamine, & in huiusmodi, ubi decertat fides prælio, mora Martyras non distulisse, vera clementia est. Tali sermone, immo virtute præluxit nobis Cyprianus, si sapiamus, vtique secuturis, quandoquidem sacra hæc aliter non constant.*

VII.
S. Basil. hom.
20 de 40.
Martyr.

Sibi autem & nobis præluxere quadraginta Martyres, apud S. Basilium, sese mutuò ad martyrium in gelido stagno calide ob-
eundum his vocibus incendentes: *Gratias agimus tibi, Domine, quòd cum isto amictu simul & peccatum oxuere licet, quoniam obser-*
pentem

pentem enim induimus, ob Christum verò exuimus. Quas Domino, qui pro nobis est spoliatus, dignas gratias reddemus? quid magnum seruo, si ea, qua passus est Dominus, subeat? Durum profectò frigus; sed dulcis Paradisus. Affligens glacies, sed delectabilis requies. Breui tempore durantes, sinus Abraha nos perpetuò fouebit. Vnam noctem cum auro sempiterno commutabimus. Incendatur frigore pes, ut cum Angelis continuo saltet. Torpescat frigore manus, ut facultatem habeat in Deum attollendi. Quot enim commilitones nostri ceciderunt, fidem mortali Regi seruantes? Nos, pro fide in verum Deum seruandà, hanc vitam non proiciemus? Quando semel mori oportet, moriamur, ut viuamus. Fiat sacrificium nostrum coram te, Domine: & volut hostia viuentes tibi placentes, nosmet hoc seuo gelu immolantes abs te recipiamur. Sic exemplum dantes pariter & accipientes, animati simul sunt, dum exanimarentur. Neque fefellit eos spes, de fluuio enim frigoris, ad torrentem voluptatis transierunt; symbolum afferentes tesseramque celi, superatos, Christi IESV amore, cruciatus. Ad quos animosè excipiendos, hac ipsa ratione, & oratione tali nos acuit S. Damianus. Inter pressuras & arumnas ad illum semper oculos erige, qui te paratus est, post flagella, dulcedinis sua gremio confortare; qui te, post turbines, & procellas, in superna quietis amenitate constituet, & ab oculis tuis lachrymas linteis consolationis absterget. Ita messis sementem, victoria pugnam, portus nauigandi laborem excitat, & consolatur. Isto clypeo qui se regit, ictum non fugit, sed quirit; neque verberantem odit, sed diligit, tamquam eum, qui excitator sit virtutis, & causa præmiorum. S. Cyprianus, ut est in Actibus Passionis eius apud Pamelium, lectà iussu Proconsulis tabellà, in qua hæc sententia erat: *Tascium Cyprianum gladio animaduerti placet*, respondit, *Deo gratias*; & mox spiculatori 25. aureos numerari iussit. Cur hoc fecit? exemplo inductus est ipsius Dei hostibus suis beneficientis. Ita enim disserens De bono patientiæ loquitur. Si nobis Dominus & Deus Pater est, sectemur patientiam Dei pariter & Patris: quia & seruos oportet esse obsequentes, & filios non decet esse degeneres. Qualis verò in Deo, & quanta patientia, quòd in contumeliam sua maiestatis & honoris instituta ab hominibus profana templa, & terrena figmenta, & sacra sacrilega patientissime sustinens, super bonos & malos aequaliter facit diem nasci, & lu-

S. Damian.
lib. 8 ep. 6.

S. Cyprian.
de bono pat.

men solis oboriri, & cum imbris terram rigat. Nemo à beneficije eius excluditur, quò minus iustus, similiter & iniustus discretas pluvias largiatur. Videmus inseparabili equalitate patientia nocentibus & innoxijs, religiosis, & impijs, gratias agentibus & ingratis, Dei nutu tempora obsequi, elementa famulari, spirare ventos, fontes fluere, grandescere copias messium, fructus mitescere vinearum, exuberare pomis arbusta, nemora frondescere, prata florere. Et cum crebris, immo continuis exacerbetur offensis Deus, indignationem suam temperat, & prestitutum semel retributionis diem clementer expectat. Hæc docuit Cyprianus, calamo primùm, postea etiam exemplo, quando spiculatori suo benefecit.

VIII.

S. Basil. hom.
24. de legen-
dis libris gen-
tilium.

Quod quidem homini Christiano tantò debet esse faciùs, quando audit, & legit, ab Ethnicis quoque esse factitatum. Quamobrem D. Basilii eiuscemodi quoque exempla censuit non prætermittenda, sed cum Christianæ quoque vitæ regulis populo admetienda. Homo quidam, ait, in foro Periclem probis omnibus incessabat: is autem minimè curare visus toto fere die sustinuit. Deinde iam vespere discedentem cum lumine comitatus est, ne quid in Philosophia studio admitteret. Rursus quidam Euclidi Megarensi, animo concitatus mortem se iravit illaturum; ille verò contra se patienter laturum iuravit, & ei, quamvis infesto, se conciliatum iri. Quidam vehementi impetu Socratis faciem cecidit, hic autem minimè commotus furentem debacchari, & iram satiare permisit, ex quo eum totum ex plagis tumidum, & contusum reddidit. Ubi verò ille cadendo destitit, nihil aliud Socrates fecisse dicitur, quam fronti propria inscripsisse: Tali fecit, velut statua cuidam auctoris nomen, & eo modo se vindicasse. Quæ omnia profectò nostris congruentia videntur, & magnoperè imitanda censerem. Nam Socratis hoc, germanum est illi præcepto, quod maxillam verberanti, & alteram præbere iubet. Illud verò Periclis, & Euclidis, simile illi, quod persequentes sustinere, ac mansuetè illorum iras tolerare, & inimicis etiam bona precari doceat. Ita S. Pater exempla etiam non sanctorum censuit usurpanda, in sanctorum instructionem.

Matth. 5. 11.

IX.
S. Chrysoft.
hom. de
mansuetud.

Multò verò magis exemplo Christi nobis, & sanctorum est utendum. Congruium est, ait S. Chrysostomus, ut quando quis contumeliâ nos afficit, vel verberat, vel alia ratione affligit, sustineamus omnia.

omnia mansuetè & patienter. Etenim ipse Dominus & Saluator no-
 ster contumeliâ affectus, verberatus, cruci clavis affixus, leniter tu-
 lit Iudaorum furorẽ; & licet posset de eis vindictam sumere, non
 sumpsit tamen: sed virtutem suam ostendit, eò quòd concussit terram,
 & mortuos suscitauit, & obscurauit solem, & noctem ex die fecit. Man-
 suetudinem autem declarauit, quia nullum ex his, qui impiè agebant,
 puniuit. Et quia tam mansuetus fuit ipse, vt non solum mansuetè eos
 tulerit, qui crucifigebant, & blasphemabant, sed & Patrem obsecra-
 uerit, ne caelestibus aduersus impios telis uteretur. Idcirco cum & tibi
 graue aliquid & durum ferenti subrepunt furor & ira, recordare man-
 suetudinis Christi: & statim mansuetus eris & clemens. Idem exem-
 pli remedium præscribit Gregorius Nazianzenus, inquiens: Si
 quando animus tuus accepta iniuria dolore exarserit, fac tibi Christus
 Christiq; vulnera in memoriam ueniant, quantulaq; pars hec sit eorum,
 quæ Dominus tuus perpassus est. Hac ratione animi dolorem velut
 aspersâ aquâ extinxeris. Neque id mirum est. Quia non est disci-
 pulus super Magistrum, nec seruus super Dominum. Si patrem fami-
 lias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius? Denique
 qui dicit, se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse am-
 bulare. Errat ouis, quæ non sequitur pastorem; miles, qui decli-
 nat ducem.

Quantò facilius est ambulare post præcedentem, tantò
 turpius est, veteres illos sanctos ante Euangelium fecisse, quod nos,
 vt D. Ambrosius ait, post Euangelium didicimus, & non seruamus.
 Quid autem fecerint patres illi, aut quomodo in via Christi am-
 bularint, indicat Cyprianus his verbis. Inuenimus & Patriarchas,
 & Prophetas, & iustos omnes, qui figuram Christi imagine præcunte
 portabant, nihil magis custodisse in laude virtutum suarum, quam quòd
 patientiam forti & stabili æquanimitate tenuerunt. Sic Abel originem
 martyrii, & passionem iusti hominis initians primus, & dedicans ad-
 uersus fratrem fratricidam non resistit, nec reluctatur, sed humilis &
 mitis patienter occiditur. Sic Ioseph uenundatus à fratribus, & rele-
 gatus, non tantum patienter ignoscit, sed & gratuita frumenta veni-
 entibus largitur, & clementer impartit. Moyses ab ingrato & perfido
 populo contemnitur frequenter, & panè lapidatur, & tamen lenis &
 patienter pro eisdem Deum deprecatur. In Dauid verò quàm magna &
 mira,

S. Gregorius
 Nazianzen,
 in sentent,
 contra Riccius.

Matth. 10. 24
 25.

1. Ioan. 2. 6

X.

S. Ambrosius de
 Ioseph. cap. 1.
 S. Cyprian.
 de bono pa-
 tienter

mira, & Christiana patientia, habuisse in manu saepe, ut Saul Regem persequentem se, & interficere concupiscentem, posset occidere; & tamen subditum sibi & traditum maluisse seruare, nec rependisse inimico vicem, sed occisum adhuc insuper, & vindicasse? In hunc modum Cyprianus exemplis afflictos regit atque mitificat.

XI.

Cassian. coll
19. cap. 14.

Hac meditatione nos armari, & in hostem pugnare iubet, etiam Ioannes Abbas, apud Cassianum, inquit: *Cum se homo impatientia siue ira perturbationibus incurfari deprehenderit, contrarijs semetipsum obiectionibus semper exerceat, & propositis sibi multimodis iniuriarum dispendiorumq; generibus, velut ab alio, sibi met irrogatis, assuefaciat mentem suam in omnibus, qua inferre improbitas potest, perfectam humilitate succumbere, atque aspera sibi quaque & intolerabilia frequenter opponens, quantum eis occurrere debeat lenitate, omni iugiter cordis contritione meditetur. Et ita respiciens ad illas sanctorum omnium, siue ipsius Domini passiones, uniuersa non solum conuinciorum, sed etiam paenarum genera, inferiora meritis suis esse pronuntians, ad omnem se dolorum tolerantiam preparabit. Quod si vero vel sui oblitus, vel impatientiam superatus, ab exemplis illis regulae deflexerit; tunc, eodem monente, ita se obiurgans & increpans alloquatur: *Tunc ille es, bone vir, qui paulo ante te omnia superaturum mala constantissime presumebas? Quomodo inuicta illa patientia tua, leuissimi verbi prolatione confossa est? Vbi est illud, quod inani fiducia bellum in pace desiderans proclamabas, Paratus sum, & non sum turbatus? Et cum Propheta saepe dixisti: Proba me Domine, & tenta me, ure renes meos, & cor meum. Tali ergo semetipsum compunctionis animaduersione condemnans, inultam animi sui commotionem esse non sinat. Haec ille, & alij; quos longum esset singulos narrare, & paene etiam superuacaneum. Nam qui ex his non discit, patientiae exempla in suum emolumentum conuertere, numquam discet: & fortasse non sine inuidia iners, quod facere ipse nolet, ab alijs fieri reprehendet. Habet ergo satis multa, qui vult imitari; nimis multa, qui vult, reprehendere: iste lapidem offensionis, ille tesseram salutis.**

Psal. 118. 60.
Psal. 25. 1.

CAPVT

CAPVT XLVI.

Patientiam in aduersis, esse quamdam notam, & tesseram saluandorum.

MT tantò luculentius sciamus, cælestis gloriæ tesseram nullam esse certiore, quàm *stigmata IESV*, eaque, quæ illius nomine perpassi sumus; primò strictim apponam, quæ S. Marco Euangelistæ contigisse narrantur, partim in Breuiario Romano, partim à S. Hieronymo. Is enim cùm Alexandriæ, ipsò festo Dominicæ Resurrectionis ad aram captus, atque per urbem raptatus fuisset; vidit eadem nocte, nomen suum Albo cælestium inscriptum ab Angelo monstratum; quin & ipsum Christum præsentem conspexit, solatio Angeli solatia alia aduentem. Nimirum inter præcipua solationum est, nomen alienius scriptum esse in libro vitæ. At quis id confidentius potest sperare, quàm qui rerum aduersarum tolerantiam, velut honesto Christi stigmatate signatus, bonæ ouis notam habet?

Igitur secundò ad istud ipsum confirmandum, patientes non solum Angelis & hominibus spectaculo, sed ipsi etiam Deo curæ esse, docet S. Basilius orat. 9. de Ira his verbis. *Quale spectaculum, quàm graue & admirandum, ac sanè nonnihil etiam ipsam naturam humanã exuperans, hominem multis conuicijs iactatum. & qui etiam fortassis vulnus in facie accepit, quicquid, alia sexcenta perpassus est, quæ & verbis, & re ipsa ad extremam infamiam tendunt; non irâ incendi, neque ultionem parare, sed mansuetum pro eo, qui sibi iniuriam intulit, preces adhibere. Ita ut ex eo, quòd preces accelerasset, & venia delicto data sit, & ipse post decenti à Deo cura dignus sit habitus. Quos enim magis curaret Deus, quàm quos è Christi stigmatate, oues esse Christi videt?*

Vt autem magis constet, quæ sint stigmata insigniaque Christi, quamque verè dicat Ecclesia: *Et virtute meritorum illuc introducitur omnis, qui ob Christi nomen hic in mundo premitur*: excribam hic, & coronidis loco apponam, quæ de Martyribus Theophane & Theodoro fratribus ex eorum epistola ad Episcopum Cyzici, & reliquam orthodoxorum multitudinem excrispit Metaphrastes totidem verbis: *Cùm nos (inquunt Theodorus &*

D d

Theopha-

I. 165
Gal. 6. 17.

Breuiar. Roman. 25. Apr
S. Hieron. de script. Eccl.

II.

III.

Apud Lipom. tom. 5. & Sun

com. 6. die
27. Decemb.
De quibus
etiam agit
Cedren. &
Zonar. in
Theophilo
Imp.

Theophanes) ante conspectum Imperatoris stantes tacuissimus, & oc-
los humi deiecissimus; ad Praefectum, qui propè stabat, impudenti ora-
tione & toruo aspectu conuersus Imperator, cum magnâ irâ, & voce
asperâ hac locutus est: Tolle eos, & in eorum facie inscribe, & insculpe
hos iambos, & trade eos duobus Saracenis, & abducant eos in ter-
ram suam. Propè verò adfuit, qui eos habebat iambos, qui eos etiam
fuerat meditatus, nomine Christodolus: cui etiam iussit eos legere, hoc
etiam adiciens: Et non sint pulchri, ne sit tibi cura. Is autem dixit: In
componendis versibus tam accuratè sumus exercitati, ut satis sit ad eos
irridendos. Et idè quidam, qui aderat, ad gratiam loquens ei dixit:
Ne digni quidem sunt isti, ô Domine, ut sint iambi pulchriores. Satis
est autem illos ipsos; ita ut se habebant, inserere narrationi:

Cunctis ad urbem adire eam volentibus,
Stetere ubi verbi Dei casti pedes,
Terrarum ut orbis per id queat consistere.
Apparuerunt isti honorando in loco,
Erroris impij mala vasa & reprobâ,
Cum multa fecissent ibi perturpia,
Grauiâq, quod deesset eis recta fides.
Illinc abacti sunt sicut apostata
Confugientes autem ad urbem impij,
Stultitiam hanc reliquerunt nefariam,
Quare notati, & inscripti ut malefici,
Damnantur, exigunturq, improbi iterum.

IV.

His lectis iussit nos adduci in pratorium. Et infra. Tunc
iussit inscribi nostros vultus: & cum adhuc in nobis inflammata plage,
quas ex flagellis acceperamus, graues afferrant dolores, extendentes su-
pra scamma, vultus nostros insculpebant. Cum autem longo tempore
pungerent, occidente sole, tenebra facta sunt. Quod quidem effecit, ut
vel inuiti cessarent inscribere. Egressuri verò diximus Praefecto, & ijs,
qui aderant: Sciatis, Cherubim, qua has viderunt litteras, esse cessurâ,
& flammeam rhompheam, versis tergis, concessuram nobis ingressum
in Paradisum, ut qua sint reueritura nostros vultus pro communi Do-
mino tam ignominiosè insculptos. Hoc enim à nobis solis factum est à
seculo, & hoc est nouum inuentum, & reddidistis omnes benignos, &
clementes, qui aduersus diuinum nostrum dogma insanierunt. In fa-

cic au-

cie autem Christi omnino agnoscerini, & vobis exhibebuntur legenda
hae litterae. Ipse enim dixit: *Quicumque feceris uni horum minimo-*
rum, mihi feceris.

Ita S. Martyres fecere, dixere, scripsere, vt non solum
sciant impij & crudeles justorum persecutores, visuros se olim,
in quem transfixerunt, sed etiam vt ipsi innocentes, & propter
justitiam, fidem, religionem, auarè spoliati, inclementer vexati,
crudeliter necati, aut fame, siti, iniurijs, indignitatibusque mille
mori coacti, se hæc talia, velut probatissimam salutis tesseram,
aliquando ad tribunal Dei allaturos; ac, tamquam patentes lit-
teras, Angelicis spiritibus, ipsisque adeò Cherubinis exhibituros;
quibus inspectis, nullà *flammeâ* Inferni, vel etiam (si tanta tulerunt)
Purgatorij *rhomphaâ*, obsistente, sine mora, in cælestem
paradisum admittentur. Hoc enim est illud signum *Thau*, *super*
frontes virorum gementium, & dolentium, quo, tamquam stigmate,
& cruce Christi inscripti atque signati, à percussore Angelo li-
beri, cum quibus Christianâ notâ claris, ad dexteram diuini tri-
bunalis, tantâ se fiduciâ, quantâ innocentiam sistent. *Qui enim*
modo libenter audiunt, & sequuntur verbum crucis; tunc non time-
bunt ab auditione aeternæ damnationis. Quia tamquam tessera, hoc
signum crucis erit in calo, cùm Dominus ad iudicandum venerit. Et
tunc omnes serui crucis, qui se *Crucifixo conformauerunt in vita, ac-*
cedent ad Christum iudicem cum magnâ fiduciâ.

Et vnus quidem dicet: En, iustissime Iudex Redemptor, la-
cerâ me tibi pannosâ in veste sisto, vestes reliquas omnes amisi,
quia Catholicus fui. Religio ex Cræso Codrum fecit. Sed hoc
libenter pertuli: malui veste, quàm fide priuari. Hoc ipsum
nunc meum est ornamentum, propter te ornamento carere. Vide-
at ille, qui me spoliavit, quomodo Iudici placeat in cultu alieno:

Alius dicet; Iustissime Iudex, Redemptor, & Retributor,
ille ego adsum, qui tibi semper seruiui; cui tu neque diuitias, ne-
que paupertatem dedisti; sicut optavi, ita accepi: ergo cùm vi-
ctui meo necessaria haberem, paruo, sed meo contentus, nemi-
nem læsi, neminem decepi; & ecce tamen, pinûs in morem, suc-
cisus sum, funditus, radicitusque perij, quia Catholicus fui.
Hostis omnia abstulit. Vix viuus euasi. Semitectus ergo hîc sto,

D d. *quicumque feceris uni horum minimo-*

V.

Ioan. 39. 37

IIIIV

Ezech. 9. 4

Matth. 25. 33

Thom. de
Kemp. lib. 2.
de Imit. c. 12

VI.

VII.

vt vel ex habitu agnoscas, me propter tuum nomen esse spoliatum. Libenter quidquid opum habui, sic perdididi, vt apud te esset, quod quærerem. Repeto igitur, quod amisi; ni amissem, fortè me ipsum perdidissem. Hæc tessera mea est, apud te; quam ne confringerem, præstat pecunias hosti reliquisse: cum quibus fortasse ibit in Infernum. Paucos diuitiæ vi acquisitæ promouerunt ad cælum; multos ereptæ.

VIII.

Dicet alius; En, iustissime Iudex Redemptor, & Retributor, tuus ille magnus debitor adest, cui tu multa scilicet dedisti. Quod beneficium tantò plaris à me est faciendum, quia multa mihi eripi non potuissent, ni multa accepissem. Erepta sunt igitur, quia Catholicus fui. Omnis vestis, omne frumentum, omnis supellex sub hastam ijt, abducta ex agro pecora, è stabulo iumenta, è palatio seruitia; denique arces, pagi, prædia omnia cinis sunt. Vix credidissem antea, me his amissis superesse posse. Sed tua gratia fecit, vt hæc omnia, tamquam holocaustum tibi offerrem. Venio ergo nunc fidentior, & ista à te cum vsurâ repeto. Prompto animo dedi domum, vt acciperem cælum. Hac opulentiâ nunc maximè gaudeo, quòd ob opulentias omnes in paupertatem versas, non muliebriter gemuerim, nec crines lacèrârim. In hoc enim vltimo foro, plus valet patientia, quàm pecunia. Væ illis, Væ illis, qui arcas auro plenas huc seruaerunt. Non corrumpent hunc iudicem muneribus; sed occasionem dabunt, vt vsque ad nouissimum quadrantem examinet, unde vel minimus dodrans, aut obolus in eam fuerit arcam coniectus; aut cur non sit in pauperum, in militum, in publicas patriæ necessitates expensus.

IX.

Rursum alius dicet: Iustissime Iudex, Redemptor, & Retributor, en adsum, en adsum, ego ille domi olim florentissimus; penatibus, agris, bonis omnibus exutus; patriâ extorris inter ignotos, egens, lassus, nudus, stipem rogare coactus. Idque tuâ causa. Floruissem, si religionis desertor esse voluissem. Nunc ergo meliorem confido me patriam consecuturum. Idcirco enim patienter exulaui, vt apud te manentem ciuitatem inuenirem. Habeant illi terram, qui terras alienas inuaserunt, è quibus ego eliminatus sum. Satis nunguent; cùm idcirco à terra viuentium excludentur. b d

Erit,

Erit, qui dicat; Iustissime Iudex Redemptor, & Retributor; En adsum ego ille, cui pater senex, vxor iuencula, filij paruuli, duæ sorores in oculis sunt à militarine dicam, an hostili petulantia occisi. Senti tot funera cognata vno aceruo iacentia, & tantò acerbius senti, quia neque deplorare licuit, neque tumulare. Illis quippe iugulatis, cum infantem in cunis, velut agnum lupis eripere laborarem, captus, abductus, in vincula datus sum. Ibi quæ non feci, quæ non tuli? Sed hæc omnia, tibi consecraui; quandoquidem, meâ impatientiâ prohibere non potuissem; & plagam fecissem longè grandiolem, si ferrum in vulnere hærens quassassem. Itaque meam necessitatem, tuam interpretatus sum esse voluntatem. Numquam tam generosè cogitasset, si belli furor me numquam deprehendisset. Quando ergo tu me hostilibus iniurijs voluisti insignire; en adsum tot notis inscriptus, quot plagis verberatus. Videam ergo inter beatos nunc meum parentem, meam coniugem, meos liberos, ac sorores, tamquam hostias tibi tolerantia mea qualiquali victimatas.

X.

Alius dicet: En, iustissime Iudex, Redemptor, & Retributor, venio ad tuum tribunal, aliter iudicandus, quàm de me homines iudicant, qui nomen meum mille calumnijs proscripserunt. Ac, vt infamiæ meæ sensus esset acerbior, illi potissimum hoc fecerunt, quos foui, quos enutriui, quos honorauit, à quibus omne præsidium sperauissem. Sed hæc vulturum vmbra, hi beneficiorum, non benefactium amici, qui mecum dulces capiebant cibos, amaros animos à mensa mea retulerunt. Sauciavit grauitè immemor, & ingratus hic me spiritus. At ferendum duxi; hanc crucem meam reputaui, qua in humeros susceptâ, te sequerer, etiam nolente animo volens; & tamen volens; vt non sine tessera, apud te, apparetem. Quia enim tuli æquanimitè iudicia mala, spero bonum, Sufficiet vtique peccatis meis, iudicia illa sustinuisse. Plerumque ante Dei tribunal triumphant, qui apud homines causâ ceciderunt.

XI.

Alius dicet: En iustissime Iudex, Redemptor, & Retributor, quàm palladio vultu, & buxanti lurore, vix ossa & cutis, incessi sæpe triduo, quatrinduo, aut diutiùs nec panis vnciâ recreatus, plenus vlcerebus, plenus plagis, plenus morbis, si, quod

XII.

X
debeatur, poposci, acceptus, & , velut Atrei me intuentis oculos, passus, pænè ipsis minis verbisq; sum trucidatus. Sed & hæc vulnera pro religione Catholica excepi, hunc oculum pro Republica impendi; & quòd succisi poplites membra non sustinentes pede ligneo fuerint, grallisque fulciendi, globus plumbeus in caussa est, qui me in prima acie stantem deprehendit. Sed hæc omnia pro fide, bono publico, pro officij ratione sustinui, ne vitæ functo grauiora essent sustinenda. Si imbecillis fuisset, post principia latere, prælio me subducere, aut nescio in quo gremio iacere, potuissem. Sed malui me periculo exponere, quàm ordinem deserere: malui membra amittere, quàm spolia quærere. *Bonum mihi est ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quàm duas manus, vel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum.*

Matth. 18. 2.

XIII.

IX
Alius denique dicit, En iustissimè Iudex, Redemptor, & Retributor, ego me nunc tuæ misericordiæ offero, qui tuæ iustitiæ toties obtuli, & in acceptis retuli, quidquid sum in rebus, in subditis, in vrribus, in prouincijs meis, iniquissimè per hostem passus. Cicatrices pectore aduerso, in ipsa facie exceptas, tamquam Theodori, aut Theophanis litteras fronti insculptas exhibeo: has pro Christiano nomine, pro Dei caussa reportauit, patiens, & lubens; videant illas Angeli, legant Cherubini, vt in me *flammeam rhomphaam non* stringant, sed ingredi in paradysum concedant; quòd ingressi sunt, honestis cicatricibus insignes tanto numero Martyres; & qui, vt non verbis tantùm, sed etiam operibus ac sanguine religionis nostræ veritatem testarentur. Martyrum exemplo vitam contemnere, & se Christi amore trucidari cupientes alia leuiora pericula itidem vtique contemnere didicerunt. Væ illis, qui ad hæc exempla stupidi, & indociles, ita in terris, quæ ex necessitate ferunt, patiuntur; vt, post tormentum sine omni virtute toleratas, grauiora apud Inferos, pati mereantur!

XIX
Hoc pacto, atque alijs luculentissimis verbis loquentur, ante diuinum tribunal, qui belli incommoda, aliæque innumera mala æquanimiter exhauerunt: neque ab ijs tantùm, qui sedebunt supra duodecim sedes, iudicibus, tamquam contesserata capita, læto suffragio in beatitudinis sedem admittentur; sed etiam in historijs memorijsq; laudabuntur posterorum. III.

Illi enim qui non modò exempla secuti, sed etiam, velut
 lumen de lumine accensum, ita fidei, patientiæ, constantiæ,
 charitatisque splendorem alijs prætulērunt, vt illis quoque ani-
 mum facerent fortiter patiendi, non tantùm dociles, sed etiam
 docentes, quid deceat Christianum; quia & didicerunt, & tra-
 diderunt porrò illud diuinum documentum: *Sic luceat lux vestra* Matth. 5. 16.
coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem
vestrum, qui in calis est; illi inquam, duplici honore digni habebun- 1. Tim. 5. 17.
tur, à diuinâ Iustitiâ, tamquam à muliere forti, vestiti duplici-
buis, vt sit byssus imitationis, & purpura sanguinis, præmium sci-
licet accepti & dati exempli, indumentum eorum. Quemadmo- Prou. 31. 21.
 dum enim in rebus ad voluntatem non fluentibus, qui sunt im-
 patientes, operiuntur diploide, seu pallio duplici, hoc est, *intus &*
foris, coram Deo & hominibus confunduntur, vt exponit D. Pro-
sper, & duplex tormentum reportant; vnum, quo in hac vita
vexati, ad impatientiam se fiunt concitari; alterum quod im-
*patientiam suâ sibi in futura vita thesaurizant, iuxta illud: *miscete** Apoc. 18. 6.
illi duplum: ita quisquis non solùm statuit fortium virorum facta
 imitari, sed etiam fortia facit, quæ alijs imitentur, tamquam cla-
 rissima lux, in hac vita, in oculis hominum, inque memorijs &
 monumentis posterorum radiabit; & in vita altera inter eos aspi-
 cietur, qui *fulgebunt quasi splendor firmamenti, & quasi stella in per-*
petuas aternitates, quia exemplo suo ad iustitiam multos erudie-
runt: quod est longè præclarior, quàm si verbo dumtaxat erudij-
sent; sicut præclarior est facere dicenda, quàm dicere facienda.

Audi condiscipulum S. Thomæ Aquinatis, Alberti Magni
 discipulum, Thomam Cantipratensem, quem alijs Guilielmum,
 alijs Henricum appellarunt: eius in vtilissimo Apum opere verba
 sunt ista: *Dilectum valde socium in scholis habui, coanum ferè, &*
propè pariliū studiorum. Hic à puero vsque ad finem vita à mulieri-
buis incommixtus omnino semper fuit. In adolescentia sacerdos factus,
in Brabantia partibus suscepit regimen animarum, quibus tam diligens
tamq; sincerâ curâ præfuit, vt quos in bono vincere admonitione non
potuit, multimodis prouocare studeret exemplis. Alijs comedentibus,
ieiunius ipse manebat: alijs dormientibus, manebat insomnis: atque alijs
intentis ad aleas, ipse orationibus incumbibat, Quidquid in suos vsus
 deputa-

XIV.

Matth. 5. 16.1. Tim. 5. 17.Prou. 31. 21.D. Prosper in
Psal. 108. 29.Apoc. 18. 6.Dan. 12. 3.

XV.

Thom. Can-
tiprat. lib. 4.
Apum. c. 14.
p. 2.

deputatum est, commune pauperibus faciebat. Si quam ex omnibus aberrare videbat, importunè, & opportunè ad renocandum instabat. Hac foris, præter illa, quæ intrinsecus maiora latebant. Talibus actibus fermè viginti annis, cunctis imitandus emicuit; & cum Altissimo placuit, tali sine defunctus est. Febre acutissima per aliquot dies laboravit. Et ecce ubi Sacramentis salutaribus præmunitus est, & attenuato spiritu animam felicem emisit, mox sine ullo interstitio coruscatio tanti luminis resplenduit, ut per unam leucam circumquaque, & eò amplius, quasi dies esset clarissima, in lucem subitam noctis tenebrae verterentur. Quid mirum? Illum recedere sine luce non decuit, qui multis illustratis exemplo altioris vite, volatus primos feliciter vendicavit. Facta est, in morte beati viri diæla coruscatio lucis diffusa per patriam, primà horâ noctis, adhuc vigilantibus plurimis: & ipsum lumen emissum multa millia hominum undecumque viderunt; qui ad maioris & gratioris agnitionis & veritatis lucem in visione tanti miraculi profecerunt. Beatus ergo ille Prælatus, qui subditis suis viam vite exemplaris ostenderit, & volatus altioris exercitij vendicaverit principatum.

XVI.

Hæc Cantipratanus, quæ ostendunt, tantorum exemplorum Prælato, & lumen gloriæ in cælo accensum, quo anima eius illustrata Diuinitatis abyssum possit intueri; & in terris quoque ipsis eius luminis aliquod vestigiū apparuisse. Non contingit sane hoc omnibus, ut in terris prodigioso eiusmodi lumine incipiant radiare; illud tamen euenit, ut exemplorum suorum mirificum quemdam splendorem post se relinquunt. Verè S. Leo, S. Leo serm. 3. de Epiph. *Quicumq;*, ait, *in Ecclesia piè viuit & castè; qui ea quæ sursum sunt, sapit, non quæ super terram; & celestis quodammodo instar est luminis; & dum ipse sancta vita nitorem seruat, multis viam ad Dominum quasi stella demonstrat.* Est ergò non tantùm luci, sed etiam vitæ suus splendor. Qui cum non possit abscondi, in oculos omnium incurrit; cuius dum formositas aspicitur, velut lux de luce nascitur, amoremque incendit, & ad imitandum allicit; dum quisq; secum statuit faciendum, quod in altero iudicat laudandum.

Matth. 5. 16.
S. Augustin.
lib. 1. de hoc
sermone c. 12,

Atque idcirco ait Dominus: *Sic luceat lux vestra coram hominibus; non ad ostentationem, sed ad imitationem.* Si tantummodo diceret, inquit D. Augustinus, *ut videant opera vestra bona, sinem constituisse*

stuisse videretur in laudibus hominum, quas querunt Hypocrita; sed addidit: Et glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est; ut hoc ipsum quod homo per bona opera placet hominibus, non ibi finem constituat, sed referat ad laudem Dei; & propterea placet hominibus, ut in illis glorificetur Deus. Hanc lucem quaerere, non est vanum; non est enim suam, sed diuinam gloriam propagare; & vitam sanctam docere, ut & alij viuant sancte. Igitur qui ita splendet, de virtute splendet; quae apud mortales, ut imitabilis, sic & laudabilis est; apud immortales autem longè excellentius lumen promeretur.

Habent proinde, qui spoliati, percussi, mille iniurijs vel bellorum, vel inimicorum laniati sunt, vel hinc solarij, vnde extiterunt exemplum. Lux enim patientiae, & laus talis vitae, indicium, immo & initium est gloriae sempiternae. Sicut & illi, qui suam superbiã, qui luxu, qui vestibus supra statum sumptuosis, qui oppressionem pauperum, qui iniustis iudicijs, qui auaritia exactioibus, qui mille fraudibus, & inuentionibus nouis, qui truci ira, qui immiseriordia, qui violatione rerum Ecclesiasticarum, qui vexatione subditorum, qui rerum salutarium impatientia, qui odijs intestinis, qui comestationibus & comotationibus assiduis, qui adulterijs & omni genere impunitatis, qui criminationibus & blasphemijs, qui haeresi, qui veneficijs ipsis, vindictam Dei, bellum, famem, pestem, & quidquid est dirae grandinis, prouocauerunt; nec tamen etiamnum in se descendunt, quasi diuinam iustitiam criminibus suis fatigaturi, ut proinde merito dicere possint:

Calum ipsam petimus stultitia: neque

Per nostram patimur scelus

Iracunda Iouem ponere fulmina.

Illi, illi, inquam, quia exempla bona existimant nihil, nihil admonitiones siue diuinas, siue humanas ad se pertinere, atque idcirco mali esse pergunt, iusto Dei iudicio, dum mala facere non desinunt, non desinent etiam mala sustinere, ut vel in terris suam damnationem, vel certe praeludia quaedam illius ordiantur.

Quae cum ita sint, liceat mihi, nubilo hoc tempore, tristitia passos, aut etiamnum patientes, aut fortasse adhuc passuros, cum Solone denuo in arcem perducere; aut potius cum Angelo illo

XVII.

Horat. lib. 1.
carm. odc. 1.

XVIII.

Val. Max. L. 7.
cap. 2.

Ec

Apoca-

Apoc. xi. 30. Apocalypico, in montem magnum & altum. Inde demonstratā militante veteris & noui testamenti Ecclesiā, exemplisque fortium virorum, non iam cum Philosopho dicam vnicuique merentium: *Cogita nunc tecum, quā multo luctu, quā grandia mala, in terris, & olim fuerint, hodieq̄, versentur, insequentibusq̄, saculis sine habitatura: ac mitte mortalium incommoda, tamquam propria, deslere: Sed potius, cum insigni illo legis diuinæ Zelatore filiorumque suorum efficacissimo exhortatore Mathathia,*

1. Machab. 2. 49. *omnes Catholicos in hunc modum compellabo: Nunc confortata est superbia, & castigatio, & tempus euerisionis, & ira indignationis. Nunc ergo, o filij, amulatores estote legis, & date animas vestras pro testamento patrum vestrorum, & mementote operum patrum, quae fecerunt in generationibus suis: & accipietis gloriam magnam, & nomen aeternum. Abraham nonne in tentatione inuentus est fidelis, & reputatum est ei ad iustitiam? Ioseph in tempore angustia sua custodit mandatum, & factus est Dominus Egypti. Pharaes pater noster, Zelando zelum Dei, accepit testamentum sacerdotij aeterni. IESVS, dum implevit verbum, factus est dux in Israel. Caleb, dum testificatur in Ecclesiā accepit hereditatem. David in sua misericordia consecutus est sedem regni in saecula. Elias, dum Zelat Zelum legis, receptus est in calum. Ananias & Azarias & Misael credentes, liberati sunt de flamma. Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum. Et ita cogitate per generationem, & generationem: quia omnes qui sperant in eum, non infirmantur. Et a verbis viri peccatoris ne timueritis: quia gloria eius stercus, & vermis est: hodie extollitur, & cras non inuenietur: quia conuersus est in terram suam, & cogitatio eius perijt. Vos ergo filij confortamini, & viriliter agite in lege, quia in ipsa gloriosi eritis. Neque metueadum est, ne intereat Religio. Pullari fluctibus potest, euersti non potest fides supra petram aedificata. Porta Inferi non preualebunt aduersus eam. Dicam plus, immo coronidis loco, vaticinabor. Vnde metus, inde spes. *Et vinea putatione ad ubertatem promouetur, inquit S. Iustinus, ita Ecclesia persecutionibus crescit. Denique verissime S. Leo: Non minuitur persecutionibus Ecclesia, sed augetur; & semper Dominicus ager segete ditiores vestitur, dum grana, quae singula cadunt, multiplicata resurgunt.**

Math. 16. 18.

S. Iustin. in dial. cum Triphon. S. Leo serm. 2. de SS. Petri & Pauli.

Caput I. Catholicarum & Encyclicarum Epistolarum finis, consolari & corroborare, in persecutionibus, Christianos; & maximè exemplis. Id cur nunc imitandum? folio 1.	emplis facta. 30.
Caput II. Prima exemplorum utilitas, quòd inde humiliemur, si quidem non cum deterioribus, sed cum melioribus nos comparemus. 5.	Caput XI. Exemplis Martyrum fieri etiam Martyres. 42.
Caput III. Quam sit perniciosum, se magnificere, comparatione minorum. 8.	Caput XII. Machabeorum historia quam inaudita martyrii exempla proponat, faciatq; Quam efficacia sint eiusmodi exempla? 45.
Caput IV. Vilescere sibi facile eos, qui exempla Sanctorum suis bene gestis opponunt, & exaduersum estimant. 10.	Caput XIII. Japonensium Martyrum exemplum Anno 1613. quam fuerit potens? 50.
Caput V. Secunda exemplorum utilitas, quòd nos ad imitandum prouocent. 14.	Caput XIV. Quid ex precedente historia discatur? 54.
Caput VI. Statuas atq; Imagines olim positas non solum magnis viris in honorem, sed etiam posteris in exemplum. 16.	Caput XV. An sit conueniens, de martyris exhortari, atq; eiusmodi exempla proponere? 56.
Caput VII. Imagines, & lasciuas, & honestas, multum posse. 19.	Caput XVI. Qua absterreant, ne fortia illa exempla reipsa sequamur; & qua inuitent? 60.
Caput VIII. Quam malè agant, qui nolunt exempla alta sequi. 21.	Caput XVII. Alias gaudendi causas habere filios huius seculi, alias filios DEI, exemplo Moysis, & Davidis, & Apostolorum ostenditur: vnde certia exemplorum utilitas elucet: qua est consolatio in tribulatione. 63.
Caput IX. Aliquos Conuersionibus ostenditur, quanta sit vis exemplorum, ad mortalium animos in viam Christiana religionis, & virtutis pertrahendos. 24.	Caput XVIII. Cur etiam Ethnici, alijq; homines de diebus, annisq; malorum feracibus fuerint latati? 65.
Caput X. Alie insignes Conuersiones, una ad fidem, cetera ad frugem, ex-	Caput XIX. Deum omnium malorum pœna esse auctorem. 67.
	Caput XX. Solida in aduersis gaudendi causa, quòd sint à Deo amante, & amorem demonstrante. 69.
	Caput XXI. Summatim indicatur, fuisse etiam nobis hos præteritos dies, 70.

INDEX CAPITVM.

- & annos malorum feraces, de quibus
 gaudere ac proficere possumus. 73.
 Caput XXII. Preterita tribulationis
 utilitatem, tamquam solidi gaudij
 causam, etiam ad futurum tempus
 esse extendendam. 77.
 Caput XXI. I. Christum auxilio simul
 & exemplo, nos solari pariter & con-
 firmare. 79.
 Caput XXIV. Societate, ope, & Cha-
 ritate Christi, omne nobis onus dulces-
 cere. 85.
 Caput XXV. Christi cum gaudio pa-
 tientis exemplum. 89.
 Caput XXVI. Quas S. Petrus causas
 habuerit, ut diceret, cum gaudio pa-
 tiendum esse. 96.
 Caput XXVII. An etiam ipse D. Pe-
 trus cum gaudio crucem sustinuerit.
 103.
 Caput XXVIII. Exemplo S. Petri, i-
 temq; ex ipso nomine Christiani doce-
 tur, Christianos non debere esse crucis
 fugitores. 105.
 Caput XXIX. Diui Pauli in tribula-
 tione gaudentis exemplum. 108.
 Caput XXX. Diui Pauli in tribula-
 tione gaudentis imitatio. 112.
 Caput XXXI. Quarta exemplorum
 utilitas, quod fortitudinem doceant,
 in aduersis omnino necessariam virtu-
 tem. Cuius rei, praeter D. Iacobi A-
 postoli, aliud illustre sororum, & item
 Alphonsi regis exemplum; causaeq;
 afferuntur. 116.
 Caput XXXII. Exempla latantium:
 Philosophi inter verbera, puerorum,
 aliorumque Martyrum, inter incen-
 dia; Stephani inter saxa. 120.
 Caput XXXIII. Fortitudo, gaudium,
 & affectus mirificus S. Andreae Apo-
 stoli erga crucem. 126.
 Caput XXXIV. Quid à S. Andreae,
 tanto Crucis amatore, discamus. 130.
 Caput XXXV. Indicatur generatim
 multitudo, varietas, & constantia
 eorum, qui in martyris exultauerunt.
 132.
 Caput XXXVI. Crucis quam bona
 mansio, felixq; mutatio: & S. Ignacij
 Martyris alacritas patiendi. 137.
 Caput XXXVII. Corporis contempto-
 res, facile etiam exemplo Socratis,
 fieri contemptores malorum, qua cor-
 pori inferuntur. 140.
 Caput XXXVIII. Exempla Lauren-
 tij, Vincentij, Beniamini, Chrysan-
 thi, Theodori Studite, Potbini, in-
 ter summa tormenta, summe latan-
 tium. 144.
 Caput XXXIX. Exempla, in morte,
 maximisq; carnificinis etiam pra laci-
 tia cantantium, & Deum laudanti-
 um. 151.
 Caput XL. Feminarum fortiter bila-
 riterq; cruciatu sustinentium exem-
 pla. 159.
 Caput XLI. Etiam puerorum sangui-
 ne ac virtute instrui viros. 168.
 Caput XLII. Aliorum Adolescentium,
 puerorumq; ac Martyrum, constan-
 tia, hoc tempore imitanda. 173.
 Caput

INDEX RERVM,

Caput XLIII. Recentia exempla cum
gaudio passorum. 179.
Caput XLIV. Exempla Martyrum
summatim, & hinc solatia, documen-
tane, per SS. Patres propoſita. 190.
Caput XLV. Patientia & fortitudi-

nis exempla, quomodo olim usurpa-
ta, quomodo nunc usurpanda. 201.
Caput XLVI. Patientiam in aduersis,
esse quamdam notam & reſſeram ſal-
uandorum. 209.

INDEX RERVM.

Abbas quiſpiam immanem latronum
ducem conuerſi modo mirabili. Cap.
30. n. 12. & ſeqq.
Abbas Stephanus. V. Stephanus.
Abel occiſus à fratre. c. 45. n. 9.
Abimelech ſocios exemplo ſuo excitat. c. 23.
num. 6.
Abraham in immolatione Iſaaci qui ſe ge-
ferit. cap. 41. n. 3. Eidem non maiorem
lignorum faſcem impoſuit, quam ſi fer-
re poterat. c. 24. n. 4.
Acantiſ ſeu Spina brumali tempore ad
cantum Veraxione adacta. c. 39. n. 1.
Acedia quomodo vitetur. c. 8. n. 6.
Adami nullo exemplo indiguit. In preſat.
n. 4. extendit manum ad lignum ſubli-
me. c. 36. n. 2.
Adoleſcentulus ſix ſiginti annos natus
Vrſos & pardos ſuſtinet irruentes. c. 42.
n. 2. & n. 4.
Adoleſcentis Eretrij patientia. c. 32. n. 2.
Adrianus Martyr ante Glemum ſupplicij
Valedicens uxori ſua, quid ab ea reſpon-
ſiſerat. c. 40. n. 14.
Aegeas proconſul. c. 33. n. 1. & ſeqq.
Afflictorum, & nullo iniurijs ob Religionē
Catholicam, laſatorum oratio ante di-
uinam tribunal. c. 46. n. 10. & ſeqq.
Agapius puer quindennis martyrij cupi-
diſſimus. c. 41. n. 5.
Agatha lata & gloriante ſi ad carcerem,

quasi ad epulas inuitata. c. 40. n. 11.
B. alberti Rupicola conuerſio. c. 44. n. 11.
Aldi Manuſij Symbolum. c. 1. n. 5.
Alexander Brionum acru ſub ſingulis in-
fixas perfert belare ſulca. c. 43. n. 10.
Alexander Magnus in oppugnanda Tyro mi-
lites exemplo excitat. c. 23. num. 6. Eius
effigiem ſaris faminaq; geſtant. c. 6. n. 7.
Alphonſus Rex cenſuit preſtabilem eſſe cum
Viris foreſibus occumbere, quam illos ſi-
dere extrema pars. c. 31. n. 8.
Amanti nihil difficile. c. 24. n. 5.
Amici omnia communicant. c. 26. n. 7.
Amico ſolus eſt, amici neceſſitatibus ſue-
currere. c. 26. n. 8.
Amor Chriſti quid poſſit. c. 23. n. 10. & c.
amoris diuini ſis & potentia. c. 13. n. 1.
Anchora delphino circumplexa, mulierum,
etiam Principum Virorum, Symbolum
c. 1. n. 5.
S. Andrea Apoſtoli pulcherrima diſſeratio
de Chriſto ſpontē paſſo. c. 2. n. 2. Eius-
dem conſo in carcere ad populum. c. 33.
n. 2. ſalutis crucem. ibid. n. 5. Crux ei
dulcis, quare? c. 40. n. 12. Eius oratio
in cruce ad Aegem proconſulem. cap. 3.
n. 6. ad Chriſtum. ibid. num. 7. Quos ex
eius paſſione fuerint conuerſi. c. 34. n. 1.
Angelus ſupremus ſeduxit reliquos. c. 5. n. 5.
quomodo? ibid. n. 6.
Animorum cura perquam medica, corpo-
rum

INDEX RERVM.

- vum maxima, c. 37. n. 2.
Antipater in bouem candentem iniectus, agit
 Deo gratias, c. 39. n. 5.
Antonij Magni sanctitas superatur à coria-
rio. c. 4. n. 6.
Antonius de Padua longum iter suscipit, et
multa pbsse pati pro Christo. c. 43. n. 3.
Apollonia sponte insilie in rogam: quare?
 c. 40. n. 10.
Apostoli inter aduersa lati. c. 35. n. 3.
Aquila pullos quomodo exploret. c. 25. n. 15.
Artemius Martyr inter inaudita tormen-
ta latu canit. c. 39. n. 13. *Ei totus mons*
impositus nihil nocuit. ibid. n. 14.
Artifex excellens & perfectus nullo indi-
get externo exemplari. sed interno dum-
taxat igitur. prof. n. 3.
Aurorum speculum. c. 10. n. 9. & seq.
Augustus Caesar Cinna machinans sibi ne-
cem, quid dixerit feceritq. c. 44. n. 24.
S. Augustinus mirabiliter conuersus. c. 9.
 n. 10. & seq.
Aulici duo ex lectione S. Antonij con-
uersantur. c. 9. n. 8. & 9.
B *Abylonij tres pueri in ignibus cantan-*
tes. c. 32. n. 4. *Deo circa ipsos mi-*
racula. ibid. n. 6. & seqq. & c. 41. n. 4.
B. Balbasar Alvarez vider Christum. c. 8.
 num. 5.
B. Barlaam manum in igne immotam tenet,
psallitq. c. 39. n. 5.
S. Bartholomaeus apostolus propriam peccem
dedit pro dulcedine caelesti. c. 40. n. 12.
Beatus in calo nullis opus est ad Deum a-
mandū laudandumq. exemplaribus ex-
 ternis. In prof. n. 5.
Beatitudo inchoata & aterna. c. 26. n. 14.
Benedicta Senonensis. 40. n. 10.
Benedictus, suauis castus, exuri noqust.
 c. 32. n. 13.
Beniaminus Diaconus Martyr cruciatum
habes pro ludo. c. 38. n. 8.
Benionsum, liquorem, quomodo comparand
in Aethiopia. c. 22. n. 5.
Bestia à martyribus sibi obiectis abstinent.
 c. 42. n. 2. *V. Ignatius Martyr.*
Brandina mater liberos animat ad marty-
rium. c. 40. n. 4. & seqq.
Boleslaus, Rex Polonia, effigiem patris as-
siduè circumferebat: quare? c. 7. n. 4.
Boni in malis bona, mali contra in bonis
mala solens obseruare. c. 2. n. 4.
S. Bonifacius vngulis dirisime excarnifi-
catus iubilat. c. 39. n. 4.
C *Alii enarrant gloriam Dei: quomo-*
do? c. 39. n. 16.
Calum omni sudore dignum. c. 37. n. 4.
Calculus candidus aut niger. c. 17. n. 1.
Calliopino, & eius mater Theoclia marty-
res. c. 12. n. 6.
Canes Venatici insignes. c. 35. n. 7.
Catholica epistola. V. Epistola.
Chelidonia, quā dicitur peltura dicatur. cap. 39.
 num. 18.
Chamaeleon ad quosui colores variatur. In
prof. n. 7.
Chostois calum seu machina. c. 19. n. 1. *est*
bus mundi & Dei effigies. ibid. n. 2.
Christus non inuitus, sed sponte suscepit
passionem suam. c. 25. num. 2. & seqq.
quomodo proposito gaudio sustinuerit
crucem. cap. 25. n. 4. & seqq. *potuisset*
enim si voluisset, aquè per gaudium atq.
per crucem salutem mundo offerre. ibid.
 n. 5. *cur ergo elegit crucem?* n. 12. & 13.
num faceremus idem, si nobis daretur
optio? ibid. n. 5.
Christus cur passionem suam appellavit ca-
licem? c. 4. n. 7.
Christus in agonia quomodo confortatus.
 c. 25. n. 6. *Ex eius agonia quid possu-*
mus distera? ibid. n. 7.
Christus in passione sapiens est vestibus spo-
liatus. ibid. n. 9.

Christum

INDEX RERUM.

Christus in fidelibus, sicut caput in membris suis patitur. c. 26. n. 7.
 Christum imitari quid? c. 25. n. 11. Et num ad arduum ibid. n. 12. immò cum Christifocetiam absinthium haurire, dulce est. c. 26. n. 6.
 Christiani nomine qui dignus ex S. Augustino. c. 26. n. 1. Et quid nos id admoneat. ibid. Et c. 28. n. 2. Et seqq.
 Christianus, nomine tenus gravis habebunt iudicium. c. 28. n. 6.
 Christiani omnes aliquando se occidendos obtulerunt. c. 42. n. 8. Et Et pauci ab hinc annis in Lapponia factum. c. 43. n. 5. Et seqq.
 Christianorum est, etiam in aduersis gratias agere. c. 24. n. 4.
 Christophorus octo annorum passio à Iudaeis dirissima passio, nullam doloris vocem edidit, nisi sub Vltimis quinque ictibus, quare? cap. 42. n. 6. carmen de eodem. ibid.
 Chrysanthus Martyr in summo astu nihil caloris sentit. c. 38. n. 9.
 Chrysostomus. P. Ioannes.
 Cicero. Ethnicus homo. qua arma patientia praebeat. c. 45. n. 1.
 Cincticum seruator. c. 41. n. 6.
 Cogitationes diuina Et humana, diuersa. c. 25. n. 17. Et 18.
 Comparationes quomodo insistentia. c. 3. n. 2. c. 10. n. 17. Et 18.
 Constantia non cadit in inconstantes. c. 43. n. 10.
 Constantia exempla in Martyribus. c. 43. n. 4. Et seqq.
 Conuersiones aliquot memorabiles. S. Augustini. c. 9. n. 10. duorum anticom. ibid. n. 8. adolescentium haereticos. c. 10. n. 1. tribus militaris. c. 9. n. 4. S. Iustus. ibid. n. 5. S. Ignatij Lesula. n. 6. avari cunctam. c. 10. n. 3. Cyrenam immanif-

simi. ibid. n. 12. S. Ephraim. c. 44. n. 11.
 Orthonus Romani: stem Gregory Nazianzenus, Et Et B. Alberti Rupicola. ib.
 Corsarius superat Magnum Antonium in sanctitate. c. 4. n. 6.
 Crux nobis: sentet in neruo, cum animus in calo esto. c. 36. n. 1.
 Crux propria leuor aliena in dedicat. n. 4. Et seqq.
 Crucis pretium pauci norunt. c. 34. n. 3.
 Crucifixum mundo qui se habeat. c. 30. n. 1.
 Cygnus, hyana contrarius, moriturus caner. c. 39. n. 1.
 Cynegirus, miles Atheniensis. c. 35. n. 8.
 S. Cyprianus lecta sententia mortis, respondit Deo gratias. c. 45. n. 7. Et mox speculatori 25. aureos namoceras suscit. quare? ibid.
 Cyrenam quomodo portaret crucem Christi. c. 26. n. 4.
Damnatio ad mortem an vitam, Et quantum offerendum? c. 24. n. 2.
 Daniel inter leones innoxius. c. 32. n. 14.
 Davidu Regu mira Et Christiana patientia. c. 45. n. 10.
 Deum omnium malorum paxa auctor. cap. 9. n. 4. cap. 20. n. 1. Quo magis diligit, eo magis castigat. c. 20. n. 7. abis afflictis, alios Valere fuit: cur? c. 1. n. 4. Velut agonizans Et spectator nostrorum certaminum. c. 44. n. 12. non deserit suos. cap. 42. n. 2. Et seqq.
 Dei bonitas. c. 8. n. 5. Eius presentia etiam amara dulcescunt. cap. 40. n. 12. Et c. 44. n. 14. Patientia. c. 45. n. 7.
 Diu Ethnicorum ante orant crucifigend, quam dedicandi. c. 36. n. 5.
 Delphinus, futura tempestati prauisium, dirigit auerboram, Et suso figatur. c. 1. n. 5.
 Diabolus nihil potest nocere, nisi quod ei à Deo permissum est. cap. 19. n. 3. patet exemplo

INDEX RERVM.

- Emplo Iob, ibid. immò nec in porcorum gregem potestatem habuit, ibid.*
Diuisa Si acquisita paucos promouerunt ad calum, multos erepra. cap. 46. n. 8
S. Dionysij caput abscissum aliquot fecit saluo. c. 30. n. 5.
S. Dorothea Virgo Martyr. c. 40. n. 3.
Duellatores. c. 15. n. 3.
Echinus pisciculus, tempestatum praesciens, ne fluctibus allidatur, quid faciat. c. 23. n. 8.
Ecclesia semper experta fuit persecutiones. c. 43. n. 32. hys tamen non minuitur, sed augetur. c. 38. n. 4. c. 46. n. 18.
Edmundus Campianus solarium aestimat, si in carceres, Christi causa, ducatur. c. 43. n. 12. & seq.
Eleazari martyrium. c. 12. n. 7.
Elephantes Viso sanguine acuiuntur in praesens. c. 11. n. 5. integri vulneratorum vela extrahunt. c. 1. n. 4.
Ephram qui conuersus. c. 44. n. 11.
Epistola philosopha duobus verbis constabat, abstinere & sustinere. c. 42. n. 5.
Epistola Catholica, qua & Encyclista, septem: cur sic dicta. c. 1. n. 1.
Eorum argumenta. ibid. n. 2.
Equuleus, mala mansio, lars consultus. c. 36. n. 1.
Ethnici de diebus annisq; malorum feracibus. c. 18. n. 1.
Euclides aquo animo fert alterius minas. c. 45. n. 8.
Eudoxij & Sociorum martyrum constantia. c. 12. n. 9.
Eulalia martyr. c. 40. n. 9.
Eustachius cum uxore & filijs gaudens subit tormentum. c. 39. n. 5.
Exemplum vel exemplar quid. In praef. n. 2. duplex est in artibus & in moribus. Ibid. n. 3.
Exemplum si utramque partem, bonam vel malam, malum & aliter. In praef. n. 8. & c. 5. n. 6.
Exempla validiora sunt quam verba. c. 14. n. 2. & c. 44. n. 27. remedia sunt humilitatis. c. 2. n. 1. & seq. c. 4. n. 1. & seq.
Exulium, ob amorem Christi & religionis Catholicae Zelum, oratio ante diuinum tribunal. c. 46. n. 9.
Febriosa Sebapoliensis. c. 40. n. 10.
Febrilis decipitur a medico, & reuelat. c. 24. n. 7.
Ferrum sanguine rinctum, citius rubiginem corrumpitur. c. 26. n. 8.
Fidela & istosa ista sonat virtutum. c. 39. n. 4.
Fides & charitas, ista anima. c. 14. n. 30.
Filij ob auitam religionem male habiti, quos se solentur. c. 41. n. 4.
Florum frequentia in pratis. c. 35. n. 1.
Fanum graecum negligenter curatum, compositè prouenit, infeliciter quando delicatius fouetur. c. 30. n. 3.
Fortitudinis varia definitiones. c. 31. n. 2. & 5.
Fortitudo animi pro muro est. c. 31. n. 1. & seq. Est in sexu fragili illustratur. c. 40. n. 2. effectusq; discitur a sexu non fortis. Ibid. n. 8.
Fortitudo debet esse sapiens. c. 31. n. 7. Eius enim mater prudentia. Ibid.
Fortes inter verbera Deum benedicunt. c. 38. n. 17. imò canunt potius quam gemunt. 43. n. 10 & seq.
S. Franciscum omnium pena delectat praecelsa gloria. 43. n. 2.
S. Franciscus Xaverius longum iter suscepit, ut posset multa pro Christo pati. c. 43. n. 3.
Gallia reges Christianissimi: Unde? c. 26. n. 1.
Gaudio potius volumus omnes. c. 31. n. 9. laque duplex, quod, dum mala patimur, nobis proponere possumus. c. 25. n. 8.

Gemma

INDEX RERVM.

- Gemma de frontibus draconum.* c. 29. n. 4.
omnes nitent, non omnes trallucunt. c. 32. n. 1.
- Germania status praefens.* c. 21. n. 3. & seqq.
& c. 46. n. 18. Vnde eius calamitas? c. 40. n. 13.
- Goshi offeri.* c. 32. n. 13.
- Gracca DEI instar Pegasi; immo instar ar-
tisticu peritissimè.* c. 23. n. 3. naturā ele-
uat. c. 29. n. 8.
- Gregorius Nazianzenus quomodo conuer-
sus?* c. 44. n. 11. exemplo Cypriani mar-
tyris accensus ad martyrium. c. 38. n. 16.
- Gudelia non vult adorare solem.* c. 40. n. 10.
- H** *A* *E*reticus, S. P. Ignatij prudentis &
& sociorum exemplis sic Catholi-
cus. c. 10. n. 1.
- Helconidis martirium.* c. 32. n. 15. & seqq.
- Heliodorus in candente boue illesus cantat.*
c. 39. n. 8. & seqq. & in feruens sar-
tagine. *Ibid.* n. 11. demum eisdem canens
capite plexus obit. n. 12.
- Hispaniarum reges Catholici diffi: cur?* c.
26. n. 1.
- Homo ad imaginem Dei conditus: cur?* c. 6.
n. 10. comparatur cum chameleonse. In
praf. n. 7. quia varius est pro varietate
exemplorum. *Ibid.* & c. 5. n. 1. 3. & 6.
- Hyana, cygno contraria, cum finem vita in-
stare sentit, plorat.* c. 39. n. 1.
- Hypocrita tantum hominum laudes qua-
runt.* c. 46. n. 15.
- Humiles patientes sunt.* c. 2. n. 1.
- I** *A* *c*obus Apostolus forster martyrium
subit. c. 31. n. 3. eius opistola Catholi-
ca argumentum c. 1. n. 2.
- Iacobus eremita generosa suā responsione
demonem fugat.* c. 42. n. 4.
- Iaponenses Christiani martyres lento igne
perempti.* c. 43. n. 5. & seqq. Eorum ex-
emplum. c. 13. n. 2. & seqq. quid inde disca-
- mus.* c. 14. n. 1. & seqq.
- Ibidem, sacra avis, potus.* c. 26. n. 6.
- Italis initio huius libri praefixa explicatio,
vel eius saltem allusio. In Dedicat. n. 4.
& seqq. & c. 46. n. 18.*
- Idololatria origo, statui impudatur.* c. 6. n.
5. quare? n. 6.
- Ieiunium ebriosorum.* c. 2. n. 3.
- Iesu stigmata, certissima caelestis gloria tes-
tera.* c. 46. n. 1. & qua sint ea stigmata.
Ibid. n. 3.
- S. Ignatius Loiola praeber os ribia secundum,
ligariq; se vetat.* c. 45. n. 2. conuertitur
ex leuione sacra. c. 9. n. 6. Eius rigor
vita. c. 4. n. 3. in vincula compactum qui
se habuerit. c. 43. n. 3.
- S. Ignatius Martyr bestiarum dentibus la-
cerari optat.* c. 36. n. 7. & seqq. Eum
Christus adhuc puerū in exemplum pro-
ponit. *Ibid.* n. 9.
- Ignatius quinquenni laeui ad martyrium
currit.* c. 43. n. 6.
- Indis in cutem facies gemma inserantur:
quor?* c. 26. n. 11.
- Imagines lascina damnantur.* c. 7. n. 1. pia
commendantur. n. 2. & seqq.
- Impatiens; muri, formica, vel tympano com-
paratur.* c. 38. n. 17. qua sibi alijsq; ma-
la accersat. c. 39. n. 18.
- Impatientes Deum foris subigunt, et pati-
entiam discant.* c. 39. n. 15. operiuntur
diplode quomodo? c. 46. n. 14.
- Impatentia remedia.* c. 44. n. 11. sed quid se
vel sui oblitus, vel impatientia supera-
tus fuerit? *Ibid.* Improbis quidam con-
uersus ad alterius virtutem. c. 10. n. 4.
- Infirmas salutaris.* c. 30. n. 2. & seqq.
- Inimici ignoscere, eosq; diligere, num pos-
simus.* c. 44. n. 23. & c. 45. n. 4.
- Innocentes plurimi, cur patiuntur pluri-
ma.* c. 44. n. 6. (n. 5.)
- Innocentes pueros ab Herode ingulati.* c. 41.
S. Ioan-

INDEX RERVM.

- S. Iohannē Baptista rigida Vita. c. 4. n. 3.*
Iohannes Berchmans. c. 28. n. 7.
S. Iohannes Chrysoſtomus D. Pauli amator
& cultor. c. 29. n. 7. ab Imperatrice in
exilium eiectus. quid dixerit. c. 45. n. 5.
Ioh. Fischerus Episcopus Roffensis, mors
adiudicatus, hymnum, Te Deum lau-
damus, canit. c. 43. n. 15.
Iohannes Ogilbicus. c. 43. n. 15. & seqq.
Iosephus à fratribus venditus, hñstem gra-
cuita frumenta largiter imparatur.
c. 45. n. 10.
Iram, etiam astuante animo, cohibemus co-
ram hominibus: quare? c. 44. n. 14. Iram
in ladentem stringens, non sapit supra
canem. c. 19. n. 5.
Isaac immolandum qui se gesserit. c. 41. n. 3.
B. Iuda epistola Catholica argumentum. c.
1. n. 2.
Iulia Carthaginensis Virgo. c. 40. n. 10.
Iulius Caesar aspèctā Alexandri statuā in-
gemuit. c. 6. n. 9.
Iustum & Pastor, fratres Ulro ad marty-
rium currunt. c. 42. n. 7.
S. Iustinus quomodo conuersus. c. 9. n. 5.
L *Atrous immansissimi conuersio stu-*
penda. c. 10. n. 12. & seqq.
S. Laurentius in tormentis latus. c. 38. n. 3.
Et latista vnde? Ibid. n. 2. & cap. 40.
num. 12.
Lucerna extincta spargit fetorem. cap. 10.
num. 5.
Lux nostra luceat coram hominibus, non ad
offentationem, sed ad imitacionem, cap.
46. n. 16.
Lycurgus iuuenem ferocem, à quo oculo or-
batu erat, honestissime habuit. cap. 44.
num. 23.
M *Acarius Alexandrinus, eiusq; rigor*
Vita. cap. 4. n. 2. sex menses in cer-
culiscū exanimis nudus iacuit. c. 44. n. 21.
Macarius duo sua modestia tribunum miti-
tia conuertunt. c. 9. n. 4.
Machabaa matris, & eius septem filiorum
martyrium. c. 12. n. 1. & seqq.
Malactria. Quo in loco. c. 40. n. 2.
Malorum causa & origo, an diabolo possit
adscribi. c. 19. n. 3.
Manus multa onus faciunt leue. c. 23. n. 18.
Mansio mala iuriconsultū, qua? c. 30. n. 5.
S. Marcus Evangelista vixit nomen suum
albo caelestium inscriptum. c. 46. n. 1.
B. MARIA cur à Christo in calos ascenden-
te, in terra tam diu relictat? c. 44. n. 6.
Martha & Maria quā cum puero ab se
educato, in crucem alia. c. 40. n. 7.
Martyres quomodo laudent Deum sui pas-
sonibus. c. 26. n. 13. & c. 43. n. 11. ydem
quā tam lati inter moriendum? c. 35. n.
5. Eorum constantia & magnitudo. c.
44. n. 1. & seqq. Post granis & varias
bestiarum incurſiones, ense obruncati.
c. 42. n. 2. Pastores sunt, etiam dum vnu-
cuntur. c. 37. n. 6. & seqq. concisā cru-
deliter carne triumphant, sicut phalocof-
mus aliquis concisā eleganter veste. c. 37.
num. 7.
Martyrium elegia. c. 37. n. 8. Eorum sanguis
secundus. c. 11. n. 5. est seget Christiano-
rum. c. 44. n. 24.
Martyres designati. c. 21. n. 9.
Martyres sine ferro & flammā esse possū-
nt; quomodo? c. 38. n. 17.
Martyrium pro Christo hoc tempore suade-
re, an sit visum alium. c. 15. n. 1. & seqq.
Matres, amore liberorum, quas subeant
molestias, c. 24. n. 6.
Medicum decipit febricitantem miro artificio
c. 24. n. 7.
Medusam intuentes macantur in lapideā
cap. 31. n. 3.
Megarousiam lachryma. c. 26. n. 4.
Mentham tempore belli neq; serico, neq; calta-
to, adagiū; capiscatur. c. 15. n. 9.
Mansuetudo

INDEX RERVM.

Mensura in quoquoque genere, qua? cap. 2.
num. 5.

Michael martyr Iaponeusis. c. 43. n. 4.

Milites ad praesidendum quomodo excirentur. c. 16. n. 6.

Miraculum Christi vocandum. c. 32. n. 3.

Miraculum natura ipsius, publicum de-
omni lachrymans in commiserationem.
c. 1. n. 4.

Misericordia largior, ubi fides promptior.
c. 41. n. 3. & seq.

Monachi facientes iter per fata, quomodo
agricola iram placant, c. 44. n. 26.

Mors peccatorum tristis, sanctorum laeta.
c. 39. n. 2.

Mortuus huius mundo, qui se habeat. c. 30.
num. 1.

Moses pro perfido & ingrato populo Deum
deprecatur. c. 45. n. 16. Eiusdem oratio,
c. 17. n. 2.

Mulieres leuicula, cap. 40. n. 7. Impudica
aliqua ad imaginis cuiuspiam casta
suspexit, peccato abstinet. c. 10. n. 4.

Mundi cursu & Dei. c. 20. n. 3.

Murina fuste non interimuntur, ad fern-
lam proxiim emoriuntur. c. 22. n. 3.

Natalia, Adriani martyris coniux,
femina vere generosa. c. 40. n. 14.

Natura non est, in aduersis latari. c. 23. n. 1.
ei adiungenda grata. ibid.

Nero Imp. turpissimus. c. 30. n. 4. conaba-
tur in Vrbe virtutem omnem excindere.
ibid. num. 5.

Oculus babes non videt longè praecedentes. c. 42. n. 3.

Oculus è sede propria moti, si cruciatum.
c. 39. n. 14. & seqq.

Odium corporis, sanctum. c. 37. n. 8.

Olympica certamina, diabolo consecrata.
c. 37. n. 8. eorumque lex. ibid.

Operari gaudens labore: quare? cap. 25.
num. 8.

Otto Romanus qui conuersus. c. 44. n. 198.

Quis se concipiat flante septemptrionalo
Vento, parit masculum; austro spirante,
feminam. c. 44. n. 25.

Pantaleemon, dum ducitur ad marty-
rium, cantat. c. 39. n. 6.

Parentes in filios: quales? cap. 4. num. 4.
Eorum cura in ijs educandis. ibid. n. 6.

Parent in filium durior. c. 32. n. 2.

Passionem Christi meditari nos assiduè
oportet: & quid inde boni nobis pro-
ueniat. c. 23. n. 9.

Patientia vix in statu innocentia, locum
non habuisset. c. 24. n. 3.

Pati, est Christianorum. cap. 44. num. 7.
Eiusque rei causa, ratione Dei. ibid. n. 8.

ex parte Diaboli. n. 9. ex parte denique
nostra. n. 10.

Pats nocentem, aequum est; innocentem, glo-
riosum. c. 16. n. 2.

Patiens in omnem comparatus est fortu-
nam. c. 32. n. 1.

Patiens assimilatur cithara. c. 38. n. 17.

Patientia adolescenti cuiusdam Eretrij.
c. 32. num. 2.

Patientia erga inimicos: eiusque sex gradus
ex S. Augustino. cap. 39. num. 13. Eius
gradus perfectissimus. c. 44. n. 23.

Patientia ratio efficax. cap. 44. n. 1. Vbi
maior patientia, maior quoque corona.
c. 2. n. 1.

Patientia exempla sunt Propheta, & alij
huiusmodi. c. 1. n. 3.

Patientia fructum & efficaciam. c. 44. n. 26.
& seqq.

Patientes non solum angelis & hominibus
spectaculo, sed ipsieriam Deo cura sunt.
c. 46. n. 2. sunt vestiti duplicibus:
quomodo? cap. 46. n. 14.

S. Paulus in quibus gloriatur. c. 29. n. 4.

Eius charitas igni inextinguibili com-
paratur. ibid. num. 6. eiusdem constans
& la-

INDEX RERVM.

- Et lacus animus inter aduersa. ibid. n. 1.*
Et seqq. ante tantum naufragium fecerit. ibid. n. 6. Et quomodo se in quarto naufragio gesserit. ibid. n. 7.
Paulus Et Silas, carceris custodem lucrantur; quomodo? c. 43. n. 28.
S. Paulus qui vel sudario tot miracula fecerat, cur non etiã Timotheum, fratrem, immo filium charissimum, sanstas restituit? c. 30. n. 2.
D. Paulus cur à Nerone interfectus. c. 30. n. 4. cur huc gladio casus, S. Petrus uerò ab eodem in crucem actus? ibid. n. 5.
S. Pauli caput à ceruice resectum, tres fecit fletus: cur? c. 30. n. 5. Sicq; sanguinis, lac fluxit. ibid.
Pelagia Tarsensis in tormentis cantat. cap. 39. n. 5.
Peregrinus in hac uita qui se gerat. c. 30. num. 1.
Pericles aquisissimo animo fert probra. c. 45. n. 18.
Perfectionis studium omnibus cura esse debet. cap. 8. n. 2. cum uia compendiosa. c. 43. n. 3.
Perpetua Et Felicitas martyres. c. 21. n. 4.
S. Petrus docet, cum gaudio esse patiendum. c. 26. n. 2. affertq; huius quatuor causas. ibid. n. 2. Et seqq. Cur ergo ipse martyrio afficiendus, urbe excessit? c. 27. num. 1. Et seq.
S. Petrus uoluit pedibus sursum, capite deorsum uersis in crucem suspendi. c. 27. n. 3. quare? ibid. n. 4.
S. Petri epistola Catholica argumentum. cap. 1. n. 2.
Pharisaeus dum se cum publicano comparat, seipsum decipit horribiliter. cap. 2. n. 3. Et seq. arguitur. c. 3. n. 2. Et seq.
Pharisaeus Et Iob. uterq; se Et sua dilaudantes, in quo differunt. c. 3. n. 3.
Pigri somnium. c. 23. n. 2.
Poeta lasciuus, quam noxi. c. 7. n. 1.
Pena impiorum alijs est. in exemplum: quomodo? In praefat. n. 8.
Potamiana lentè petet torqueri: cur? c. 40. num. 11.
Potatores maximi plerumque minimi sunt comestores. c. 2. n. 3.
Pothinus, Episcopus Lugdunensis, lacus in carcere meritur. c. 38. n. 14.
Positanius, aulecus, quam uetula coram alijs in medium attulerit. cap. 9. n. 7. Et seqq.
Præcepta Dei non sunt impossibilia. c. 44. n. 23.
Prælatu subditu bonum exemplum præbens, quid mereatur. c. 46. n. 15.
Prædestinationis signum est, in hac uita pati. c. 20. n. 6.
SS. Processus Et Martinianus, carceris custodes, à S. Petro baptizati. c. 27. n. 2.
Proscholasticus facinus memorabile. cap. 19. n. 8. Et seqq.
Protagoras filiam nuptus dedit inimico: quare? c. 40. n. 2.
Publicani uirtutes explicantur. c. 2. n. 4.
Pudor inhonestus est, nolle discere à doctiore. c. 40. n. 9.
Pueri tres in fornace Babylonica. V. Babylonij.
Pueri Lacedæmoniorum. c. 37. n. 7.
Pueri ab ipso Christo in exemplum uirtutis propositi. cap. 36. n. 9. Et cap. 41. num. 2.
Eorum natura. cap. 41. num. 2. V. Innocentes.
Pusillanimes. c. 43. n. 9.

Quadragesima martyres quibus uerbis seminus in gelido stagno incendunt. c. 45. n. 7.

Qui facit quod docet, bis docet. c. 5. num. 4. praclarius quippe est facerdisenda, quam discere facienda. c. 46. n. 14.

INDEX RERVM.

- R** *Ara fabula*. c. 7. n. 7.
Ruffina & *Secunda Virgines Martyres*. 31. n. 3.
S *Sancti homines quatenus corpori seruiant*. c. 30. n. 1. *Eorum sollicitudo nos excitare debet*. c. 8. n. 4.
Sancti Vultus stent, morituri cantant. cap. 39. n. 18 *quare tanta passio tormento laesit animus?* c. 35. n. 9. & seq. c. 36. n. 6. c. 37. n. 3. & seqq.
Cum sanctus, sanctus eris. c. 10. n. 13.
Sanctus sit proximus, qui in illius sanctitatem pradicat. c. 40. n. 2.
Sanctum esse, non est idem quod non esse confelationum. c. 2. n. 2.
Sanguis exstans in corpore. c. 36. n. 8.
Sapiens de anima saluanda cogitat. c. 37. n. 3.
S. Saturninus in tormentis cantat. c. 39. n. 4.
Sfortia Dux & *visa patris effigie*. animum recipit. c. 26. n. 1. & ad fortia impellitur. c. 28. n. 1.
Scher & *sinus damnatus ad mortem*, cantat. c. 43. n. 3.
S. Sebastianus *Quimura* per tres integras horas & *sinus* *Segetus* in igne permansit. c. 41. n. 8.
Semiramis Babylonem muro cinxit. cur? c. 31. n. 1.
Sicera danda quidem merentibus: sed merentes non sunt inebriandi. c. 2. n. 2.
Simeon Salu *columna* *urbis* *ferens*, in terra motu stare iussit. c. 20. n. 6. Et *hiscus* *beneficium* *fuerunt*, non *flagellum*. *ibid.*
Simeon Tridentinus: à ludais peremptus. c. 41. n. 5. *carmen de eodem*. *ibid.*
Simon Cyrenaeus crucem portans. c. 16. n. 4. c. 26. n. 4.
Socrates de rebus philosophicè sentit. c. 37. n. 1. & 3. *Esu* *passentia*. c. 45. n. 8. *insu-*
dem *Uxor inepta*. c. 16. n. 3.
Sodalitas martyrum in laponia. c. 13. n. 3.
Sol, *plauera fortunatus*, si *cum planeta infortunato coniungatur*, fit *noxius*. *In* *praf.* n. 7.
Sparsani urbem non cinxerunt muro. c. 31. n. 1.
S. Spradison Episcopus *accepto colapho* *praebe-* *erit* *alteram maxillam*. c. 14. n. 27.
Spoliatorum, *ob Religionem Catholicam*, *oratio ante diuinum tribunal*. cap. 46. n. 6. & seqq.
Sponsa ante fores templi corollâ *Virginis* *re-* *uer-* *terâ*. *spoliata*. c. 28. n. 6.
Statua cur posita. c. 6. n. 1. & seqq.
S. Stephanus *protomartyr* *inter lapidum im-* *bres* *visit calos apertos*. & *pro lapida-* *soribus*, *eamquam pro benefactoribus o-* *rauit*. c. 32. n. 17. *Unde lapides illi dul-* *ces*. c. 40. n. 12.
Stephanus Abbas *mira patientia agit pro* *contumelijs* & *insuri gratias*. c. 44. n. 23.
Subites Aristici improbitate colerrimè *impleri solent*. & *quidem multò facili-* *us* *quam virtute*. *In praf.* n. 7.
Symphorianus martyr. c. 12. n. 6. *Symphoro-* *sa* & *septem filij eius martyres*. c. 11. n. 2.
T *Arbula martyr*. c. 40. n. 10.
Theodorus martyr in summis tormen- *tis cantat*. c. 39. n. 3.
Theodorus Studita *ob defensionem* *ss* *imagi-* *num* *iussus flagellari*, *latatur* *tribus de* *causis*. c. 38. n. 10.
Theodorus & *Theophanes martyres fratres* *infamis* *carmine* *in facie* *notantur*. c. 46. n. 3. & seqq.
Themistoclem *à somno excitant trophaa Ma-* *rathonia*. c. 29. n. 1.
S. Tiburtio martyr *pruna* *flores* *visa*. c. 38. n. 7.
Timidi c. 41. n. 7.

INDEX RERVM.

*Tranquillinus exemplo Zoris permissum ad
martyrium subeundum. c. 40. n. 8.*

V *ani hominibus utrumque est, quicquid
Dei est. c. 36. n. 10.*

Verba alliciunt, facta trahunt. c. 10. n. 3.

*S. Vincentius Martyr sanum in modum dis-
cruciatum. c. 38. n. 5. penas non sentit.
ibid. n. 6. Estus Epitaphium. n. 7.*

*Vindicta omni Deo relinquenda: quare?
c. 44. n. 19. & seqq.*

Vinum damnatorum. c. 24. n. 2.

*Virga Iacob varia c. 5. n. 1. quid significat?
ibid. n. 2.*

*Virgo quapiam interrogata, quomodo ad
tantam sanctitatem peruenisset, quid
responderet. c. 44. n. 33.*

Vir à Viribus nomen habet. c. 31. n. 2.

*Viri boni ut sint in ciuitate, optimum
quodque puerorum auribus inferendum.
c. 41. n. 6.*

Viri discipuli feminarum. c. 40. n. 9. &

*quibus feminis discere possint. ibid.
n. 14.*

Virtus à Viru nomen est mutata. c. 31. n. 2.

*Virtus exersita lucet. c. 12. n. 9. est omni
vago superior. c. 32. n. 15. dum supplicio
non fugit, fugat. c. 32. n. 4. odit ener-
mos animos. c. 31. n. 6. post fuerat Virget.
c. 31. n. 1.*

*Virtus qua maximè placet, maximè docet.
c. 44. n. 24. Estus splendor omnibus pa-
ret. c. 32. n. 1.*

*Pudgescit maluit è arbata Virgo, quàm
formosa Sxor esse. c. 40. n. 10.*

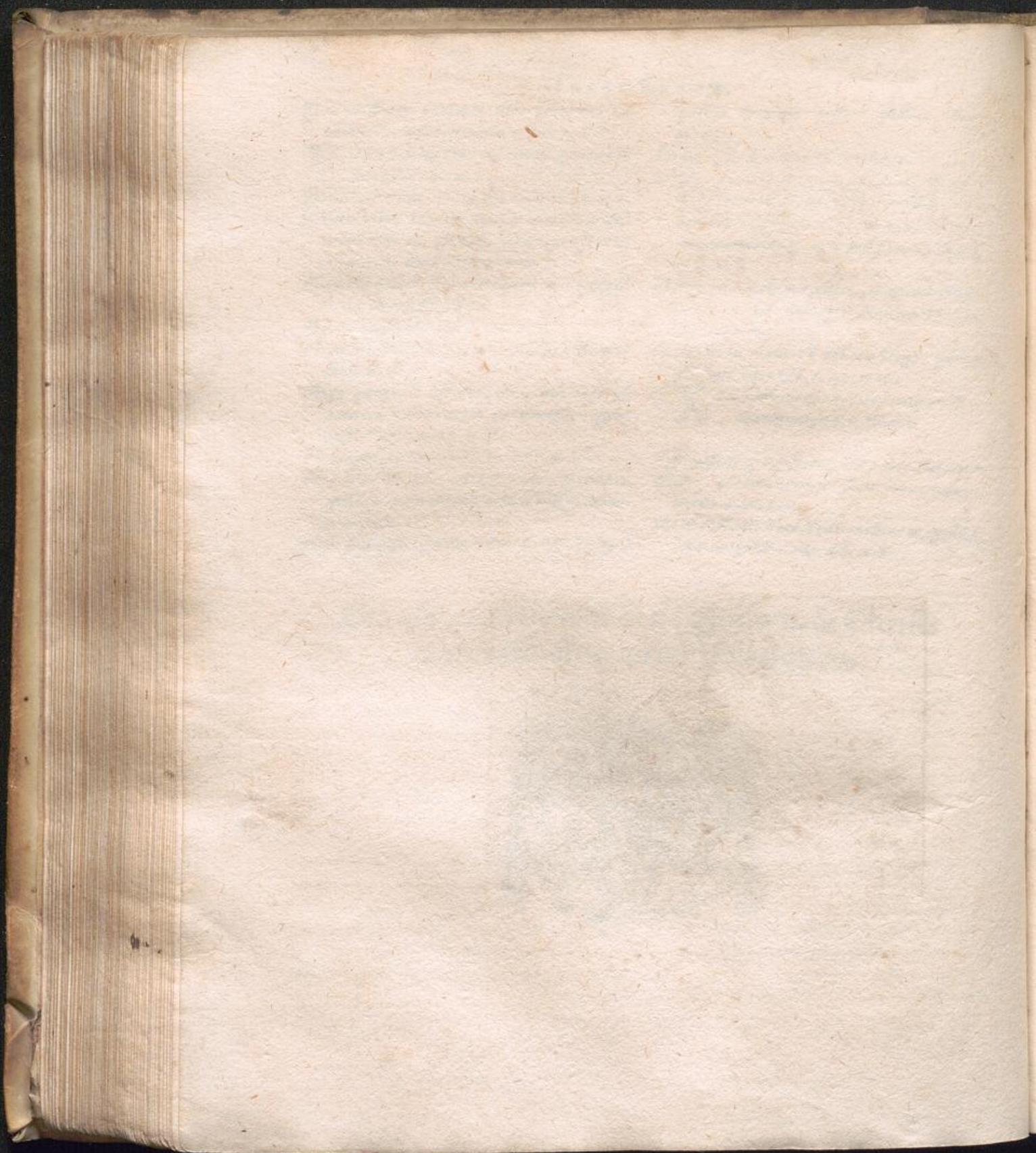
S. **X** *Ysi de Virtute S. Laurentij existi-
matio magna. c. 38. n. 1.*

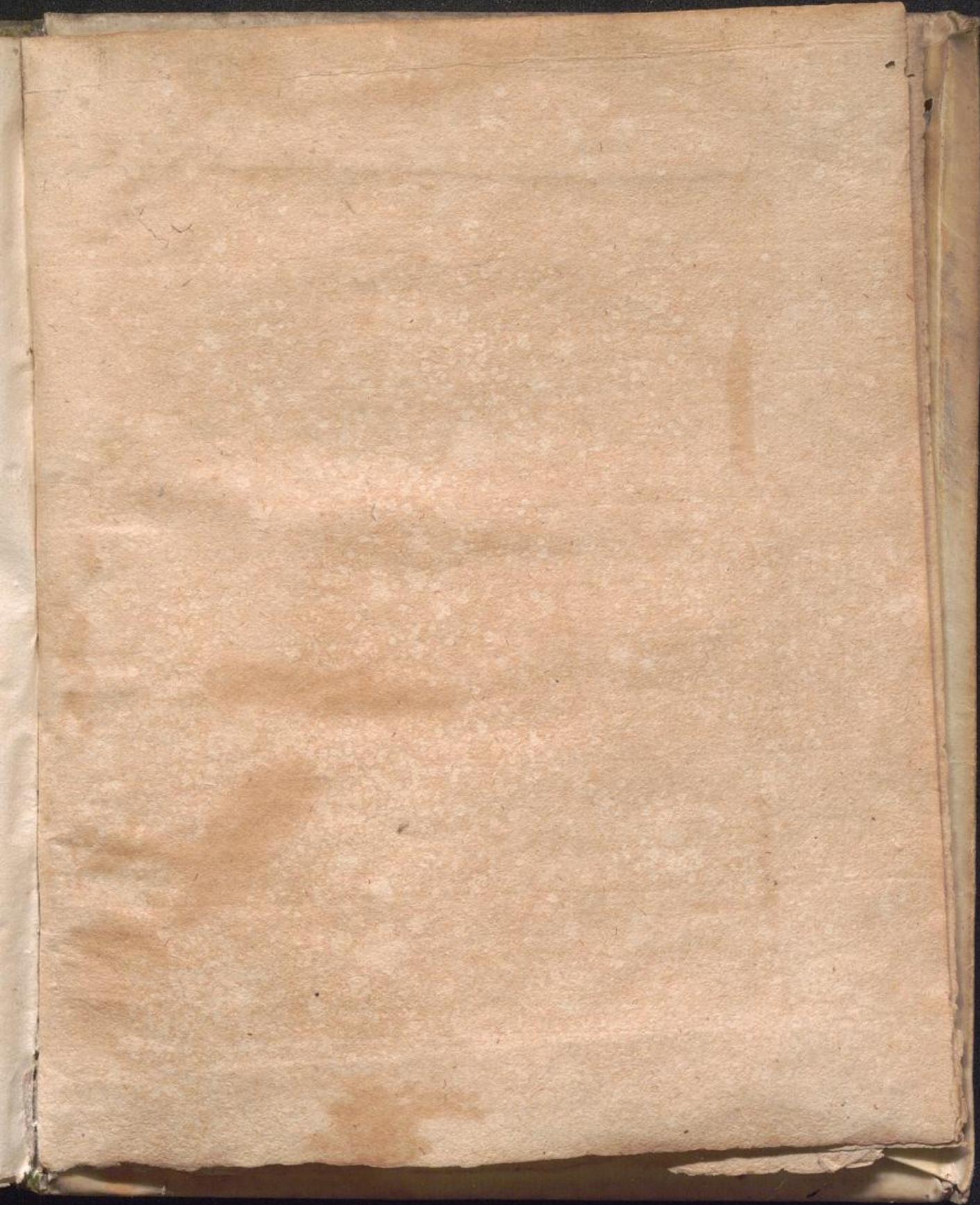
Z *Aleucus legislator sibi iubet alterum
oculum erui, ne filium Seroque pri-
uetur. c. 26. n. 8.*

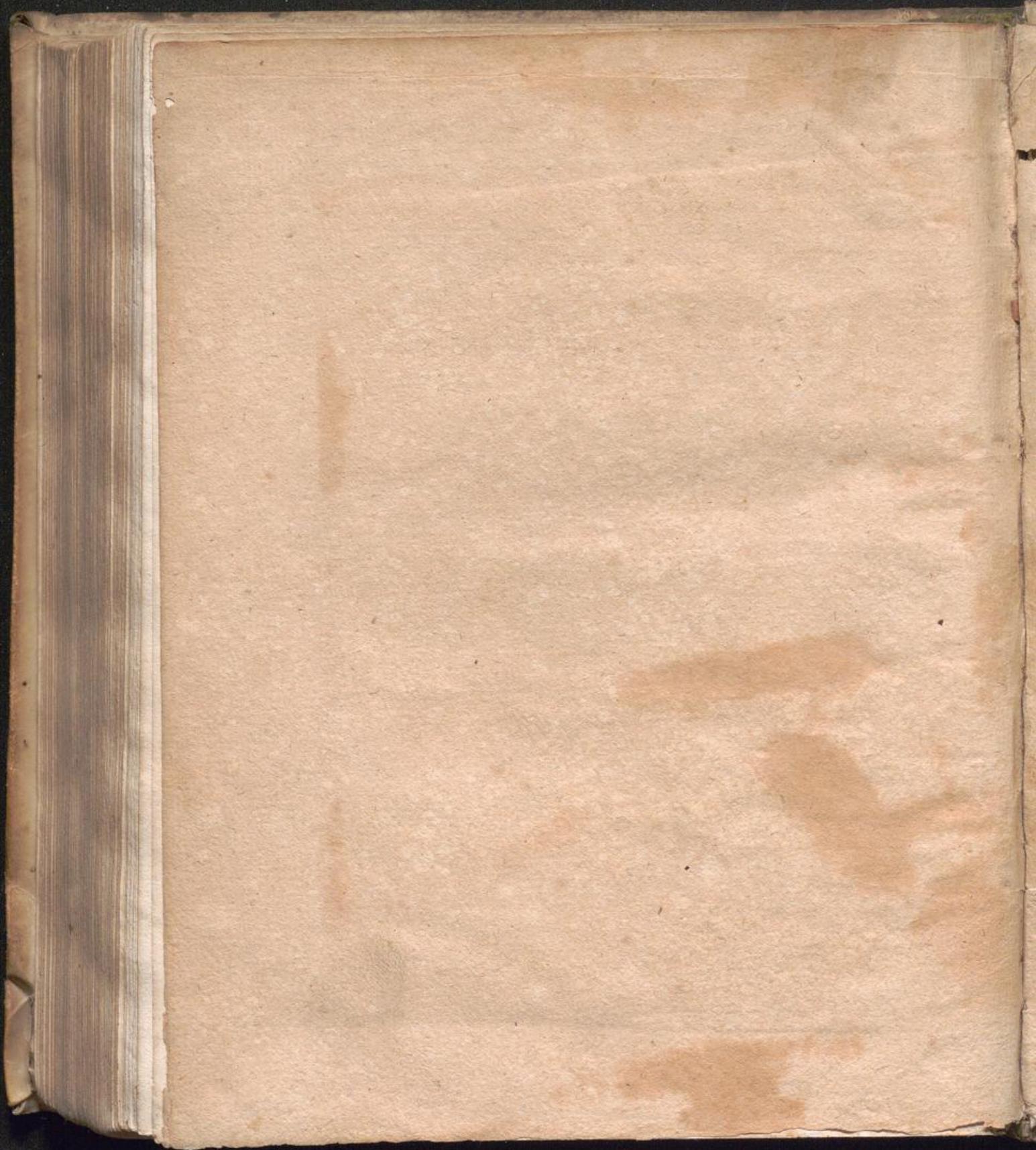
*Zoe Nicofrati Sxor, Tranquillini magistra
ad martyrium. cap. 40. n. 8.*

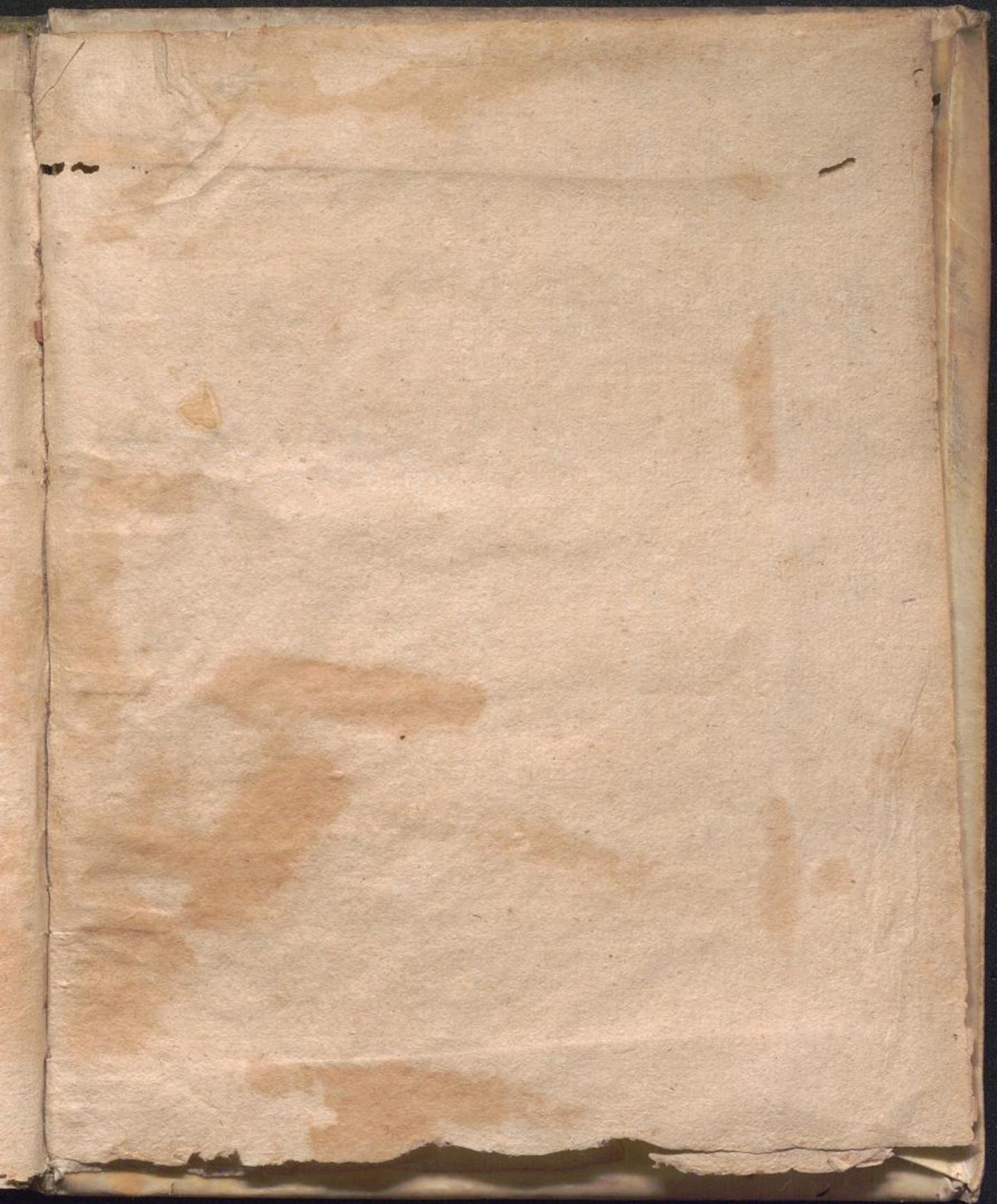
Omnia ad maiorem DEI gloriam, & Christi
causâ afflictorum consolationem.

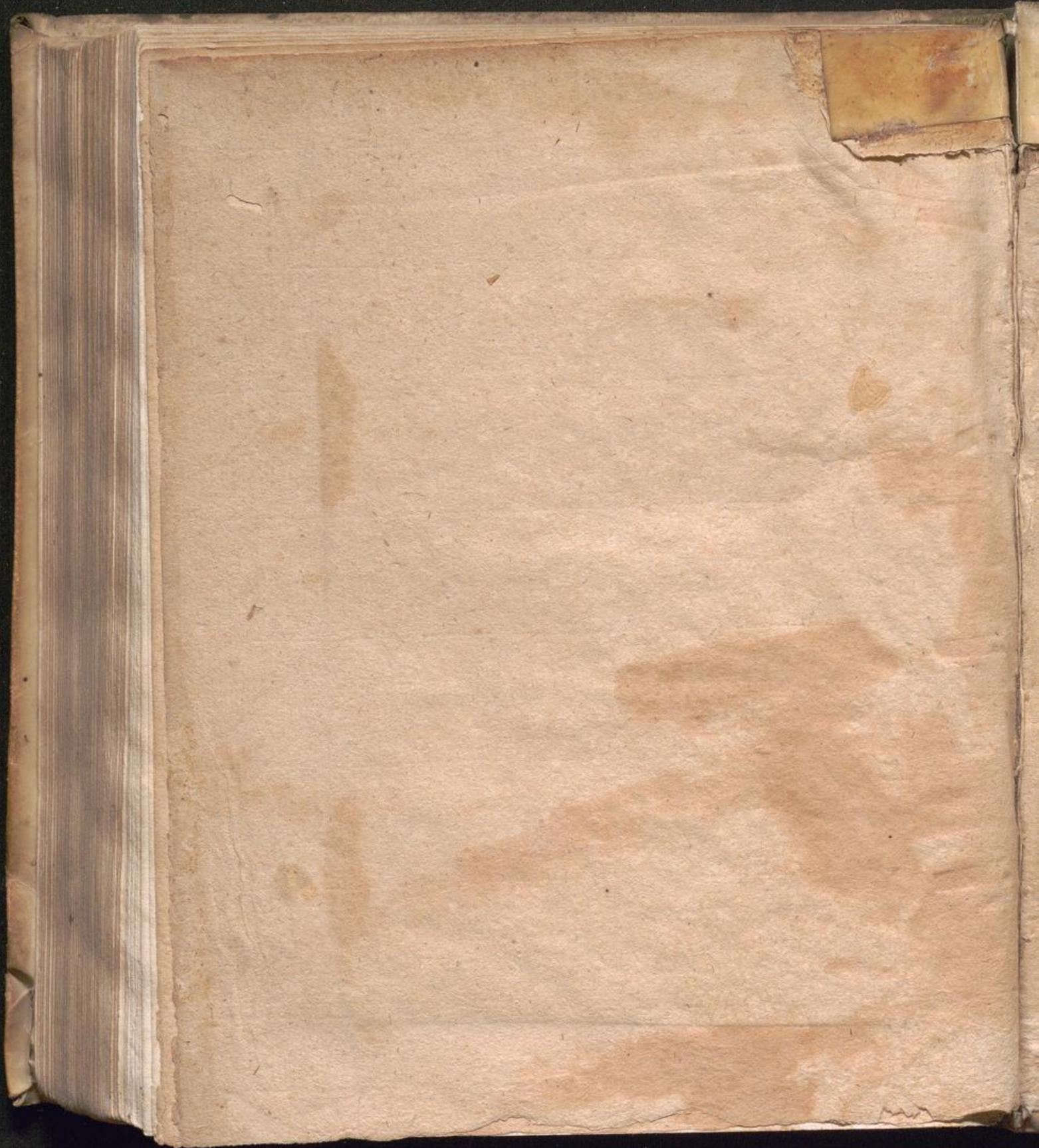


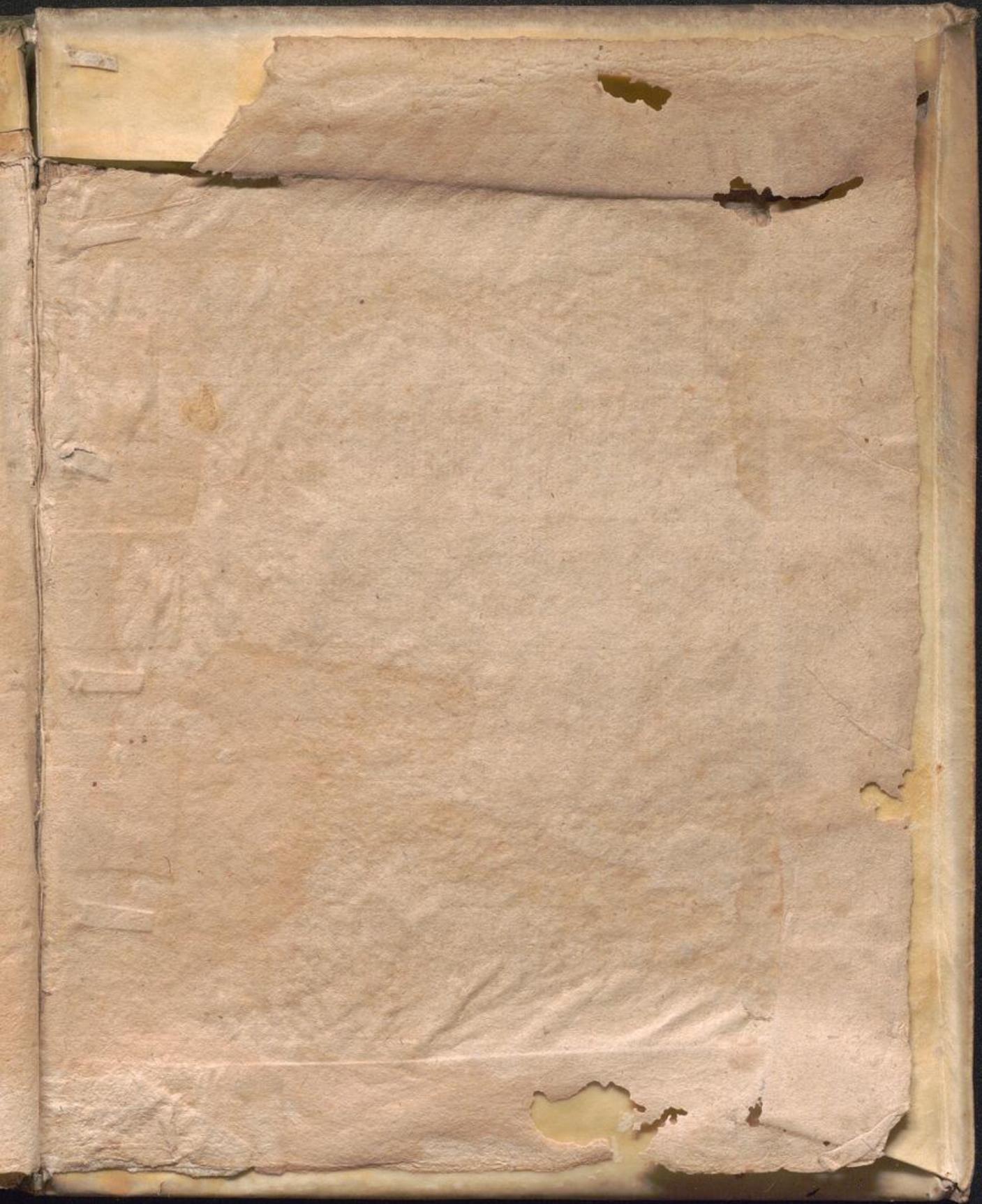


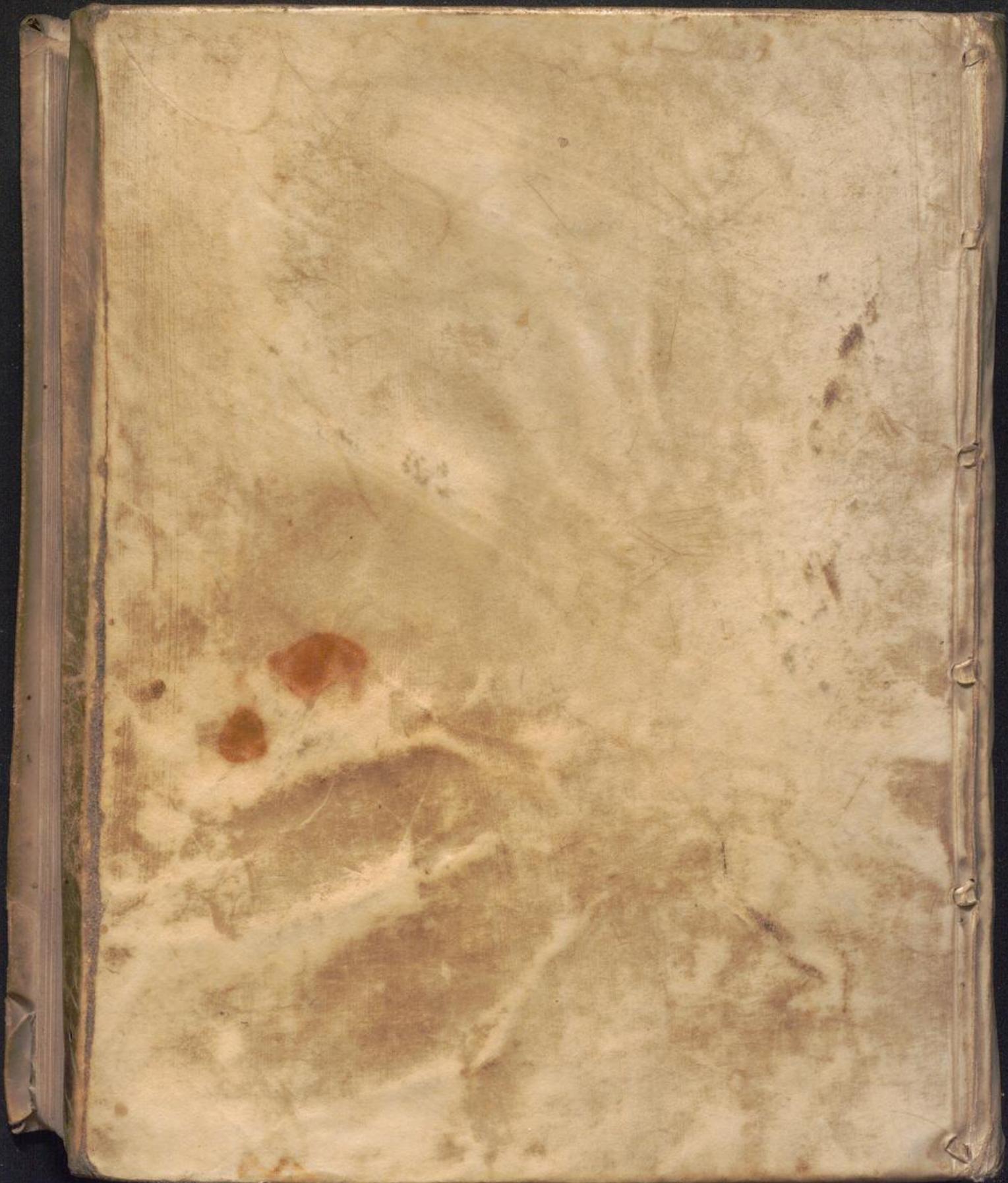












Stengelius

Th
2818